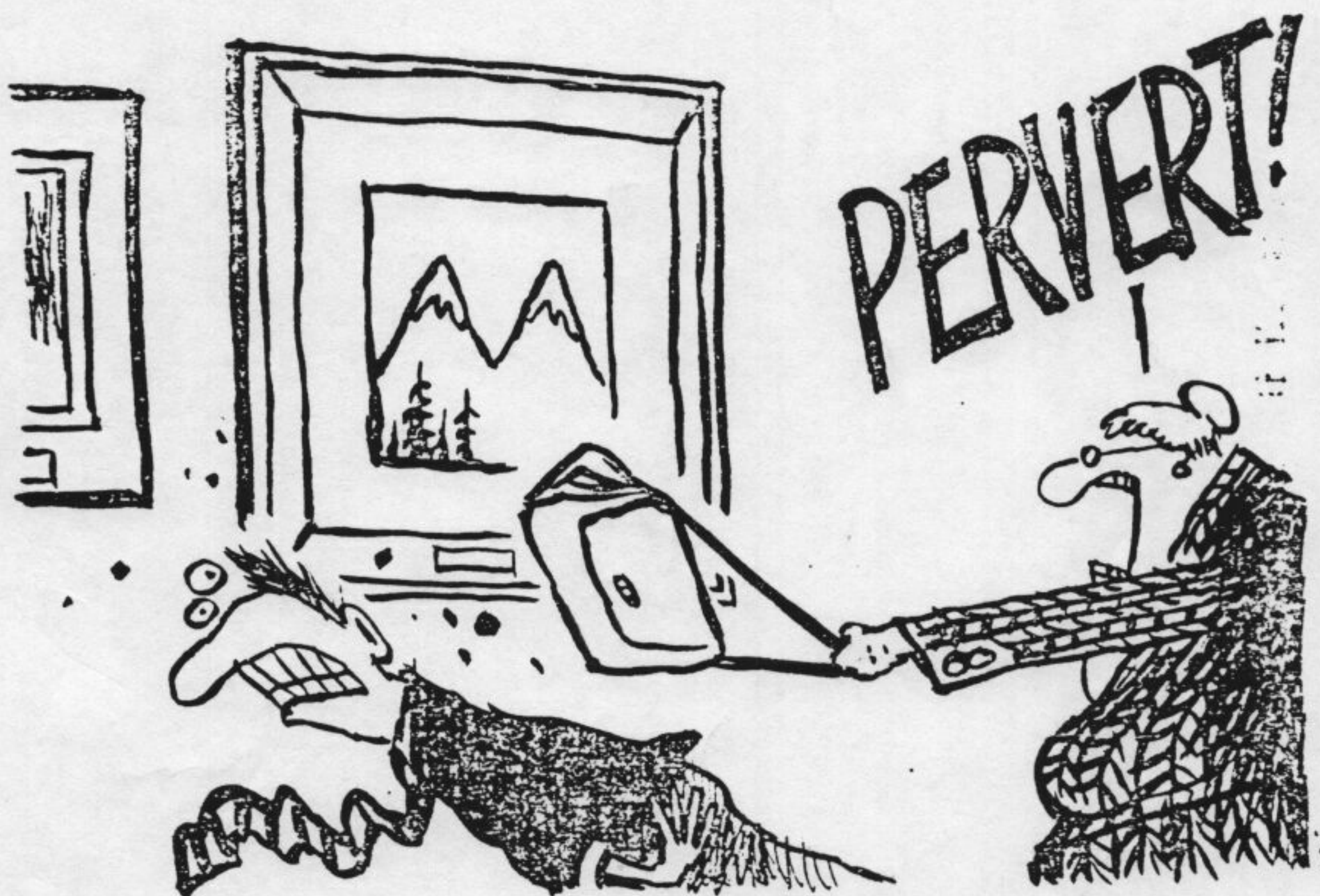

PERSFOCUS

ZEVENDE JAARGANG NUMMER 1 - JANUARI 1991

knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

Brian Basset / Seattle Times

in dit nummer:

De porno van Mader	pag. 2
Kunst en erotiek	pag. 5
Jeugdig vozen	pag. 9
Gelijk behandeld ?	pag. 10
De zaak Bobby Fijnje	pag. 11
Waanzin in de Panorama	pag. 14
Tegen zijn wil ?	pag. 16
Plegers ! Daders !!	pag. 17
Dwaze vaders	pag. 19
NVSH in the picture	pag. 20
Ontucht van de Maand	pag. 22
Homobreinen	pag. 24
Afscheid Rudi van Dantzig	pag. 26
Naar de film !	pag. 27
Onterecht	pag. 30
Achtergrond	pag. 34

PERSFOCUS, zevende jaargang, nummer 1, januari 1991

Met knipsels uit:

De Volkskrant	Vk
Trouw	Tr
Algemeen Dagblad	AD
NRC Handelsblad	NRC
Het Parool	Par
Het Utrechts Nieuwsblad	UN
De Gelderlander	Geld
Het Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Haagsche Courant	HC
Forum	
HP/De Tijd	HP
De Groene Amsterdammer	GA
Panorama	Pan
Nieuwe Revu	NR
VPRO-gids	VPRO
Het Welzijnsweekblad	
Trefpunt	
Jeugd en Samenleving	J&S
Homologie	
De Gay Krant	GK
SEK	
Stavast (Oud Strijders Legioen)	
Beelding	
Hitkrant	
Flair	
Seattle Times (USA)	ST
Bravo (D)	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-. Bezorging als brief
is f 15,- duurder en komt op f 80,-.
Losse nummers f 8,-.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 43.548
1009 NA AMSTERDAM

Vonnis over naaktfoto's kinderen berust op rare gedachtenkronkel

Van onze verslaggever VK 2-1
AMSTERDAM — Een naaktfoto van een kind die bij de liefhebbers seksuele prikkeling kan opwekken, kan alleen maar tot stand zijn gekomen door middel van seksueel misbruik van die jeugdige. Dit is geen grappig bedoelde laatste stelling bij een proefschrift, maar het oordeel van de Amsterdamse rechtbank.

Vrijwel letterlijk staat deze van alle logica gespeende gedachtenkronkel in het vorige week tegen de Amerikaanse fotograaf Donald Mader uitgesproken vonnis. Hij werd tot vijfhonderd gulden boete veroordeeld, omdat twee uit een serie tentoongestelde foto's van naakte jongetjes kinderporno zouden zijn.

Het vonnis vraagt om nadere uitleg. Die zal van een hogere rechter moeten komen. Mader gaat in beroep en als het hof het met de rechtbank eens is, in cassatie bij de Hoge Raad. Of deze tot een andersluidend oordeel zal komen, is de vraag. De Hoge Raad is vorig jaar al betrokken geweest in de zaak-Mader.

De Amerikaan heeft in een bezwaarschriftprocedure geprobeerd de justitiële autoriteiten ervan te overtuigen dat deze strafzaak niets met strafbare afbeeldingen te maken heeft. De kern van zijn bezwaar was dat zijn foto's geen overtreding konden zijn van het uit 1986 daterende kinderporno-artikel (artikel 240 b van het Wetboek van Strafrecht). Daarin is strafbaar gesteld het verspreiden of tentoonstellen van een afbeelding van een seksuele gedraging, waarbij een minderjarige jonger

dan zestien jaar is betrokken. Op de foto's van Mader worden naakte jongens in een volkomen statische, passieve houding afgebeeld. Volgens Mader is er dan geen sprake van een gedraging.

Zijn verzet was vergeefs. Het hof besliste dat artikel 240 b ook slaat op afbeeldingen van kinderen „in een zodanige houding dat daarmee het opwekken van een seksuele prikkeling wordt beoogd”. Deze ruime uitleg van het kinderporno-artikel werd door de Hoge Raad „niet onbegrijpelijk” geacht.

Maar wie de parlementaire geschiedenis over de totstandkoming van artikel 240 b en de daarop gepubliceerde rechtsgeleerde commentaren leest, begrijpt er geen snars van. In de toelichting op het Wetboek van Strafrecht van Noyon, Langemeijer en Rummelink (deze laatste is procureur-generaal bij de Hoge Raad) wordt over de term „seksuele gedraging” opgemerkt: „De wetgever zal hier uiteraard doelen op handelingen als cohabitatie, masturbatie, fellatio e.d., maar ook het wellustig betasten van geslachtsorganen, waaronder begrepen de vrouwelijke boezem. Het enkele zich naakt vertonen zou ik er niet onder willen brengen.”

Dit laatste werd destijds bij de parlementaire behandeling van artikel 240 b ook opgemerkt door minister Korhals Altes van Justitie. De reden voor het strafbaar stellen van kinderporno was het tegengaan van seksueel of commercieel misbruik van kinderen.

In de bezwaarschriftprocedure zijn hof en Hoge Raad breed op de stoel van de wetgever gaan zitten. Zij gaven een wel heel ruime interpretatie van het woord „gedraging” door ook de enkele

„kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling beogende” — pose daartoe te rekenen. „Mensen kunnen door van alles opgewonden raken”, schreef de hoogleraar A. t Hart in een noot bij de beschikking van de Hoge Raad in de Mader-zaak.

t Hart merkt op: „Door de bonte veelvormigheid van mensen en hun seksualiteit kan dat prikkelen op de meest uiteenlopende manieren gebeuren, zelfs op tamelijk onschuldige manieren.” Hij wijst erop dat veel mensen ook door afbeeldingen van overigens keurig geklede volwassenen seksueel geprikkeld kunnen worden en dat waarschijnlijk ook sommige mensen die een voorkeur hebben voor zeer jeugdige, opgewonden kunnen worden door bepaalde afbeeldingen van keurig geklede kindertjes, misschien zelfs juist door de afgebeelde onschuld die in hun houding tot uitdrukking komt.

Hof en Hoge Raad hebben geen objectieve criteria gegeven voor wat onder kinderporno moet worden verstaan. Door de introductie van de norm „seksuele prikkeling opwekkend” kan een afbeelding al heel gauw een vies plaatje zijn. Als de hogere rechtscolleges het vonnis van de Amsterdamse rechtbank in stand laten, kan straks ook nog de fotograaf die de nieuwste kindermode vastlegt, voor de rechter worden gesleept. Want als iemand opgewonden raakt van een meisje in een mooi jurkje of een jongen in een leren broekje, kan de fotograaf volgens de door de Amsterdamse rechtbank gestelde norm seksueel misbruik van de jeugdige mannequins worden verweten.

VICTOR LEBESQUE

Kinderporno VK 5-1

Lezen blijkt ook journalisten soms moeite te kosten. Victor Lebesque geeft daarvan althans blijk in zijn artikel over de zaak-Mader in de Volkskrant van 2 januari.

In de door hem aangehaalde bezwaarschriftprocedure geeft het hof een — door de Hoge Raad toegestane — uitleg van de term „seksuele gedraging” uit artikel 240b WvSr. Het hof rekent daartoe ook een „kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling beogende” pose. Lebesque leidt hieruit af dat de nieuwe norm is: „Seksuele prikkeling opwekkend.”

Daarmee leest hij echter wel erg makkelijk over het „kennelijk beogende” in de beslissing van het hof heen. Hiermee stelt het hof immers dat de afgebeelde gedraging duidelijk tot doel moet hebben het opwekken van een seksuele prikkeling.

Met deze uitleg maakt het hof de door Lebesque gevraagde mogelijkheid tot vervolging van bijvoorbeeld een modefotograaf juist vrijwel onmogelijk. De officier van justitie zal nu immers moeten bewijzen dat de afgebeelde gedraging duidelijk gericht is op het opwekken van seksuele prikkels. Dat is iets heel anders dan het feit dat een willekeurig persoon geprikkeld wordt door de foto van een meisje in een mooi jurkje.

Dat foto's uit een folder over kindermode zijn gemaakt met het doel een seksuele prikkeling te veroorzaken, lijkt mij zeer moeilijk te bewijzen. Het feit dat een dergelijke foto seksuele prikkels kan geven bij een afzonderlijk persoon kan geen aanleiding zijn artikel 240b Sr. toepasselijk te achten; dat heeft het hof juist aan willen geven met het opzetvereiste, tot uitdrukking gebracht in de term „kennelijk beogend”.

Of de rechter de twee foto's van Mader nu wel of niet terecht als een schending van artikel 240b heeft aangemerkt, is weer een andere zaak, hiertoe zal eerst de beslissing in hoger beroep afgewerkt moeten worden.

LEIDEN

M. Schikhof

Opwinding rond naaktfoto's van jongens onder de zestien

DOOR FRITS WAFELBAKKER

PRIMEUR
2-91

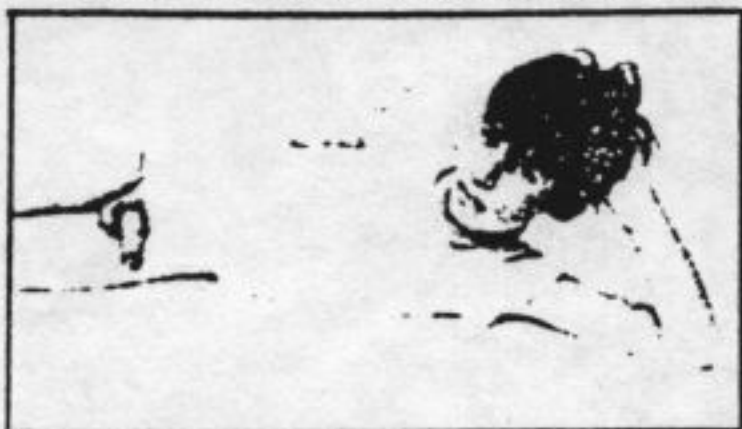
Een Amerikaanse fotograaf, Donald H. Mader, legde de ontwikkeling van jongen tot man vast op een aantal foto's. Het ging hem daarbij vooral om de manier waarop jongens het volwassen worden van hun pik ervaren. Eerst nog zo'n klein pinkeltje - en dan in een paar jaar de groei tot een volwassen geslachtsdeel met een weelde van schaamhaar. Wat een idioot woord eigenlijk, schaamhaar. Maar ik weet niets beters of het wordt weer dokterstaal: pubesbehandling.

Bij elkaar ontstond er zo een serie van zes of zeven jongens die allemaal met een jaar tussenpoos werden vastgelegd. Eén van de jongens kon nog veel langer gevolgd worden, waardoor het mogelijk was om hem ook te fotograferen met zijn eerste zoontje op de schouder. Allebei bloot. Lekker toch? De fotograaf kwam naar Nederland en hing de foto's op in een galerie, in de Spuistraat in Amsterdam. Bij elkaar 46 foto's, die ook te koop waren.

En toen begonnen de problemen. Er kwamen twee rechercheurs van de Amsterdamse zedenpolitie en die namen vijftien foto's in beslag, wegens overtreding van artikel 240 b van het Wetboek van Strafrecht.

Dat is een heel nieuw artikel - pas sinds 1985 in het wetboek - waarbij gezegd wordt dat het niet toegestaan is om een afbeelding tentoon te stellen van een „seksuele gedraging” waarbij „iemand die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt” is betrokken. De bedoeling van dat artikel is om te voorkomen dat jeugdigen seksueel misbruikt worden voor het maken van zogenaamde kinderporno. Dat nieuwe wetsartikel wordt dan ook al aangeduid als het „kinderporno-artikel”.

Toont een blote foto van een jongen van dertien

Deze foto mag wel van de rechter...

De laatste weken staan de kranten vol van een rechtszaak tegen een fotograaf die naakte jongens heeft gefotografeerd. Frits Wafelbakker was getuige-deskundige bij dat proces en legt hier uit wat er aan de hand is en waarom iedereen zich zo druk maakt.

jaar dan een seksuele gedraging? Goeie vraag. De rechter vond van wel en de fotograaf vond van niet. De fotograaf tekende dus bezwaar aan tegen de aanklacht en dat is uitgevochten, eerst voor de Rechtbank, toen voor het Gerechtshof en ten slotte voor de Hoge Raad der Nederlanden.

De Advocaat-Generaal bij de Hoge Raad vond wel dat de mogelijkheid om de fotograaf op dit artikel van de wet te pakken „tot het uiterste was uitgereikt”, maar de Hoge Raad besliste toch dat de aanklacht door mocht gaan.

In december 1990 kwam de zaak dan voor de Rechtbank in Amsterdam. Drie en een half jaar nadat de foto's in beslag waren genomen! Als getuige trad onder anderen een jongen op die toentertijd gefotografeerd was, en die nu helemaal uit Amerika was overgekomen. Hij verklaarde dat hij geen enkel bezwaar had tegen het feit dat hij een paar maal op de foto gezet was. Hij was nu 24 jaar, getrouwd, en hij had een dochter.

De gang van zaken is eigenlijk heel vreemd. Hoewel het wetsartikel bedoeld is om seksueel misbruik van jeugdigen te voorkomen, gaat het bij het

proces om heel andere dingen. Als een „seksuele gedraging” wordt nu beschouwd „een houding die kennelijk bedoeld is om seksuele prikkeling te beogen”. Aanvankelijk werden er vijftien foto's in beslag genomen, maar daarvan zijn er steeds meer afgevallen. Nu zijn er nog maar twee, waarvan de Rechtbank vindt dat ze bedoeld zijn om seksuele prikkeling op te wekken.

Hoewel de getuigen-deskundigen onderstreepten dat de foto's een bepaalde kunstvorm waren, aanvaardde de Rechtbank dat niet. Ook de verklaring van de derde getuige-deskundige dat de betrokken kinderen geen merkbare schade ondervonden zullen hebben van het bloot gefotografeerd worden, legde de Rechtbank naast zich neer. Het tonen van een ets van Rembrandt, waarop een jongen zichzelf bevredigt, leidde wel tot hilariteit in de rechtszaal maar bracht de rechters niet tot andere gedachten.

Vrijwel iedereen beschouwt deze zaak als een zogenaamd proefproces, dat wil zeggen een proces om de grenzen van dat wetsartikel te verkennen. Toch vroeg de Officier van Justitie een vrij hoge straf en dat is ongebruikelijk bij een proefproces. De president van de Rechtbank had dat wel begrepen en veroordeelde de fotograaf tot een heel milde straf, 500 gulden boete of tien dagen hechtenis.

Uiteraard gaat de fotograaf in hoger beroep, want ook dat hoort bij de ongeschreven regels van een proefproces. De volgende stap is dus het Gerechtshof. En wie weet, daarna weer de Hoge Raad. Het kan allemaal nog wel even duren. Voor de fotograaf is er nog een heel speciaal kantje aan, want hij wacht al een paar jaar op een verblijfsvergunning in ons land. Als hij een veroordeling krijgt dan loopt die verblijfsvergunning gevaar.

... en deze niet. (Foto's: D.H. Mader)

4 OPINIE

DE ZAAK VAN HET RECHT

Proces tegen porno in kunst ook in Nederland

Nederlanders doen vaak lacherig over de preutse wijze waarop in Amerikaanse media met sex wordt omgesprongen.

In tv-series als *Dynastie* en *Dallas* worden vrijende mensen steevast met de mantel der liefde, lees: het witge-steven laken, bedekt. In films is het al niet veel beter. De reden van deze al dan niet vermeende preutheid is gelegen in de zedelijkheidswetgeving van de Verenigde Staten.

door UN 7
siem eikelenboom

rechtbankverslaggever

Deze blijkt in de praktijk een machtig wapen in de handen van allerlei (conservatieve) groeperingen, zoals de *Moral Majority*. Een klacht over de toenemende zedeloosheid is voldoende om justitie aan te zetten tot een straffer vervolgingsbeleid. Een rapgroep als *2 Live Crew* en een fotograaf als *Robert Mapplethorpe* hebben aan den lijve kunnen ondervinden dat je op het gebied van de zeden niet alles kunt maken. Ook niet als je je daden afficheert als kunst. Een museum in Cincinnati dat foto's van *Mapplethorpe* tentoonstelde werd beschuldigd van het meewerken aan de „verspreiding van onzedelijkheid” en het „misbruik van minderjarigen”. Opvallend bij die aanklacht was dat die maar gold voor zeven van de in totaal 175 geëxposeerde foto's. De foto's die volgens justitie onzedelijk waren toonden onder andere een naakt jongetje op een stoel en een meisje dat haar jurkje omhoog houdt en haar geslachtsdelen toont. De rapgroep *2 Live Crew* moest zich in Florida verantwoorden voor hun opulente en obscene songteksten zoals die geuit werden tijdens een optreden in die staat.

In Nederland lijkt een soortgelijk proces ondenkbaar. Sinds het beruchte *Ezelproces* tegen *Gerard Reve* hebben kunstenaars vrij hun gang kunnen gaan zonder angst dat de staat tussenbeide komt. De zaak tegen de Amerikaanse fotograaf *Donald Mader* die in de maand december voor de rechtbank in Amsterdam diende was dan ook voor Nederlandse begrippen een opmerkelijke. In mei 1987 nam de Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie bij een inval in de expositie-ruimte van een in homolectuur gespecialiseerde boekhandel in Amsterdam vijftien foto's in beslag. Aanleiding voor de politie-actie was een klacht dat in de boekhandel kinderporno hing.

Volgens het openbaar ministerie heeft de man zich schuldig gemaakt aan overtreding van artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht, beter bekend als het kinderpornowetje. Het wetje is op initiatief van de toenmalige minister van justitie, *Korthals Altes*, op 3 juli 1985 aan het Wetboek toegevoegd. In het bedoelde artikel wordt kinderporno gedefinieerd als een afbeelding van een „seksuele gedraging, waarbij iemand die kennelijk de leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, is betrokken”. Degene die zo'n afbeelding tentoonstelt, vervoert, doorvoert, uitvoert, vervaardigt of in voorraad heeft kan worden bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste drie maanden of een geldboete van de derde categorie.

Het begrip 'seksuele gedraging' in de kinderpornowet werd in 1988 door de Amsterdamse rechtbank en in 1990 door de Hoge Raad uitgebreid tot het „aannemen van een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd”.

Tijdens de behandeling van de zaak concludeerde de rechtbank dat dertien van de vijftien in beslag genomen foto's niet als kinderporno beschouwd kunnen worden. Twee foto's, een afbeelding van een jongen met een erectie en een afbeelding van een close-up van een mannelijk geslachtsorgaan, waren volgens de rechters wel kinderporno. De fotograaf kreeg wegens overtreding van het kinderpornowetje een boete van 500 gulden. Tegen de man was een boete van 5.000 gulden en een maand voorwaardelijke gevangenisstraf geëist.

Op de zitting luidde het verweer van de fotograaf dat de foto's niets met kinderporno te maken hebben maar alles met kunst. Met zijn documentaire foto's had hij de „ontwikkeling naar volwassenheid” van tientallen *New Yorkse jongens* willen vastleggen. Hij had daarvoor toestemming gekregen van hun ouders en, nadat ze meerderjarig waren geworden, van de modellen zelf. De raadsman van *Mader* had zelfs een van de modellen — die van de afbeelding met de erectie — uit de Verenigde Staten laten overkomen om dat te getuigen.

„Dit alles was voor de rechtbank niet voldoende om *Mader* vrij te spreken. In het vonnis stond ondermeer dat „het te beschermen belang van de minderjarige uitstijgt boven het belang van de verdachte als kunstenaar, zo daarvan al sprake is”.

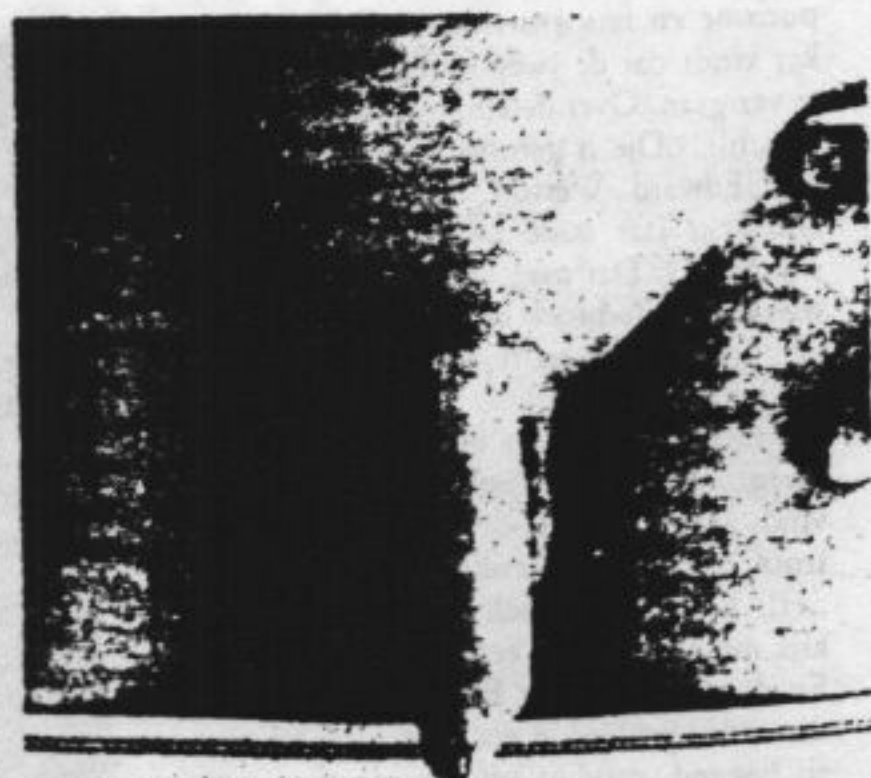
„De raadsman van de fotograaf noemde het vonnis „raar” en tekende meteen hoger beroep aan. Het vonnis is inderdaad zo opmerkelijk dat je bijna gaat denken dat er meer achtersteekt. Krijgt ons land niet steeds het verwijt dat hier volop kinderporno wordt gemaakt en dat de Nederlandse overheid daar maar niets tegen doet? Of is de inbeslagnamen van de foto's en de daarop volgende rechtszaak een gevolg van de Oude Pekela en Bolderkar-hysterie?

Het is te hopen dat het gerechtshof straks anders over de foto's van *Mader* zal oordelen en dat zijn kunst uit de hoek van de kinderporno wordt gehaald. Met zo'n uitspraak zou het in Nederland wel eens de Amerikaanse kant kunnen opgaan. Of wellicht nog erger, want nog vermeld moet worden dat de fotograaf *Robert Mapplethorpe* en de rapgroep *2 Live Crew* werden vrijgesproken.

GROENE A DAMMER 9-1-91

De nieuwe ethische wind die het kabinet-Lubbers/Kok door het land wil laten waaien — met als voorlopig hoogtepunt het 'socio-morele opvoedingspakket' voor scholieren dat *Hirsch Ballin* aankondigde — maakte afgelopen week zijn eerste slachtoffer. Het was uitgerkend een Amerikaan: de fotograaf *Donald Mader*. Hij werd door de Amsterdamse rechtbank tot f 500 boete veroordeeld wegens fabricage van kinderporno. Steen des aanstoots vormden twee foto's uit de collectie van vijftien die de politie in 1987 in beslag nam in de hoofdstedelijke boekhandel *Internationale*. Het waren prentjes van naakte Amerikaanse tienerknappen, die weliswaar hier en daar van de zenuwen een voorzichtige erectie vertoonden, maar zo decent-pastoraal gefotografeerd (*Mader* is niet voor niets een gewezen dominee) dat eigenlijk niemand in een veroordeling geloofde. De sceptici kwamen echter bedrogen uit. De Amsterdamse rechtbank pikte er twee platen uit waarvan werd gezegd dat de modellen zich bevinden in 'een zodanige houding dat daarmee kennelijk het opwekken van seksuele prikkeling wordt beoogd'. Op de ene foto kijkt een zwarte jongen op een soort divan glimlachend de camera in, zijn jongenslid in forse bloei op zijn buik, de andere (hierbij afgedrukt) is een klinische opname die vooral aan medische encyclopedieën doet denken.

Mader zegt dat hij slachtoffer is van een Amerikaanse undercover agent. Voor de inbeslagnamen van zijn foto's kreeg hij in zijn Amsterdamse woning bezoek van een Amerikaan genaamd *Snijder*, die belangstelling had voor *Maders* serie over de seksuele ontwikkelingen van jonge jongens. De man vroeg vervolgens om 'iets heters', waarna *Mader* hem de deur wees. De man vervoegde zich later nog in de woning van de voormalige PvdA-senator *E. Brongersma*, oprichter van een stichting voor de studie van pe-

dofilie. *Brongersma*: „Die man plofte hier zeer onbeleefd binnen met de vraag: „Bent u lid van een pedofiele organisatie?” Ik heb hem toen gelijk het gat van de deur getoond.” Volgens *Mader* zou de man vervolgens zijn gram hebben gehaald door bij de Amsterdamse politie aangifte te doen van de expositie, waarna onder Amerikaanse druk een veroordeling zou zijn ontstaan. De fotograaf gaat in hoger beroep.

Justitie in Amsterdam heeft inmiddels een volgend slachtoffer gevonden: een paar doodonschuldige Duitse kalenders met knapenromantiek, ingevoerd door de stichting *Martijn*.

naakte jongetjes slechts een deel van zijn werk is en we dus niet met een geobseerde viespeuk te maken hebben.

De 42-jarige Amerikaanse fotograaf verblijft sinds juni 1986 in Nederland nadat hem wegens vermeend *child abuse* geadviseerd werd dat hij zijn vaderland beter kon verlaten. („Ik heb ook meegelopen in Vietnam-demonstraties en meegewerkt aan een illegale krant, ik was voor Amerikaanse begrippen waarschijnlijk sowieso te radicaal.”) Amsterdam vond hij een ideale stad, niet zo *massive* als Londen of Parijs, een stad waar hij geen luiken voor de ramen en extra sloten op de deur hoefde aan te brengen.

Hij lijkt nog het meest op een wat jongere uitvoering van *Allen Ginsberg*, een zwaar brilmonneur, ringbaardje en een wereldschuwe blik in de ogen. Eind december kreeg hij van de Amsterdamse rechtbank een boete van 500 gulden opgelegd, omdat hij twee jongetjes beneden de zestien in beeld had gebracht in een volgens het vonnis 'seksueel prikkelende' pose. De twee foto's die over de schreef zouden gaan, zijn door de rechtbank verbeurd verklaard: een close-up van een mannelijk geslachtsdeel en een afbeelding van *Mader's* eigen pleegzoon *José*, liggend, lachend en met een erectie.

Mader beschuldigt de rechtbank van paternalisme, omdat deze zelf heeft bepaald wat seksueel prikkelend is. „Het vonnis verduidelijkt helemaal niets,” zegt hij. „Het schept alleen maar nog meer verwarring. Als deze foto's verboden zijn, dan mogen straks ook geen foto's meer van kinderen in zwemtenue. Dan ontstaat er een situatie als in de Verenigde Staten, daar zijn advertenties met kinderen in ondergoed al verboden.” De firma's *Wekamp* en *Ter Meulen* zijn gewaarschuwd! De Amerikaan gaat in hoger beroep alsnog voor zijn gelijk pleiten.

Puur juridisch is de zaak allerminst helder. Maar alle heisa was te voorkomen geweest als *Mader* de foto's, laten we zeggen, iets wetenschappelijker of artistieker had opgetuigd. Dan was het beoogde doel ook bereikt. Of is dat toegeven aan burgerlijk

KUNST & GENOT

Porno, kunst of geen van beide?

Hoe artistiek zijn de artistieke foto's van

boy-lover *Don Mader*?

ERIC ARENDS & JHIM LAMOREE

Sinds kort heeft ook Nederland zijn eigen kleine zedenschandaal in de kunst. In Amerika trok een horde fatsoensrakkers onder aanvoering van senator *Jesse Helms* ten strijde tegen de homo-erisch opgeladen foto's van *Robert Mapplethorpe*. In

Holland confisqueerde de rechter twee naaktfoto's van minderjarige jongetjes. Geen kunst, maar pure porno, beweerde *Helms*: geen kunst, maar een seksueel prikkelende pose, oordeelde de Hollandse rechter.

De zaak kreeg ruime aandacht van de landelijke pers, die de vinger vooral op de juridische willekeur legde. Op grond waarvan kon de ene foto wel en de andere niet door de beugel? Kan een rechter objectief het seksueel prikkelende gehalte van een foto bepalen? Bovendien interpreteerde de rechter het artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht op een nogal oorspronkelijke manier: een naaktfoto van een jongen

met het kennelijke doel seksueel te prikkelen is een seksuele gedraging in de zin van het bovengenoemde artikel en impliceert het seksueel misbruiken van het kind. De logica van de causaliteit die de rechter aanbrengt ontgaat velen; het lijkt verdomd veel op die mug die in een olifant verandert.

Maar wie en wat is nou eigenlijk de man die voor de foto's verantwoordelijk is? „Ik maak ook commerciële foto's voor een toeristengids van Amsterdam en schiet plaatjes van oude kerken,” zegt *Donald Mader* nadrukkelijk. Het is maar even om aan te geven dat het portretteren van

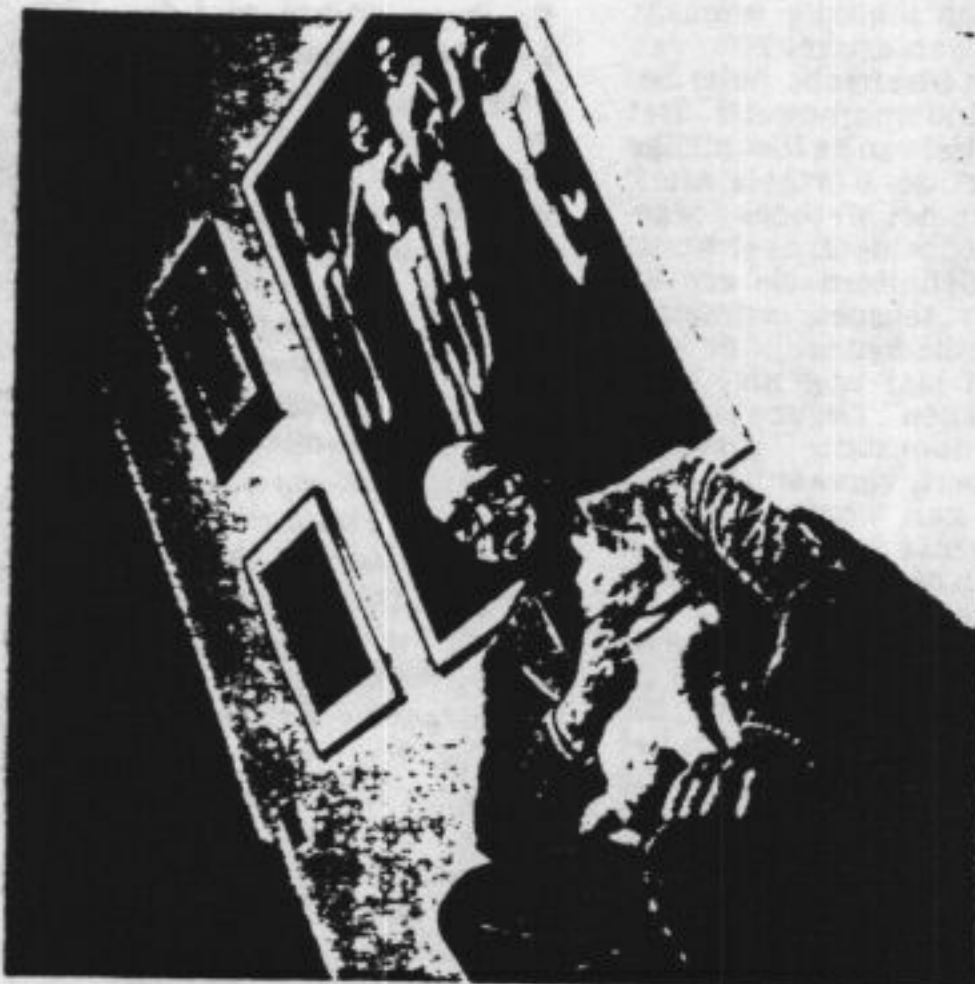
VERVOLG HP 11

purisme en fatsoenskrakerij? De Newyorker vindt dat de twee foto's absoluut niet te ver gaan. Over de close-up van de penis zegt hij: „Die is geïnspireerd op een foto van Edward Weston. Hij fotografeerde zijn acht jaar oude zoon als een Grieks standbeeld. Dat mag kennelijk wel. Maar met een onderbroek en een paar vuile nagels is hetzelfde soort foto ineens pornografisch.”

De foto met de lach op het gezicht van pleegzoon José heeft ook niets uitdagends, vindt Mader. Integendeel. „Zijn blik is vol trots.” poogt de Amerikaan te weerleggen. „Hij heeft een gezichtsuitdrukking van: kijk mij eens, ik ben een man.”

En dan is er nog de foto van die jongen die, enkel gekleed in een T-shirt en op zijn zij liggend, ronduit uitdagend in de lens loert als was hij de odalische zelve. Deze afbeelding kan volgens de rechtbank wel door de beugel. „Als er al een foto seksueel opwindend mocht zijn, is dat deze,” geeft Mader zelf ook toe. „De jongen was dertien toen ik hem fotografeerde. Hij was een hoerenjongen, pikte op straat in Manhattan mannen op. En dat kun je ook zien aan zijn blik. Toen zijn ouders erachter kwamen waar hij al dat geld mee verdiende, hebben ze hem de deur gewezen. Een paar jaar later, toen hij met dat werk was gestopt, heb ik hem weer gefotografeerd. Zijn houding was ook meteen minder sensueel.”

Maders fotoserie werd in 1987 tentoongesteld in de Amsterdamse gay bookstore Intermale. Ruim een week heeft ze daar gehangen. Toen kwam de politie en nam vijftien foto's in beslag. De actie volgde op een periode waarin met name Amerika en Engeland Nederland ervan beschuldigden het produktie- en distributiecentrum van kinderporno te zijn. Het artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht — het bekende kinderporno-artikel — was koud een jaar van kracht.

RONALD HOEBEN

DONALD H. MADER

DONALD H. MADER

Links, Donald Mader: 'Ik schiet ook plaatjes van oude kerken.' Rechtsboven: niet verboden, de hoerenjongen uit Manhattan. Rechts onder: wel verboden, Maders pleegzoon José.

De politie zei destijds door een burger getipt te zijn over Maders foto-expositie. De Amerikaan zelf berwijfelt dat. Hij denkt dat de betreffende burger iemand van de Amerikaanse justitie is geweest. Mader zegt ruim een week voor de opening van de tentoonstelling iemand thuis te hebben ontvangen die zich als potentiële koper uitgaaf. „Hij was eerst bij boekhandel Intermale geweest,” vertelt Mader. „Hij zei niet te kunnen wachten op mijn expositie, maar wel foto's te willen zien en wellicht kopen. Intermale heeft hem toen naar mij gestuurd. Ik toonde mijn foto's, maar hij wilde 'iets stevigere'. Daarvoor moet je niet bij mij zijn,” heb ik toen gezegd. Maar hij hield vol, wilde weten waar hij dan in Amsterdam terecht kon. Hij zag mijn dertienjarige zoon en offereerde me 500 dollar voor een 'hete foto van hem'. Ik heb hem toen de deur gewezen. De dag voordat de foto's in beslag werden genomen, was de politie al bij Intermale geweest. Ze beschuldigde mij ervan thuis kinderporno te hebben verkocht. De enige die dat heeft kunnen rondbazuinen, is die persoon die bij mij is geweest.”

Mader zegt dat de jongens op zijn afbeeldingen zich volkomen vrijwillig en met toestemming van de ouders hebben laten fotograferen. Daarom kijken de meesten volgens hem ook zo ongedwongen. De indirecte beschuldiging van seksueel misbruik noemt de fotograaf het gevolg van een *shifting of a definition*. „Ik wees alleen de plek aan waar ze moesten gaan staan of zitten. De houding die ze op de foto aannemen, is van henzelf.” Tijdens de rechtszaak heeft hij een van zijn modellen uit de Verenigde Staten laten overkomen als ge-

ruige à decharge. De inmiddels 24-jarige jongen staat op een van de verboden foto's. Hij verklaarde zonder enige dwang en geheel volgens eigen wil te zijn gefotografeerd.

Deze 'kroongetuige' betrof Maders eigen pleegzoon José uit Puerto Rico, toegewezen via het Foster Parents Plan. Is dat niet wat gemakkelijk, je pleegkind als belangrijkste getuige opvoeren?

Mader: „Misschien is dat in Nederland niet gebruikelijk, maar hij is volgens mij geheel onafhankelijk. Hij is getrouwd, heeft een dochter en een goede baan. De rechtbank wekte ook niet de indruk er problemen mee te hebben. Ze achtte de getuigenis van José irrelevant omdat de jongen nu weliswaar volwassen is, maar geen weloverwogen oordeel kon geven over de omstandigheden waarin hij aan de fotosessie had meegewerkt.”

Wat trekt Mader zo in het fotograferen van naakte jongetjes? Vanwaar die interesse? Hij zegt het zonder aarzelen: „I'm a boy-lover. Ik mag jonge jongens graag, tot de leeftijd van een jaar of twintig, dat is mijn grens. Daarom ben ik geïnteresseerd in de vraag hoe zij in het man-zijn groeien. Dat begint namelijk al bij zeven jaar. Ik heb een keer een Puertoricaans jongetje gevraagd op een stoel te gaan zitten. Hij nam toen al dezelfde stoere houding aan als zijn oudere landgenoten: benen uit elkaar en de handen stevig op de knieën vastgeklonken. Macho.”

Een artistiek gesublimeerde obsessie? Met welke ogen keek hij naar de jongens? Met die van een liefhebber, of met die van een kunstenaar? „Met die van een kunstenaar,

denk ik, die misschien van jonge jongens houdt. Picasso keek toch ook als een aperte heteroseksueel naar jonge meisjes en vrouwen!” Het klungelige karakter van Maders foto's, die het niveau van tussen de schuifdeuren nauwelijks ontstijgen, zouden tussen de kiekjes in pornoblaadjes als Ami en Marcel overigens niet misstaan. Mader beroept zich in deze affaire niettemin op de artistieke gedachte achter de foto's.

Of de drijfveer nu edelmoedig was of niet, de eventuele psychische gevolgen voor de jongetjes blijven dezelfde, vindt psychologe en publiciste Rita Kohnstamm. Adolescenten zijn zich volgens haar over het algemeen niet bewust van het doel waarvoor ze gebruikt worden. „Als je kinderen allerlei poses laat aannemen, kan dat voor hen gevolgen hebben. Je maakt ze te vroeg bewust van seksuele spanningen. Natuurlijk doen kinderen uit zichzelf ook allerlei seksuele spelletjes waarbij ze van alles ontdekken. Maar dat moet van en voor henzelf blijven, daar moet een volwassene zich niet nadrukkelijk mee bemoeien. En al helemaal niet door er met een camera bovenop te gaan staan. Ik vind het hypocriet om kinderen op zo'n manier te fotograferen met als excuus dat het kunst is. Kies dan een artistieke vorm waar je geen kinderen voor nodig hebt. Bah, ik word misselijk van zo'n smoes.”

Mader zegt zijn handen in elk geval niet meer te willen branden aan naaktfoto's van jonge tienerknaapjes. Hij gaat alleen nog oudere mannelijke teenagers fotograferen van boven de zestien lentes jong. Hiervan hangen de resultaten half maart in het Amsterdamse café Eighties. ■

KUNST & GENOT 57

de zaak mader
EEN RAAR VONNIS

SEK FEB

Margreet Dolman heeft het inderdaad begrepen, ze vond de blote jongens 'schattig' en zeker niet prikkelend. Dit laatste vond ook de pers; die snapte er niets van. In een hoofdredactioneel commentaar sprak NRC Handelsblad zelfs van 'een raar vonnis'.

Het gaat hier om de uitspraak die de Amsterdamse rechtbank vlak voor Oud en Nieuw heeft gedaan in de zaak tegen de Amerikaanse fotograaf Don Mader. De straf die hij kreeg was mild: 500 gulden boete, maar de redenering van de rechter bizar.

Gezien de langdurige voorgeschiedenis van Neerlands eerste 240b-zaak mocht er worden gevreesd, maar na de urenlange rechtszitting hoopten velen toch op een goede afloop. Die kwam er niet: Mader heeft zich volgens de rechtbank bezondigd aan seksueel misbruik van zijn jeugdige naaktmodellen. De rechter achtte dat bewezen bij twee van de vier voor haar gebrachte foto's. De ene betrof een close-up van een pikkie, waarbij nog net het afgezakte onderbroekje en de vuile nagels van de handen op de heup te zien zijn. Op de andere ligt een jongen op zijn rug. Met een glimlach kijkt hij naar zijn nogal forse pik. Het model is inmiddels volwassen en trad op als getuige in het proces. 'Of hij op deze foto een stijve had', was een van de vragen die de rechter hem stelde. De jongen wist het niet meer precies. Mader meende dat het niet het geval was; de jongen was

gewoon fors geschapen en laat dat met een trotse glimlach zien.

Maar de rechter vond dat het joch een erectie had en meende dat daarom de fotograaf de kennelijke bedoeling had gehad met de foto de zinnen te prikkelen. En om kinderen zo te laten poseren dat die prikkeling bewerkstelligd wordt, brengt de fotograaf de modellen in een situatie waarin zij niet vrijelijk kunnen beslissen. De fotograaf pleegt dan ook seksueel misbruik en overtreedt zo 240b, aldus de rechter. Dat Mader's model in de rechtzaal uitlegde zich nooit misbruikt te hebben gevoeld, vond de rechtbank kennelijk niet interessant.

Hoe lang duurt het nog voordat modefotografen vervolgd worden, vroeg de Volkskrant zich af. Dat zal wel meevalen, zolang ze hun werk maar in de Margriet blijven publiceren. Wie een bijna blote modeplaat tentoonstelt voor het 'vanzige' publiek van een homoboekhandel, loopt echter wel risico. Dan bedoel je immers kennelijk te prikkelen.

Mader gaat in hoger beroep. (MvB)

Fotograaf gaat in beroep
Mader veroordeeld wegens kinderporno G.K. 26

AMSTERDAM - De Amsterdamse rechtbank heeft de Amerikaanse fotograaf Don Mader veroordeeld tot vijfhonderd gulden boete wegens het openlijk tentoonstellen van pornografische foto's van kinderen. De officier van justitie had één maand voorwaardelijk en een geldboete van vijfduizend gulden geëist. Mader exposeerde in 1987 45 foto's in de Amsterdamse boekhandel/galerie Intermale. De politie nam er vijftien in beslag.

Bij twee van de vijftien in beslag genomen foto's vond de rechter dat het pornografische karakter kon worden aangetoond, vandaar dat de opgelegde straf (waartegen Mader overigens bij het Gerechtshof in beroep gaat) lager lag dan de eis. De twee foto's tonen jongens die, volgens de rechtbank, zodanig poseren dat hun geslachtsdelen nadrukkelijk in beeld zijn en dat op een manier die kennelijk bedoeld is om seksuele prikkeling op te wekken. Dit noemt de rechtbank een strafbare seksuele gedraging. Beide foto's werden de zondag na de uitspraak getoond in het VPRO-programma van Paul Haenen. HP/De Tijd publiceerde één van de twee foto's. In principe zouden de VPRO en HP/De Tijd nu ook kunnen worden gedagvaard.

Uit het vonnis blijkt dat de rechtbank volslagen krankzinnige gedachten erop nahoudt wat onder 'strafbare seksuele gedragingen' moet worden verstaan: "Indien een jeugdige beneden de leeftijd van zestien jaar wordt afgebeeld in een seksueel prikkelende houding, zal er, ervan uitgaande dat deze jeugdige niet werkelijk vrij kan beslissen of hij aan de toestandkoming van een dergelijke afbeelding kan meewerken, sprake zijn van misbruik van jeugdige en zal een dergelijke afbeelding vallen onder de werking van artikel 240b van het Wetboek van Strafrecht (het kinderporno-artikel - red.)." Ofwel: wekt een foto van een kind seksuele prikkelingen op, dan is hij/zij misbruikt. Met zo'n vonnis krijgt het Openbaar Ministerie het nog druk.

De fotograaf zelf heeft zich altijd verzet tegen het idee dat er op zijn foto's sprake zou zijn van 'een gedraging'. De gefotografeerde jongens, variërend in leeftijd van elf tot een jonge vader met baby, beelden volgens Mader de seksuele ontwikkeling van jongen tot jongman uit. Van 'gedraging' is geen sprake, de geportretteerden worden volkomen passief en statisch afgebeeld. De rechtbank dacht daar dus anders over.

DONDERDAG 10 JANUARI 1991

A.O.

In Amerika en ook in ons land ontstond rumoer om 'blote' foto's van Robert Mapplethorpe en Don Mader. De rechter moest bepalen of deze foto's geëxposeerd mochten worden. Erotic Desire heet - de manifestatie in Rotterdam, waarin met foto's een beeld wordt gegeven van het erotisch verlangen van man en vrouw. Hoe ver reikt onze tolerantie?

door MENNO SCHENKE

ROTTERDAM — Burt Reynolds, gevierd acteur en het prototype van de macho, stond in maart 1972, uitklapbaar, bloot in het Amerikaanse vrouwenblad *Cosmopolitan*. De lezeressen van het blad reageerden onwennig. Ze vonden het een grap en welgerden zo'n beeld van Reynolds serieus te nemen.

Een aantal jaren geleden poseerde zangeres Vanessa voor een Nederlands blootblad. De Nederlandse man vroeg zijn vrienden: "Heb je Vanessa al gezien?" Beide tijdschriften speelden met deze blootfoto's in op het erotisch verlangen van hun lezers.

Een feestelijke en erotisch getinte opening morgenavond en een erotisch diner — prijs per couvert / \$7,50 en een optreden van Karen Finley, zaterdagavond in De Unie — zetten de toon voor de manifestatie *Erotic Desire*, het erotisch verlangen in de fotografie. In vijf Rotterdamse galerijen (Perspektief, Brutto Gusto, Fotomania, Snoel en Zeger Reijers Multiples) zijn tot 18 februari foto's en objecten te zien die het erotisch verlangen van man en vrouw tot thema hebben.

Erotic Desire is een initiatief van beeldend kunstenaar Lydia Schouten en kunsthistoricus Rob Perrée, samen verenigd in de stichting Con Rumore (Met Rumoer). Zij kozen tachtig werken van dertig kunstenaars uit Europa en Amerika. Behalve de tentoonstelling in de vijf galerijen, zijn er in het kader van de manifestatie in De Unie drie discussieavonden.

CENSUUR

De Amerikaanse Carol Squiers vertelt over erotisch verlangen en massa-media (13 januari), er is een discussie over censuur en beeldende kunst (19 januari) en de Duitser Frank Wagner gaat in op het beeld van de ziekte aids in de fotografie (30 januari). Het tijdschrift *Perspektief* is deze maand, bij wijze van catalogus, ook gewijd aan het thema.

De relatie tussen erotiek en kunst is altijd onderwerp geweest van discussie, constateert Schouten en Perrée in de inleiding van de catalogus. Laten we het maar meteen bij de naam noemen: men spreekt graag van vroege plaatjes als het om de verbeelding van erotiek in de kunst gaat. Erotische kunst was vele jaren hetzij verboden, hetzij goedgekeurd ondergronds te bestaan. Na de oorlog werden de zeden losser en de moraal vrijer. De jaren zestig staan te boek als de periode van de Seksuele Revolutie: alles moest mogen en kunnen. We zijn echter, zo zal blijken, hard op de weg terug.

"In eerste instantie", zegt Rob Perrée temidden van nog niet uitgepakte kisten met kunst uit Amerika, hebben

wat zij meemaakt."

Perrée: "Dat kun je van Mapplethorpe ook zeggen. In zijn foto's is er ook een persoonlijke relatie tussen hem en wat hij op het beeld brengt. In scène gezette foto's, inderdaad, maar ik houd niet van die term. Veel van die beelden hebben betrekking op de code die er op dit gebied bestaat. In die zin zijn ze in scène gezet."

HOMOSEKSUEEL

"Neem de foto Sallor van Jose Villarubia. Die is typisch volgens de code van het homoseksuele beeld gemaakt. Er is een draai aan gegeven waardoor het beeld iets komisch krijgt. Die foto is komisch en erotisch tegelijkertijd en houdt zich ook bezig met het clichébeeld van het uitbeelden van mannen. Het aandeel van het homo- en het hetero-erotische is in de manifestatie echter redelijk in evenwicht."

Lydia Schouten: "We hebben beiden eenzelfde voorkeur voor wat we kwaliteits vinden. Daarbij speelde natuurlijk ook een rol: wat noem ik erotisch en wat vindt Rob erotisch? Rob waardeert, denk ik, meer de homo-erotische kant, ik de hetero-erotische."

Beiden stellen met nadruk dat we onderscheid dienen te maken tussen erotiek en pornografie. Porno is op *Erotic Desire* niet te vinden. Perrée: "Erotiek speelt in op de fantasie. Het beeld is een startpunt voor jouw fantasie op erotisch gebied. Dat onderscheidt erotiek van pornografie."

"Porno begint waar de fantasie ophoudt. Porno is gericht op De Daad en de geslachtsdelen, veel explicieter. Erotiek heeft juist te maken met het afwezig. In dit geval gaat het om onze fantasie, maar ik hoop dat wij de fantasie van de kijker ook weten te prikkelen. Pornografie werkt op mijn lachspieren, niet op mijn fantasie. En erotisch verlangen hoeft ook niet altijd met seksualiteit te maken te hebben."

"We noemen het ook geen erotische kunst. Die heeft de associatie van aparte galerijen die vroege plaatjes aan de muur hangen. We spreken niet voor niets over verlangen. De term erotische kunst is beladen."

VOELEN

"Het is heel goed mogelijk dat wij beelden ophangen, waarbij andere mensen niets voelen. Zo persoonlijk is erotische fantasie. Maar het zou heel vervelend zijn als de mensen in de galerijen een passieve gang langs de muren maken. We hebben niet de pretentie om Het Erotisch Verlangen in beeld te brengen. We hebben, denken we, op basis van kwaliteitsnormen een representatieve keuze uit het werk van de kunstenaars gemaakt."

De komst en de gevolgen van de ziekte aids hebben, vooral in Amerika, de relatie tussen kunst en erotiek sterk veranderd. Er kwam censuur — zie de zaak-Mapplethorpe. De creatieve vrijheid van de kunstenaar wordt ondermijnd, zeggen Schouten en Perrée.

"Het feit dat censuur een rol speelt", licht Rob Perrée toe, "betekent in de praktijk dat kunstenaars onder moeilijker omstandigheden moeten werken. In Amerika is het lastiger om geld te krijgen als je je met deze vorm van kunst bezighoudt. Maar gelukkig reageren kunstenaars in Amerika op de censuur. Daardoor heeft die ook een positief effect."

"In Engeland gebeurt hetzelfde. Niet zo lang geleden was er een tentoonstelling over aids. Die zou door heel Engeland reizen, maar is bij de tweede halte gestopt. De ruimtes die de expositie zouden presenteren, durfden het niet meer aan. Ook dat is een vorm van censuur. Er hoeft maar iemand te zijn die zegt dat hij of zij zich aan een beeld stoort en dan is het een zaak. Dat kan hier in Rotter-

dam ook gebeuren, dat is onlangs gebeurd met de foto's van Don Mader in Amsterdam."

Lydia Schouten: "Nederland heeft zo'n schijn-tolerantie. Alsof alles hier kan... Dat is niet zo. Subsidie voor *Erotic Desire* was geen punt, maar zodra je over censuur praat, blijkt dat in Nederland veel niet mag. Dingen die ze kinderpornografie noemen bijvoorbeeld."

Perrée: "Er is verborgen censuur, waardoor kunst domweg niet wordt gepresenteerd. Dat kun je nauwelijks controleren, maar die verborgen censuur bestaat in Nederland. Het enige criterium dat je mag hanteren, is dat van de kwaliteit."

KINDERPORNO

Alles goed en wel, moet de maatschappij dan kwalitatief prachtige kinderporno toelaten?

Perrée: "Dan praat je over iets anders. Het gaat om het doel waarvoor iets wordt gemaakt. Als kinderporno wordt geproduceerd om er schatrijk van te worden, als kinderen misbruikt worden, mag je vragen: moet dat? Maar men gaat er bij voorbaat van uit dat kinderen misbruikt worden. Je kunt je met de dood bezighouden, met eenzaamheid, met erotiek."

"Op het moment dat je op een thema goed werk maakt, is het waard om getoond te worden. Als iemand roept dat een beeld, een foto, vies is en niet mag worden opgehangen, heeft dat vooral te maken met zijn of haar eigen angst om met dat onderwerp om te gaan."

Schouten: "Binnen de Nederlandse kunstwereld lijkt alles mogelijk. Maar zodra je aan de grens komt... Dat heb ik zelf ervaren. Ik wilde met mijn videobanden naar Engeland. Een tape heet *The Lone Ranger Lost in the Jungle of Erotic Desire*. Aan de grens kregen ze de zenuwen, dat was pornografie! Die tape is in beslag genomen, zonder dat de douane hem had bekeken. Ik heb die banden nooit meer teruggezien."

Perrée: "We hebben hier een film, die alleen maar naar Nederland mocht als hij begeleid zou worden door iemand van de Nederlandse ambassade in Amerika. Anders zouden wij wel eens porno over de grens hebben kunnen smokkelen..."

"Daar heb je weer die schijn-tolerantie, waar Lydia het over had: je kunt in elke videotheek porno halen; porno mag, maar in de praktijk is dat niet altijd zo. Er zijn rare regelingen en vreemde beperkingen, die niet zo openbaar of bekend zijn. Dat is schijn-tolerantie."

POLITIEK

Onder invloed van de censuur, zeggen Schouten en Perrée, wordt veel kunst in Amerika politiek. Lydia Schouten: "Ze verhullen niets, maar gaan er tegenaan, tot op de grens."

Perrée: "Dergelijke 'politieke' kunst hebben we in Europa niet kunnen vinden. Dat geeft duidelijk het verschil aan tussen beide delen van de wereld. Het is in Amerika nodig om grenzen te verleggen."

Lydia Schouten vertelt in ons land persoonlijk vormen van censuur gevoeld te hebben. "Mijn werk op video heeft altijd erotische elementen gehad. Bepaalde banden wilde men echter niet aankopen. Dat heeft mij beïnvloed: ik maak op dit moment geen videotapes meer, ik richt me meer op foto's en installaties."

"Ik ben een jaar in Amerika geweest. Ik wilde andere dingen maken, omdat, voor ik wegging, rond mijn werk een sfeer hing van: 'Die Lydia Schouten moet altijd uit de kleren.' Dat gebeurde wel, maar het was niet mijn enige uitgangspunt. Nu we *Erotic Desire* hebben opgezet, krijg ik weer zin om erotiek in mijn

eigen werk te betrekken. Wat kan mij het schelen, ik moet doen wat ik wil."

Omdat de manifestatie over erotisch verlangen gaat en omdat censuur een rol speelt, konden beiden niet om de ziekte aids heen. Schouten: "Als je naar Amerika gaat, word je er onvermijdelijk mee geconfronteerd. Kunstenaars, die wij al jaren om hun werk waardeerden, kregen aids. Ze waren bezig met het verbeelden van erotisch verlangen, zoals Mapplethorpe en Wojnarowicz. Zij kregen aids en daardoor veranderde hun werk."

Perrée: "In Amerika wordt aids door veel rechtlijnig denkende mensen gezien als het gevolg van het vies bezig zijn. Mij irriteert het dat mensen tegenover hen, die aids hebben, doen alsof dat stakkerige patiënten zijn. Alsof erotisch verlangen dan geen rol meer speelt, alsof het schandelijk is dat je dat dan ook nog gaat uitbeelden. Als je als patient in een ziekenhuis ligt, zeggen zij, bestaat erotisch verlangen niet meer. Maar ik denk dat dergelijke gevoelens zelfs sterker worden, als je een maand in je eentje ligt."

STIGMATISEREND

Schouten: "Wij hebben een aversie tegen foto's van een fotograaf als Nixon, beelden van iemand die aan aids lijdt en er slecht en ingevallen uitziet. Die fotograaf wordt gezien als een groot kunstenaar, maar zijn foto's werken juist stigmatiserend. Hij sluit een element als erotiek volledig uit. Zijn foto's hangen nu in musea en galerijen."

Perrée: "Aids heeft enorme invloed gehad op het seksuele gedrag van mensen. Er is een verschuiving ontstaan in de behoefte aan erotische beelden, omdat de seksuele praktijk helaas in veel gevallen moeilijker is geworden of zelfs geheel afwezig is. In die zin is er dus een koppeling van het erotisch beeld met aids."

"Dat is ook een van de redenen waarom de censuur in Amerika zo de kop kan opsteken. Ze kunnen nu de 'schuldige' aanpakken: jij bent het, want jij maakt die vroege plaatjes. Wat ik politieke kunst noemde, is vooral op de censuur gericht, niet op de ziekte zelf. In New York vallen veel slachtoffers in de kunstwereld. Dat heeft automatisch invloed op wat iemand doet. Het artistieke resultaat daarvan blijkt echter niet moraliserend, nee, het gooit jou overhoop. En dat is toch beste dat kunst kan doen."

Erotisch verlangen? Lydia Schouten: "Een foto van Nan Goldin. Het voyeurisme in die foto spreekt me aan, ik ben de voyeur die in haar zeer intieme leven kan kijken. Alsof de mensen die zij fotografeert — in dit geval een meisje op een bed — een relatie met mij hebben."

HOTELKAMER

Erotisch verlangen? Rob Perrée: "Een foto van Sophie Calle. Een beeld van een bed in een lege hotelkamer. Er komt geen mens op voor. Dan kan de fantasie beginnen. Dat is voor mij heel erotisch..."

Erotic Desire is zo opwindend als een paar pantoffels

DR 26-1

fotografie

ROTTERDAM - Het kan niet ontkennd worden dat Rotterdam voor de fotografie een belangrijke stad begint te worden. Hoewel een nationaal museum voor de fotografie nog lang op zich laat wachten, worden er zoveel manifestaties georganiseerd dat de stad een echte centrumfunctie voor de fotografie begint te krijgen. Zo ontstaat een verwachtingspatroon dat door incidentele presentaties of biënnale-achtige monstertentoonstellingen wordt ingelost. Met de stichting Perspektief als drijvende kracht wordt zo over de jaren heen een organisatie opgebouwd die zichzelf gaandeweg onmisbaar heeft gemaakt. Het is echter de vraag of de formule om goede fotografie te brengen, altijd even perfect werkt.

De manifestatie Erotic Desire die met een programma van lezingen, een forumdiscussie en een heus erotisch etentje van start is gegaan, bevat ook vijf exposities die een poging doen om het thema van de manifestatie op kunstzinnige wijze in beeld te brengen. De exposities, zonder uitzondering van geringe omvang, bevinden zich in de marge van het gebeuren. Ze hebben zo weinig te vertellen, dat ze als een illustratie en niet meer dan dat moeten worden beschouwd bij de voordrachten die trouwens ook met beelden werden opgeleverd. Aan de hand van kleine, weinigzeggende presentaties van fotografen is nergens een duidelijke visie op het thema te krijgen. Handig genoeg is het bewuste thema in het Engels gesteld. Met 'Erotic Desire' kun je veel kanten op in de vertaling: het begrip 'erotisch verlangen' dekt bij lange niet de lading. Dat is er misschien ook de oorzaak van dat de verschillende exposities zult uiteenlopend werk laten zien. Zo uiteenlopend dat je je vaak kunt afvragen of het nog iets met fotografie heeft te maken en zelfs of er in enige zin nog sprake is van een 'erotisch verlangen'. Omdat het begrip als zodanig niet wordt gedefinieerd - het als catalogus dienende huisraad - het als catalogus dienende huisraad van Perspektief bevat als los zand bij elkaar geharkte essays - moet je maar op goed geluk raden of het getoonde iets met

Robert Mapplethorpe: Lady Cheng, 1985.

erotiek te maken heeft. Neem de dagboek-achtige notities van de Franse fotografe Sophie Calle die interieurs van hotelkamers uitbeeldt. Je moet over veel fantasie beschikken om in elk gefotografeerd bed iets opwindends te zien. Door haar foto's in deze manifestatie onder te brengen wordt de indruk gewekt als zou zij iets met erotiek van doen hebben, maar de werkelijkheid is anders. Calle heeft zich ooit als kamermeisje bij een hotel opgegeven om zodoende tijdens haar werk op onbespiede momenten de sporen van de aanwezigheid van de gasten te fotograferen. De resultaten van haar inventariserende activiteiten zijn voorspelbaar: de foto's variëren van een paar herenpantoffels tot plukken haar op de wastafel, kleren op het knaapje in de kast en openbunselende koffers. Heel gewone zaken, die ook onder het oog van de camera weinig lust (ook kijklust) vermogen te wekken. Daarentegen zijn de portretten van aan orgasme lijdende pornoacteurs die Ralph Bageritz in een pseudo-artistieke vormgeving presenteert, weer zo banaal (en bovendien nog gepikt ook) dat je ook daar nauwelijks warm voor kunt lopen. De eveneens dagboekachtige notities van Nan Goldin vormen een van

de weinige lichtpuntjes in deze barre stroom van middelmatigheid. Goldin treedt bij het fotograferen van familieleden, vrienden en kennissen tot diep in hun intimiteit, zonder daar een groot gewicht aan te geven. Ze geeft aan dagelijkse handelingen als vrijen, strelen, liefkozen een terloopsheid mee die je inlevingsvermogen makkelijk op gang brengt. Maar opwindend is anders. En dat is toch wat je bij erotiek, ook in kunstvorm, mag verwachten.

Afgaande op wat op deze vijf lokaties is te zien, staat het er in de fotografie met de erotiek slecht voor. Hier en daar worden grensgebieden met de pornografie verkend, de relatie van de fotografie en de beeldende kunst blijft niet geheel onbelicht, maar als zodanig gaat deze manifestatie mank aan een duidelijke uitgangspunt. Was die er geweest, dan had er heel wat kaf weggehaald kunnen worden.

Cees Straus

'Erotic Desire', t/m 17 februari op vijf lokaties: bij Perspektief, Eendrachtsweg 21; Brutto Gusto, Nieuwe Binnenweg 162; Galerie Fotomania, Van Oldebarneveldstraat 148; Galerie Snoei, Witte de Withstraat 17a en Zeger Reijer Multiples, Eendrachtsweg 60, in Rotterdam. Wo-zo 12-17 uur. Het jan.no. van Perspektief kost f 20.

Echt

Fotografie is een makkelijk doelwit voor censuur. Als kunstvorm is het veel explicieter dan bijvoorbeeld schilderkunst. Een schilderij kan men nog afdoen als de uitwerking van de persoonlijke fantasieën van de kunstenaar. De nadruk ligt meestal niet op het onderwerp, maar op de stijl, het kleurgebruik en de techniek. Bij een foto is het onderwerp veel nadrukkelijker aanwezig. Je lijkt de verzekering te hebben dat wat er te zien is ook echt plaatsgevonden heeft.

In het geval Mapplethorpe komt er ook nog bij dat hij geen geheim maakte van zijn homoseksualiteit en dat dit als thema een belangrijk deel uitmaakte van zijn werk. Over foto's van Jeff Koonz en de Italiaanse pornoster en parlementslid Ciccolina, waarop we kunnen zien dat ze 'het' doen zonder dat er ook maar iets aan de verbeelding wordt overgelaten, hoort men niets. In deze foto's worden bepaalde traditionele waarden nog gerespecteerd: man-vrouw, blank-blank. Bij Mapplethorpe worden die traditionele waarden door zijn foto's van homoseks tussen blank en zwart blijkbaar op losse schroeven gezet. Sommige mensen willen blijkbaar niet geconfronteerd worden met het feit dat homoseksualiteit of bijvoorbeeld sado-masochisme ook een onderdeel zijn van de menselijke natuur en dat kunstenaars dit tot thema van hun werk kiezen. Zodra een kunstenaar iets uitbeeldt dat afwijkt van de conventionele seksuele normen, ervaart men het als obscene en ontken men de culturele waarde ervan.

Onder dwang van dreiging met strafvervolgving en financiële repressies worden kunstenaars, galeries en musea gedwongen zeer voorzichtig om te gaan met het maken en vertonen van erotisch werk. Het gaat zelfs zo ver dat kunstenaars, om in aanmerking te komen voor een subsidie van de National Endowment for the Arts (NEA), een verklaring moeten tekenen waarin ze verklaren geen kunst te zullen maken of vertonen die 'sodomasochistische, homoseksuele of seksuele exploitatie van kinderen en de seksuele daden van volwassen individuen uitbeeldt, op zo'n manier dat het werk als geheel geen serieuze literaire, artistieke, politieke of wetenschappelijke waarde heeft'. Of dat het geval is bepaalt natuurlijk de commissie. Vooral de financiële door de NEA uitgeoefende druk is moeilijk te weerstaan. Veel kunstenaars en instellingen zijn afhankelijk van deze subsidie en het niet ondertekenen van deze verklaring zou het werken en bestaan voor veel van hen onmogelijk maken.

Vrijpraak

De soep wordt toch nog niet altijd zo heet gegeten als zij is opgediend. De zaak van de misschien al te bekende Mapplethorpe eindigde in een vrijpraak. Hoewel de aanklager probeerde aan te tonen dat het werk niets meer was dan vnzige pornografie, verklaarde de jury juist het tegendeel. Een jury bestaande uit uitsluitend mensen die zeiden niets van kunst te weten en nooit naar een museum te gaan, besloot dat het werk van Mapplethorpe wel kunst was. Eén van de juryleden verklaarde dat ze door deze zaak begrepen hadden dat kunst niet 'mooi' hoeft te zijn of een voor iedereen aangenaam onderwerp hoeft te hebben. Dat sommige mensen het onderwerp niet zien zitten wil nog niet zeggen dat het geen kunst is.

Een nog belangrijker overwinning dan deze is in de zaak van Mapplethorpe was de nietigverklaring van de obsceniteitsclausule van de NEA door het Amerikaanse Congres, eind vorig jaar. Dit na de vrijpraak in de Mapplethorpe-zaak, en de vrijpraak in de zaak rond de rapgroep 2 Live Crew die beschuldigd werd wegens obscene taalgebruik op platen en tijdens optredens. Hoewel Jesse Helms op nationaal niveau afgestopt lijkt te zijn, is men bevreesd dat hij nu zal proberen om maatregelen op lokaal niveau te forceren. Via de afzonderlijke staten kan hij op die manier toch zijn invloed blijven uitoefenen in deze kwestie.

Clause 28

Hoewel de situatie in Europa nog niet zo extreem is als in de VS begint ook hier een steeds sterker wordende

repressie tegen erotische kunst waarneembaar te worden. In Engeland is het vooral ook de homoseksualiteit die flink wordt aangepakt door nieuwe wetgevingen ten aanzien van de homoseksualiteit. In Clause 28 verbiedt men het ten toon te stellen of te publiceren van materiaal dat 'propaganda' maakt voor homoseksualiteit. Verschillende musea en galeries hebben tentoonstellingen afgezegd uit angst voor maatregelen vanuit de rechterlijke macht. In sommige gevallen heeft het geleid tot een soort zelfcensuur. Men dekt de werken af en laat het publiek zelf beslissen of men het werk wil bekijken of niet.

Ook in Nederland begint men zich voorzichtiger op te stellen. De in Nederland werkzame fotograaf Donald Mader werd voor zijn naaktfoto's van kinderen in staat van beschuldiging gesteld. Zijn foto's werden in mei '87 door de politie uit een homo-boekwinkel verwijderd. Mader zou door het maken van deze werken misbruik hebben gemaakt van kinderen en is daar ondertussen ook voor veroordeeld.

Naast de maatschappelijke afwijzing van homo-erotiek en de kwestie rond kinderporno zijn er natuurlijk ook andere oorzaken die leiden tot een verstarring in de tolerantie ten opzichte van erotiek. Na de steeds groter wordende vrijheid in de jaren zestig en zeventig, is men vooral na de opkomst van aids veel voorzichtiger geworden ten opzichte van seks. Seks is niet meer iets waar naar hartelust mee geëxperimenteerd kan worden, seks is nu een potentiële killer waar tegen gewaarschuwd moet worden. Er zijn kunstenaars die juist deze dreiging als thema gebruiken om te waarschuwen tegen de ziekte en zijn gevolgen.

Tijdsbeeld

Met deze bagage in het achterhoofd is in Rotterdam de tentoonstelling Erotic Desire georganiseerd. Benieuwd hoe de kunstwereld reageert in deze tijden van aids en repressie is er (voornamelijk fotografisch) werk van een groot aantal (dertig) kunstenaars bijeen gebracht waarbij het verbindende element de erotiek is. Er werd zoveel mogelijk recent werk uitgezocht om een goed tijdsbeeld mogelijk te maken. Enkele van de vertegenwoordigde kunstenaars hebben direct te maken gehad met de censuurpolitiek in de VS (Mapplethorpe, Goldin, Wojnarowicz) of subsidieverlies, enkele anderen leveren direct commentaar op de aids-problematiek (Weil, Nixon).

De tentoonstelling bewijst voornamelijk dat ook in de fotografie voornamelijk het verschil in stijl en de verschillen in persoonlijke benadering, doorslaggevend zijn. Soms levert dit resultaten op die dicht tegen

de van uix nout zaagt men planken hardcore aanliggen, aan de andere kant werk waar de erotiek niet zo zeer ligt in het onderwerp als wel in de sfeer of de manier waarop een object is gefotografeerd. Sommige kunstenaars vervallen in overgestigheids- en overesthetische foto's van lichamen en gezichten. Zij scheppen daarbij zoveel afstand dat er meer van een verkillende dan van een erotische werking sprake is. Vooral Villarubia schiet behoorlijk door met zijn foto van een halfnaakte matroos, zo'n enorm cliché dat het alleen maar op de lachspieren werkt. Aan de andere kant zijn er ook kunstenaars die erotiek en seks behandelen als iets doodnormaals dat in ieder leven en lichaam gevonden kan worden. Zij hebben geen filters nodig, geen zwart kant, geen zweet, geen strijklicht. Goldin laat in haar min of meer documentaire fotowerk juist erotiek zonder glamour zien. Door de intimiteit en menselijkheid komt de erotische lading veel harder aan dan in veel explicieter erotisch werk.

Lancune

Ondanks de grote verscheidenheid aan uitwerking van het thema door de kunstenaars stelt de tentoonstelling toch teleur. Hoewel de organisatoren zeggen van een persoonlijke keuze uitgegaan te zijn en niet van een poging een representatief

Een ongewis avontuur

FORUM 31

Erotiek, kunst en censuur

Censuur, aids, verminderde tolerantie ten opzichte van seks, ontwikkelingen in het maatschappelijk klimaat die de erotiek in de kunst de laatste paar jaar onder grote druk hebben gezet. In Rotterdam is, verdeeld over vijf galeries, een fototentoonstelling geopend waarin de focus is gericht op erotiek. De organisatoren laten zien hoe kunstenaars, aan het begin van de jaren negentig, omgaan met dit thema.

• Door PETER PAUL OORT •

Cincinatti, april 1990. Een dag voor de opening van de tentoonstelling *The Perfect Moment*, van foto's van Robert Mapplethorpe, grijpt de politie in. Overtreding van de wet op pornografie. Enkele (volgens de politie) obscene homo-erotische foto's en een aantal foto's van naakte kinderen worden van de tentoonstelling verwijderd. De autoriteiten stellen de tentoonstelling daarna alsnog open, echter alleen personen van achttien jaar of ouder mogen naar binnen. De directeur van de galerie wordt in staat van beschuldiging gesteld. Volgens de wet is het slechts toegestaan expliciet erotisch materiaal ten toon te stellen als het een medische, pedagogische of culturele

waarde bezit. De openbare aanklager meent dat dit met een deel van het werk van Mapplethorpe niet het geval is. Ook klaagt hij de directeur aan voor het het vertonen van „kinderpornografie“, zoals hij de naaktfoto's van de kinderen omschrijft.

Dit is één voorbeeld van de beschuldigingen die het resultaat zijn van de pogingen van conservatieve politici, met aan het hoofd de republikeinse senator Jesse Helms, om de Amerikaanse kunst- en cultuur te zuiveren van in hun ogen onzedelijke elementen. Midden '89 waarschuwde één van hen voor „een explosie van anti-Amerikaanse, anti-christelijke en nihilistische kunst... net als onze rivieren en meren moeten we onze cultuur reinigen, want het is een

bron waaruit we allemaal moeten drinken. Net als op vergiftigde grond vergiftigd fruit groeit, zo zal een verziekte cultuur, als het toegestaan wordt te rotten en te stinken, in staat zijn een naties ziel te vernietigen.“ Men wil alles wat vies en voos is uit de cultuur bannen. Daarbij echter vindt een duidelijke selectie plaats. Op de vraag of zijn politiek ook invloed zou hebben op het tentoonstellen van de meer klassieke kunst, antwoordde Helms: „Er bestaat een groot verschil tussen de *Koopman van Venetië* en een foto van twee mannen van verschillend ras die seks bedrijven op een marmeren tafelblad.“ Waarbij we vooral moeten letten op de sleutelwoorden 'twee mannen', 'verschillend ras' en 'foto'.

De achterkant van het vrijheidsbeeld

10 - BEELDING - DEC. '90 - JAN. '91

In Cincinnati is een museumdirecteur tegen de verwachting in aan gevangenisstraf ontsnapt. In Chicago verloor een kunstcentrum zijn subsidie. In Fort Lauderdale stond een popgroep terecht. Na ruim een jaar van incidenten lijkt de rust in de Verenigde Staten te zijn weergekeerd. De National Endowment for the Arts mag weer vijf jaar voortbestaan en in verschillende rechtszaken heeft een jury besloten in het voordeel van de vrijheid van meningsuiting. Zou de 'moral majority' dan toch alleen maar een luidruchtige minderheid zijn?

Dominee Wildmon zat al dagen met de handen in het schaarse haar te peinen over nieuwe acties die het moreel van zijn kudde weer enigszins op peil zouden kunnen brengen, toen agenten van zijn goed geoliede bijbelmachine, de American Family Association (AFA), hem een onverwachte blijde tijding kwamen brengen. Er waren hen klachten ter ore gekomen over een gedeeltelijk door de National Endowment for the Arts (NEA) gefinancierde tentoonstelling in het Virginia Museum of Fine Arts, waar een kunstwerk te zien zou zijn dat getiteld was *Piss Christ*. De agenten volgden de ster en onderwierpen de zaak aan een grondig onderzoek. Het bleek te gaan om een foto - een cibachrome van ongeveer 100x150 cm - van een houten kruisbeeld met een plastic Jezus ondergedompeld in urine van de kunstenaar, Andres Serrano. Toen de details het hoofdkwartier van de AFA in Tupelo, Mississippi bereikten, wist Wildmon niet of hij moest huilen of lachen om zoveel goedgetimde godslastering. Het jarenlang bestoken van abortusklinieken is tenslotte een afmattende en op den duur eentonige bezigheid waar alleen de meest trouwe volgelingen nooit genoeg van krijgen. De meer inspirerende protesten tegen de film *The Last Temptation of Christ* van Martin Scorsese waren met de film uit de bioscopen verdwenen. Onmiddellijk werd een grootscheepse protestactie op touw gezet. Alle leden van het

Amerikaanse congres plus nog eens een miljoen Amerikanen die op één of andere manier op de mailing list van de AFA waren beland, ontvingen een boze brief met een afbeelding van het kunstwerk in kwestie. De actie was onmiddellijk een succes; vele duizenden Amerikanen die de brief van Wildmon ontvingen reageerden door de voorbedrukte kaart, met een dringend verzoek om dit soort anti-christelijke en obscene kunst met wortel en tak uit te roeien, naar hun 'congresman' te sturen. De politici, zeer gevoelig voor alles waarin zij de stem van doorsnee Amerika menen te herkennen in een jaar waarin het hele Huis van Afgevaardigden en een derde van de Senaat moet worden herverkozen, stelden de dominee niet teleur. Tijdens een vurig betoog in de Senaat tegen alles wat vies en voos is en belastinggeld kost, verscheurde de republikeinse senator Alfonse M. D'Amato met veel gevoel voor drama de catalogus van de Serrano tentoonstelling. Ook Jesse Helms, senator van North Carolina en een veteraan in het bestrijden van de progressieve zaak in al haar verschijningsvormen, stortte zich in de strijd.

Stoeptegels en politieagenten

De commotie rond Serrano's werk was het begin van een lange reeks van incidenten. Met *Piss Christ* had de AFA een onmetelijk, nog onontgonnen terrein ontdekt. De Amerikaanse 'Bible belt', steeds onder de bezielenleiding van TV-dominees en organisaties als de AFA en de Traditional Values Association, had weliswaar al vaak en hevig aspecten van de populaire cultuur onder vuur genomen, maar de zogenaamde 'high culture', de kunst met een grote K, was tot nu toe ongemeed gelaten. Terugkijkend kan men zich afvragen waarom, want juist de Kunst vertegenwoordigt bijna alles waar de inwoners van Tupelo (Miss.) zo'n hekel aan hebben: de grote stad, ongebondenheid, losse zeden, goddeloosheid, internationalisme en het elitaire intellectualisme van de oostkust. Daarbij komt nog eens het feit dat deze 'hoge' cultuur, in tegenstelling tot uitingen van populaire cultuur zoals de popmuziek, de videoclip en de bioscoopfilm, door de overheid met belastinggeld wordt ondersteund. Een propagandistisch buitenkansje in een land waar men ervan uitgaat dat iedere belastingdollar zo spoedig mogelijk in natura aan de belastingbetaler dient te worden teruggegeven in de vorm van stoeptegels en politieagenten, vuilnisophalddiensten en asfaltwegen. Hoewel men zich kan afvragen of dit nog wel een geldige redenering is in een land waar het grootste deel van de overheidsuitgaven niet uit de belastingopbrengsten, maar uit het financieringsstekort wordt betaald, is

het spenderen van belastinggeld aan de kunsten zeker geen vanzelfsprekendheid in de Verenigde Staten, nog afgezien van het feit of het gaat om landschappen en portretten of om godslastering en pornografie. Drie jaar na de afschaffing van de BKR in Nederland doen in Amerika nog steeds de wildste verhalen de ronde over deze regeling. Nederland is het land 'waar alle kunstenaars in dienst zijn van de regeling' en waar in ontelbare vochtige kelders een onafzienbare hoeveelheid kunstwerken is opgeslagen.

Het federale budget voor de kunsten, dat door de National Endowment for the Arts wordt verdeeld, is naar Europese maatstaven bijzonder laag. Jaarlijks is 171 miljoen dollar aan individuele kunstenaars en instellingen te vergeven. Dat is 22 miljoen minder dan de \$193 miljoen die door de overheid ieder jaar aan fanfares en militaire bands wordt uitgegeven. Het is 71 dollarcent per jaar per hoofd van de bevolking voor de kunsten, tegenover \$33 in Nederland, \$73 in Duitsland, \$29 in Frankrijk en \$12 in Engeland. De weerzin om een vaste post voor de kunsten op de begroting te creëren blijkt voorts uit het feit dat niet alleen de hoogte van het budget, maar ook het voortbestaan van de NEA iedere vijf jaar opnieuw moet worden goedgekeurd door het congres. Daar staat tegenover dat er in Amerika een grote en nog steeds groeiende groep van serieuze verzamelaars is met aanzienlijke budgetten en dat het bedrijfsleven er veel vrijgevoerd is dan in Europa. Een bijdrage van de National Endowment, hoe klein ook, fungeert als een officieel stempel van artistieke kwaliteit voor privé sponsors, die niet zelf alle aanvragen inhoudelijk kunnen beoordelen. Iedere Endowment-dollar levert een kunstenaar of instelling gemiddeld nog eens twee tot drie dollar van privé sponsors op. De National Endowment for the Arts heeft dus een dubbel belang voor de kunst; enerzijds als geldschijter en anderzijds als erkend en gerespecteerd beoordelaar van artistieke kwaliteit.

Golf van paniek

Toen Jesse Helms er ruim een jaar geleden in slaagde in het Huis en de Senaat een meerderheid te vinden voor een amendement dat de NEA verbodt om uitingen met een obscene karakter te subsidiëren, leek het er even op dat men het in de Verenigde Staten met de zedelijkheid wat nauwer nam dan met de vrijheid van meningsuiting. Niet dat het amendement een wezenlijke verandering betekende; obsceniteit was altijd al een reden tot strafvervolgning geweest. Het hooggerechtshof had in 1973 in de zaak Miller vs. California de drie voorwaarden voor (strafbare) obsceniteit als volgt vastgesteld:

1. the average person, applying contemporary community standards,

would find that the work, taken as a whole, appeals to prurient interest (met 'prurient interest' wordt hier bedoeld dat het werk leidt tot seksuele opwindings);
2. the work depicts or describes, in a patently offensive way, sexual conduct, specified by the statute, and,
3. the work, taken as a whole, lacks serious literary, artistic, political or scientific value.

Aan alledrie de voorwaarden moet worden voldaan, wil er sprake zijn van obsceniteit, en het zal niemand verbazen dat in het verleden slechts zelden succesvol beroep op dit artikel van het wetboek van strafrecht was gedaan. Het pure feit dat het werk van een kunstenaar, een project of een tentoonstelling door de NEA voor subsidie wordt aanbevolen, sluit uit dat het obscene is, aangezien in dat geval door deskundigen is besloten dat het werk artistieke waarde heeft en dus niet aan de derde voorwaarde voldoet. Toch veroorzaakte het amendement een golf van paniek in de kunstwereld, omdat de beslissing over obscene inhoud van de rechtszaal naar de NEA leek te worden verplaatst. De NEA, in verwarring gebracht door deze gang van zaken, versterkte dit vermoeden nog eens door eerst een aantal subsidieverzoeken af te wijzen, waarover door deskundigen positief advies was uitgebracht, en door vervolgens, in een poging om vooral niemand meer voor het hoofd te stoten, van iedere subsidieaanvrager de belofte te eisen dat subsidie niet zou worden gebruikt voor obscene doeleinden.

Verschillende kunstenaars van wie de subsidies zijn ingetrokken, zijn inmiddels een proces begonnen tegen de NEA, en velen hebben geweigerd de gevraagde verklaring te ondertekenen. De socioloog Steve Dubin, professor aan de State University of New York, vindt dat de aantal duidelijk gericht is op bepaalde categorieën: Homoseksuelen, vrouwen en performance kunst zijn de voornaamste doelwitten. Het gaat steeds om kunst die op een of andere manier een politieke kant heeft. Deze groepen zouden zonder overheidssubsidie nauwelijks aan bod komen, omdat ze te riskant zijn voor particuliere sponsors. Door middel van subsidies zorgt de overheid ervoor dat er een soort laboratorium kan bestaan, zodat ook de wat moeilijkere kunst een kans krijgt zich te ontwikkelen. Je ziet vaak dat veel van die aanvankelijk heel ontoegankelijke uitingen in een later stadium in het gevestigde circuit worden opgenomen.

Susan Wyatt, directrice van de alternatieve galerie Artists Space in New York, die problemen had met de NEA over subsidie voor een tentoonstelling over AIDS, is het met Dubin eens. Zij zegt: 'Vooral de kleinere instellingen, het alternatieve circuit worden heel hard getroffen door deze maatregelen. En dat is juist waar NEA subsidies het hardste nodig zijn. Deze instellingen trekken misschien geen honderdduizenden bezoekers, zoals het Metropolitan Museum of het Museum of Modern Art, maar ze zijn wel deel van een groter geheel en vervullen daarin een onmisbare functie. Het alternatieve circuit is de R&D, de Research and Development afdeling van de kunstwereld. Daar krijgen jong talent en vernieuwende ideeën een kans. Veel van wat echt goed is, vindt daarna zijn weg naar de musea. Als wij hier onderaan worden afgeknepen, krijgen ze daarboven vroeg of laat te maken met de gevolgen.'

Volgens Dubin ligt het grootste gevaar van aan voorwaarden gebonden overheids subsidies niet in de directe gevolgen, maar in de minder zichtbare consequenties op de langere termijn. Hij heeft het idee dat vooral instellingen in het afgelopen jaar veel voorzigtiger zijn geworden in de selectie van het aanbod, uit angst voor verlies van subsidie. Dubin: 'Met individuele kunstenaars valt het wel mee, maar heel veel instellingen durven een stuk

beeld te geven mis ik toch bepaald werk. Als meest in het oog lopende lancune komt Mapplethorpe naar boven. Vooral gezien de nadruk die in de catalogus op de censuurkwestie wordt gelegd is het jammer, dat er niets van zijn controversiële werk te zien is. Alleen zijn meer geaccepteerd werk is op de tentoonstelling getoond. Van Mader is helemaal geen werk te zien, terwijl het juist interessant is omdat de controverse rond zijn werk zich in Nederland afspeelt. Verder zonde dat een aantal Nederlandse fotografen die veel met thema's werken (Erwin Olaf, Paul Blanca) hier ook niet vertegenwoordigd zijn.

Doordat bepaalde extremen, uit de tentoonstelling zijn gelaten is het geheel wat grijs. De tentoongestelde werken blijven allemaal binnen de aanvaarde normen, terwijl juist door het bekijken van extremen je de grenzen van zo'n genre kunt bepalen. Door dit werk niet te tonen is het nu ook niet te zien hoe in Nederland gereageerd wordt op dit werk (door overheid en bezoekers). Iets wat toch wel de nieuwsgierigheid prikkelt. ■

Erotic Desire, van 17 februari in de galeries:
Perspectief, Eendrachtsweg 21
Brullo Galles, Nieuwe Binnenweg 162
Galeries Foccolina, Van Oldenbarneveltstraat 148
Galeries Snow, Witte de Withstraat 17a
Zager Rovers Multiplex, Eendrachtsweg 80, alle in Rotterdam.
Geopend woensdag t/m zondag van 12.00-17.00 uur
Catalogus: Jaarnummer van het tijdschrift Perspectief

VERVOLG BEELDING
 minder dan vroeger, en censureren zichzelf al in een heel vroeg stadium. Er valt dan voor de NEA niets meer te censureren of te verbieden, dat hebben de instellingen zelf al gedaan. Dat is een heel slappend proces waar je moeilijk zicht op kunt krijgen, maar ik heb sterk de indruk dat het nu al op grote schaal gebeurt. Het is de droom, van de censor natuurlijk, dat controversiële dingen niet eens meer worden bedacht.

Toch heeft de commotie ook positieve gevolgen voor de kunsten gehad. Voor het eerst sinds jaren wordt kunst weer eens inhoudelijk serieus genomen door een groot deel van de samenleving. Na alle aandacht voor commercialisering en het slinkende bereik van alleen maar naar zichzelf verwijzende kunstwerken, is de kunst nu weer een zaak die iedereen aan gaat, stevig verankerd is in de maatschappij en wel degelijk de potentie heeft om over iets anders te praten dan alleen zichzelf. De tendens van de laatste jaren van meer naar buiten gerichte 'politieke' kunst is erdoor versterkt. Een ander positief aspect is dat de kunstwereld onder druk van de omstandigheden gedwongen werd zich te verenigen. Momenteel richt de inspanning zich vooral op het (financieel) steunen van Harvey Gantt, de tegenstander van Jesse Helms in de verkiezingen voor senator van North Carolina. Susan Wyatt: 'Iedereen is uit zijn hokje gekomen voor deze

gemeenschappelijke zaak, die niemand van ons onberoerd laat. Ik heb nog nooit zoveel contact gehad met mensen uit andere kunst disciplines als het afgelopen jaar. We hebben daar allemaal heel veel voordeel van en ik hoop zeker dat dat kan worden voortgezet, ook nu de dreiging voorlopig is afgewend.'

Het heeft even geduurd voordat tot alle betrokkenen doordrong dat de NEA in het geheel niet bevoegd was over obsceniteit te oordelen, dat alleen een jury of de rechter dat kon doen en dat 'obscene kunst' een *contradictio in terminis* was. Toen dat duidelijk werd, dankzij massaal georganiseerd protest vanuit de kunstwereld en politiek gelobby, begon het tij te keren. En hoewel zelfs de grootste optimisten lange tijd hadden gevreesd dat dominee Wilmon en de zijnen hun zin zouden krijgen, en de NEA dit jaar aanzienlijk in haar vrijheid zou worden beperkt of zelfs helemaal zou worden opgeheven, is onlangs besloten dat de NEA weer vijf jaar min of meer ongeschonden verder kan.

(Homo)erotische meesterwerken

De rechtszaal is nu weer exclusief de arena waar puriteinen strijd leveren tegen de immorele uitwassen van onze moderne tijd. Onlangs kregen we daar twee voorbeelden van te zien: het proces tegen Dennis Barrie, directeur van het Cincinnati Contemporary Arts Center, dat de foto's van Robert Mapplethorpe tentoon had gesteld en het proces in Fort Lauderdale (Florida), tegen de rapgroep 2 Live Crew, vanwege het schunnige taalgebruik op de LP 'As Nasty As They Wanna Be'. In de traditie van het Amerikaanse rechtssysteem werd de beslissing over het al dan niet obscene karakter van de plaat en de tentoonstelling geveld door een jury van leken. Terwijl de kranten nog volstonden over Serrano's *Piss Christ* werd in het Philadelphia Institute of Contemporary Art een tentoonstelling van de foto's van Robbert Mapplethorpe voorbereid. Een onvergelykbaar veel grotere storm van protest barstte los over deze tweede testcase van de zedelijkheid van de Amerikaanse kunst. De verontwaardiging over de (homo) erotische meesterwerken van de inmiddels aan AIDS overleden foto-

graaf was zodanig dat de Corcoran Gallery in Washington, die na Philadelphia aan de beurt was om de reizende tentoonstelling te ontvangen, besloot om daarvan af te zien. De tentoonstelling legde vervolgens echter wel de geplande route af en belandde in de lente van 1990 in het uiterst conservatieve Cincinnati, Ohio.

In Cincinnati zijn de Playboy en de Penthouse niet te koop en ook pornofilms mogen er niet worden verhuurd of verkocht. Nog voordat de tentoonstelling was geopend, greep de plaatselijke sheriff in. Op zeven van de 175 foto's werd beslag gelegd, vijf daarvan (homo) erotische of sadomasochistisch van aard en twee met blote kindertjes, waarvan de geslachtsdelen te zien zijn. Honderden journalisten reisden naar Cincinnati voor het proces tegen het museum (maximale straf \$10.000 boete) en directeur Barrie (maximaal \$2.000 boete of 1 jaar gevangenisstraf). Geamuseerd en soms geschokt volgden zij deze 'clash of two worlds'; aan de ene kant de elite deskundigen van de verdediging, aan de andere kant de over de goede zeden wakende aanklager.

De rechter, die aan zijn herverkiezing moest denken, oordeelde bij alle procedurele beslissingen in het voordeel van de aanklager, zodat de artistieke kwaliteit van de 7 foto's door de jury beoordeeld moesten worden buiten de context van het overige werk van Mapplethorpe en zodat er in de definitieve samenstelling van de jury van 8 leden slechts één was die wel eens in een 'kunstmuseum' was geweest. Nog twee anderen hadden, toen ze nog op school zaten, wel eens een wetenschaps- en een natuurhistorisch museum bezocht. Alle juryleden waren afkomstig uit Cincinnati en omgeving, en geen van hen had belangstelling voor of kennis van kunst. Twee leden van de jury verklaarden dat zij van mening waren dat homoseksualiteit strafbaar zou moeten zijn. De rechter vond dat deze overtuiging hen niet ongeschikt maakte om in de jury zitting te hebben. Een secretaresse, een verkoper, een bedrijfsleider van een supermarkt, een telefoon reparateur, een dataverwerker, een röntgenfototechnicus, een ingenieur en een magazijnbediende werden uiteindelijk gekozen om de foto's van Mapplethorpe te beoordelen en te beslissen wat kunst is en wat niet. De verdediging had er een hard hoofd in, en kenners voorspelden veroordeling in eerste instantie en vrijspraak in hoger beroep. Dagenlang hoorde de jury de getuigen-deskundigen aan, onder wie kunstcritici en museumdirecteuren uit het hele land. Waar de aanklager sprak van een inbreuk op de goede zeden, sprak de verdediging van prachtige naakten en klassieke compositie.

Na relatief korte beraadslaging, maakte de jury haar oordeel bekend: 'not guilty'. Doorsnee Amerika had gesproken en had iedereen verbaasd. Als om deze uitspraak nog eens te bevestigen gebeurde enkele weken later hetzelfde in Florida in een nog veel moeilijker geval. Een jury oordeelde daar dat ook de muziek van 2 Live Crew artistieke kwaliteit heeft en wel schunnig is, maar niet obscene volgens de Miller standaard.

Als er iets is dat duidelijk naar voren komt uit deze gebeurtenissen, is het wel dat 'gewone' mensen blijkbaar niet alles veroordelen dat ze niet begrijpen, en niet de behoefte voelen om iedereen met wie ze het niet eens zijn hardhandig de mond te snoeren. Dominee Wildmon en Senator Jesse Helms blijken niet de vertegenwoordigers van het Amerikaanse 'Volks-empfinden' te zijn. Wat zij het liefste op de brandstapel zouden zien, laat het gemiddelde Amerikaanse jurylid liever in het museum of in de muziekhandel. Hij loopt er misschien wel met een boog omheen, maar ziet geen aanleiding om het te verbieden. Er is zon-

der twijfel een aanzienlijke fundamentalistische gemeenschap in de Verenigde Staten die daar anders over denkt, maar de titel 'moral majority' is teveel eer. Laten we het voorlopig maar houden op een luidruchtige minderheid. Het is te hopen dat de dames en heren senatoren en afgevaardigden hebben begrepen dat ze in de toekomst niet meer het zwijgen hoeven te bewaren uit angst voor stemmenverlies, de volgende keer dat Helms z'n mond opendoet. De brand die Helms en Wildmon hebben aangestoken, heeft in hun eigen nadeel gewerkt; de NEA is zonder belangrijke beperkingen voor de komende vijf jaar goedgekeurd, in twee strafzaken heeft Amerika in het voordeel van de vrijheid van meningsuiting beslist en de kunstwereld is versterkt en verenigd uit de strijd te voorschijn gekomen.

Bregtje van der Haak

Vage nepsex mag VK 31

Het Amerikaanse hooggerechtshof heeft een wet bekrachtigd van de staat Wisconsin. Volgens de wet is vertoning van films met seksuele handelingen toegestaan, mits de handelingen zijn gesimuleerd, zonder dat het daarbij van belang is of de kijker het verschil tussen nep en echt kan zien. De hoogste rechterlijke instantie in de VS heeft dat bepaald in een procedure die was aangespannen door videotheek eigenaren. Die vonden het een vage wet. Want als de kijker niet hoeft te kunnen zien of de sex gespeeld of echt is, hoe kan justitie dan beslissen of er sprake is van een verboden dan wel toegestane film?

langskomen, dan heeft hij in elk geval wat om mee te spelen. Hoe lief dieren en jongetjes dat met elkaar doen, laat Drost in zijn pastels zien. Even lijkt het paradijs weer terug, want alleen daar geven beren - met een jagershoedje op! - jongetjes een zoen, kronkelen slangen zich om benen heen zonder met hun gespleten tong enig kwaad aan te richten en alleen in het paradijs vinden slakken het goed dat je in hun huisje woont en er voor de gezelligheid gordijntjes in ophangt.

Alleen die neushoorn, waarop het jochie zich languit heeft neergevleid, draagt die nu wel een hoorn, of is het wat anders? Drost ontkent zijn erotische voorkeur niet, maar de wijze waarop hij deze vormgeeft, vriendelijk en met humor, maakt het moeilijk om niet mild en tolerant te zijn.

Jongensliefde

Galerie Ronkes Agerbeek, Korte Molenstraat 11, Den Haag: Bart Drost, pasteltekeningen en dieren van hout. Geopend: wo-za 12.00-17.30, 23 december 13.00-17.00. Gesloten van 24/12/90 30 december. T/m 10 januari.

De manier waarop Bart Drost met een taboe omgaat, moet ook de strengste zedenpreker even milder stemmen. Een wat ruimer geest zou aan de hand van Drost's recente werk zelfs enig begrip voor de voorkeur voor jongetjes kunnen opbrengen, zeker als die voorkeur gekoppeld wordt aan het herbelevan van een kinderlijke idylle, te weten de eigen jongensjaren, toen alles nog mooi en onbedorven was.

Dat verklaart ook de aanwezigheid in de galerie van een konijnje, een roze biggetje en een gelede, vierdelige krokodil op wietjes. Mocht het prinsje

Holland ist so frei **Darf ein 13jähriger mit einer 13jährigen schlafen?**

Van RUTH SCHMET
Judith (13), rechts, mit Assistenten.
Sagt Marco Gedding (13) die Bitte um Hilfe
sicherlich. Und natürlich sagt sie, daß beide
vor ihrem ersten sexuellen Begegnung stehen.

Mit einem zärtlichen Kuß verabschiedet sich Marco von seiner Freundin Judith. Marco ist Judiths fünfter Freund und der dritte, mit dem sie geschlafen hat. Das wäre nichts Ungewöhnliches, aber die beiden Holländer sind erst 13 Jahre alt.

Sex unter Minderjährigen ist in Holland an der Tagesordnung, und die meisten Eltern dulden diese sexuellen Beziehungen ihrer Kinder. Und was bisher strafbar war, hat man jetzt in Holland legalisiert. Seit Beginn dieses Jahres ist Sex vom 12. Lebensjahr an erlaubt. Das bedeutet aber auch, daß ein 12-jähriges Mädchen mit einem 30-jährigen Mann schlafen darf, ohne daß die Eltern etwas dagegen tun können.

Judith und Marco verzichten auf Verhütungsmittel, denn Marco ist sicher, daß nichts passieren kann. „Der Arzt hat mir gesagt, daß ich noch keine Kinder zeugen kann.“ Judiths Eltern sind einverstanden, daß die beiden Sex haben: „Wir haben lange gemeinsam über dieses Thema diskutiert und kamen zu dem Schluß, daß wir einverstanden sind. Man kann es nicht verhindern, also müssen wir es akzeptieren, und es ist doch viel besser, daß sich die bei-

den nicht mehr strafbar machen und es auch nicht heimlich tun müssen. Schade ist nur, daß Judith und Marco wahrscheinlich beide bald einen anderen Partner haben werden.“

Auch Marjorie (13) und Klaas (14) sind ein Paar. Marjorie: „Klaas ist der dritte, mit dem ich Sex habe. Ich finde es gut, daß das Gesetz geändert wird, denn wir tun nichts Schlechtes.“ Angst vor Folgen hatte Marjorie nur einmal: „Mit 12 glaubte ich, schwanger zu sein! Aber jetzt nehme ich die Pille.“ Frauenärzte raten davon ab, bereits in diesem Alter die Pille zu nehmen. Als Faustregel gilt: Frühestens zwei Jahre nach Einsetzen der Periode, beziehungsweise ein Jahr nach dem Monatsblutung regelmäßig kommt, mit der Einnahme der Pille zu beginnen, und die meisten Mädchen haben ihre erste Regel mit 12 oder 13 Jahren.

Die lockeren Liebes-Sitten in Holland werden von den deutschen Jugendlichen fast einhellig abgelehnt. Unsere Umfrage ergab, daß die meisten dagegen wären, so früh Sex zu haben. Sie fühlen sich noch nicht reif dafür.

Und diese Einstellung halten wir für vernünftig. Denn abzuwarten, bis man körperlich und psychisch „bereit“ ist, hat nichts mit Pruderie zu tun.

Remon (15) und seine Freundin Isabel (15) ha-

ben sich fünf Jahre gekannt, bevor sie das erste Mal zusammen schliefen. Remon: „Als wir beide 13 waren, haben wir unsere Eltern gefragt, ob wir miteinander schlafen dürfen und sie hatten nichts dagegen.“ Isabels Mutter: „Jetzt wissen wir wenigstens, wo Isabel abends ist, und daß sie sich nicht heruntreibt.“ Die beiden helfen sich sogar gegenseitig bei den Hausaufgaben.“

Eine neue Regelung aus Holland sorgt für erregte Diskussionen. Dort ist Sex bereits ab dem 12. Lebensjahr erlaubt. Wir fragten junge Leute, was sie davon halten...

BRAVO (Deutsches Popblatt) 3. Januar 1991

Watarich (14):

„Dann heißt es gleich: Das ist ja so eine...“

„Dieses Gesetz finde ich absolut nicht in Ordnung, denn wenn jeder machen kann, was er will, dann würden das die Leute auch ausnutzen! Gerade bei Mädchen heißt es schnell: Das ist ja so eine, die geht ja mit jedem ins Bett. Wenn man schon mal mit jemandem schlafen will, dann sollte es auch der absolut Richtige sein.“

Thomas (15):

„Dauerhaft sind solche Kinder-Beziehungen sicher nicht“

„Das Gesetz mag ja ganz gut sein, aber dennoch meine ich, Sex sollte man erst ab 15 aufwärts haben, sonst ist man noch nicht so entwickelt, daß man das voll genießen kann. Natürlich kommt es darauf an, ob man sich selbst reif genug fühlt. Aber eines ist für mich sicher: Solche Kinder-Beziehungen sind sicher nicht dauerhaft!“

Dejan (16):

„Sex mit 12 ist absolut zu früh“

„Miteinander schlafen sollte man nur, wenn man eine feste Beziehung hat. Und beide müssen einverstanden sein. Bei Mädchen finde ich Sex mit 12 oder 13 absolut zu früh. Bei Jungs kommt es auf den Typen drauf an, aber auch auf das Alter. Ich habe mit 16 das erste Mal mit einem Mädchen geschlafen und fand, daß das der richtige Zeitpunkt war.“

Lena (13):

„Ich kenne niemanden, der mit 12 angefangen hat“

„Das kann doch gar nicht sein, daß die Jugendlichen in Holland so anders sind als hier! Ich kenne hier niemanden, der schon mit 12 Jahren mit jemandem geschlafen hat. Ich stelle mir vor, daß so mit 16, 17 Jahren der richtige Zeitpunkt fürs erste Mal wäre. Außerdem müßte es ein Junge sein, mit dem man schon mindestens ein halbes Jahr zusammen ist. Wenn mich einer drängen würde, der könnte mir ganz gestohlen bleiben! Tja und die Verhütung: Die Pille wäre wohl das sicherste, aber ob die unter 15 nicht doch schädlich ist?“

Patricia (16):

„Damit es schön wird, muß man reif sein“

„Also 14 Jahre finde ich schon sehr früh, um mit jemandem zu schlafen. Das erste Mal sollte nicht so hopplahopp passieren. Ich wünsche mir, daß mein erstes Mal ein schönes Erlebnis wird, und dafür muß man eben auch reif genug sein!“

240191
Sta. vast (L.R.C.)
Sexueel verkeer met kinderen

De Tweede Kamer heeft onlangs ingestemd met een wet, waarbij sexueel verkeer met kinderen vanaf twaalf jaar, ja U leest het goed twaalf jaar - toegelaten is, wanneer het "vrijwillig" gebeurt. Velen zullen zich nauwelijks gerealiseerd hebben, dat onze volksvertegenwoordigers, door zich voor deze wet uit te spreken, weer een bijdrage hebben geleverd tot voortgaande verloederding van onze samenleving. Zelfs in het buitenland heeft de aangenomen wet felle kritiek uitgelokt en in het in Duitsland verschijnende dagblad "Die Welt" van 13 november 1990 werd in een redactioneel commentaar onder de titel "Freie Bahn für Schänder" honend geschreven: "Das niederländische Hotelgewerbe jedenfalls darf sich auf eine neue Einnahmequelle freuen: nach dem Abtreibungstourismus der Kinderverführer-tourismus".

Zonder ons als "fatsoensrakers" te willen profileren willen wij onze lezers dit Duitse commentaar niet onthouden.

"In het land, waar politici woordmonsters zoals positieve discriminatie uitgevonden hebben, moet vandaag met grote parlementaire meerderheid voor een wijziging van het sexuele strafrecht gestemd worden met twee wezenlijke nieuwigheden: Ten eerste wordt de verkrachting binnen het huwelijk strafbaar; Ten tweede mogen jongeren in de kwetsbare leeftijd van twaalf jaar, dus personen, die men normaal als kinderen aanduidt, in de toekomst sexuele betrekkingen hebben - onder elkaar, van hetero- of homoseksueel karakter, met volwassenen, zoals het belooft. Straffbaar is dat dan niet meer. Op voorwaarde dat het vrijwillig gebeurt, zo kan men in de nieuwe artikelen 242 tot 249 van de Nederlandse strafwet lezen. Vrijwillig, dat veronderstelt in elk geval, dat iets ook gewild wordt, veronderstelt een persoonlijke wil en een overeenkomstig gerijpt oordeelingsvermogen, zodat dus een persoonlijk, verantwoordelijk handelen mogelijk is. Een premisse, welke op twaalfjarigen, ook al mogen zij in hun geestelijke ontwikkeling nog zo ver gevorderd zijn, nooit toepasselijk zijn kan; men laat hen in andere aangelegenheden toch ook niet zelf beslissen? Door welke duivel zijn de Nederlandse parlementsleden bezeten? Het hervormingswerk is een uitvloeisel van een emancipatie- en gelijke-rechten-ideologie, welke niet alleen onzinnige woordmisbakels zoals positieve discriminatie baart, doch intussen ook monsterachtige wetteksten voortbrengt. Hoe wil men toch vaststellen, of een twaalf- of dertienjarige een volwassene ten offer gevallen is, wanneer hij of zij ingaat op een sexueel avontuur? Welke gevolgen heeft het, wanneer zulk een dikwijls nog niet geslachtsrijp kind verleid wordt? Voor welk libido van wat voor lieden wil men zo "emancipatorisch" de deuren openen? Het Nederlandse hotelbedrijf kan zich in elk geval verheugen op een nieuwe bron van inkomsten: Na het abortustoeerisme het kinderverleiderstoeerisme."

SEX unter 15 ist viel zu früh

Text and Interviews: Yvonne Jutz - Fotos: Daniel Kraus, Bülth

De Weena-zaak

De scheidslijn tussen discriminatie, vooroordeel en gerechtelijke willekeur is moeilijk te traceren. Momenteel ligt bij de Hoge Raad een cassatie-zaak van twee Rotterdamse mannen, aan wie de toegang tot de havenstedelijke Weena-ijshal op duistere gronden is ontzegd; er hebben zich namelijk geen strafbare feiten voorgedaan. Een reconstructie.

Seksuele omgang met minderjarigen is wettelijk verboden en pedofilie is nog altijd een fors maatschappelijk taboe. Maar hoe bevooroordeeld zijn de Nederlandse rechtspraak en maatschappij in dezen en kan dit leiden tot discriminatie? In hoeverre doet de volkse uitdrukking 'eens gestolen, altijd een dief' hier opgeld?

Hans en Peter, twee dertigers, schaatsen al tien jaar op de ijsbaan van de Weena-hal in Rotterdam. Tijdens het vrij schaatsen in het seizoen '87/'88 kwamen zij in contact met enkele leden van ijshockeyclub Panda's, die in de ijshal haar thuiswedstrijden en trainingen afwerkt. Deze leden, jongens in de leeftijd van 11 tot 14 jaar, vroegen Hans en Peter om eens bij een training te komen kijken.

Peter: „Zo langzamerhand werden we steeds meer bij het team betrokken. We hielpen de coach met dingen sjuwen, op zijn eigen verzoek trouwens. Hij gaf ons zelfs de sleutels van het hok met de spullen voor de jongens. Je kunt wel zeggen dat we er echt bij hoorden. Op een gegeven moment werd ons zelfs door de jongens gevraagd om mee te gaan naar uitwedstrijden. We maakten foto's, ook tijdens de training, en die werden door de jongens en hun ouders, met wie we goed en normaal contact hadden, nabesteld.”

Hans: „Op een gegeven moment kwam de voorzitter van de vereniging, die wij overigens niet kenden en die zich ook niet als zodanig bekend maakte, na afloop van een training naar ons toe en vroeg om onze namen. Die gaven we hem, ondanks dat de coach van het team die natuurlijk al geruime tijd wist. Vervolgens is de voorzitter, zelf oud-agent, met onze gegevens naar de zedenpolitie gestapt. Daar werd hem verteld dat wij ooit eens veroordeeld zijn voor 'ontucht met minderjarigen'. We stonden dus bekend als pedo's en vanaf dat moment mochten we Weena niet meer in, ook tijdens het vrij schaatsen niet. En dat terwijl er absoluut niets was voorgevallen. Er was nog niet eens een klacht van de ouders geweest, laat staan van de spelertjes zelf! We hadden zelfs nog nooit een waarschuwing gehad voor ons gedrag!”

Het bestuur van de ijshockeyvereniging kon Hans en Peter de toegang tot de hal weigeren omdat een aantal bestuursleden van de club ook exploitant van de ijsbaan is. Hans en Peter pikten het niet, er was immers niets gebeurd en er waren geen klachten. Sterker nog, het contact met het team en de ouders was goed. In een kort geding vochten ze de ontzegging aan. Tot hun verbazing verloren ze het geding. In het vonnis stonden echter formuleringen die om een hoger beroep schreeuwden: „Twee zittingen is de reden waarom gedaagde eisers niet langer tot de ijshal toelaat, gebleken. In of omstreeks maart 1988 is dit met eisers besproken: hun pedofiele geaardheid zou tot problemen hebben geleid en gedaagde wil de put dempen voor het kalf verdronken is. Het wil Ons voorkomen dat gedaagde in alle redelijkheid tot die beleidslijn heeft kunnen besluiten (en dat aldus van willekeur niet kan worden gesproken) en het wil Ons tevens voorkomen dat niet het feit van de pedofiele geaardheid doorslaggevend is geweest, maar de wijze van optreden van eisers in de ijshal (zodat derhalve ook niet van discriminatie gesproken kan worden). Gedaagde zou natuurlijk nooit de pedofiele geaardheid van eisers hebben opgemerkt als hun gedrag daartoe geen aanleiding had gegeven.”

Peter: „De rechter zei hiermee in feite dat, wanneer je in een publieke gelegenheid met kinderen omgaat en iemand dat vreemd vindt, je terecht de toegang geweigerd kan worden. Als dit niet aangevochten zou worden, zou het een juridisch gelegitimeerde vrijbrief worden voor allen, die correct optredende pedo's uit publieke instellingen willen weren. En dat dus nog los van het feit dat wij helemaal geen aanleiding hadden gegeven.”

De rechters bevestigden in hoger beroep het vonnis van het kort geding. Na lang wikken en wegen besloten Hans en Peter om tot de Hoge Raad door te gaan. Met moeite werd een advocaat gevonden die zich aan het cassatieverzoek wilde wagen. In juni van dit jaar komt de zaak voor, in september volgt de uitspraak. Hans en Peter moeten tot die tijd voor hun schaatsplezier uitwijken naar andere banen, zoals ze dat ook de afgelopen twee jaar gedwongen waren te doen.

De vereniging Martijn, die maatschappelijke en wettelijke acceptatie van pedofilie nastreeft, ondersteunt Hans en Peter niet alleen geestelijk en met rechtsbijstand, maar draagt ook een steentje bij in de kosten van de procedure. Bestuurslid Hans (een andere Hans dan de schaatsers) legt uit waarom dit, ook voor Martijn, zo'n belangrijke zaak is. „Het kan hele belangrijke jurisprudentie opleveren. Het vonnis heeft een veel verdergaande strekking gekregen, het heeft eigenlijk niets meer te maken met een toegangszegging. Blijft het vonnis staan, dan is iedereen die op vriendschappelijke wijze met kinderen omgaat of waarvan bekend wordt dat hij of zij een pedo is, uit elke publieke instelling te weren. Met andere woorden: als je geen biologische band hebt met een van de betrokken kinderen, ben je meteen verdacht. De Hoge Raad moet dus eigenlijk bepalen of hier wel of geen sprake is van discrimina-

'Men denkt volgens het principe: eens gestolen, altijd een dief'

tie, en of de rechters in kort geding en hoger beroep wel een correcte scheiding hebben aangebracht tussen 'gedrag' en 'strafrecht'. Naar onze mening, en die van onze cassatie-advocaat, wordt het strafrecht hier civiel opgerekt.”

Zelf is Hans van jongsaf aan lid geweest van Scouting Nederland en later heeft hij meerdere begeleidende functies binnen deze organisatie vervuld. Toen echter uitkwam dat hij met enkele leden een relatie onderhield - met sommige zelfs een seksuele - koos hij eieren voor zijn geld en zegde zijn lidmaatschap op. Hans die naar aanleiding van deze relatie voorwaardelijk veroordeeld werd. „Ik wilde geen schorsingsprocedure meemaken, omdat ik al eens had gezien waartoe dat leidt. Een scoutingleider uit Gouda, die met een 15-jarige jongen een seksuele relatie had, is door Scouting stukgemaakt. Niet door zijn eigen afdeling, die wilde het hem vergeven en een nieuwe kans bieden. En de ouders ook! Het hoofdbestuur heeft echter niets achterwege gelaten om die man te schorsen en heeft uiteindelijk de helegroep buiten de organisatie gezet. In de regionale pers hebben ze hem met naam en toenaam besmeurd, echt schandalig. Hij is zelfs veroordeeld terwijl die jongen zijn verklaring heeft ingetrokken. Maar het ergste van alles, en daar steekt de discriminatie de kop op: hij mag geen lid meer worden! Ik mag dat ook niet. Het enige wat wij kunnen proberen is onder een valse naam en in een andere stad het lidmaatschap aanvragen. Er bestaat namelijk een zwarte lijst.”

Maar jullie zijn toch beiden veroordeeld?

„Jawel, maar ik in ieder geval - ik kan niet voor die ander spreken, heb geleerd van het gebeurd. Ik blijf wel tien keer uit voordat ik mech weer aan zoiets waag. En dat is het

punt. Als ik dat tegen Scouting zeg en een geschreven verklaring overleg, waarin ik beoef om niet in herhaling te vervallen, dan krijg ik die kans niet. Men denkt volgens het principe: eens gestolen, altijd een dief. Kijk in mijn geval kan het bestuur zeggen: hij heeft het gedaan, hij heeft maatschappelijke en morele grenzen overschreden, dat willen we niet.

Maar om mij geen nieuwe kans te geven, om mij van een nieuwe start te weerhouden omdat ik veroordeeld ben, dat is pure discriminatie.”

In het vonnis in de Rotterdamse zaak zegt de rechter dat hij de exploitanten gelijk geeft in hun streven 'de put te willen dempen voordat het kalf verdronken is'. Veel mensen denken zo: je moet de kat niet op het spek binden. Hoe reëel is die redenering?

Bestuurslid Hans: „Tja, hoe rebèl is het om te veronderstellen dat de mannelijke trainer van een vrouwen-voetbalteam die functie heeft geaccepteerd om wat met die vrouwen te proberen? Kijk, het zal best voorkomen. Sterker nog, ik ben er zeker van dat het gebeurt. Voor sommige mensen is het de enige mogelijkheid om met kinderen in contact te komen. Laat ik wel heel duidelijk stellen dat wij allemaal, zeker de vereniging Martijn, elke vorm van mishandeling of misbruik van kinderen volstrekt veroordelen.

Ik denk wel dat pedo's vaak gediscrimineerd worden. Het meeste komt echter niet uit, omdat pedo's 'bang' zijn. Ze melden het niet. Vaak omdat ze niet eens weten dat ze het kunnen melden, laat staan dat ze weten waar ze het kunnen melden. En er wordt veel onderling geregeld, door besturen van sportverenigingen. Zo van: we weten wat je bent, we willen er echter geen rel over schoppen. Dus ga nou maar weg, dan is iedereen blij. Vaak is er dan helemaal niets gebeurd, maar vertrekt die pedo toch. En dat is eigenlijk een grote schande.”

Op verzoek van de betrokkenen zijn hun achternamen weggelaten.

Forum 31 januari 1991

Onrust door nieuw wetsartikel gelijke behandeling

legd tussen de meestbetrokken ministeries. De eerstverantwoordelijke minister, Daies, verwacht echter dat de behandeling in de ministerraad begin februari kan worden afgerond. Ze hoopt dat de perikelen rond de Golfloorlog daar geen spaaftussen zal steken. Het kabinet zal zich dan moeten buigen over de reactie die de meest betrokken ministeries hebben opgesteld naar aanleiding van de kritiek van de Raad van State. Het wetsontwerp Gelijke Behandeling kan vervolgens worden ingediend bij de Tweede Kamer.

voegde concept-tekst voor het wetsontwerp laat er geen twijfel over bestaan: „Het maken van onderscheid op grond van het enkele feit van politieke gezindheid, ras, geslacht, homo- of heteroseksuele gerichtheid of burgerlijke staat is niet toegestaan”. Aan het begin van de afgelopen zomer praatte de ministerraad al over het wetsontwerp dat vervolgens naar de Raad van State voor advies werd gestuurd. De raad bleek eind oktober ernstige kritiek te hebben. Daarom moest er opnieuw worden over-

roeskuilen zo aanstootgevend kunnen zijn dat zij reden tot ontslag vormen. In homokringen wordt echter gevreesd dat sommige schoolbesturen mannen al zullen ontslaan als ze elkaar zoeken. De wet Gelijke Behandeling is in de politiek al jarenlang een struikelblok. Verschillende kabinetten hebben zich er sinds het eind van de jaren zeventig mee bezig gehouden. Bij de laatste kabinetsovername kwamen de onderhandelars van CDA en PvdA er onverwacht snel uit. Een bij het regeerakkoord ge-

held ontstaan over een bepaling in het nog geheime wetsontwerp Gelijke Behandeling dat binnenkort in de ministerraad zal worden behandeld. In het wetsontwerp zal toch een bepaling worden opgenomen die in praktijk gemakkelijk discriminerend kan werken voor homoseksuelen, vrees se. Het gewraakte artikel in het wetsontwerp bepaalt dat schoolbesturen leerkrachten kunnen ontslaan op grond van seksuele gedragingen. Nadrukkelijk wordt in het wetsontwerp ook bepaald dat schoolbesturen niet mogen discrimineren op seksuele geaardheid. Vooral enkele organisaties van orthodox-christelijk onderwijs hebben zich altijd

fel verzet tegen deze beperking van hun vrijheid naar behoeven leerkrachten te mogen benoemen en ontslaan. Kringen rond het kabinet wijzen erop dat in het kabinet geen problemen bestaan over de gewraakte bepaling. Zij benadrukken dat seksuele gedragingen zowel voor homo- als voor hete-

Wet Gelijke Behandeling nakend?

DEN HAAG - In de politieke wandelgangen wordt beweerd dat het ontwerp Wet Gelijke Behandeling eind januari naar de Tweede Kamer zal gaan. De Raad van State zou inmiddels klaar zijn met zijn advisering en het kabinet daarvan op de hoogte hebben gesteld. Zowel ontwerp als commentaar kunnen vervolgens bij het parlement worden ingediend. Als dat inderdaad binnenkort gebeurt dan is dat precies een half jaar later dan de uitdrukkelijke garantie gegeven door homo-minister Hedy d'Ancona (PvdA, WVC). Zoals bekend beweerdde zij tijdens de Roze Zaterdag in juni nog dat de wet voor het zomerreces bij de Tweede Kamer zou zijn.

Over het zoveelste uitstel van de Wet Gelijke Behandeling heeft het Kamerlid Peter Lankhorst (Groen Links) opheldering gevraagd bij de eerste ondertekenaar, minister Ien Dales (PvdA, Binnenlandse Zaken). Lankhorst wil weten wat de reden is dat in 1990 - het eerste volle jaar van dit kabinet - geen wetsvoorstel betreffende een Algemene Wet Gelijke Behandeling de Tweede Kamer heeft bereikt. Lankhorst vraagt minister Dales of de gedetailleerde afspraken die op 16 oktober 1989 gelijktijdig bij het regeerakkoord tussen PvdA en CDA zijn gepresenteerd een belemmering zijn geweest

om een wetsvoorstel in te dienen. Als dat niet het geval is wil hij weten waarom er dan al weer 14 maanden voorbij zijn gegaan sinds het aantreden van het kabinet-Lubbers/Kok, terwijl er nog altijd geen wetsontwerp bij de Tweede Kamer ligt. Het Kamerlid van Groen Links wil weten of het kabinet van deze gelegenheid gebruik heeft gemaakt om ook discriminatie naar leeftijd deel te laten uitmaken van het wetsvoorstel en ten slotte wil Lankhorst nu duidelijkheid over wanneer de Raad van State klaar is met zijn advisering en de Kamer eindelijk het wetsvoorstel tegemoet kan zien.

Eis voor misbruik: AD 15 99 jaar cel

'Nederlands kind
krijgt in Miami
geen eerlijk proces'

Van een onzer verslaggevers

MIAMI — Tegen de vijftienjarige Nederlander Bob Fijnje jr. is in Miami 99 jaar gevangenisstraf geëist omdat hij 16 kleuters seksueel zou hebben misbruikt.

Gisteren begon in de Amerikaanse stad Miami het laatste gedeelte van het al durende proces, waarin een jury moet beslissen of hij zich schuldig heeft gemaakt aan de ten laste gelegde zaken.

Fijnje zou zich reeds op dertienjarige leeftijd schuldig hebben gemaakt aan het misbruik. Hij hielp toen op het kinderdagverblijf van een kerkgenootschap. Op 28 augustus 1989 werd Fijnje gearresteerd. Sindsdien verblijft hij in de Dade County Youth Hall, een jeugdgevangenis.

GETUIGENISSEN

Hoewel de aanklacht lijkt te worden ondersteund door belastende getuigenissen en het psychologisch onderzoek van enkele kleuters, bestaan toch grote twijfels over de schuld van de jonge Nederlander, die met zijn ouders in Miami woont.

Met name enkele weinig geloofwaardige verhalen, alsook twijfelachtige en vaak sterk bevooroordeelde onderzoeksmethoden en de soms uitermate slordige wijze waarop met onderzoeksmateriaal werd omgesprongen roepen vraagtekens op.

A. Fijnje uit Arnhem, een oom van de verdachte: „Een van de kinderen verklaarde bijvoorbeeld dat Bob de kinderen van de zondagschool had meegenomen naar het kerkhof waar hij een zwangere vrouw via een keizersnee van een baby zou hebben verlost. Het kind zou door hem zijn vermoord, waarna hij de kleuters van de zondagschool het linkerarmpje van de baby heeft laten eten. Er werden opgravingen verricht maar er werd niets gevonden. Er was ook geen vrouw vermist, geen baby, niets. Onzin, dus.”

MERKWAARDIG

Het was niet de enige merkwaardige verklaring. „Een ander kind had verteld dat hij door de zus van Bobby in een rode truck naar huis was meegenomen. Daarna moest hij samen met de gehele familie naakt op een trampoline springen. Hij zei dat hij gelukkig had kunnen ontsnappen doordat hij een Supermanpak had aangetrokken en door een raampje was weggevlagen. Op dit soort verhalen wordt Bobby dus mogelijk veroordeeld.”

Volgens Fijnje is in de Verenigde Staten 'de gekke' uitgebroken over dit soort misdrijven. „Er klopt van al die verhalen net zoveel als enkele jaren geleden in Nederland van de zaak-Oude Pekela en later de Bolderkar-affaire. Het is echter voor mij onaanvaardbaar dat de zoon van mijn broer daarvan de dupe moet worden.”

Fijnje is ervan overtuigd dat de jongen geen eerlijk proces krijgt. „Als hij gekke dingen heeft gedaan met die kinderen dan moet hij daarvoor straf krijgen. Maar wel op een eerlijke manier. Bovendien vind ik dat een jongen van dertien, want zo oud was hij toen hij werd opgepakt, niet als een volwassene terecht kan worden en dat gebeurt nu wel.”

Fijnje zou graag zien dat de Nederlandse overheid druk uitoefent op de Amerikaanse autoriteiten om het tot een eerlijk proces te laten komen. „Ik heb mijn hoop op de politiek gevestigd. Misschien dat Kamerleden de minister willen vragen in te grijpen. Anders weet ik het ook niet meer.”

DE ZAAK BOBBY FIJNJE

Leeftijd verdachte: 15
Plaats: Miami, Florida
Aanklacht: seksueel misbruik
van 16 kleuters
Getuigenissen: hekserij,
satanische praktijken,
kinderoffers

Eis: negenennegentig jaar

De 15-jarige, uit Curaçao afkomstige, Bobby Fijnje verblijft sinds zeventien maanden in de jeugdgevangenis van Miami. Hij wordt beschuldigd van het seksueel misbruiken van naar schatting zestien kleuters. Lizette Dalebout woonde in Miami het onderzoek bij en sprak met de ouders van Bobby, de aanklagers en de verdedigers: het verslag van een zaak waarin de media, massahysterie en vooral ook twijfels een belangrijke rol spelen.

Door Lizette Dalebout

28 AUGUSTUS 1989. Het is een warme maandagmorgen als rechercheur Martinez, rechercheur Merrit, sergeant Shaughnessy en luitenant Forester in twee gehuurde auto's stappen om naar een verre buitenwijk van Miami te rijden. Een half uur later, om elf uur, stoppen ze bij een van de vele grote bungalows die de buitenwijk telt; aan de garage hangt een basketbalnet voor de kinderen en aan de achterzijde bevindt zich een zwembad. Rechercheur Martinez drukt op de bel. Bob Fijnje sr., de vader, opent de deur. Rechercheur Martinez stelt zich voor en laat zijn politiepenning zien. Hij legt de vader uit dat hij een aantal beschuldigingen die kleine kinderen hebben geuit tegen zijn dertienjarige zoon Bobby onderzoekt. Fijnje sr. vraagt de vier mannen om binnen te komen. In de huiskamer zitten Vivian Fijnje, de moeder, en Nanette Fijnje, de zestienjarige dochter. Het gezelschap neemt plaats en Nanette loopt weg om Bobby Fijnje, die zomervakantie heeft en zich eiden in het huis bevindt, te gaan zoeken. Als Bobby de huiskamer binnenkomt, zegt rechercheur Martinez tegen hem: „Er zijn een paar kinderen die zeggen dat jij ze seksueel hebt misbruikt. Ik zou hier graag met je over willen praten.” „Oké,” zegt Bobby.

„Zou je mee willen komen naar mijn kantoor?” vraagt rechercheur Martinez.
„Als mijn vader ook mee mag,” zegt Bobby.

BOBBY FIJNJE is na die dag niet meer thuis geweest. Hij verblijft sinds zeventien maanden in de Dade County Youth Hall, een jeugdgevangenis in Miami. Hij wordt er van verdacht zestien kinderen te hebben misbruikt en wacht op zijn proces, dat volgende week, op 14 januari, begint.

Als de jury hem schuldig verklaart, zal hij zijn hele leven in de gevangenis moeten doorbrengen.

Tegen hem zijn negenennegentig jaar, negen maanden en negenennegentig dagen geëist.

BOBBY FIJNJE is een Nederlandse jongen. Zijn moeder komt uit Den Haag, zijn vader van de Nederlandse Antillen.

Bobby werd geboren op Curaçao: zijn vader was er vijftienvijftig jaar lang hoofd van de Rijksvoorzichtingsdienst. In hun huis zijn nog steeds plakboeken over die tijd te vinden: Bob Fijnje sr.

ontmoet prins Philip, Bob Fijnje sr. op de foto met premier Biesheuvel, Bob Fijnje sr. dansend met prinses Beatrix.

Nadat de vader in 1981 met vervroegd pensioen ging, besloot het gezin te emigreren. Bobby was toen zes, zijn zus Nanette negen en op het eiland waren weinig goede schoolopleidingen voor handen.

De Fijnjes twijfelden tussen Nederland en Florida. Nederland was hun vaderland maar in Miami woonden enkele van hun familieleden en ze gingen er vaak en graag op vakantie.

Het weer gaf uiteindelijk de doorslag: de keuze viel op Miami, vanwege het klimaat.

VIVIAN FIJNJE, de moeder: „Acht jaar lang hebben we met veel plezier in Miami gewoond. We hadden er weinig aanpassingsproblemen. De kinderen gingen er naar school en direct na onze komst sloten we ons aan bij de Old Cutler Presbyterian Church.

„De kerk was ons hele leven. Mijn man was er ouderling, ik zong in het kerkkoor en zat in een groep die poppen voor migrantenkinderen maakte. Onze dochter Nanette ging mee op zendingen-reizen naar New York en Mexico en zowel Bobby als Nanette hielpen mee op het kinderverblijf van de kerk.
„We dachten dat we iets goeds deden.”

OP HET POLITIEBUREAU ondervraagt rechercheur Martinez Bobby in zijn kantoor. Zijn vader is, zoals Bobby heeft gevraagd, bij het verhoor aanwezig.

„Bobby, hoe lang was jij een helper bij het kinderverblijf van de kerk?”

„Van maart, nee april 1988 tot januari 1989.”

„Hoeveel verdiende je daarmee?”

„Tussen de \$2.50 en \$3.00 per uur.”

„Hoe vaak werkte je daar?”

„Tijdens de zondagschool van 11.00 tot 12.15 's morgens en meestal ook op woensdag of op vrijdagavond. Dan waren de ouders activiteiten in de kerk aan het voorbereiden en brachten de kinderen naar de crèche.”

„Hoe oud waren de kinderen waar je op paste?”

„Een tot drie jaar.”

Vrouw

Op dit punt onderbreekt de vader van Bobby het verhaal. Hij zegt tegen rechercheur Martinez: "Een paar maanden geleden kwam Mevrouw Roberts naar mij toe, de coördinatrice van het kinderverblijf. Ze zei dat Bobby te ruw met de kinderen omging. Later kwam ook de dominee en vertelde me iets over een klein meisje dat nachtmerries had en daarom naar een psycholoog werd gestuurd. Wij snapten er niets van. Kunt U ons vertellen wat er precies aan de hand is? Wanneer is dit allemaal begonnen?"

AUGUSTUS 1988. De driejarige Dominique krijgt last van nachtmerries en weigert nog langer naar de zondagschool te gaan. Haar moeder zal later zeggen dat ze 'ongewoon bang' voor Bobby leek.

Op 6 september 1988 spreekt de moeder de coördinatrice van de zondagschool en de predikant hierover aan. Ze zegt in de russenliggende tijd te hebben ontdekt dat haar dochtertje soms masturbeert en vieze liedjes zingt. De moeder van Dominique zegt dat ze haar dochtertje niet langer naar zondagschool zal laten gaan en vraagt hun om Bobby in het oog te houden. Bobby wordt enige tijd geobserveerd door de leiding van de crèche. Het enige dat opvalt is dat Bobby een beetje 'wild' met de kinderen omgaat.

Alles lijkt goed te gaan totdat in februari 1989 de driejarige Dominique op de zondagschool terugkeert. Dezelfde nacht heeft ze volgens haar moeder, weer een nachtmerrie en misdraagt ze zich op de kleuterschool. Ook maakt ze een 'seksueel getinte' tekening.

Gealarmeerd spreekt de moeder de predikant wederom aan. Die verwijst haar door naar Susan Keely, een psychologe die ook een regelmatige bezoeker van de kerk is.

Op 10 maart, nadat Keely één keer met het kind gepraat heeft, belt ze de *State Abuse Hotline* om een mogelijk geval van seksueel misbruik te rapporteren.

De zaak wordt onderzocht maar het Openbaar Ministerie rapporteert dat er geen enkele grond is om door te gaan met het onderzoek.

Maar de predikant en de leiding van het kinderverblijf blijven zich zorgen maken. Ze vragen de psychologe om tips over hoe ze eventueel seksueel misbruik kunnen herkennen en beletten Bobby om nog langer in de crèche te werken. De driejarige Dominique blijft intussen in therapie. Na drie maanden vertelt ze de psychologe dat Bobby één keer haar vagina heeft aangeraakt. "Het kietelde en het deed pijn," zegt ze. Ze zegt ook dat Bobby heeft gedreigd haar in een meer te verdrinken als ze dit tegen iemand zou zeggen.

Susan Keely vertelt deze bevindingen aan de predikant. Een lid van de kerk belt vervolgens de politie.

Op 20 JULI 1989 begint rechercheur Martinez met het onderzoek. Een onderzoek waarvan hij de gevolgen op dat moment nog niet kan overzien. Na vier dagen krijgt hij vanuit de kerk te horen dat er wellicht ook drie andere kinderen zijn misbruikt. De kinderen, die inmiddels ook onder behandeling van een psycholoog zijn, klagen over een jongen die hen heeft uitgekleeft en hen 'daar' heeft aangeraakt. Verder spreken ze over een 'grote boze wolf' die hen zal 'pakken' als ze iets zullen zeggen.

Bij een fotoconfrontatie wijzen de peuters naar Bobby maar één van hen pikt ook een foto van een andere jongen eruit en zegt dat hij 'slecht' is. Drie meisjes worden onderzocht in het *Jackson Memorial Rape Treatment Centre*. De artsen vinden bij alle drie onregelmatigheden -zoals gesprongen bloedvezels- die mogelijk kunnen wijzen op seksueel misbruik.

Rechercheur Martinez ondervraagt de leiding van de zondagschool. Hij vraagt of het mogelijk is dat Bobby ooit alleen werd gelaten met de kinderen. Een leider zegt dat Bobby soms meeging met de kinderen naar de badkamer zonder toezicht, dat Bobby soms een klein meisje meenam om te gaan kijken bij de koorrepetities van haar moeder, dat Bobby soms alleen met de kinderen ging buitenspelen en dat Bobby soms -als de situatie heel hectisch was- alleen werd gelaten met de kinderen.

Twee dagen later tekent de rechter een bevel tot inhechtenisneming van Bobby Fijnje.

OP HET POLITIEBUREAU zegt rechercheur Martinez tegen Bobby Fijnje: "De kinderen zijn onderzocht in het *Rape Treatment Centre* en ze hebben ook verklaringen afgelegd op video. Dit alles bij elkaar bewijst dat jij kinderen van de kerk seksueel hebt misbruikt.

Bobby: "Ik ontken één van de kinderen ooit te hebben aangeraakt. Ik heb zelfs nog nooit een natte droom gehad."

Martinez: "Dit bewijs is sterk genoeg om jou te arresteren."

Bobby: "Ik wil hulp."

Martinez: "Wat voor soort hulp?"

Bobby: "Psychologische hulp."

Martinez: "Over welke van de kinderen wil je het eerste praten?"

DE STAAT FLORIDA zet twee van zijn top-aanklagers op de zaak: Abbe Rifkin en Susan Dechovitz. Beiden zijn gespecialiseerd in seksueel misbruik. Abbe Rifkin zegt aan het begin van het onderzoek: "Deze zaak wordt groot, deze zaak wordt groter dan welke zaak ook die we hier tot nu toe hebben gezien."

In de *Old Cutler Presbyterian Church* breekt na de arrestatie van Bobby het rumoer, dat tot dan toe alleen uit gefluister in de wandelgangen bestond, in volle hevigheid los. De Fijnjes staan bekend als een keurige familie en Bobby staat bekend als een jongen waar alle kinderen gek op zijn. De kerk, die al maanden verward is in interne schandalen -een dominee die er vandoor is gegaan met gelden uit het fonds en zijn opvolger die het heeft aangelegd met de vrouw van een ouderling-, verdeelt zich nu definitief in twee kampen: voor Bobby of voor de ouders van de kinderen. De leiding van de kerk maakt bekend dat elke ouder die ook maar denkt dat er iets met zijn kind aan de hand is, het kind naar de psycholoog mag sturen op kosten van de verzekering van de kerk.

Zo'n twintig ouders maken hiervan gebruik.

Eén jongetje vertelt de psychologe dat Bobby de kinderen van de zondagschool heeft meegenomen naar het kerkhof en dat Bobby daar een baby heeft vermoord. Het jongetje zegt dat Bobby de linkerarm van de baby er af heeft gesneden en dat de kinderen die arm moesten opeten.

(Rechercheur Martinez is hierop met het jongetje teruggedaan naar het kerkhof. De politie startte opgravingen maar overblijfselen van het babylijkje werden nooit gevonden. Ook werd er in de omgeving nergens een baby vermist.)

Een ander jongetje vertelt de psychologe dat hij in een rode truck naar het huis van de familie Fijnje werd genomen. De rode truck werd volgens hem bestuurd door Nanette, de zus van Bobby. Bij het huis van de Fijnjes aangekomen zegt het jongetje dat de hele familie naakt op een trampoline op het dak ging springen en dat ze daarna met zijn allen naar de slaapkamer gingen. Het jongetje zegt dat hij gelukkig kon ontsnappen doordat hij in een superman-pak door de ramen is weggevlagen.

(De politie onderzocht of de Fijnjes een rode truck en een trampoline bezitten. Dit was niet het geval.)

Nadat de twintig kinderen maandenlang in therapie zijn geweest, zijn er uiteindelijk nog eens twaalf kinderen die beschuldigingen tegen Bobby uiten. Bobby zou hen seksueel hebben mishandeld, Bobby zou samen met hen naakt rond een kampvuur hebben gedanst, Bobby zou dieren hebben geofferd, Bobby zou met een polaroid 'vieze' foto's van hen hebben gemaakt en Bobby zou hen regelmatig hebben meegenomen naar zijn huis.

Behalve Bobby beschuldigen de kinderen ook zijn vader, zijn moeder, zijn zus en de andere medewerkers van de crèche. Behalve Bobby wordt er echter niemand gearresteerd. De FBI onderzoekt of de Fijnjes misschien handelen in kinderporno.

De ouders van de kinderen schakelen een onderzoeker naar satanische praktijken in, Bob Soranto genaamd.

Zes ouders spannen een rechtszaak tegen de Fijnjes aan, met als inzet enkele miljoenen dollars. Hun advocaten melden dat wanneer de ouders schadevergoeding krijgen, zij de aanklacht in zullen trekken. Bobby en zijn ouders weigeren. "Ik ben onschuldig," zegt Bobby.

VIVIAN FIJNJE, de moeder: "Wij waren zo naïef, we snapten in het begin helemaal niet wat er aan de hand was. Wij waren nog nooit met justitie in aanraking geweest. Maar wij waren er zo zeker van dat Bobby niets gedaan had dat we dachten: het komt wel goed, het is vast een misverstand."

OP HET POLITIEBUREAU wordt Bobby op de maandag 28 augustus urenlang ondervraagd door rechercheur Martinez in zijn kantoor.

"Over welke van de kinderen wil je het eerste praten?"

Rechercheur Martinez legt uit dat Bobby naar huis mag als hij een bekentenis aflegt.

Na lange tijd zegt Bobby, die suikerpatiënt is en een insuline-injectie nodig heeft: "Bij het luiert verwisselen van de kinderen, heb ik met mijn vingers misschien weleens wat aangeraakt."

Als Bobby hoort dat hij niet naar huis mag, trekt hij die 'bekentenis' weer in.

DE AANKLAGERS Abbe Rifkin en Susan Dechovitz brengen in november 1989 -drie maanden na de arrestatie van Bobby- de zaak voor de *Grand Jury*. De *Grand Jury* is een orgaan dat bestaat uit 23 willekeurige inwoners van een staat, in dit geval de staat Florida.

De *Grand Jury* bekijkt of er in de zaak van Bobby voldoende bewijs voor handen is om het ook daadwerkelijk tot een rechtszaak te laten komen. Tevens buigen zij zich over het verzoek van de aanklagers om Bobby als een volwassene te laten berechten, iets wat in Florida doorgaans al-

leen gebeurt bij jongeren die verdacht worden van moord.

Abbe Rifkin, één van de aanklagers: "Bobby is een gevaar voor de samenleving. En wel een zo groot gevaar, dat hij nooit op zijn eenentwintigste weer vrijgelaten mag worden."

Na één dag doet de *Grand Jury* uitspraak: Bobby moet worden berecht. Als een volwassene. De aanklagers hebben de mogelijkheid om levenslang te eisen.

GISELLE FERNANDEZ is een goeduitziende brunette van eind twintig. Ze is werkzaam bij het plaatselijke televisiestation *Channel 6*, dat aan de rand van Miami ligt. Giselle Fernandez is iemand die leeft voor haar werk. Elke avond presenteert ze het zes uur en het elf uur nieuws van het station en daarnaast is ze ook reporter: ondersteund door een productie-team maakt ze vele reportages.

Vlak na de uitspraak van de *Grand Jury*, verdiept Giselle Fernandez zich als eerste journaliste in Miami in de zaak Bobby Fijnje.

Giselle Fernandez besluit het groot aan te pakken. Want hoewel er in Miami dagelijks moorden, overvallen en razzia's plaatsvinden als gevolg van de vele crack-verslaafden die de stad telt, weet zij als geen ander dat seksueel kindermisbruik *bot* is. Niet alleen in Miami, in de gehele Verenigde Staten.

Giselle Fernandez weet tevens dat het televisiestation waarbij zij werkzaam is, onderdeel uit maakt van het landelijke *network* CBS en ze weet ook dat werknemers die opvallend goed hun werk doen, via CBS landelijk kunnen doorbreken.

Giselle Fernandez voelt aan dat alle ingrediënten in de zaak Bobby Fijnje aanwezig zijn om deze zaak ook daadwerkelijk te doen opvallen: Bobby is dertien, blank, een goede leerling en hij komt uit een rijk milieu. Daarnaast zijn de aankla-

gers en de ouders er na alle verhalen van de kinderen steeds meer van overtuigd geraakt dat Bobby bezeten is van de duivel en Giselle Fernandez weet als geen ander dat seksueel kindermisbruik gekoppeld aan satanische praktijken *uitermate bot* is in de Verenigde Staten. Wekenlang bereidt ze samen met haar productie-team een serie over de zaak Bobby Fijnje voor die als titel meekrijgt 'Is er een duivel in onze kerk?' Ze belt naar Curaçao om de achtergronden van de familie Fijnje uit te zoeken, ze spreekt met mensen van de stichting Gerechtigheid voor Misbruikte Kinderen, ze spreekt met ouders van kinderen en ze interviewt de aanklagers en de oom van Bobby, die namens de familie spreekt.

Dagenlang koopt *Channel 6* advertentieruimte in de krant *The Miami Herald* op om 'Is er een duivel in onze kerk?' aan te kondigen. In de hoek van de advertentie is een foto van Giselle algedrukt.

In februari 1990 gaat de TV-serie in zes delen van start. De afleveringen beginnen elke dag met kerkgezing, een foto van Bobby en een opname van het kruis dat op het gebouw van de *Old Cutler Presbyterian Church* staat. Dan klinkt de stem van Giselle Fernandez: "De kerk, een huis van gebed. De laatste plaats waar je zou verwachten dat je kind misbruikt wordt." Voorts zijn de dominie van de kerk te zien die voor de waarheid bidt, een kind dat op een schommelje zit en vervolgens verdwijnt zodat het schommelje leeg heen en weer zwaait en een moeder die zegt: "Ik geloof alles: mijn kind heeft niet de kennis om dit te verzinnen. Ik ben doodsbang." Aanklager Abbe Rifkin zegt in de serie: "Het lijkt mij dat zestien kinderen tegelijkertijd niet dezelfde fantasieën kunnen hebben. Het is heel goed mogelijk dat er hier sprake is van satanisch misbruik. Ik heb sterk de indruk dat Bobby iemands orders opvolgde." De serie eindigt met de stem van Giselle die waarschuwt: "Massahysterie kan een fair proces in de weg staan."

RECITER NORMAN GERSTEIN behandelt de zaak van Bobby. Hij zegt: "Na de serie op *Channel 6* is er een *media-hype* ontstaan. Andere televisie-stations, talkshows en kranten begonnen ook aandacht aan de zaak besteden. Als het proces van start gaat, verwacht ik dat het elke dag op televisie komt. De mensen zijn er benieuwd naar hoe dit gaat aflopen. Het is hoe dan ook ook een erg ongewone zaak."

DE HEER CLERY is directeur van de verzekeringsmaatschappij van de *Old Cutler Presbyterian Church*. Zijn bedrijf verzekert sinds 1897 kerken door de gehele Verenigde Staten. Hij zegt: "Tot 1984 is het in de geschiedenis van ons

bedrijf één keer voorgekomen dat we met seksueel misbruik te maken hebben gekregen. Na 1984 hebben wij vier- tot zeshonderd van dit soort zaken behandeld. Er is de laatste jaren in Amerika grote aandacht voor, ik weet ook niet waarom. Ik denk dat Amerikanen het leuk vinden om over lugubere dingen te lezen en te horen. Misschien dat ze het zelf niet eens echt geloven dat satanisch misbruik vaak voorkomt, maar ze willen graag geloven dat het echt bestaat."

VIVIAN FIJNJE: "Wij weten niet wat er van ons leven gaat worden, wij weten helemaal niets. Ze gooien er alles tegen aan. Mensen zeggen: zij komen van de Antillen dus zij doen aan voodoo. Anderen begrijpen niet hoe wij in zo'n groot huis kunnen wonen zonder dat mijn man werkt; in Amerika kan niemand leven van zijn pensioen. Dus zeggen ze: zij doen in kinderporno, daar verdienen ze hun geld mee."

"Van de ene op de andere dag hebben ze mijn zoon van me weggenomen. Ik ben daar nog niet overheen, en ik zal er nooit overheen komen ook. Hij fungeert als zondebok: er zijn zoveel mensen beschuldigd: waarom is alleen hij opgepakt? Ik voel in mijn hart dat we moeten vechten, dat we het voor de rechtbank moeten brengen: ik heb een zeer overtuigend gevoel dat er een reden is voor dit alles, dat Gods hand hierin is. Hij heeft ons op zoveel manieren aangeraakt. We geven het over aan Hem, en Hij..." haar stem breekt, "...doet wat Hij wil."

DECEMBER 1990. Het gerechtsgebouw in Miami is groot, met aan de voorzijde brede trappen. Binnen is het druk en zijn de zalen koud, als gevolg van de airconditioning. Op de tweede verdieping, in de zevende zaal vinden al maandenlang de getuigenverhooren in de zaak Bobby Fijnje plaats, dit als voorbereiding op het werkelijke proces.

Inmiddels heeft de staat Florida vier aanklagers op de zaak gezet en werken aan de zijde van Bobby zes advocaten. Vijf hiervan worden betaald door de verzekering van de kerk.

Naast de aanklagers, rechter, advocaten en getuigen verschijnt ook Bobby zelf elke dag in zaal zeven van de tweede verdieping van het gerechtsgebouw. Rechter Norman Gerstein heeft dit beslist: "Het is zijn leven waarover we praten. Hij heeft er recht op om alles te horen." Bobby is nu vijf-

tien. Toen hij gearresteerd werd was hij kleiner dan zijn moeder; nu kan hij haar hoofd onder zijn kin duwen. Hij verblijft nog steeds in de *Dade County Youth Hall*, de jeugdgevangenis. Omdat hij wordt berecht als een volwassene, hoort hij eigenlijk in de gewone gevangenis thuis. Maar uit angst dat hij daar gelynch zal worden - wat geen uitzondering is bij verdachten van een zedendelict - is besloten dat hij zijn proces in de *Youth Hall* mag afwachten.

De ouders van Bobby komen ook elke dag naar zaal zeven. Om Bobby te zien en om hem te steunen. Samen zitten ze voorin op de stoeljes voor het publiek en proberen zijn blik te vangen. De vader van Bobby begint die morgen in december te huilen. "Het is onbegrijpelijk, het is, het is een schandaal wat ze met mijn zoon uithalen." Vivian, zijn vrouw schrikt en pakt zijn arm. "Bob toch."

De sfeer in de rechtszaal is gespannen.

De twee belangrijkste aanklagers Abbe Rifkin en Susan Dechovitz worden door de advocaten en de ouders van Bobby stevast als 'de heksen' betiteld - vanwege hun wijde zwarte kleding en hun rode, wijduitstaande haar. De aanklagers op hun beurt keuren de tegenpartij geen blik waardig en fluisteren alleen met elkaar.

Rechter Gerstein: "Kunnen beide partijen zich alsjeblieft gedragen op een manier die ons verder helpt in deze zaak?"

Vandaag vindt het getuigenverhoor plaats met mevrouw Longdugan, een van de psychologen die de kinderen in therapie heeft gehad. Mevrouw Longdugan is één van de *zevenhonderd-negenentwintig* getuigen die voor de zaak Bobby Fijnje opgeroepen is: nooit in Miami was er een proces met zoveel getuigen - het probleem is namelijk dat er niemand boven de zes jaar is die als ooggetuige kan optreden, zodat beide partijen massa's deskundigen hebben opgeroepen.

Mevrouw Longdugan is een wat oudere vrouw met veel gouden sieraden. Ze is gekleed in een blauw suède mantelpak.

Mel Black, de advocaat van Bobby, ondervraagt haar.

"Mevrouw Longdugan, ik zou het graag nog eens willen hebben over Matthew die U vertelde over de dode baby op het kerkhof. Heeft U die sessie op band?"

"Ja."

"U heeft de band van de gehele sessie, mevrouw Longdugan?"

"Dat is correct."

"Ik heb het bewuste gedeelte over het kerkhof nergens kunnen vinden."

"Oh... wacht... ik geloof dat dit op de band rond die kapot is gegaan."

"Wat heeft U met die kapotte band gedaan, mevrouw Longdugan?"

"Ik heb de band aan de moeder van het kind gegeven. De moeder zei dat ze de band kon repareren."

"Heeft U een geluidsband van de sessie waarop U voor het eerst de anatomisch correcte poppen bij Matthew gebruikte?"

"Nee."

"Waarom niet, mevrouw Longdugan?"

"Ik weet het niet."

"Uit uw aantekeningen heb ik begrepen dat Matthew de mannetjespop in eerste instantie Frank noemde."

"Dat weet ik niet meer."

"U heeft echt geen banden?"

"Nee, meneer Black."

"Waarom noemde Matthew de pop Frank?"

"Weet ik niet."

"Hoe kan het zijn dat er van zoveel sessies geen banden bestaan, mevrouw Longdugan?"

"Ik vrees dat ik niet zo machinevriendelijk ben."

"Een sessie opnemen is toch vrij simpel? Het enige waar U op hoefde te letten was toch of er een rood lampje brandde op de recorder?"

"Ik heb geprobeerd alles op te nemen. Ik weet niet precies waarom dat niet is gelukt."

"Laten we het nu eens hebben over de banden die U wel heeft opgenomen maar die wij nooit hebben kunnen horen."

"Mijn zoons hebben er per ongeluk rap-muziek overheen opgenomen."

"Gaat het hier om één band?"

"Ik geloof dat het er meerdere zijn."

Stilte. De psychologe speelt nerveus met haar handen. De advocaat kijkt haar geïrriteerd aan

voordat hij het verhoor hervat.

"Matthew heeft ook U verteld over een heks die de kamer rondvloog. Klopt dat?"

"Dat klopt."

"Komt dat gedeelte U realistisch of onrealistisch voor, mevrouw Longdugan?"

"Mij is verteld dat heksen kunnen vliegen."

Hierop breekt er hilariteit uit in de rechtszaal.

De rechter maakt klapwiekende gebaren in zijn toga en schorst de zitting voor die dag.

OP DE GANG staat een van de stenografen, die de zaak Bobby Fijnje al maanden op schrift uitwerkt. Hij zegt: "De verhalen worden steeds vreemder. Dat weten de aanklagers ook wel. Maar ze kunnen niet meer terug."

Abbe Rifkin, één van de aanklagers: "Dat is niet waar. De kinderen moesten eerst vertrouwd raken met de psychologen voordat ze het aandurfden over hun ervaringen te praten."

Peter Miller, één van de advocaten: "Het is allemaal een spel; een politiek spel waarin het om reputaties draait. De aanklagers zijn bang voor gezichtsverlies. Deze zaak zou toch heel groot worden? Waarom is dan alleen Bobby gearresteerd?"

Abbe Rifkin: "Daar kunnen we geen uitspraken over doen. Dat is in onderzoek en daarom geheim."

DE VOLGENDE DAG, de dag na het verhoor van mevrouw Longdugan, zit dokter Raskin in de getuigenbank. Dokter Raskin is gespecialiseerd in interviewtechnieken met kinderen op het gebied van seksueel misbruik.

Mel Black, de advocaat van Bobby, ondervraagt hem.

"Heeft U de banden beluisterd van de kinderen, dokter Raskin?"

"Ja."

"Heeft U zich een mening gevormd over de werkwijze..."

Aanklager Susan Dechovitz: "Bezwaar!"

Rechter Norman Gerstein: "Bezwaar afgewezen. Maak uw vraag af, meneer Black"

Mel Black: "Heeft U zich een mening gevormd over de werkwijze van de psychologen?"

Dokter Raskin: "Ja. In de sessies die ik beluisterd heb zijn de vragen van de psycholoog erg suggestief. Ik vind de kwaliteit van het materiaal mager."

Rechter Norman Gerstein: "Kunt U daar voorbeelden van geven?"

Dokter Raskin: "De kinderen werden onder druk gezet en in sommige gevallen geïnstrueerd over wat ze moesten vertellen. Eén psychologe zei het kind letterlijk: 'Je hebt het me beloofd!'"

In het geval van Matthew vroeg de psychologe: 'Heeft Bobby jou iets gedaan?' Matthew: 'Nee!'"

De psychologe: 'Hoe vaak? Vier keer?' Dit is erg ongewoon. Ik vraag me echt af wat dit allemaal te betekenen heeft."

De rechter kijkt op de klok. Hij zegt: "Laten we er voor vandaag mee ophouden. Dokter Raskin moet zijn vliegruig halen."

Aanklager Susan Dechovitz: "Wij hebben er nog drie tot vijf dagen voor nodig om deze getuige te ondervragen."

Rechter Norman Gerstein: "Dat zal ik niet toestaan."

Aanklager Susan Dechovitz loopt stampvoetend weg.

De rechter roept haar vermoed na: "Moet dat nu elke keer zo!"

Bobby zit onbewogen in zijn bank. Hij kijkt niet op of om. Alsof het niet tot hem doordringt dat eigenlijk hij de hoofdpersoon van het komende proces is.

De ouders van Bobby wonen nog steeds in hetzelfde huis; aan de garage hangt nog steeds het basketbalnet voor de kinderen, aan de achterzijde bevindt zich nog steeds het zwembad.

De ouders van Bobby nemen de telefoon niet meer op maar hebben een antwoordapparaat. Ze komen niet meer in de *Old Cutler Presbyterian Church*. Via via hebben ze gehoord dat de kerk er tegenwoordig erg veel moeite mee heeft om helpers in het kinderverblijf te vinden.

In het kamertje van Bobby is alles nog hetzelfde als op de dag dat hij vertrok: de poster van de *Miami Dolphins* hangt nog aan de muur en zijn bureau ziet er uit alsof hij er gisteren nog zijn proefwerk leerde.

Zijn moeder trekt snel de deur van het kamertje dicht. Ze komt er liever niet.

Bob Fijnje sr., de vader, zegt: "Ik begrijp nog

steeds niet dat twee en drie jaar oude kinderen zulke problemen kunnen scheppen."

Vivian Fijnje, de moeder, zegt: "Het is zo erg. Het is net een enge film. Ik vind het ook zielig voor de kinderen: ik weet zeker dat ze er een trauma aan over houden. Niemand is hier wat mee opgeschoten."

De vader: "We horen dingen over hem en over onszelf dat we denken: hoe is het mogelijk. Amerika staat op de bres voor de mensenrechten. Maar het is een van de landen waar de minste mensenrechten zijn."

De moeder: "Ik dacht altijd dat je onschuldig was totdat bewezen is dat je schuldig bent. Maar het is net andersom: je bent schuldig totdat je hebt bewezen onschuldig te zijn."

De vader: "Bobby houdt zich heel goed onder de situatie. Ik was allang gek geworden. Bobby heeft meerder malen voor de kinderen en voor hun familie gebeden. Hij is niet boos."

De moeder: "Af en toe is hij een beetje gedeprimeerd."

Zijn moeder loopt naar het dressoir. Tussen de brieven van steunbetuiging en de foto's van Bobby pakt ze een papier. Het is een certificaat, afkomstig van de leraren van de jeugdgevangenis. Er staat op: 'Prijs voor goed opletten in de klas'. De moeder: "Bobby heeft altijd erg zijn best gedaan op school. Hij wilde later marinebioloog worden." *

Het proces tegen Bobby Fijnje begint op 14 januari en zal 3 tot 6 maanden duren.

ZEVEN JAAR WAANZIN

PAN nr 2.

Het Amerikaanse jongetje Stevie Stayner werd na zijn ontvoering in 1972 zeven jaar lang seksueel gruwelijk misbruikt. Pas na zijn ontsnapping werd zijn kwelgeest gearresteerd. Inmiddels is Stevie dood en de dader weer op vrije voeten. Dit is het verhaal van een ongekend lange en wrede gijzeling, waarop een bekroonde tv-serie werd gebaseerd.

TEKST HANS LINNEKAMP
FOTO'S

W.H. ECHOLS EN TYNE CORDEIRO

Maandag 4 december 1972. De vreemdeling had een vriendelijk gezicht en droeg een bril. „Hallo,” zei hij tegen de 7-jarige Stevie Stayner. „Ik ben Ervin, ik collecteer voor de kerk. Zou je moeder misschien iets kunnen missen?” „Vast wel,” zei Stevie. „Laten we dan met de dominee naar je huis gaan,” stelde Ervin voor, terwijl hij wees op een man achter het stuur van een wachtende auto. De dominee was Kenneth Parnell, die kleine Stevie de volgende zeven jaar 'papa' moest noemen, die hem van de ene naar de andere wooncaravan zou slepen en die hem voortdurend seksueel zou misbruiken.

Drie dagen eerder. Del Stayner, mecanicien bij een fruitverpakingsfabriek in Merced, Californië, sloeg zijn vijf kinderen zelden of nooit, maar op die vrijdagmiddag besloot hij zijn zoon Stevie te straffen. Het was binnen een week tijd de derde keer dat Steve na school met een vriendje meeging, zonder dat zijn ouders ervan wisten. Del had zijn zoon de twee vorige keren ernstig gewaarschuwd en toen Steve vrijdag pas tegen donker thuiskwam, kreeg hij drie klappen op zijn achterste met de broekriem van zijn vader.

De zondag erna ging Stevie naar het verjaardagsfeest van zijn vriendinnetje Sharon. De kerstman was er en er werd een groepsfoto gemaakt van de kinderen. Na afloop van het feestje praatte Stevie in de auto aan een stuk door over de dingen die hij aan Santa Claus zou vragen. Boven aan zijn verlanglijstje stond een *GI Joe* set. Hij was zo opgewonden van het idee dat Kerstmis eraan kwam, dat hij tijdens de laatste nacht in zijn eigen bedje bijna niet kon slapen.

Ken Parnell had eerder dat jaar een baan gevonden als nachtopportier van een pension in het nationale park Yosemite, tachtig kilometer ten oosten van Merced.

Bij de sollicitatie had hij het een en ander verzwegen. Bijvoorbeeld zijn jaren in psychiatrische inrichtingen en gevangenis. En zijn eerste veroordeling, als 19-jarige, voor het kidnappen en verkrachten van een 9-jarig jongetje. Van 1961 tot 1967 zat Parnell in de gevangenis wegens een gewapende roofoverval op een pompstation. Hij was een onverbeterbare kinderverkrachter. Een stille, intelligent ogende man die, niet ongebruikelijk in

Amerika, in gehuurde wooncaravans woonde en zijn brood verdiende als boekhouder of nachtopportier.

In Yosemite Park maakte Parnell kennis met schoonmaker Ervin Edward Murphy, een vriendelijke, wat simpele man. 'Murph' bewonderde Parnell en geloofde diens verhaal dat hij eigenlijk een dominee was en graag een zoon zou aannemen; een arm, mishandeld kind, dat bij hem een veel betere, godsdienstige opvoeding zou krijgen.

Kay Stayner, Stevie's moeder, was die maandag van plan om haar zoon van school te halen. Ze deed boodschappen en kocht op verzoek van echtgenoot Del nog wat onderdelen voor zijn nude jeep. Ze moest in de autozaak lang wachten en kwam pas om tien over twee bij de Charles Wright-school. Er hingen nog wat kinderen rond, maar Stevie kon ze niet meer ontdekken. Kennelijk was hij gaan lopen.

Del had nachtdienst gehad en werkte aan de jeep toen ze weer thuiskwam. Ook hij had Stevie nog niet gezien. Tegen drie uur belden ze de ouders van zijn vriendjes af, maar niemand wist waar de jongen was. Kay en Del stapten in de auto en begonnen systematisch in steeds grotere cirkels de buurt af te zoeken. Het was koud en regenachtig. Om vijf uur kwamen ze vermoeid en ongerust terug om de politie te alarmeren.

Maandag 4 december was voor Parnell en Murph een vrije dag. In het afgelegen natuurpark was weinig te beleven. Murph had geen auto, dus accepteerde hij het aanbod van Parnell om mee te rijden naar Merced. Ze hadden al vaker hun vrije dag samen in het stadje doorgebracht. Murph vond het wel een beetje raar dat Parnell hem vroeg om bidplaatjes uit te delen aan de kinderen, die van de Charles Wright-school naar huis liepen. Een van die kinderen was de zeven jaar oude Stevie. Parnell moest hem bij een eerder bezoek aan Merced al hebben bespioneerd, want Murph kreeg de speciale instructie Stevie de auto in te lokken. Dat lukte moeiteloos.

In de auto stelde Parnell zich voor - met zijn echte naam - en reed weg. „We kwamen langs mijn straat,” vertelde Stevie jaren later. „Dat zei ik ook tegen ze, maar Parnell antwoordde dat we die nacht ergens anders gingen slapen en dat we daarvandaan mijn moeder wel zouden bellen. Ze gedroegen zich heel normaal.” De rit eindigde bij een krakkemikkige vakantiebungalow in Cathy's Valley, halverwege Merced en Yosemite Park.

De politie van Merced reageerde snel. Stevie's signalement werd aan alle patrouillewagens doorgegeven en twee agenten ondervroegen de winkeliers op de route van school naar huis. De vrouw van het pompstation had Stevie nog gezien. Hij liep op de gewone tijd in de richting van zijn huis. Verdachte personen had ze niet opgemerkt.

Het lokale radiostation verspreidde het signalement van de vermiste jongen en om zes uur werden reserve-politiemensen en padvindders opgeroepen om de omgeving uit te kammen. Del en Kay Stayner brachten de vier andere kinderen onder bij vrienden en doorzochten met zaklampen een sloperij in de omgeving.

Stevie zat op dat moment met Parnell en Murph te eten op een halfuur rijden van de sloperij. Het houten huisje, gehuurd door Parnell, stond op een nogal haveloos caravanpark, dat in het winterseizoen uitgestorven was. In het huisje vond Stevie een verzameling op de vlooiemarkt aangeschaft speelgoed. Hij wilde, zei hij tegen Parnell, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor zijn broers en zusters wat speelgoedjes meenemen. Zijn nieuwe 'vader' maakte hem echter duidelijk dat het allemaal voor hem was.

Na het eten ging Stevie onder de douche en toen hij met een handdoek om terugkwam moest hij naakt bij Parnell in bed stappen. Terwijl Murph die nacht op een ongemakkelijke stoel sliep, werd de jongen voor de eerste van vele, vele keren gedwongen om Parnell met de mond te bevredigen.

Del en Kay kwamen die nacht om een uur thuis van hun zoektocht. Samen met een paar vrienden zochten ze de hele nacht naar een verklaring voor het verdwijnen van Stevie. Politiechef Harold Kulbeth kwam de volgende ochtend op bezoek. Hij liet een taperecorder installeren om eventuele kidnappers te kunnen afnemen en adviseerde de ouders om de post voorzichtig vast te pakken in verband met vingerafdrukken. Een recente schoolfoto van Stevie werd gebruikt voor een affiche, dat over heel Californië werd verspreid. Intussen werd met man en macht gezocht in Merced en omgeving. Maar Stevie leek van de aardbodem verdwenen.

's Avonds reed vader Del naar Cathy's Valley om zijn schoonvader persoonlijk op de hoogte te stellen van de verdwijning van Stevie. Het wrange toeval wilde dat schoonvader Bob Augustine in een trailer woonde in hetzelfde caravanpark als waar Stevie werd vastgehouden door Parnell en Murph. De trailer stond in feite op nauwelijks honderd meter van Parnells bungalow.

Dezelfde avond reden Parnell en Murph met Stevie naar Yosemite Park. De twee moesten die nacht weer werken en Parnell had besloten om Stevie te verborgen in zijn kamer op de derde verdieping van het pension, waar alle werknemers van het park waren ondergebracht.

Nadat hij Murph had afgezet, reed Parnell naar een stille parkeerplaats. De voorafgaande nacht had Stevie vooral als verwarrend ervaren, maar nu drong het pas goed tot hem door hoe ernstig de toestand was. Het jongetje probeerde zich los te rukken, smeekte huilend naar huis te mogen, maar had geen schijn van kans tegen de opgewonden verkrachter, die hem keer op keer tot fellatio dwong.

Parnell smokkelde Stevie zijn kamer binnen, gaf hem slaappillen voor hij aan het werk ging en beloofde dat hij er de volgende ochtend weer zou zijn. Murph kreeg de opdracht die nacht op Stevie te passen. Stevie noemde hem 'oom Murph' en verklaarde later dat hij altijd aardig en vriendelijk voor hem was geweest.

Nu een week in de pensionkamer reden Parnell, Murph en Stevie weer heimelijk naar de bungalow in Cathy's Valley. Par-

nell had besloten met Stevie een veiliger plaats te zoeken. Hij had geld nodig, dat hij ging halen bij zijn moeder in Bakersfield, een rit van 300 kilometer.

Hij kreeg het geld en nog iets wat in zijn plan paste: een jong hondje van zes weken. Stevie was dolblij met het hondje en noemde het meteen Queenie. Parnell vond dat het grote moment was aangebroken. Hij vertelde Stevie dat hij die dag naar de rechtbank was geweest en dat hij nu zijn voogd was. Zijn vader en moeder wilden hem niet meer terug omdat ze geen vijf kinderen konden onderhouden. Stevie zou voortaan Dennis Gregory Parnell heten en hij moest papa tegen Parnell zeggen.

Ook jaren later kon Steven nog niet over dit verschrikkelijke gesprek praten zonder tranen in zijn ogen te krijgen. Van dat moment af was hij Stevie niet meer en moest hij zich aanpassen aan zijn bestaan als Dennis, zoon van Ken Parnell.

De volgende ochtend knipte Parnell het haar van zijn nieuwe zoon en verfde het donkerbruin, zodat hij nog maar weinig op de gezochte Stevie van de poster leek. Parnell en Stevie brachten nog een week door in de bungalow. In die periode werd Stevie's lijdensweg nog zwaarder en pijnlijker. Op een dag beval Parnell Stevie zijn kleren uit te trekken. Hij legde hem plompverloren uit wat hij met hem ging doen. Stevie moest voorover op bed gaan liggen. Parnell smeerde hem in met vaseline en verkrachtte hem zonder plichtplegingen.

Aan het einde van die week kwam Parnell erachter dat Stevie's grootvader met zijn trailer in hetzelfde park stond. Nog dezelfde middag pakte hij zijn spullen in zijn oude Rambler en vertrok met de jongen naar veiliger oorden. Het afscheidscadeau voor zijn maat Murph was chantage: met het dreigement dat hij zijn aandeel in de kidnap aan de politie zou onthullen, preste Parnell Murph om maandelijks een geldbedrag aan hem over te maken.

De volgende zeven jaar woonden Parnell en Stevie op diverse plaatsen in Mendocino County, zo'n vijfhonderd kilometer ten noorden van Merced. Stevie schikte zich noodgedwongen in zijn rol van Dennis, zoon van Ken Parnell. Ogenscheinlijk vormden ze een normaal eenoudergezin. Steve had zijn hondje, zijn prestaties op diverse lagere scholen waren niet slecht en hij had vriendjes. Niemand kwam er in al die jaren achter dat Stevie door zijn 'vader' vrijwel elke nacht werd misbruikt. Slechts één keer dreigde Parnell te worden ontmaskerd. Hij verkrachtte een vriendje van Stevie, dat het aan zijn ouders vertelde. Parnell maakte zich uit de voeten door snel te verhuizen.

Het einde van de gruwelstory begon op 14 februari 1980. Steven/Dennis was inmiddels veertien jaar en Parnell verloor zijn seksuele belangstelling voor de puber. Hij ging op zoek naar een jonger slachtoffer. De verkrachter werkte nu als nachtopportier in het *Palace Hotel* in Ukiah, Californië. Steven en hij woonden in een afgelegen berghut in Mendocino County, waar slechts weinig verkeer langskwam. Steven dronk inmiddels en rookte marihuana. Parnell wist een vriend van Steven, Sean Poorman, zover te krijgen dat hij hem hielp met de ontvoering van de vijf jaar oude Timmy White in Ukiah. Het ging bijna mis. Poorman moest brutaal geweld gebruiken om het jongetje bij Parnell in de auto te

krijgen. Ook die keer was niemand getuige van de kidnaping. Kleine Timmy was gewoon verdwenen.

De ontvoering van Timmy zette Steven in meerdere opzichten aan het denken. Hij had medelijden met de kleine, angstige jongen. Bovendien werd hij pijnlijk herinnerd aan zijn eigen dramatische verleden. Ook voelde hij zich gekwetst, doordat pleegvader Parnell plotseling voornamelijk aandacht schonk aan Timmy. De twee jongens konden goed met elkaar opschieten en na een paar dagen beloofde Steve zijn 'kleine broertje' dat hij hem terug zou brengen naar zijn ouders.

Op zaterdagavond 1 maart 1980 vertrok Ken Parnell wat eerder dan gebruikelijk naar zijn werk in Ukiah. Toen hij vertrokken was, nam Steven zijn 'broertje' voor de zoveelste keer op zijn arm. Sinds Timmy's komst had Steven vrijwel iedere avond geprobeerd de berghut te ontvluchten. Maar het was koud en regenachtig geweest en Timmy wilde iedere keer terug naar de hut, nog voordat een van de sporadisch passerende auto's was gestopt.

Die avond was het echter droog en Steve besloot de kleine jongen net zolang te dragen tot ze uit het zicht van de hut zouden zijn. Hij had geluk. Na een halve kilometer sjouwen met de huilende Timmy, stopte er een Mexicaan in een oude Volkswagenbus. In de bus werd nauwelijks gesproken. Steven was bang om iets te vertellen en de Mexicaan sprak gelukkig nauwelijks Engels. Hij moest naar Ukiah, de plaats waar Timmy woonde en Ken Parnell werkte. Steven had zijn bowiemes meegenomen voor het geval Parnell hem met Timmy ontdekte. Hij was van plan om Timmy thuis te brengen, wat hij zelf ging doen wist hij nog niet.

In Ukiah herkende Timmy de straat waar zijn oppas woonde. Steven en hij stapten uit, maar de oppas bleek niet thuis te zijn. Het was negen uur 's avonds. Steven wilde Timmy naar het politiebureau brengen, maar Timmy wilde naar huis en beweerde dat hij de weg kende. Na twee uur vruchteloos zoeken stemde het kleine joch ermee in naar het politiebureau te gaan. Steve bleef op een afstandje staan kijken hoe Timmy de voordeur van het bureau opende, naar binnen keek en huilend naar hem terugholde.

Agent Bob Warner vond het verdacht dat er op dit uur van de avond nog zo'n kleine jongen de deur openmaakte en weer wegrende. Hij liep naar buiten en zag het kind naar een oudere jongen rennen aan de overkant van de parkeerplaats. Warner was bang dat de twee ervandoor zouden gaan als hij naar hen toeging en riep een politiewagen op.

Binnen twee minuten stopte agent Russell VanVoorhis bij de jongens. Toen hij de oudste naar hun namen vroeg, zei deze: „Dit is Timmy White. Mijn voor-naam is Steven en ik ben er tamelijk ze-

ker van dat mijn achternaam Stayner is. Ik word sinds zeven jaar vermist in Merced.”

Terwijl de ouders van Timmy hun zoon uitgelaten en huilend in de armen sloten, verhoorde agent Bob Warner Steven. Aanvankelijk zei de jongen weinig. Ken Parnell was zeven jaar lang zijn vader geweest en het viel hem zwaar de kidnapper en verkrachter te beschuldigen. Maar ten slotte vertelde hij wie zijn pleegvader was en waar hij werkte. Twee politiemensen vertrokken onmiddellijk naar het Palace Hotel, waar Ken Parnell werd gearresteerd.

Het was na middernacht, toen de politie van Ukiah de collega's in Merced op de hoogte stelde. Twee agenten kwamen naar Ukiah om Steven op te halen. Zijn eerste vraag aan hen luidde: „Leeft mijn vader nog?”

Del leefde nog. Maar de zeven jaar onzekerheid over het lot van zijn kind had zijn tol geëist. De verdwijning van zijn favoriete zoon maakte hem bijna gek. Del reed de eerste jaren zelfs met een geladen geweer in de auto voor het geval hij iemand met Stevie zou zien. Hij was een praktizerend mormoon geweest, maar met het verlies van Stevie was hij ook zijn geloof kwijtgeraakt.

Moeder Kay durfde zelfs het huis niet meer te verlaten, omdat ze het gevoel had dat Stevie zou kunnen terugkomen. Toen midden in de nacht het verlossende telefoontje van de politie kwam, konden Del en Kay alleen maar huilen.

De volgende dag ging Steven met agenten terug naar de berghut. Ze werden gevolgd door een karavaan persauto's, terwijl helikopters van de televisie boven de stoet rondcirkelden. De hut werd platgelopen door politiemensen en fotografen. Het hondje Queenie was er nog en mocht mee terug naar Merced.

Stevens broers en zusters hadden die ochtend het hele huis versierd. Boven de voordeur hing een spandoek met 'Welkom thuis Steve'. Toen de politiewagen met Steven de straat inreed, begon het al donker te worden. Voor het huis hadden zich honderden mensen verzameld. Zijn familie was blij en gelukkig, maar Steven was verstijfd van emotie. Met Queenie tegen zich aangedrukt baande hij zich langzaam een weg door de massa's mensen en camera's. Hij wist nog wel hoe zijn ouders heetten, maar de namen van zijn broers en zuster was hij vergeten.

Politiechef Kulbeth voerde die dag een ernstig gesprek met Del en Kay. Zij hadden zeven jaar lang hun zoontje gemist. Hij waarschuwde hen dat Steven een 14-jarige, bijna volwassen man was geworden. Hoewel Stevens ouders dat heel goed begrepen, slaagden zij er nooit in Stevens verandering echt goed tot zich door te laten dringen. Hun zoon was weliswaar weer thuis, maar het leek een andere zoon dan de jongen die ze hadden verloren.

Steven kon thuis niet meer wennen. Zijn volwassen en vrijevochten leefwijze botste hevig met de opvattingen van zijn vader. Voor het terugbrengen van Timmy White kreeg hij vijftienduizend dollar beloning en van een tv-maatschappij vijftienduizend dollar voor de verfilming van zijn verhaal. Op zijn achttiende kon hij over dat bedrag beschikken, maar drie maanden later had hij het geld er al doorheen gejaagd.

In datzelfde jaar, 1983, maakte Steven zijn school af. Hij verhuisde naar een wooncaravan, vond een baan in een verpakkingsfabriek en leek langzamerhand zijn draai te vinden. Op zijn twintigste trouwde hij met Jody Edmonson, die in twee jaar tijd beviel van een zoon en een dochter.

Vier jaar later, op zaterdag 16 september 1989, reed Steven met zijn nieuwe Kawasaki-motor tegen een onverwacht overstekende auto. Hij werd snel naar het ziekenhuis gebracht maar overleed aan zware hoofdwonden. De volgende dag kreeg de tv-serie *I know my first name is Steven* van NBC, gebaseerd op zijn belevenissen, een *Emmy Award Nomination*.

Kenneth Parnell werd voor de twee ontvoeringen veroordeeld tot zeven jaar gevangenisstraf, het maximum volgens de Californische wet. De seksuele misdrijven werden hem niet ten laste gelegd. Waarschijnlijk was de officier in het kleine Ukiah bang voor de enorme complicaties die de bewijslast met zich mee zou brengen. Ervin Murphy kreeg vijf jaar voor zijn aandeel. Kinderverkrachter Parnell is al weer een paar jaar op vrije voeten. En niemand weet waar hij uithangt. ●

BRONNEN: I KNOW MY FIRST NAME IS STEVEN, DOOR WIL BENDIS.

Reacties van lezers

'un je hier overal
over praten?

'Kun je hier overal maar wat over beveren?'

seksueel misbruik
van meiden en
jongens: de
ervaringen van de
Kindertelefoon
Groningen (*Jeugd
en samenleving*
990 nummer 11)

Als een onderwerp sterk aan attentiewaarde wint, zoals de laatste jaren 'seksueel misbruik van jeugdigen', dan leidt dit blijkbaar onvermijdelijk tot een golf van publikaties waarbij de kwaliteit zich omgekeerd evenredig ontwikkelt met de kwantiteit. Oppervlakkige onderzoekjes met kleine populaties - doorgaans met een ander doel geselecteerd - worden voorzien van verstrekkende aanbevelingen bij pretentieuze conclusies of suggesties.

Het artikel van Frieling, Hulst en Drion is een schoolvoorbeeld. Uitgangspunt vormen 144 telefoontjes afkomstig van 121 personen die gedurende twee jaar (1987 en 1988) zijn geregistreerd bij één kindertelefoon (Groningen), als zijnde 'serieus gesprek over seksueel misbruik'. Men kan zich om te beginnen afvragen waarom de gegevens over 1989 en de eerste helft van 1990 (188 stuks, p.668) waarvan een registratie-analyse bestaat (p.677) niet zijn onderzocht, en waarom ter controle niet minstens één andere kindertelefoon erbij is betrokken. Ernster is dat het de onderzoekers - en de registratoren van wie ze afhankelijk zijn - blijkbaar niet eenduidig duidelijk is wat men verstaat onder 'seksueel misbruik'. 'Eenmalig (...) hinderlijke betasting' (p.670) valt er onder, als ook een 'uit de hand gelopen versierpoging' door een vrouw van een jongen boven de 17 (p.671), dus we moeten het blijkbaar ruim opvatten. Er was geen gestandaardiseerde gespreksweergave (p.668) en 'twijfeltelefoontjes' waarbij de registrator vermoedde dat de respondent een onwaar verhaal leverde, werden niet opgenomen (p.669). Deze gegevens combinerend moet ik vaststellen dat er een reëel risico gelopen werd dat afhankelijk van de registrator onware verhalen zijn meegenomen en ware verhalen zijn verworpen. Binnen de populatie van 60 meiden en 61 jongens zijn verhalen over ernstig en over minder ernstig misbruik (p.670), maar over de getalsmatige verhouding tussen de extremen 'betasten' en 'somasochistische handelingen' wordt de lezer niets wijzer. Wel worden de plegers gedetailleerd uitgesplitst tot op de laatste tante of oudere nicht, met als een van de conclusies dat wanneer een jongen langer dan twee jaar wordt misbruikt, de plegers 'een man en tevens familielid' is (p.672). Dit op basis van een subpopulatie van drie!

Er is echter meer mis dan deze methodologische ruïne. Zo valt meteen op dat de jongens die door de onderzoekers worden aangemerkt als 'vrijwillige partner' voorkomen onder het hoofd 'jongens en seksueel misbruik'. En behalve deze erkende vrijwilligen zijn er ook nog jongens die zichzelf niet presenteren als slachtoffer, zelfs zeggen zich niet zo te voelen, en toch zodanig worden geregistreerd (p.671). En, mag men aannemen, in die hoedanigheid te woord gestaan.

Ook al beleven deze jongens hun ervaringen 'minder vanuit de slachtofferpositie en met meer nadruk op hun eigen bijdrage eraan' (p.672), de onderzoekers hadden hun conclusie allang klaarliggen: 'Ze benadrukken hun vrijwilligheid, ook al zijn ze slachtoffer' (p.676). Het doet er dus helemaal niet toe wat de respondent beweert. In plaats daarvan zijn er toetsingscriteria en een daarvan is het leeftijdsverschil (p.671), hoewel dit bij subjectief als vrijwillig beleefde seksualiteit nooit tot aantoonbare psychische schade leidt (zie: Larry Constantine, *Children*

and sex, 1981 en Theo Sandtfort, *Het belang van de ervaring*, 1988). De Groningse onderzoekers menen het beter te weten en bestempelen volgens het zelfde toetsingscriterium dan ook alle jongens met jongere partners tot 'plegers van seksueel geweld' (p.672-674).

Wat moet men tenslotte aan met als conclusies gepresenteerde suggesties (p.675) 1. dat jongens 'vaker dan men denkt' misbruikt worden; 2. dat vooral vrouwen jongens seksueel misbruiken; 3. dat jongens in een misbruiksituatie eerder bellen?

De eerste suggestie - trouwens afgezien van hoe vaak 'men' iets denkt - is gedaan op basis van 46 respondenten van wie het slachtofferchap - op zijn minst theoretisch - in alle gevallen fictief en/of gebaseerd op een fout toetsingscriterium kan zijn. Daarmee gaat ook de tweede suggestie onderuit. Nummer drie is strijdig met een ander gegeven uit het onderzoek, namelijk dat de meeste jongens die hierover bellen boven de 15 zijn (p.675). Worden jongens onder de 15 maar zelden seksueel misbruikt? Of bellen misbruikte jongens onder de 15 er helemaal niet over, en boven de 15 juist heel vlot? Voor geen van beide mogelijkheden lijkt een aannemelijke grond aanwezig. Zo kunnen ook deze suggesties, met de rest van het 'onderzoek' in het cilindrisch archief gedeponereerd worden.

Publikaties als deze doen de belangrijke zaak van de bestrijding van seksueel misbruik eerder kwaad dan goed. Het wordt publiek en overheid zo maar al te gemakkelijk gemaakt hun scepsis te laten prevaleren en na de zoveelste publicitaire zeepbel uiteindelijk er de schouders over op te halen. Als we willen dat de werkelijke slachtoffers de serieuze aandacht en steun krijgen waar zij recht op hebben, laten we dan vanaf nu dubbel en dwars op onze hoede zijn voordat we resultaten naar buiten brengen van 'onderzoek' dat die naam in geen enkel opzicht verdient.

GERRIT GOSLINGA
(secretaris landelijke werkgroep
jeugdemancipatie en lid van het al-
gemeen bestuur NVSH)

JAS JAN.

Vrijwilligheid in seksuele contacten tussen jongere en volwassenen

In het artikel over de Kinder- en Jeugdtelefoon in Groningen zie ik een vrij objectief verslag van een onderzoek, waarin de onderzoekers regelmatig de beperktheid van hun onderzoek onderkennen. Ik denk dat iedereen het wel eens zal zijn met de mening dat 'het hele scala aan handelingen, van hinderlijke betastingen, dwingen tot pijpen of aftrekken, dwingen tot geslachtsgemeenschap of pogingen daartoe, moeten vrijen terwijl een derde toekijkt, tot vastbinden en sadomasochistische handelingen' verdrietige ervaringen oplevert en thuisloort onder de titel van seksueel misbruik.

Maar er is ook een andere kant. Hoe zit het met de meer zachte en tedere contacten die er ongewijfeld ook zijn? De contacten, mogelijk soms wat erotisch, soms wel wat verdergaand, maar toch met liefde en respect voor elkaar? Wat bij voor-

beeld te denken van een mij bekende jongen van 16 die verliefd werd op een vrouw van 28 en daarmee herhaaldelijk seksueel contact had? Hij vond het zelf kennelijk heel geweldig. Duidelijk werd evenwel dat hij het aan niemand had verteld.

Hoewel ook seksuele contacten tussen jongeren van gelijke leeftijd niet steeds uitvoerig worden besproken, is het voor te stellen dat zo'n jongen van 16 zich op den duur angstig af kan gaan vragen of dit nu wel normaal is en of hij misschien ook werd misbruikt? De druk van de omgeving en het veroordelen van seks tussen ouderen en jongeren kan leiden tot een zware geestelijke belasting, een belasting die niet direct veroorzaakt is door het seksuele contact zelf.

Zolang nog de vraag blijft bestaan of het wel normaal is en ook de strafbaarheid van soortgelijke con-

tacten aan de orde is, zal de bespreekbaarheid niet werkelijk veel verbeteren.

Eenzijds vinden de medewerkers van de Kindertelefoon dat zij niet bepalen wat normaal is en wat niet. Het gaat veeleer om de vraag wat de opbeller er zelf van vindt. Wat vindt hij wel en niet prettig? Kan hij stoppen als hij dat wil? Mag de ander ook stoppen? Anderzijds wordt de morele vraag opgeworpen: is je moeder je moeder nog wel als je ook met haar vrijt? Niet alleen een merkwaardige vraag, maar tegelijkertijd een minstens zo merkwaardige tegenstelling.

De onderzoekers lijken het heel moeilijk te hebben met de door de jongens zelf veronderstelde vrijwilligheid. De jongens interpreteren het feit dat ze zo manifest opgewonden worden, doordat ze een erectie krijgen en klaarkomen, als een signaal dat ze het toch zelf willen, ter-

wijl ze zich er, in ieder geval achteraf, vaak rot over voelen.

Zelf werd ik opgevoed in het besef dat masturberen een zeer ernstig kwaad was en zeer ernstige gevolgen zou hebben. Daardoor voelde ik me, na kortere of langere tijd weer toegegeven te hebben aan mijn lust, ook heel rot. Kwamen deze schuldgevoelens door het masturberen of door de voorlichting die ik daarover kreeg?

Ik denk dat de toename van aangiften over seksueel misbruik mede wordt bepaald door het veranderde denken en het daardoor beangstigende gevoel: ben ik dan wel normaal? Mogelijk is het veel effectiever jongeren te leren hun gevoelens te accepteren zoals die vroeger waren, ook later nog. Dan hoeft niemand zich meer te schamen.

ARIE DE KLERK, BILTHOVEN

'Iemand die incest pleegt is niet zielig'

door Esther Bootsma

LEIDEN - Ruud Bullens draait, breed lachend, een onzichtbare nek om. „Dat doet een incestpleger als ik vraag hoe hij zou reageren als zijn buurman seks zou hebben met zijn kinderen." De gedachte daaraan shockeert de cliënten van de therapeut. Een incestpleger kon zelfs nachten niet slapen toen Bullens hem die mogelijkheid voorlegde.

„Ze vinden het niet erg als ze het zelf met de kinderen van de buurman zouden doen. Maar het idee dat de buurman hun kinderen misbruikt, is de grootste ramp die ze zich kunnen voorstellen. Met dit soort confrontaties probeer je herhaling van incest te voorkomen", zegt dr. Ruud Bullens, directeur van het ambulante bureau jeugd welzijnzorg in Leiden. Sinds 1982, toen nog veel hulpverleners behandeling van incestplegers verafschuwden, heeft Bullens dergelijke mannen in therapie. De laatste drie jaar heeft hij het tij mee; niet alleen hulpverleners maar ook rechters en officieren van justitie vinden dadertherapie nu zinvoller dan gevangenisstraf. Dit blijkt uit een zojuist verschenen rapport van het Nederlands instituut voor sociaal seksuologisch onderzoek (Nisso). „Het was eigenlijk gek dat hulpverleners zo afkerig waren van de plegers. Ze haalden de slachtoffers met een rode loper binnen, maar lieten

de plegers doorgaan, zodat er nog meer slachtoffers vielen. Nu zien ze in dat je met daderbehandeling juist de misbruikte kinderen helpt en voorkomt dat er meer worden misbruikt." Zonder behandeling gaat veertig tot tachtig procent van de mannen na gevangenisstraf door met incest. Na therapie valt nog geen twintig procent in herhaling. Bovendien leidt de behandeling tot iets dat elk slachtoffer wil: erkenning van de man dat hij iets vreselijk fout heeft gedaan. Die erkenning kan wel lang op zich laten wachten. Incestplegers hebben volgens Bullens nooit nagedacht over het gevoel en de gedachten van de kinderen die ze misbruikten. „Elke pleger is een kei in het bagatelliseren van zijn daden. Als een kind per ongeluk zijn penis heeft aangeraakt, zegt de vader: 'Ze heeft het zelf gewild'. Ze zijn puur egocentrisch, plakken hun eigen behoeften op het kind." De meesten zijn ook niet gemotiveerd voor de therapie. In eerste instantie hebben ze maar één doel: „De zaak zo snel mogelijk onder het tapijt schoffelen", aldus Bullens. Motivatie is voor hem dan ook geen criterium om mensen in behandeling te nemen. „Dat komt vanzelf wel, soms al op de tweede zitting, soms pas na een half jaar. Dan zeggen ze ineens dat ze liever eerder hulp hadden gehad. Want het feit dat ze incest in het geheim pleegden, betekent dat ze wel degelijk wisten dat ze iets verkeerd deden." De mannen nemen zich volgens Bullens vaak voor dat 'dit de laatste keer is'. „Maar een paar dagen later worden ze toch weer gegrepen door de behoefte aan de zogenaamde affectie of troost."

Groepen van acht

Bullens' aanpak is uniek in Nederland. Hij behandelt de plegers in groepen van acht. „Het voordeel is dat die mannen van elkaar haarscherp in de gaten hebben wanneer ze de zaak aan het goedpraten zijn. Anders corrigeert alleen de behandelaar hen, nu doen ook de medeplegers dat." Ze leren veel van elkaar, meent Bullens, vooral als er sprake is van een 'doorbraak'. „Iemand kan zich ineens bewust zijn van zijn verantwoordelijkheid. Dan roept hij in de groep 'Ik snap nu wat ik mijn dochter heb aangedaan' en barst in huilt uit. Niet op de manier van André van Duin, met traantjes uit de oogbollen, maar echt vanuit de tenen. Zo'n huilbui heeft een enorm effect

op de mannen die nog geneigd zijn alle ernst te ontkennen." De thema's van de groepsbijeenkomsten zijn van te voren vastgelegd, maar de mannen mogen ook zelf onderwerpen aandragen. Bullens: „Na verloop van tijd willen ze telkens over één ding praten: hadden we ons maar gerealiseerd welk trauma we het kind bezorgden. Ze zien dat het trauma zich vermenigvuldigd heeft naar broers, zussen en andere familieleden." Een van zijn cliënten heeft inmiddels een grote schare kleinkinderen. Hij mag ze niet zien, omdat de familie bang is dat opa zich ook aan hen vergriipt. Hij zegt: „Ik heb alleen mijn dochter misbruikt, maar zie in de ogen van al mijn familieleden het seksueel misbruik weerspiegeld." Incestplegers leiden een dubbelleven, aldus Bullens. „Je kunt het misschien niet geloven, maar dat geldt echt voor allemaal. Hoe is het anders mogelijk dat iemand tien jaar lang in een gezin woont en drie dochters misbruikt, zonder dat zijn vrouw er iets van merkt?" Bullens omschrijft een van hen. „Onvoorstelbaar toegewijd aan zijn gezin, aan de school waar hij werkt. Die man zegt: 'Ik weet dat ik seksueel misbruik heb gepleegd. Ik weet dat ik het ben, maar ik ben het niet.' Toch is er geen sprake van een ziekte, meent Bullens. „Dan zouden ze er niets aan kunnen doen. Ze zeggen zelf ook altijd dat het hen overkwam. Maar dat is een goedprater. Ze kunnen er juist alles aan doen, daar is de therapie ook op gericht. We kijken samen naar de situaties met een hoog risico. Seksueel misbruik gebeurt niet van het ene op het andere moment. Er gaan minstens tien keuzemomenten aan vooraf; ze nemen stappen waarmee ze op het spoor komen dat leidt tot incest." Een voorbeeld: een man weet dat zijn vrouw 's avonds naar de bridgeclub gaat. Op kantoor krijgt hij seksuele fantasieën, daarna denkt hij aan zijn kind en realiseert hij zich dat hij de fantasie wil waarmaken. „Het kan zijn dat zo'n man dat telkens doet als hij zich rot voelt. In de therapie behandelen we alle keuzemomenten die leiden tot de risicosituatie. Uiteindelijk hoop je dat hij niet meer kiest voor seks om zich fijner te voelen, maar met zijn kind een potje mens-erger-je-niet gaat spelen." In de groepen blijkt vaak dat de mannen zich afgewezen voelen, door hun vrouw of hun kinderen.

Seksueel misbruik versterkt eenzaamheid allochtone slachtoffers Incest komt bij etnisch kind nog harder aan

Van onze verslaggeefster **VK**
MARIA HENDRIKS 31
AMSTERDAM — Incest is in de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse samenleving zo taboe dat er nauwelijks over wordt gesproken. En als het wel gebeurt, dan vaak in de ontkennende zin: dat gebeurt alleen bij Nederlanders. Daarom denken vrouwelijke slachtoffers uit die etnische groepen vaak dat zij de enige zijn.

Dat is de ervaring van Febe Deug, socioloog en auteur van „En dan ben je pas echt ver van huis", een boek over seksueel geweld tegen Turkse en Marokkaanse meisjes en vrouwen.

Deug was woensdag voorzitter van een studiedag op de Vrije Universiteit voor leraren van basisscholen in Amsterdam-Zuidoost, onder de noemer „Incest in een multiculturele samenleving". In dat deel van Amsterdam wonen, zoals bekend, veel verschillende culturen naast elkaar. De leraren in de zaal vormden daarvan ook een afspiegeling: veel gekleurde gezichten naast de witte.

Volgens Deug is incest overal hetzelfde of het nu in een Nederlands, Marokkaans of een Surinaams gezin gebeurt. Maar kinderen uit etnische groepen zijn om allerlei redenen vaak eenzaam. De buitenwereld denkt soms dat incest

niet zoveel voorkomt, onder meer omdat de maagdelijkheid van de dochter in de islamitische cultuur zo belangrijk is. Deug: „Er zijn allerlei incestueuze handelingen mogelijk, waarbij een meisje in technische zin maagd blijft". Of er wordt gedacht dat incest bij creolen niet zo erg is omdat de moeders ongehuwd samenwonen.

De eenzaamheid wordt versterkt doordat kinderen zich vaak niet herkennen in de voorlichting. Deug: „Aan een Turks meisje dat seksueel misbruikt was, vroeg ik of zij nooit wat op de tv had gezien. Zij zei dat ze dat wel eens gezien had, maar dat ging over Nederlandse meisjes. Zij had het idee dat zij het enige Turkse meisje was met wie dit gebeurde."

Door de verhuizing naar Nederland zijn allochtone kinderen vaak vertrouwenspersonen kwijtgeraakt. Grote families kunnen, eenmaal in Nederland, niet meer samenwonen. De oma, tante of zuster waarmee een meisje anders had kunnen praten of waarheen ze had kunnen vluchten, ontbreken. Soms vertrekt ook de moeder voor langere tijd naar het land van herkomst.

Veel meisjes zijn opgevoed in het besef dat zij kuis moeten blijven totdat ze getrouwd zijn. Als er sprake is geweest van seksueel misbruik, hebben ze het gevoel waardeloos te zijn geworden. Ze zijn bang te worden uitgehuwelijkt aan de pleger of, als dat niet kan, te worden

Moeders en dochters 2/1

UTRECHT — Het Rlagg (van Westelijk Utrecht en van de Stad Utrecht) organiseert een gespreksgroep voor moeders uit incestgezinnen. Het doel van deze gespreksgroep is het uitwisselen van ervaringen met moeders die in een zelfde situatie zitten.

Als men belangstelling heeft of meer informatie wil hebben over deze gespreksgroep kan men contact opnemen met mevrouw Schuurman van het Rlagg Stad Utrecht, tel. 030-511602. Mensen die niet in de stad Utrecht wonen kunnen contact opnemen met mevrouw Kleykamp van het Rlagg Westelijk Utrecht, tel. 030-331282.

Er is ook een brochure uitgebracht over moeders uit incestgezinnen. De titel is "Innerlijk verscheurd: mijn kind is seksueel misbruikt". Deze brochure is te bestellen of af te halen bij de stichting Korrelatie, Mallebaan 113 in Utrecht. Tel. 030-331335.

teruggestuurd naar hun land. Een andere reden om je mond te houden, is het besef dat Nederlanders negatief denken over allochtonen. Deug: „Een mishandelde Turkse vrouw is 'typisch Turks' en een zelfstandige Turkse vrouw zal wel 'vernederlandst' zijn." Het is dan een vorm van verraad om buitenstaander over de incest te vertellen.

Cultuurschok

Wanneer de incest is ontdekt en een kind uit huis wordt geplaatst, raakt het niet alleen zijn familie kwijt, maar ook zijn eetgewoonten, omgangsvormen en religie. Als het meisje later eventueel weer kan terugkomen, is dat een nieuwe cultuurschok. In het tehuis hebben ze geleerd voor zichzelf op te komen, maar thuis wordt dat niet geaccepteerd.

Leerkrachten die een vermoeden van incest hebben, zijn bij buitenlandse kinderen nog wel eens bang stappen te ondernemen, uit angst voor racist te worden aangezien. Leraren moeten hun eigen vooroordelen onderkennen, vindt Deug. „Als een Surinaams meisje vertelt dat haar moeder wist van de incest wil dat niet zeggen dat alle Surinaamse moeders op de hoogte zijn." Veel leerkrachten overvalt een soort van vermoeidheid: moet de school nu ook al incest aanpakken? Voor veel allochtone meisjes, aldus Deug, is de school echter de enige bron van infor-

matie en de lerares de enige die zij in vertrouwen durfden te nemen.

Ineke Jonker die onderzoek doet onder moeders van incest-slachtoffers vindt dat de culturen helemaal niet zo verschillen. Ook Nederlandse moeders vragen zich af of hun dochter nog wel kan trouwen of dat ze nu misschien lesbisch wordt. Het idee dat Nederlandse vrouwen zo onafhankelijk zijn, is volgens haar een mythe.

Jonker: „Dat zouden ze wel willen, maar veel moeders laten veel te veel gebeuren in hun huwelijk." Jonker werkt met groepen en daar komen ook Surinaamse moeders. „Ze zijn net zo in verwarring, net zo afhankelijk, beschaamd, sterk of zwak als Nederlandse moeders. Alleen in gemengde huwelijken ligt het vaak moeilijker omdat de vrouw rekening ermee houdt dat de man zich in de vreemde cultuur gediscrimineerd voelt. Om dat te compenseren laat ze vaak dingen toe, die ze eigenlijk niet wil."

Selma Hokstam van de Utrechtse Stichting tegen Seksueel Geweld op de vraag of de grenzen van de intimiteit bij creoolse en hindoestaanse gezinnen soms anders liggen. „Nee. Ik heb de indruk dat Surinamers veel lieflijker met elkaar omgaan, misschien betekent dat dat zij intiemer zijn met elkaar. Maar er zijn geen verschillen in opvattingen over sex. Meer lieflijkheid is geen bewijs dat incest wordt geaccepteerd."

Seksueel misbruik is voor hen een manier om deze afwijzing te compenseren. Dat de meeste incestplegers een rotjeugd hebben gehad, vol vernedering en mishandeling, is bekend. „Maar ik wil niet dat je artikel de teneur krijgt dat ze zielig zijn", zegt Bullens. „Want ik vind ze niet zielig. Maar in hun beleving zijn ze dat wel. Ze hebben geen eigenwaarde, ook al zijn ze directeur. Het opbouwen van eigenwaarde is een belangrijk doel van de therapie."

'Liefde'

Dertig tot vijftig procent is zelf seksueel misbruikt door mannen. „Ze zijn onderworpen geweest en dat komt niet overeen met de rol van het mannetjesdier in deze samenleving. Misbruikte jongens zijn vaak doodsbang dat ze voor homo worden aangezien en richten zich daarvoor enorm op seks met meisjes. Ze compenseren hun onmacht door overmacht." En noemen dat 'liefde'

als ze later hun eigen kinderen seksueel misbruiken. „Ik vertel ze dat het 'eigenliefde' is. Doordat ze verstoten zijn in hun jeugd, herkennen ze in hun kind veel van zichzelf. De meesten zitten op het emotionele niveau van een kind: ze weten wat ze zelf gemist hebben en denken te weten wat het kind nodig heeft. Als de vrouw het kind slaat, voelen ze zich zelf geslagen. Ze troosten het kind, maar eigenlijk zichzelf. De troost wordt vaak geseksualiseerd. Noem het traumareparatie."

Zestig procent van Bullens' cliënten is door de rechtbank gestuurd, de rest komt 'verplicht' vrijwillig. Die moeten van hun echtgenote of kinderen, onder dreiging van scheiding of aangifte bij de politie. Er haakt zelden iemand af en iedereen komt altijd stipt op tijd, ook al komen ze uit alle hoeken van het land. „Uiteindelijk vinden ze hier vaak voor het eerst gehoor voor hun persoonlijke problemen. Ze voelen zich in de

groepen ook gesteund door de anderen, zeggen ze." En als de therapie is afgelopen? „Dan zijn ze ontzettend opgelucht", aldus Bullens.

Hij pakt een stapel kerstkaarten van ex-clënten, maar bedenkt zich dan. De therapeut wil beslist niet dat dit een 'soft' verhaal vol mededogen wordt. „Want al ben ik over de grootste afschuw heen, je went er nooit aan. Ik sta nog vaak versteld van de gruwelijke processen-verbaal, maar zal dat de client nooit laten merken. Als ik hem ijsig een hand geef, denkt hij: daar heb je de volgende die me afwijst. En ik heb maar een doel: dat hij stopt met seksueel misbruik. Daarvoor moet ik respect tonen. Hij moet weten dat ik niet zijn persoon aanval, maar alleen de afschuwelijke aspecten van zijn persoonlijkheid afwijs. We moeten alternatieven voor zijn gedrag vinden, in het belang van het slachtoffer."

Moeten daders van seksueel geweld worden behandeld of gestraft?

Een onderzoek.

„Wie had zich tien jaar geleden kunnen indenken dat er mensen voor toch vrij ernstige feiten honderd uur staan te harken in de parken. Toen kon dat niet eens onderwerp van gesprek zijn: nu wordt er niet meer over gepraat.“ Die woorden, opgetekend uit de mond van een officier van justitie, geven overduidelijk aan dat de publieke opinie vatbaar is voor verandering. In de wereld van het strafrecht echter is niet iedereen ervan overtuigd dat diezelfde publieke opinie al rijp is voor de gedachte dat een ambu-

of behandelen. De auteurs, mr. Ruelof Haveman en drs. Joel Staffeleu, rapporteren daarin over hun onderzoek naar de meningen over en ervaringen met ambulante therapeutische behandeling in een justitieel kader van daders van seksueel geweld. De opdracht voor dat onderzoek is in 1989 gegeven door de ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, zulks in overleg met hun ambtgenoot van Justitie.

Herhaling

Een achtergrond van de opdracht is blijkens het voorwoord van projectleider prof. dr. Jos Frenken dat de rijksoverheid in behandeling een middel is gaan zien om te voorkomen dat daders in herhaling vervallen. Maatschappelijke druk, vooral uit de vrouwenbeweging en de slachtofferhulpverlening, heeft daarbij een rol gespeeld. Dat er nogal wat voetangels en klemmen liggen, blijkt alleen al uit enkele vragen die Frenken stelt: zijn gedwongen behandelingen verenigbaar met de doelen van het strafrecht? passen dergelijke behandelingen binnen de uitgangspunten voor hulpverlening die de geestelijke gezondheidszorg hanteert? komen alle aanraders, verkrachters, exhibitionisten en plegers van seksueel misbruik

TREFPUNT nr 3

van kinderen in aanmerking voor zulke behandelingen? wat is de aard van de benodigde samenwerking tussen twee circuits met zo'n verschillende 'cultuur'? Ondubbelzinnige antwoorden op die vragen geven Haveman en Staffeleu niet - wie zou dat ook verwacht hebben. Toch zijn zij grondig te werk gegaan. Voor het justitiële deel van hun rapport is er gesproken met niet minder dan 48 mensen binnen het strafrechtelijk systeem: 5 functionarissen van jeugd- en zedenpolitie, 19 officieren van justitie op arrondissementsparketten, 1 auditeur-militair bij de krijgsraad, 10 rechters-commissarissen in strafzaken, 9 strafrechters op arrondissementsrechtbanken en 4 kinderrechters. In de ambulante geestelijke gezondheidszorg zijn 50 functionarissen geïnterviewd: 10 reclasseringsmedewerkers, 24 RIAGG-medewerkers, 5 medewerkers van de Rutgers Stichting, 5 hulpverleners van een polikliniek psychiatrie, 6 districtspsychiaters.

Opvattingen

In afzonderlijke delen presenteren de onderzoekers achtereenvolgens hun bevindingen in het justitieel en het hulpverleningscircuit. Duidelijk wordt dat niet alleen tussen maar ook binnen beide circuits de opvattingen

een inbreuk vormt op het contract. Dat geldt eveneens voor herhaling van het misdrijf en (dreiging met) fysiek geweld tegenover slachtoffer, familieleden of behandelaar.

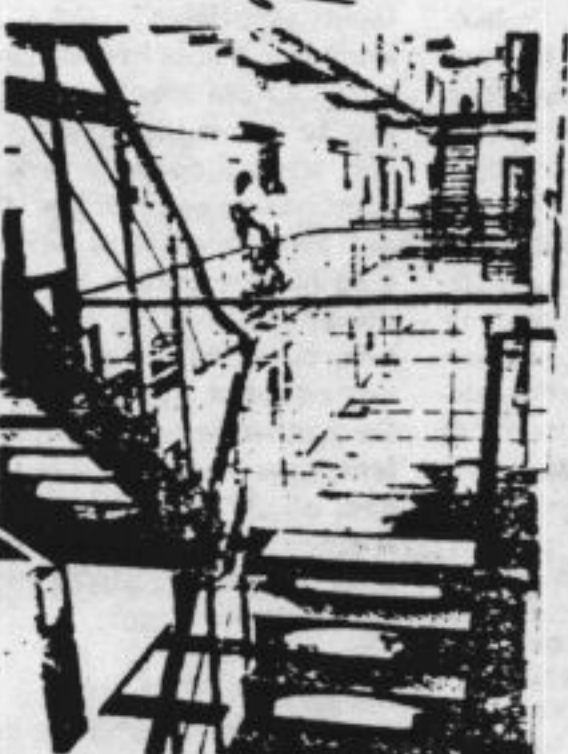
Een verdachte respectievelijk veroordeelde die het contract niet nakomt, gaat kort ge-

Een verdachte respectievelijk veroordeelde die het contract niet nakomt, gaat terug in het strafrechtelijk circuit

zegt terug in het strafrechtelijk circuit. Haveman en Staffeleu sluiten hun rapport aldus af: (...) Zou dat niet gebeuren, dan komt de geloofwaardigheid van het behandelen in een justitieel kader in het gedrang. In dat geval ontstaat bij alle betrokkenen de indruk dat justitie zichzelf niet serieus neemt, en dreigt de hele maatregel een wassen neus te worden. Onvermijdelijk werkt een dergelijke beeldvorming door naar de publieke opinie. De geloofwaardigheid van een maatregel als het behandelen in een justitieel kader neemt toe, wanneer een tenuitvoerlegging van de straf, als de cliënt zich niet aan de behandelingsvoorwaarden heeft gehouden, openbaar wordt gemaakt."

'Daders van seksueel geweld: straffen of behandelen' is uitgegeven bij Bohn Stafleu Van Loghum in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (NISSO). ISBN 90 313 1188 X.

Sijtje van den Bosch

Er bestaat nog geen eensgezindheid over de vraag of een dader van seksueel geweld behandeld dan wel gestraft moet worden. Op de foto het Huis van Bewaring in Den Bosch

psychopathologie; e. de persoon in kwestie moet ten minste enigszins aanspreekbaar zijn, dat wil zeggen: blijk geven van enig schuld- en verantwoordelijkheidsgevoel.

De reclassering wordt algemeen gezien als de aangewezen instantie om de verwijzing naar een behandelende instelling te regelen. De reclasserder zou uit de eerste hand de benodigde informatie moeten krijgen over de inhoud van de behandeling en de manier moeten regelen waarop de hulpverlener inzage krijgt in het justitiële dossier. Belangrijk is verder dat er een overeenkomst wordt gesloten tussen cliënt en hulpverlener. Juridisch gesproken gaat het daarbij om een inspanningsverbintenis. In dat stuk moet onder meer staan dat de behandelingshij-eenkomsten stipt op de afgesproken tijd beginnen en dat gebruik van alcohol of drugs

Van onze verslaggeefster MARIA HENDRIKS
UTRECHT — Een kookboek noemen ze het zelf ergens, omdat recepten ook dwingend van toon zijn. Maar dat wil niet zeggen dat er niet van kan worden afgeweken. Datzelfde geldt voor dit „kookboek“, een handleiding voor therapeuten met cliënten die incest hebben gepleegd. **Behandeling van incestplegers is geschreven door hoogleraar seksuologie Jos Frenken en onderzoeker Bram van Stolk, beiden verbonden aan het NISSO, het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek.**

In Rotterdam en Den Haag lopen sinds vorig jaar experimenten waarbij de rechter een incestpleger die bekend en die zich niet gewelddadig heeft ge-

dragen voor de keuze stelt: straf of behandeling. Als hij wil worden behandeld, gebeurt dat door hulpverleners van de Riagg's of de reclassering. Zo'n vijftig tot zestig zittingen later, dus na ruim een jaar, wordt gekeken of de dader zijn verplichting in de behandeling is nagekomen en dan wordt hem alsnog zijn straf kwijtgescholden.

De handleiding van Frenken en Van Stolk is ontstaan in het verlengde van het Rotterdamse experiment. Volgens Frenken beerste bij therapeuten verwarring over de vraag of zij wel moesten beginnen aan behandeling van incestplegers. En zo ja, hoe dan? Frenken heeft sinds 1982 vijftien incestdaders behandeld en op grond van die ervaringen, die van collega-therapeuten en van behandelingen in Canada en de VS, hebben Van Stolk en hij een tamelijk gedetailleerd draaiboek in elkaar gezet. **Behandeling van incestplegers** werkt volgens een vijf-fasenmodel. Het be-

langrijkste principe is dat de dader gedwongen is tot volledige openheid van zaken, waarbij steeds opnieuw wordt besproken en geanalyseerd wat er is gebeurd en hoe het zover kon komen. Wat zich jarenlang in het duister heeft

afgespeeld, wordt in de therapie aan het licht gebracht.

Aan het begin van de behandeling wordt met de cliënt een behandelingscontract afgesloten. De volgende fase is de analyse van de incest. De ketting van verwrongen gedachten die de pleger daarbij steeds had en de gevoelsfeer waarin hij tot de mishandeling kwam, worden stap voor stap ontrafeld. In fase drie moet de dader proberen zich te identificeren met zijn dochter. In gesprekken met zijn dochter — onder leiding van haar hulpverlener — neemt hij de verantwoordelijkheid voor het misbruik op zich. Dat laatste is belangrijk voor het slachtoffer.

In de vierde fase is het de bedoeling dat een link wordt gelegd met het verleden van de man en zijn opvattingen over macht, vrouwen, sex, kinderen, en mannelijkheid. Ten slotte wordt de pleger geleerd hoe hij risico-situaties kan vermijden en worden, als dat mogelijk is, de gezinsleden met elkaar in contact gebracht. De vader zegt dan hoe hij nu staat tegenover wat er in het verleden is gebeurd.

De incestdader die kiest voor de alternatieve straf gaat niet alleen eens per week naar therapie. Het is ook de bedoeling dat hij tussentijds over zijn gedrag nadenkt. Daarvoor ontwikkelde Frenken huiswerkopdrachten. De dader moet bijvoorbeeld precies beschrijven wat er is gebeurd tussen hem en zijn dochter. Of opschrijven welke pressiemiddelen hij hanteerde of welke „goedpraters“ hij gebruikte om het misbruik voor zichzelf te rechtvaardigen.

In de inleiding van het boek staan de doelstellingen van de behandeling. De belangrijkste is dat herhaling wordt voorkomen. Ten tweede moet het slachtoffer er beter van worden, doordat de vader de verantwoordelijkheid neemt voor de incest. Bovendien is het de bedoeling dat de onderlinge relaties in het gezin worden verbeterd. Opvallend afwezig in dit rijtje is de dader, wat nogal uitzonderlijk is voor een therapie waar immers het belang van de cliënt altijd voorop staat.

De auteurs zien hun boek niet als een eindproduct, maar vragen uitdrukkelijk om reacties. „De tweede druk zal er anders uitzien“, zegt Van Stolk. Al willen ze wel dat de uitgangspunten worden gehandhaafd. „Elke ervaren therapeut is erop uit de incestpleger de verantwoordelijkheid te laten nemen voor zijn daden.“ Ook het drie-sporenbeleid moet blijven, zodat dochter en moeder tegelijkertijd worden gesteund door een eigen hulpverlener. Dat komt niet altijd van de grond. Uit vrije wil gaat vrijwel geen dader in therapie en ook lang niet alle slachtoffers willen hulp.

Tijdens een congres over incestplegers vorig jaar in Ede waarschuwde Riekje Kok van Tegen Haar Wil voor het gevaar dat binnenkort de incestplegers bij het Riagg terecht kunnen, terwijl de slachtoffers vaak nog in de kou staan. Lang niet alle Riagg's kunnen de vrouwen helpen, met als gevolg dat een flink aantal noodgedwongen zelf hun therapie regelen en betalen bij een vrijgevestigde therapeut. Is het boek van Frenken en Van Stolk ook niet een voorbeeld van „mannen eerst“?

Van Stolk: „De therapie aan slachtoffers is, om het onerbiedig te zeggen, een bloeiende bedrijfstak. Ik denk niet dat het nodig is dat wij daarvoor op de bres springen. Die therapieën verlopen ook meer volgens de theorieën van de psychotherapeutische opleidingen en die zullen dus bij iedere vrouw anders verlopen. Daar kun je geen boek voor schrijven. Daarbij komt dat de Riagg-directeuren duidelijk hebben aangegeven dat de slachtoffers van incest hoger op de voorranglijst staan dan de daders.“

Waarom is er bij de experimenten in Rotterdam en Den Haag gekozen voor therapie als alternatieve straf? Waarom krijgen mannen die incest hebben gepleegd geen tbs? Of en straf en hulp? Frenken: „Voor tbs moet je een stoornis hebben in je geestesvermogens en iemand die incest pleegt, is niet in die zin gestoord. Het zijn vaak mannen die alleen op dit punt een gebrekkig ontwikkeld geweten hebben en niet begrijpen waarom incest zo erg is. Voor de rest zijn het vaak eerzame, hardwerkende en door de maatschappij gewaardeerde mannen.“

„Ik zou ze wel in de gevangenis willen behandelen. Dat is nu helemaal niet overwogen, omdat het bureaucratisch zo ingewikkeld is. Maar op deze manier komen de plegers van ernstige delicten niet in aanmerking, terwijl voor hen

Je hoort om je heen wel dat voor verkrachtingen veel te licht wordt gestraft

lante therapeutische behandeling van daders van seksueel geweld soms te verkiezen is boven een (vrijheids)straf, getuige deze hanteert: (...) Je hoort om je heen wel dat voor verkrachtingen veel te licht wordt gestraft. Dat maakt weer dat je nog meer denkt: die behandeling moet maar na de straf komen.“

Beide citaten komen uit een boekje met als titel 'Daders van seksueel geweld: straffen

soms sterk uiteen lopen. Daar komt bij dat er nogal wat praktische problemen naar boven komen. Een willekeurig voorbeeld: wat moeten de criteria zijn om een behandeling als geslaagd te beschouwen. De reacties die de onderzoekers daarop hebben gekregen, zijn niet altijd even duidelijk. Zij tekenen daarbij aan: „Het blijkt uiterst moeilijk om concrete criteria aan te leggen op grond waarvan de behandelaar of de rechter kan bepalen of de therapie geslaagd is. Het criterium van het ontbreken van recidive is in feite pas na enige jaren na te gaan. De meeste andere criteria zijn nauwelijks concreet te noemen omdat ze grotendeels zijn gebaseerd op de indrukken en gevoelens van de behandelaar.“

Deel III

De opdrachtgevers zullen met bijzondere belangstelling kennis nemen van deel III, getiteld 'Slotbeschouwing en aanbevelingen'. In het afsluitende hoofdstuk stellen Haveman en Staffeleu vast dat zij een balans van meningen geven en geen pleidooi. In dat verband wijzen zij op de aanwezigheid van principiële argumenten 'die doorgaans het karakter van bezwaren hebben'. Twee voorbeelden: waarom wel therapie voor daders van seksueel geweld en niet voor ple-

Het blijkt uiterst moeilijk om criteria aan te leggen op grond waarvan men kan bepalen of de therapie geslaagd is

gers van andere gewelddelicten? waarom zoveel moeite gedaan voor dubieus genotieverden, terwijl de hulpverlening woekert met haar schaarse mogelijkheden?

Raamwerk

Genoemd afsluitende hoofdstuk heeft als titel 'Raamwerk voor ambulante behandeling van zedendelinquenten'. Haveman en Staffeleu hebben in dat raamwerk de voornaamste conclusies samengebracht die naar hun oordeel kunnen fungeren als aanbeveling. Daarbij hebben zij zich gebaseerd op de grootste gemene delers van de antwoorden die in beide circuits over allerlei onderwerpen werden gegeven.

- a. het gaat om de selectie van feiten en personen die in aanmerking komen voor een opgelegde behandeling. Blijken justitiële functionarissen en hulpverleners het eens over de volgende zaken:
- a. de verdachte of veroordeelde moet zelf met een behandeling instemmen;
- b. hij moet ten minste een gedeeltelijke bekentenis hebben afgelegd;
- c. hij moet geen extreem gewelddadig (seksueel) gedrag hebben vertoond;
- d. hij hem mag geen sprake zijn van zware

de plegers zijn daden herhaalt, dan vind ik dat bevredigend."

Behandeling van incestplegers, door Jos Frenken en Bram van Stolk. Uitgeverij: Bohn, Stafleu, Van Loghum. Prijs: 42,50 gulden. ISBN 90 313 10891.

gegraag gaat, zal therapie meer uithalen dan gevangenisstraf. Zeker als je het afzet tegen de kosten. Gevangenisstraf is vijftig keer zo duur. Als we dezelfde resultaten halen als in de VS, Canada en Duitsland, waar slechts 8 procent van

doordat de moeder alert is gemaakt, de dochter weerbaar is geworden en soms eenvoudig doordat de kinderen groot zijn en de deur uitgaan."

Van Stolk: „Ik geloof bij de meeste mensen niet zo erg in het veranderen van de persoonlijkheid. Maar als het om

lijker te behandelen en pedofielen vaak ook. Hoe meer een gedrag in een persoon is verankerend, hoe meer hij ver-slaafd is aan dat gedrag, hoe moeilijker hij ervan af te brengen is. Incest heeft van alle seksuele delicten de beste prognose. Niet alleen door de therapie, ook

het geval is, wordt niet meer gestraft."

Frenken en Van Stolk verwachten wel succes van de behandeling, maar dan gemeten op de lange duur omdat herhaling uitblijft. Frenken: „Verkrachters en exhibitionisten zijn moei-

een behandeling juist op zijn plaats zou zijn."

De behandeling wordt na ongeveer anderhalf jaar afgesloten. De rechters die de alternatieve straf hebben opgelegd, beoordelen of de pleger zich aan het contract heeft gehouden en als dat

VK 26

NB

RECHT & WET

„Vrouw eist 49 mille van ex-man na sturen kaarten”. Zo maar een kop in de krant van tien dagen geleden die maar tot één gedachte kan leiden: wat een loeder. De eerste regels van het bericht maakten duidelijk dat het ging om een Alkmaarder die een hem door de president van de Alkmaarse rechtbank opgelegd verbod had overtreden. Hij mocht geen kaarten sturen aan zijn kinderen en had dat toch gedaan. Boete: 500 gulden per kaart.

Omdat zijn vijf kinderen de afgelopen maanden in totaal 198 kaarten hadden ontvangen, was de boete hoog opgelopen. De advocaat van de man, mr P. Prinsen, vond het een schande. Niet zijn cliënt had de kaarten verstuurd, maar de stichting De Dwaze Vaders. Onder de vlag van een onbeholpen verwijzing naar de Argentijnse moeders trekken deze heren zich het lot aan van gescheiden collega's die geen contact mogen hebben met hun kinderen.

Bij de naam van Prinsen ging een bel rinkelen. Had die niet iets te maken met de actiegroep Man '79, die zich ook al inzet voor gescheiden vaders? Die lijkt mij dus wel de laatste om de zaak van de Alkmaarse vader behoorlijk te kunnen behandelen. Daarvoor is het immers nodig dat men afstand tot de zaak kan bewaren en dat lijkt mij voor een actievoerder op dit terrein per definitie onmogelijk.

VK 26

Dwaze Vaders doen naam eer aan met kaartenactie

Prinsen en/of zijn cliënt hadden zelf de publiciteit gezocht, nog voor het kort geding dat de moeder had aangespannen om de exacte hoogte van de verbeurde dwangsommen te laten vaststellen. Gold die dwangsom nu per Ansichtkaart of per postzending? Het zoeken van publiciteit in een zo gevoelige kwestie als deze is ook al niet fraai en lijkt het beoogde doel niet dichterbij te brengen.

Het jongste kort geding bleek slechts het topje van de ijsberg. De Alkmaarder bestookt zijn ex-vrouw al gedurende drie jaar met allerlei processen: alimentatievermindering, voogdijwijziging, vaststelling omgangsregeling en zo meer. Vlak na de echtscheiding werd een vrij ruime omgangsregeling vastgesteld. De man mocht zijn kinderen eens per veertien dagen een lang weekeind bij zich hebben, van vrijdagavond tot maandagochtend, terwijl er ook in de tussentijdse week contact was.

De man wilde meer en raakte zo bezeten van dat verlangen, dat hij de meest gekke dingen deed om contact met zijn kinderen te krijgen. Dat ging de vrouw te ver. Zij heeft de president van de rechtbank tot tweemaal toe gevraagd de man te verbieden nog contact met haar

en de kinderen op te nemen. Zo'n contactverbod wordt sedert het begin van de jaren tachtig gebruikt om ongewenste personen uit de buurt te houden.

Een dergelijk verbod wordt niet zo maar opgelegd: er moet een reële dreiging zijn voor onrechtmatig handelen. Die is er niet als de ex-partner, want die is het meestal, eenmaal is doorgeslagen of wel eens opbeldschrijft. Er moet sprake zijn van een onaanvaardbare inbreuk op het privé-leven van de ander. Dat is natuurlijk wel het geval als er grof lichamelijk geweld is gebruikt, of van verkrachting sprake was, en gegronde vrees bestaat voor herhaling.

Aanvankelijk werden vooral „straatverboden” opgelegd, in die zin dat het de „dader” verboden werd zich nog in de straat van het slachtoffer te begeven. Het arsenaal van de rechter werd langzaam uitgebreid tot een park-, buurt- of wijkverbod en door inventiviteit van advocaten zijn er inmiddels tal van varianten: telefoon-, schrijf- en scheldverboden, die allemaal onder de noemer contactverbod kunnen worden gevat.

Het werkingsgebied is intussen al lang niet meer beperkt tot ex-partners. Zo heeft de NMB eens geeist dat een echtpaar zou ophouden voor de bank van zijn ongenoegen over het optreden van de bank blijk te geven, en eisten kunstenaars dat het de vernielers van een schilderij in het Stedelijk Museum verboden werd nog in dat museum te komen.

Een verbod wordt bijna nooit voor onbepaalde tijd toegewezen, maar bijvoorbeeld voor zes maanden en altijd op straffe van een dwangsom. In de praktijk blijkt het een effectief middel te zijn, waardoor de ex-partner vaak de verlangde rust herkrijgt. Voor toewijzing van een contactverbod is het derhalve niet nodig dat er lichamelijk geweld is gebruikt. Zo was er bijvoorbeeld ook een ex-medewerker van Provinciale Staten van Noord-Holland die zijn lusten per telefoon botvierde op een ex-collega op wie hij hardnekkig verliefd bleef. Die mocht niet meer bellen. Enkele jaren geleden werd iemand eens veroordeeld die een bos bloemen naar zijn ex-partner stuurde, die nu juist dacht dat ze een geheim adres had.

De Alkmaarse vader mocht geen brieven meer schrijven. Wat maakt een Ansicht nou uit, zou men kunnen denken, maar gelet op de voorgeschiedenis kon een enkel kaartje de rust in zijn gezin op een beangstigende wijze verstoren. Ondanks het opgelegde schrijverbod ontvangen de kinderen nu al vele maanden ieder dagelijks een Ansichtkaart. Het verweer van de vader dat hij niet de afzender van de kaarten is, maar de volgelingen van de stichting De Dwaze Vaders, gaat natuurlijk niet op. Als hij al gelijk heeft, heeft de vader de hulp van de stichting dan toch in ieder geval ingeroepen en zich niet van de schrijffactie gedistantieerd.

Men kan zich afvragen wat een stichting als De Dwaze Vaders voor ogen staat. Men wil de vader helpen het contact met zijn kinderen te doen herstellen en kiest daarvoor een middel dat averechtsse werking heeft. Zij doen hun naam eer aan.

HANNEKE VAN SON

In het artikel „Dwaze vaders doen naam eer aan” (de Volkskrant van 26 januari) noemt Hanneke van Son het versturen van kaarten — als tekenen van leven van een vader aan zijn kinderen, die hij niet meer mag ontmoeten — slechts het topje van de ijsberg van het wangedrag van deze vader ten opzichte van zijn ex.

Bij de Stichting Dwaze Vaders zijn we gewend aan valse beschuldigingen. Veelvuldig komt het voor dat vrouwen hun ex-man van van alles en nog wat beschuldigen. Wanneer incest in het nieuws is, is er ineens een hausse van incestbeschuldigingen; is mishandeling in het nieuws, dan komen er ineens enorm veel beschuldigingen van mishandeling...

Met haar aantijging — alsof we echt dwaas zouden zijn — kleunt Hanneke van Son goed mis. Evenzo met betrekking tot het specifieke geval van de vader uit Alkmaar, die voor elke kaart die hij aan zijn kinderen stuurt vijfhonderd gulden zou moeten betalen.

Deze vader heeft zijn ex-vrouw niet onnodig of buitensporig lastiggevalen. (De kaarten zijn overigens niet door de vader zelf verstuurd, maar door leden van de Stichting Dwaze Vaders.)

Hanneke van Son noemt het niet fraai om in dergelijke gevoelige gevallen de publiciteit te zoeken. De strekking van haar artikel is een ontkenning

van het bestaan van het omgangsonrecht in Nederland. Vaders (maar ook moeders en grootouders!) die zonder enige geldige reden geen contact meer mogen hebben met hun kinderen vangen bot bij rechters, raden voor de kindbescherming, wetgever, politie, advocaten, gezinsvoogdij-instellingen, ensovoorts.

Wat dan nog resteert, is je erbij neerleggen of zelf in actie komen. Dat doen mensen die aangesloten zijn bij de Stichting Dwaze Vaders.

DEN HAAG Leo Bevaart
Stichting Dwaze Vaders

Slachtoffers

Actueel is de opstand van een vader die zijn kinderen zag verdwijnen in de „beschermende” anonimiteit van een opvanghuis voor (mishandelde - red.) vrouwen (de Volkskrant van 5 en 7 februari). Het achterlijke vooroordeel dat vrouwen beter voor het kroost kunnen zorgen dan mannen ligt hieraan ten grondslag.

De werkelijke beweegredenen is echter dat het „slachtoffer” — de vrouw — zich laat bedienen door het feit dat haar door de staat gesteunde behoeders het levende bewijs krijgen toegespeeld van hoe beroerd die mannenwereld is, zonder zich een ogenblik voor te stellen dat die mannen wel eens de ware slachtof-

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — In ronkende volzinnen jeremieert het vrouwenopvanghuis in Rotterdam dat het de boel wel kan sluiten en dat hetzelfde geldt voor alle andere vrouwenopvanghuizen. De bron van deze zorg is een maandag door de Rotterdamse rechtbankpresident gewezen kort-gedingvonnis.

De rechter beval de stichting Vrouwenopvang Rijnmond de verblijfplaats bekend te maken van twee meisjes — van zeven en vijf —, die door hun moeder verborgen worden gehouden. De stichting weigert het vonnis uit te voeren en verbeurt daardoor een dwangsom van duizend gulden per dag, tot een maximum van vijftigduizend gulden.

Volgens de stichting zou door het onthullen van het adres van de kinderen ook bekend worden waar de moeder verblijft. En dat, aldus de medewerkers van het vrouwenhuis, „over ons lijkt”. Want de vrouwenopvanghuizen zijn er juist om weggevoerde vrouwen te beschermen en tot rust te laten komen. Aan niemand, ook niet aan de politie of de rechter, zal het adres van hulpzoekende vrouwen worden bekendgemaakt.

Deze principiële opstelling van de stichting Vrouwenopvang Rijnmond verdient waardering, maar de heisa die over het vonnis wordt gemaakt, lijkt op zijn zachtst gezegd overdreven. Ten eer-

ste omdat het vonnis in kort geding nauwelijks precedentwerking heeft. Dat de Rotterdamse rechter in dit speciale geval tot dit oordeel kwam, betekent nog niet dat alle vrouwenopvanghuizen in het land voortaan met alle informatie over hun cliënten voor de dag moeten komen.

De rechter maakte een belangenafweging op grond van de hem in het geding bekend geworden specifieke feiten en omstandigheden en de balans sloeg door in het voordeel van de eiser. Dat was de vader van de kinderen, aan wie door de kantonrechter de voogdij over zijn kinderen was opgedragen. Dat geeft de vader een sterk recht.

Feiten

De feiten — voorzover in het kort geding boven tafel gekomen — zijn de volgende. Vader G. en moeder O. hadden een relatie, waaruit de kinderen zijn geboren. Omdat zij niet waren getrouwd, berustte de voogdij automatisch bij de moeder. In maart 1985 trouwde O. met de broer van G. De kinderen bleven bij de vader.

Enkele maanden later wijdde de kantonrechter op gezamenlijk verzoek van vader en moeder de voogdij. Vader werd voogd. Moeder stelde tegen deze beschikking hoger beroep in, maar trok die later weer in. Moeder verhuisde bovendien weer naar haar voormalige partner G. Op 6 september 1990 vertrok moeder met de twee dochters; een ouder broertje van veertien weigerde mee te gaan.

VK 9-2

fers zouden kunnen zijn. De meeste mannen zullen hun echtgenotes niet voor de grap in zo'n opvangcentrum helpen.

ALPHEN a/d RIJN J. Romeijn

Minachting

Ik ben werkzaam in een vrouwenopvangcentrum en heb met interesse de verslaggeving gevolgd over het kort geding dat een vader tegen de Vrouwen Opvang Rijnmond heeft aangespannen om de verblijfplaats van zijn kinderen te weten te komen.

Met verbazing las ik donderdagochtend in de Volkskrant de kop „Heisa vrouwenopvang over vonnis lijkt overdreven” boven een stuk van de heer Lebesque. Daarna stoorde ik mij bijzonder aan de zinsnede „In ronkende volzinnen jeremieert het vrouwenopvanghuis in Rotterdam dat het de boel wel kan sluiten (...).” Na lezing van het hele artikel kookte ik van verontwaardiging.

Het taalgebruik van de heer Lebesque getuigt van minachting. De hele strekking van het artikel is negatief voor vrouwen. Een tip: laat de artikelen van de heer Lebesque in de toekomst redigeren door een vrouwvriendelijk persoon.

AMSTERDAM M. de Blok

Tot zover waren de betogen van de raadslieden van G. en O. in het kort geding niet met elkaar in tegenspraak. Maar de raadvrouw van O. beweerde dat de moeder met de kinderen de woning had verlaten nadat zij door G. was mishandeld; de raadsman van G. meldde dat zijn cliënt op die bewuste zesde september in het ziekenhuis verbleef.

Dit laatste was voor de rechter in kort geding niet van belang. Vaststaat dat de moeder zich vanaf 6 september schuilhoudt met de kinderen. Op 9 oktober vorig jaar werd de moeder bij vonnis van de president van de Haagse rechtbank bevolen tot onmiddellijke afgifte van de beide kinderen aan G., met machtiging „tot tenuitvoerlegging met behulp van de sterke arm van politie en justitie”.

O. weigerde gevolg te geven aan het vonnis. Zij bleef zichzelf en de kinderen verborgen houden. G. kwam door nasporingen erachter dat O. en de kinderen bij of met hulp van de stichting Vrouwenopvang Rijnmond onderdak hadden gevonden. Dit bleek onder meer uit het feit dat de stichting fungeerde als tussenpersoon voor het in ontvangst nemen van haar bijstandsuitkering. De stichting werd gesommeerd mee te werken aan de afgifte van de kinderen aan de vader, maar zij weigerde.

De vader eiste vervolgens in een tweede kort geding dat het opvanghuis eraan zou meewerken dat hij de kinderen te zijnen huize zal kunnen verzorgen en opvoeden, een verplichting die op grond van zijn voogdijschap op hem rust. Hij won.

Ontdaan van de emotionele aspecten van de zaak, bleven voor de president twee rechtens relevante feiten over: een geval van kinderontvoering en de weigering van de moeder om een eerder rechterlijk vonnis uit te voeren.

De stichting beriep zich op verschoningsrecht, de bevoegdheid om in rechte te zwijgen over feiten die haar als geheimhouder in vertrouwen bekend zijn geworden. In zijn vonnis gaat de rechter niet expliciet in op het al of niet bestaan van een verschoningsrecht voor vrouwenopvanghuizen. Hij zegt „niet in te zien waarom de stichting haar taak — het beschermen van 'weggevoerde' vrouwen — niet deugdelijk zou kunnen vervullen door te bevorderen dat de kinderen gewoon, zoals de rechter heeft bepaald, onder het wettig gezag worden gesteld: in casu het gezag van de vader”.

Het verzoek van de stichting dat zij in haar verplichting tegenover de moeder tekort zou schieten door op enigerlei wijze eraan mee te werken dat de kinderen weer bij de vader komen te wonen, maakte op de rechter geen indruk. „De zorgplicht houdt niet in: niets doen dat de moeder kan mishagen. Het past gedaagde niet de naleving van rechterlijke beslissingen te frustreren”, aldus het vonnis.

Het vrouwenopvanghuis vindt dat het ten onrechte betrokken is in een conflict tussen vader en moeder. De raadvrouw: „Het opvanghuis zou nu tegen de moeder moeten gaan zeggen wat zij met haar kinderen moet doen. Daar wil het zich niet mee bemoeien.

Het gaat om een kwestie die tot de persoonlijke levenssfeer van de moeder behoort; daar wil de vrouwenopvang niet in gaan wroeten.”

Begrip

Dat de stichting met het vonnis in haar maag zit, is begrijpelijk. Maar de vrees dat de Rotterdamse rechtbankpresident met zijn vonnis voorgoed het werk van vrouwenopvanghuizen onmogelijk heeft gemaakt, is ongegrond. De rechter heeft wel degelijk begrip getoond voor het spanningsveld dat ligt tussen de bescherming van hulpzoekende vrouwen en het belang van de vader die wettig en emotioneel recht kan doen gelden op zijn kinderen.

Op grond van de voorliggende feiten had de rechter nauwelijks een andere keus dan de vader-voogd in het gelijk te stellen. De stichting hoeft het adres van moeder en kinderen niet te verklappen aan de vader, maar slechts aan de politie. Aldus kan de stichting de vrouw volledig in bescherming blijven nemen tegen eventuele bedreigingen van de man.

De vraag blijft of de stichting zich schuldig heeft gemaakt aan een strafbaar feit. Er is in december vorig jaar tegen de stichting Vrouwenopvang Rijnmond proces-verbaal opgemaakt ter zake van medeplichtigheid aan kinderontvoering. Het Openbaar Ministerie moet nog een beslissing nemen over al of niet vervolging van de stichting.

VICTOR LEBESQUE

Uitspraak rechter in speciaal geval heelt nauwelijks gevolgen voor andere hulpinstellingen
Heisa vrouwenopvanghuis over vonnis lijkt overdreven

De Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH) telde aan het einde van de jaren zestig, op het hoogtepunt van haar bestaan, 230.000 leden. Daarvan zijn er niet meer dan een zesduizend over. Binnen de Amsterdamse afdeling, met zo'n duizend leden, woedt bovendien een ideologische crisis. Een 'seksuele stalinist' versus de 'ideologie van de losbolligheid', een 'hervormer' in het geweer tegen 'de zucht naar genot en genoegen', oftewel 'praatavonden' tegenover 'doe-avonden'.

door FRANS BOSMAN

'NVSH werd gezelligheidsclubje met seksavonden'

PAR 5

VROEGER diende je eerst aan de praatavond deel te nemen voordat je werd toegelaten tot de bijeenkomsten voor groepsseks. Nu is dat niet meer het geval. Ik vind groepsseks prima, maar als daar niets bijkomt, kun je net zo goed naar een seksclub toe. Zo'n avond biedt nu juist een mooie aanleiding om bij voorbeeld eens over thema's als jaloezie te praten. Je moet over je ervaringen kunnen discussiëren en schrijven. Er zou zelfs een mooie NVSH-nota uit voort kunnen komen. Dat bedoel ik met seksuele hervorming, maar die letters S en H hebben bij de NVSH nog maar weinig te betekenen."

Op 31 mei 1988 werd Wout Heukelom (36) gekozen tot voorzitter van de afdeling Amsterdam van de NVSH. Ruim drie maanden later, op 12 september, werd hij afgezet. Sindsdien voert hij samen met zijn vriendin Sygnea van der Hooing een ideologische strijd tegen de zucht naar genoegen en genot, waaraan het tweetal de vereniging ten onder ziet gaan. Alleen omdat zij willen blijven wijzen op de 'misstanden' die de NVSH teisteren, hebben zij hun lidmaatschap nog niet opgezegd. Steeds als zij het moede hoofd in de schoot wilden leggen, zegt Heukelom, kregen zij een steuntje in de rug van Gé Nabrink.

Nabrink is een van de oprichters van de NVSH en de man die het zevenhonderd pagina's dikke standaardwerk over de seksuele hervorming in Nederland schreef: *Van de Neo-Malthusiaanse Bond tot de NVSH*. Heukelom: "Samen met Nabrink zijn wij zo langzamerhand de enigen die vinden dat de NVSH een maatschappelijke hervormingstaak heeft."

Wat betreft het ledental is de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming met ongeveer zesduizend leden - van wie iets meer dan duizend in Amsterdam - al lang niet meer wat zij geweest is. In 1969 had de NVSH, onder voorzitterschap van Mary Zeldenrust-Noordanus, nog 230.000 leden. Daarna vielen de klappen.

De NVSH was aanvankelijk het enige adres in Nederland waar men voor condooms en andere voorbehoedmiddelen terecht kon. Die verstrekking liep onder meer via de consultatiebureaus van de vereniging, de Rutgershuizen. Toen de consultatiebureaus zelfstandig werden, was het NVSH-lidmaatschap niet langer een voorwaarde om gebruik te kunnen maken van hun diensten. Bovendien gingen steeds meer vrouwen voor de pil naar hun huisarts.

De tweede klap volgde toen het verenigingsblad *Verstandig Ouderschap* veranderde in *Sekstant*. De oudere leden, die hun kinderen braaf volgens de tips uit het blad hadden voorgelicht, haakten af toen ze een magazine in huis kregen waarin vooral aandacht werd besteed aan de meer extreme vormen van seksueel gedrag.

Zo kalfde het ledental elk jaar verder af, totdat de NVSH in 1984 surséance van betaling moest aanvragen. Die surséance wist de vereniging maar net te overleven. Om te voorkomen dat de NVSH ooit nog eens op de rand van het faillissement zou balanceren, werden overal in het

land zelfstandige beheersstichtingen opgericht, met als doel de plaatselijke afdelingen met financiële ondersteuning in stand te houden. In de hoofdstad werd daarvoor de Stichting Emancipatie Mens en Maatschappij in Amsterdam (Semma) in het leven geroepen. Werkt de NVSH met leden, de Semma heeft alleen donateurs.

"Er was altijd al gekissebis tussen het landelijk bestuur en de Amsterdamse afdeling. Het landelijk bestuur vond Amsterdam te progressief. Amsterdam wilde het liefst op eigen benen staan," zegt Heukelom. "Bij de oprichting van Semma werd gezegd, dat als de NVSH over de kop zou gaan, de ondersteunende stichting een vereniging zou worden met leden in plaats van donateurs. Sommigen koesterden zelfs de stille hoop dat de NVSH het loodje zou leggen, om als aparte beheersstichting zelfstandig verder te kunnen gaan."

Toen dat niet gebeurde, probeerde men het anders, zegt Heukelom. Bij de

bestuursverkiezingen van de Amsterdamse NVSH trokken de zittende leden zich uit het bestuur terug, maar ze bleven actief binnen Semma. "De Semma beschikte over veel geld. De opbrengst van de NVSH-winkel ging bij voorbeeld rechtstreeks dáárheen. De stichting wist dat de bestuurszetels van de NVSH-afdeling nauwelijks konden worden opgevuld. De Semma had het plan de afdeling over te nemen zodra de zaak uit de hand zou lopen. Die overname zouden zij dan aan het falende beleid van het landelijk bestuur van de NVSH kunnen wijten."

Dat ging Heukelom en zijn vriendin Sygnea te ver. Zij stelden zichzelf verkiesbaar en wisten nog twee andere leden daartoe over te halen. Zij werden gekozen en toen ook oud-penningmeester Rudi Kraamwinkel werd herkozen, was het afdelingsbestuur van de NVSH weer compleet. Onmiddellijk daarna braken de ruzies uit.

"Twee dagen voordat we in functie zouden treden, zond de VPRO de derde aflevering van *Erotische Panorama's* uit, een serie over de NVSH. Er was gefilmd in de winkel en het activiteitencentrum van de afdeling Amsterdam. Kraamwinkel was in die uitzending zichtbaar dronken. Hij deed het voorkomen alsof monogamie hét middel is tegen aids en maakte duidelijk dat condooms niet echt prettig zijn. Bovendien vertelde de vriendin van Kraamwinkel voor de camera hoe zij op de 'doe-avonden' voor exhibitionisten mannen bevredigde."

De penningmeester, zegt dissident Heukelom, trad op onder het motto: 'De NVSH, dat ben je zelf'. Een uitgangspunt dat hij in strijd acht met de drie-fasen-theorie van verenigingsideoloog Jos van Ussel. "In de eerste fase krijgen mensen ruimere opvattingen. In de volgende fase brengen zij die in kleine kring tot uiting met bij voorbeeld groepsseksavonden of bijeenkomsten voor exhibitionisten. De laatste fase - naar onze mening de belangrijkste - is die waarin je met je ervaringen de maatschappij probeert te hervormen."

Dat laatste brak zijn vriendin Sygnea overigens lelijk op. Toen zij als onderwijzeres op de Vierde Montessorischool die

laatste fase van Van Ussel in praktijk bracht en de kinderen aan de hand van foto's van geslachtsdelen trachtte voor te lichten, liepen de ouders te hoop. De onderwijsinspectie moest haar naar een andere school overplaatsen. Heukelom is daar nog verontwaardigd over: "Ik had de voorlichtingslessen samen met Sygnea heel nauwkeurig voorbereid en geloof me: de kinderen deden het bij haar een stuk beter in de klas."

"De NVSH ben je zelf-opvatting, waarbij de hervormingsfase er bij in schiet, is steeds overheersender geworden, vindt Heukelom. "De NVSH werd een gezelligheidsclubje met seksavonden. Het zijn alleen nog maar 'doe-avonden'. De praatavonden uit het verleden zijn er al lang niet meer. Nou ja, ze zijn er nog wel voor alleenstaanden, want die hebben toch niets te doen."

Penningmeester Kraamwinkel werd na zijn optreden voor de VPRO door Heukelom en de drie andere bestuursleden van zijn taken ontheven. "Daarna schreven wij een buitengewone ledenvergadering

uit. Toen we in het kantoortje achter de winkel de convocaties aan het stencilen waren, werd ons dat door een groep mensen van de Semma onmogelijk gemaakt. Zij sloten de deuren af. Kraamwinkel probeerde onze convocaties weg te grissen. Wij werden fysiek bedreigd en moesten de politie bellen om ons te laten ontzetten."

De buitengewone vergadering ging door, maar het aantal uitgenodigde leden bleef door dit treffen beperkt. De meesten bleken bovendien de 'losbollige ideologie' aan te hangen, die ook bij Semma-donateurs te vinden zou zijn. De vergadering draaide er op uit dat Heukelom werd afgezet. Een commissie van goede diensten, die door het landelijk bestuur van de NVSH werd ingeschakeld, deed volgens hem vervolgens niets om het conflict tot een oplossing te brengen.

Geknoeid

Dat de voormalige penningmeester Kraamwinkel niet deugt, staat volgens Heukelom nog steeds als een paal boven water. "Kraamwinkel is eigenaar van de SM-club Shiva. Mijn vriendin hoorde bij de telefonische hulpdienst van de NVSH, hoe mensen naar zijn club worden doorverwezen. Dat is iets dat tegen alle regels ingaat. Je verwijst niet door naar commerciële seksclubs."

Om de verslagen van de vergaderingen te kunnen controleren, zijn Heukelom en vriendin ook dit jaar lid van de NVSH gebleven. "We moeten wel, want 'er wordt zelfs met de uitslagen van stemmingen geknoeid," zegt hij. "Eigenlijk zijn de oude NVSH-idealen alleen nog te vinden op de avonden voor travestieten en transseksuelen en bij de bijeenkomsten voor pedofielen. Voor de anderen is de vereniging gewoon een gezelligheidsclub geworden."

Miep de Groot, landelijk voorzitter van de NVSH, noemt de klachten van Heukelom niet terecht en voor een deel te wijten aan diens autoritaire opvattingen. "Ik heb er vele uren aan besteed. Hij vindt dat alleen zijn ideeën moeten worden uitgevoerd en daar moet het bestuur

alle macht voor gebruiken. Wij vinden dat zoiets in een democratische structuur anders moet werken. Met dreigen en straffen kom je er niet. Wij zijn bezig met het doorvoeren van verbeteringen. Ik probeer sinds drie jaar de vereniging weer tot een geheel te maken en dat lukt aardig."

De Groot noemt de beschuldigingen aan het adres van Kraamwinkel 'een incident dat steeds meer is opgeblazen'. "Kraamwinkel heeft het nu al zo vaak moeten horen dat hij er niet meer op wil reageren. En dan nog wat: de man was niet dronken in die uitzending. Heukelom heeft geen begrip voor andersdenkenden. Wat heeft het voor zin op zo'n oude affaire terug te komen? Laten we liever naar de toekomst kijken."

Marc Willems, lid van het algemeen bestuur in Den Haag, vindt dat de NVSH nog steeds hervormend werk doet. "We krijgen bij de telefonische hulpdienst honderdduizend vragen per jaar. Alleen dat geeft ons al bestaansrecht."

"Door alle berichtgeving over seksueel geweld, incest en aids heeft het begrip seksualiteit een negatieve lading gekregen. Ook gewone mensen die genieten van seks hebben daar vragen over: hoe knuffel je je kinderen, hoe ver kun je gaan met lichamelijke intimiteit? In dat kader beginnen we bij de negentien afdelingen in het land binnenkort een relatiecursus. Ik noem dat hervormend."

Volgens Willems is de NVSH inmiddels, door het diepste dal heen en is de jarenlange daling van het aantal leden tot staan gebracht. Zijn woorden passen bij de nieuwe slogan van de NVSH: 'Laten we weer gewoon doen over seks'.

Dissident Heukelom noemt dat een 'platte wervingslogan'. "Het woordje 'weer' verwijst naar het verleden. Laat ze maar eens aangeven wanneer het denken over seksualiteit zoveel beter was dan nu."

Bij de afdeling Amsterdam wordt duidelijk hoe er over de 'stalinist' onder de seksuele hervormers wordt gedacht. Wanneer zijn naam valt, wordt het telefoongesprek nog net niet afgebroken. Bij een tweede poging om commentaar te krijgen, later in de week, roept een medewerkster: "Heukelom? Wij willen helemaal niet dat u met hem spreekt."

Tr /
UK / (+212191)
Fax
9/2/91

Flair
("midenicad")
4 januari 1991

DE NIEUWE
ROMANTIEK

WE VOELEN EN PRATEN WEER

De Vrouwenopvang in Nederland heeft uw steun nodig om haar geheimhouding te kunnen waarborgen. Stort uw bijdrage op „Steunfonds Dwangsom” op gironummer 39972 t.n.v. Vrouwenopvang Rijnmond.

Seks na de zondvloed

Gedurende de jaren '80 is seks in de media verbonden aan negatieve zaken als incest, verkrachting, AIDS en machtsmisbruik. Terecht dat aan deze aspecten eindelijk aandacht werd besteed, maar het neveneffect is dat de associatie van seks met intimiteit en voldoening geen kans meer krijgt. Tijdens het congres „Seks na de zondvloed” dat de NVSH i.s.m. de RU Utrecht organiseert op 16 maart a.s., wordt gezocht naar verklaringen hiervoor. Bovendien zal in een aantal workshops van gedachte gewisseld worden over alternatieven die angst reduceren en ruimte maken voor onbezorgde lust en betekenisvolle seksuele ervaringen. Het congres biedt een keur aan interessante sprekers. Bel voor de informatiefolder.

NVSH, Postbus 64, 2501 CB Den Haag. Tel. 070-3469709

We ontvluchten de werkelijkheid, poetsen haar een beetje op, goochelen ermee en dromen over vroeger. Romantiek en passie zijn de sleutelwoorden van het nieuwe levensgevoel.

Life-style schijnt het toverwoord van nu te zijn. De bladen die vertellen hoe het moet, liggen in stapels voor je klaar. De winkels die het verkopen, roepen je naar binnen. Er is iets aan de hand met ons en het is meer dan een buitenkant die je je kunt verschaffen via winkels en tijdschriften. We gaan met z'n allen *en masse* golfen. In elk geval steken we ons in passende kledij, die een Engelse landlord niet zou misstaan. We zetten een bezem bij de deur, alsof we de stofzuiger nooit uitgevonden hebben. Korenschoven op de houten vloer suggereren dat de oogst nog maar net van het land is. Ge-roeste plantenrekken, tuinmeubels en verweerde potten moeten die pure, landelijke levensstijl versterken. We klimmen op mountainbikes, we vissen, vliegeren met de kinderen en scheren in kleine zeilbootjes over het water. We maken verre reizen, want in massale toeristenlanden zoals

Spanje kom je niet met het echte leven in aanraking. We huilen veelvuldig, zijn openbaar ontroerd en praten daarover. Prestatiemaatschappij en high-tech zijn vieze woorden geworden. Dit is wis en waarachtig een tijdsbeeld van nu. Het persoonlijke gevoel, individualisme, de diepste roerselen van het gemoed worden gezien als belangrij-

ker waarden dan het verstand, de nuchtere rede en maatschappelijk slagen. We ontvluchten de werkelijkheid, poetsen hem een beetje op en goochelen ermee via dromen over vroeger. Romantiek en passie zijn de sleutelwoorden voor het nieuwe levensgevoel. Een trend die meer is dan een trend en in de jaren '90 in alle hevigheid doorzet.

**MICK
BOSKAMP**

Chef-redacteur van 'Playboy'

"Het behagen van de man staat niet langer centraal. Seks is iets fijns dat je samen hebt"

"We bekijken hier op de redactie van Playboy regelmatig pornofilms voor een eventuele bespreking in het blad. Wat ik nu zo opvallend vind, is dat we steeds meer pornofilms krijgen die zowel voor mannen als vrouwen aantrekkelijk zijn. Voorheen was dat toch echt een aangelegenheid van mannen. Er werden loog-bij-de-grandse situaties afgebeeld, waarin de vrouw meestal passief was en eigenlijk het onderspit moest delven. We hebben pas bijvoorbeeld de pornofilm 'Night-trips' gezien. Een heel smakvolle film, tamelijk 'soft', waarin een vrouw de hoofdrol speelt. In diezelfde sfeer ligt er een band over sensuele massage. Niet meer van: 'We gaan eens lekker vieze plaatjes kijken', maar: 'We gaan elkaar verwennen, met aandacht en gevoel'. Aan dit soort dingen merk ik dat er een tendens is naar een andere kijk op bloot, seks en erotiek. Het behagen van de man staat niet meer centraal. Seks is iets fijns dat je samen hebt. We behandelen het onderwerp met respect. Al en toe geven we wel eens een ondeugende knipoog, maar dat versterkt alleen maar het gevoel van dat het iets plezierigs is. Lustgevoelens worden erkend als een essentieel onderdeel van ons allemaal. Ze hoeven niet meer verboden te worden naar het achterplankje van de boekenkast."

**MARTIN
MAESSEN**

Coördinator van de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming (NVSH)

"Vrijen is meer dan een lichamelijke beleving. Het brengt heftige emoties teweeg die niet alleen de lichamelijke beleving, maar ook de geestelijke beleving betreffen. Het brengt heftige emoties teweeg en daar mag nu over gepraat worden."

"Eigenlijk is er zeker tien jaar lang negatief over seks gepraat. Van seks werd je ongewenst zwanger, van seks krijg je geslachtsziekten, van seks krijg je AIDS en ga je dood. Seksualiteit was helemaal met angst verweven. We merken nu dat er een ommekeer is in de samenleving. Alles wijst erop dat we een romantisch tijdperk ingegaan zijn. Een van de kenmerken van romantiek als levenshouding is bijvoorbeeld dat je omrede hebt met het hier en nu. Ik hoor daar duidelijke signalen over met betrekking tot seks. Mensen willen niet meer dat erotiek en seksualiteit gelijkgeschakeld worden met negatieve dingen zoals geweld en enige ziekten. De overtuiging dat seks iets heel fijns en moois kan zijn, groeit. Vanuit de NVSH merken we dat vooral aan de hulpvragen die we binnen krijgen. Er is een duidelijke verschuiving van technische vragen zoals 'Hoe doe ik het en hoe pas ik bepaalde anticonceptiva toe?' naar meer relationele en gevoelsmatige vragen als 'Hoe ga ik om met de gevoelens van mijn vriend of vriendin?' Die meer gevoelsmatige benadering van seks zie ik ook terug in de thema's in de doe- en praatgroepen van de NVSH. Die zijn de laatste tijd veel minder consumptie-gericht. Ik denk dan aan bijvoorbeeld de assertiviteits- en relatiecursussen die er nu zijn, en waar ook behoefte aan is. Dat zijn toch typisch onderwerpen die aansluiten bij een wat meer romantische levenshouding? Natuurlijk gaan we ook door met de voorlichting over veilig vrijen. Maar mensen willen daarnaast ook weten dat vrijen fijn is, dat het meer is dan een puur lichamelijke beleving. Het brengt heftige emoties teweeg en daar mag nu over gepraat worden."

Ontucht door opa niet bewezen

ON
1/2
(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft de 60-jarige W.B. uit Schiedam vrijgesproken van ontucht met zijn kleindochter in Utrecht. Tegen de man was twee weken geleden een gevangenisstraf geëist van zeven maanden, waarvan twee voorwaardelijk.

In 1988 en 1989 waren er van verscheidene artsen signalen gekomen dat de in maart 1983 geboren kleindochter van B. seksueel zou worden misbruikt. Op 28 december 1989 bracht de moeder van het kind naar buiten dat opa de dader zou zijn. De ontuchtige handelingen zouden

plaatsgevonden hebben in de voormalige Utrechtse woning van opa B.

Op de zitting pleitte de raadsman van B., mr. A. van Ruyven, voor vrijspraak. Hij wees er op dat B. in grote onmin leeft met zijn dochter en dat de aangifte daarvan een gevolg kan zijn. Volgens mr. Van Ruyven kon de ontucht nooit in de telastegelegde periode (1 mei 1988 tot 31 december 1989) hebben plaatsgevonden omdat de kleindochter voor september 1989 nauwelijks bij opa is geweest. De rechtbank was met de raadsman eens dat de ontucht niet overtuigend was te bewijzen en sprak B. vrij.

Man zou ontucht met kleindochter hebben gepleegd

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Officier van justitie mr. M. Daalmeijer heeft tegen de 60-jarige W.B. uit Schiedam wegens ontucht met zijn kleindochter in Utrecht een gevangenisstraf geëist van zeven maanden waarvan twee voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar.

In 1988 en 1989 waren er van verschillende artsen signalen gekomen dat de in maart 1983 geboren kleindochter van B. seksueel zou worden misbruikt. Op 28 december 1989 had de moeder van het meisje tegen de huisarts verteld dat haar dochter door opa was misbruikt. Dit had het dochttertje haar verteld. De handelingen zouden hebben plaatsgevonden in opa's vorige woning in Utrecht. Deze verklaring had het meisje tegenover een politiemanager en een orthopedagoog herhaald. In een rapport schreef de laatste dat het meisje steeds consistente verklaringen aflegde en steevast vertelde dat opa ontucht met haar had gepleegd.

De raadsman van B., mr. A. van Ruyven, pleitte voor vrijspraak. Hij wees er op dat zijn cliënt op voet van ruzie verkeert met zijn dochter en haar man. De officier legde B. tenlaste dat hij tussen 1 mei 1988 en 31 december 1989 de ontucht zou hebben gepleegd. Volgens B. en zijn raadsman is de kleindochter voor september 1989 nauwelijks bij opa geweest. Mr. Ruyven vond de verklaring van het meisje, dat de ontucht steeds was geschied als oma in de keuken was, niet aannemelijk omdat in het huis een open keuken was van waaruit je een goed uitzicht had op de woonkamer.

De rechtbank zal uitspraak doen op 31 januari.

Medewerker van politie geschorst wegens ontucht

UN
10
STEENWIJK (ANP) — Een 50-jarige medewerker van bekeerdienst bij de politie in Steenwijk is geschorst omdat hij zich in het politiebureau schuldig zou hebben gemaakt aan ontuchtige handelingen tegenover vrouwen. Burgemeester J. Hoeksema van Steenwijk heeft dit gisteren meegedeeld.

De burgemeester is tot schorsing van de ambtenaar overgegaan aan de hand van een door de Rijksrecherche ingesteld onderzoek en het besluit van het Openbaar Ministerie (OM) de man te vervolgen. De ambtenaar heeft volgens de burgemeester geen arrestanten lastig gevallen.

Wie wel het slachtoffer zijn geworden wilde Hoeksema niet zeggen. Ook het Openbaar Ministerie in het arrondissement Zwolle weigert dat te zeggen. De man moet in februari voor de rechter verschijnen.

Man pleegde dertien jaar lang incest met dochter

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT — Officier van justitie mr. M. Lammers heeft gisteren tegen de 51-jarige C.B. uit Utrecht wegens incest met zijn in 1963 geboren dochter een gevangenisstraf geëist van drie jaar. De officier achtte bewezen dat de man het meisje dertien jaar lang heeft misbruikt.

In september 1990 was het meisje met haar vriend weggelopen uit de caravan van haar vader op een camping in Voorthuizen. Kort daarna had zij bij de politie aangifte gedaan van incest. Toen ze veertien was zou haar vader begonnen zijn met de seksuele gemeenschap. Daarbij zou de vader haar steeds hebben bedreigd.

Op de zitting bekende de man dat hij jarenlang met zijn dochter had samengeleefd 'als man

en vrouw'. Hij ontkende echter in alle toonaarden dat hij haar had bedreigd met geweld als ze niet aan zijn wensen zou toegeven. 'Ik hield van haar, ik zou haar toch niet kunnen doden?', aldus B. Op vragen van de rechters zei hij achteraf in te zien dat hij verkeerd gehandeld heeft. Nadat hij gescheiden was gaan wonen van zijn echtgenote had hij zijn dochter beschouwd als zijn nieuwe vrouw. Hij had het ook nooit kunnen verkroppen dat zijn dochter in 1990 een vriend kreeg.

De officier verweet B. dat hij zijn dochter een jarenlange gevangenisstraf had gegeven. 'U was geen beschermende vader maar iemand die haar iets aandeed dat nooit meer valt goed te maken', zei de officier. Volgens haar heeft B. het leven van zijn

dochter volledig beheerst en geïsoleerd: 'Ze mocht nooit eens na haar werk met haar collega's iets drinken, mocht geen vriendjes hebben'. Mr. Lammers legde de incest telaste in de vorm van verkrachting en ontucht. Wegens de ernst van het feit en de lange duur van de incest vroeg zij een forse gevangenisstraf. Zij raadde B. aan om de in het Huis van Bewaring begonnen gesprekken met een psychiater voort te zetten.

Raadsman mr. J. Zomer pleitte voor vrijspraak van de verkrachting. Volgens hem kon het daarvoor benodigde element van geweld of bedreiging met geweld niet bewezen worden. De advocaat pleitte voor een aanzienlijk lagere celstraf.

De rechtbank doet uitspraak op 18 januari.

Celstraf voor misbruik dochter

(Van een onzer verslaggevers)

UN
15/1
UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft de 51-jarige C.B. uit Utrecht wegens jarenlange incest met zijn in 1963 geboren dochter veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf. Er was drie jaar tegen hem geëist.

Op de zitting twee weken geleden had de man toegegeven dat hij ruim dertien jaar lang met zijn dochter had samengeleefd als 'man en vrouw'. Hij had toen echter ontkend dat hij haar had gedwongen.

Tijdens de uitspraak verweet rechtbankvoorzitter mr. A.H. Weijzenfeld de Utrechter dat hij een sfeer van dreiging had gecreëerd en dat hij zijn dochter gewoonweg in bezit had genomen en iedere omgang met vrienden had verboden. Door jarenlang misbruik had hij het vertrouwen dat een dochter in haar vader mag hebben volgens de rechtbank ernstig geschonden.

Vrijspraak in ontuchtzaak

ASSEN - De 37-jarige R. O. uit Emmen is gisteren vrijgesproken van het plegen van ontucht met een elfjarig meisje. De Asser rechtbank acht niet bewezen dat O. vorig jaar de dochter van zijn ex-vriendin een aantal malen heeft betast.

O. heeft de ontucht steeds ontkend. 'Ik sta hier gewoon voor joker,' zei hij twee weken geleden bij de behandeling van de strafzaak. Officier van justitie mr. W.J.B. ten Kate eiste toen een jaar gevangenisstraf, waarvan drie maanden voorwaardelijk, tegen de Emmenaar.

Jaar cel voor sex met kind

ASSEN/APPINGEDAM - De 46-jarige W.B. uit Appingedam is gisteren wegens ontucht veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf. In zijn voormalige woonplaats Emmer Compasuum heeft de man jarenlang regelmatig seksuele contacten gehad met de dochter van een overleden vriend. Dat begon toen het meisje rond de 12 jaar oud was, een aantal maanden na de dood van haar vader. De Asser rechtbank bepaalde gisteren dat B. het kind 1500 gulden smartegeld moet betalen.

Anders dan officier van Justitie mr. W.J.B. ten Kate bestempelt de rechtbank B.'s gedrag niet als 'aanranding' en 'verkrachting'. Twee weken geleden betoogde de officier dat B. het meisje door psychisch en lichamelijk overwicht tot sex had gedwongen. Uit recente jurisprudentie leidde hij af dat er ook bij psychisch geweld sprake kan zijn van verkrachting. In haar vonnis stelt de rechtbank echter met nadruk, dat zij het geweldsaspect niet bewezen acht.

Tegen B. was twee jaar gevangenisstraf geëist.

Geen spoor van schennispleger

DWINGELOO - De rijkspolitie van Dwingeloo heeft nog geen spoor van de man, die jonge meisjes bij de Davidsplassen al enige tijd schrik aanjaagt. Nadat hij kort geleden ook al openbare schennis der eerbaarheid had gepleegd, deed de man dat zaterdagmiddag weer tegenover drie meisjes van 13, 14 en 17 jaar. De man zat op een bankje en knoopte met het drietal een praatje aan over de vogels in het gebied. Pas na enige tijd kwamen de meisjes er achter, dat hij zich ondertussen bevredigde en gingen ze er vandoor.

Volgens de politie is het aannemelijk dat het om dezelfde man gaat, die enkele weken geleden op ongeveer dezelfde plaats actief was. Hij is ongeveer 50 jaar, heeft kort zwart haar en rijdt op een groene herenfiets.

Officier eist acht jaar voor langdurige „sadistische” incest

ZUTPHEN (ANP) — 'Ik ben benieuwd in wat voor pornoboeken je kunt vinden wat zich jarenlang in dit gezin heeft afgespeeld', zei mr. E. Myjer, president van de rechtbank in Zutphen, woensdag tijdens de behandeling van een incestzaak. Volgens de officier van justitie hebben een vader, een moeder, een zoon en een ex-schoonzoon veertien jaar lang twee dochters op de meest sadistische wijze misbruikt. De officier eiste straffen tot acht jaar.

De gebeurtenissen speelden zich af tussen 1976 en 1990 in de ouderlijke woning in Epe. De zoon is begonnen met het misbruiken van een van zijn zussen toen het meisje acht jaar oud was. Korte tijd later ging ook de vader meedoen, aldus de beschuldiging.

Tijdens de zitting kwam ook de grote rol aan de orde die de moeder heeft gespeeld. Volgens de officier is met geen pen te beschrijven wat zij haar dochters liet ondergaan. 'De meisjes waren er alleen maar als lustobject om aan de meest perverse verlangens van de andere gezinsleden te voldoen.'

Volgens psychiaters kunnen de vader de daden geheel worden toegerekend. De moeder wordt verminderd toerekeningsvatbaar geacht. De zoon wordt enigszins verminderd toerekeningsvatbaar bevonden. Over de ex-schoonzoon is als ontkennende verdachte geen rapport opgemaakt.

De officier van justitie eiste tegen de 55-jarige vader acht jaar gevangenisstraf, tegen de 53-jarige moeder vier jaar. Tegen de 25-jarige zoon werd eveneens vier jaar geëist. Tegen de ex-schoonzoon (41) eiste de officier drie jaar.

Meldingen incest stijgen

UN
10
UTRECHT - Het aantal meldingen bij de politie van incest en seksueel misbruik van kinderen is de laatste zes jaar bijna verdubbeld. De rechercheurs van de zedenpolitie verklaren dit vooral door de toename in het aantal meldingen van incest. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er meer incest voorkomt. Nederlandse rechters zien hulpverlening aan de dader steeds meer als een alternatief voor vrijheidsstraf.

Het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (Nisso) becijfert dat in de nabije toekomst jaarlijks 250 incestplegers een behandeling krijgen opgelegd.

N/4/N 17-1-91

N/4/N 29-1-91

Schaatstrainer voor de rechter

ASSEN - De 43-jarige schaatstrainer R. V. uit Smilde verschijnt woensdag voor de rechter in Assen. V. wordt verdacht van ontucht met een aantal van zijn pupillen uit de Nederlandse dames-jeugdselectie. Voor de zitting zijn geen getuigen opgeroepen.

Verkrachting en ontucht met schaatsenrijdstertjes

Twee jaar cel geëist tegen schaatstrainer

NvH N 21-4

Politie vindt 300 seksvideobanden bij inval in huis

GRONINGEN, TER APEL (ANP) - Bij een inval in een pand van verdachten van drughandel in Ter Apel heeft de politie 300 videobanden aangetroffen waarop een van de verdachten ontucht pleegt met jongens. Ook vond de politie enige grammen verdovende middelen. De man zou enkele tientallen jongens in zijn woning met behulp van cocaïne en alcohol 'in een machteloze positie hebben gebracht' waarna hij seksuele handelingen met ze verrichtte. Die legde hij vast op video. Volgens een woordvoerder van de politie kwamen de jongens uit vrije wil en tegen betaling naar de man toe en is het daarom de vraag of er sprake is van strafbare handelingen.

Nr 201191

Van onze justitieverlaggever
ASSEN - Tegen de schaatstrainer R. V. (43) uit Smilde is vanmorgen voor de rechtbank in Assen een gevangenisstraf van drie jaar, waarvan een voorwaardelijk, geëist wegens ontucht en verkrachting. Officier van justitie mr. J. E. Münzebrock acht bewezen dat V. één van zijn pupillen heeft verkracht. In zes andere gevallen acht hij ontucht bewezen. De meeste van zijn slachtoffers waren talentvolle Drentse schaatsenrijdsters die hij in de jaren '80 trainde. Een slachtoffer was een jongetje van 13 jaar, met wie V. in 1989 ontucht zou hebben gepleegd. De zaak werd achter gesloten deuren behandeld. De rechtbank besloot hiertoe om de slachtoffers te beschermen. Strafkamervoorzitter mr. J. J. van der Vinne zei dat de slachtoffers daar "nadruk-

kelijk om hadden gevraagd." Raadsman mr. A. J. van der Meer had om een besloten zitting gevraagd om de privacy van zijn cliënt en diens gezin te beschermen. Volgens Van der Meer zou V. bovendien in zijn verdediging worden geschaad als er publiek en pers in de zaal zouden zitten. Het zou voor V. dan moeilijk worden om verklaringen over intieme details af te leggen. "Voor slachtoffers is het belangrijk dat de zaak achter gesloten deuren wordt behandeld. Maar ook voor de bescherming van mijn gezin," zei V. er zelf over. Volgens de tenlastelegging heeft de Smildeger schaatstrainer zich vergrepen aan zes meisjes en een jongetje. Hij begon daarmee in het begin van de jaren '80 en ging daar tot in 1989 mee door. De meeste van zijn slachtoffers waren 13 jaar oud toen V. hen sexu-

eel lastig begon te vallen. V. is onder meer gewestelijk trainer van de KNSB geweest. In het begin van de jaren '80 was hij trainer van de dames van Jong Oranje. Hij is ook tenminste eenmaal begeleider geweest van een schaatsploeg tijdens een trip naar het buitenland. Nadat de zaak aan het licht was gekomen heeft de politie het initiatief genomen om de slachtoffers hun ervaringen te laten verwerken. Dat gebeurde in gesprekgroepen onder leiding van het Maatschappelijk Werk en het RI-AGG. Slachtoffers hebben later verklaard dat V. een vaderlijke rol probeerde te spelen en zich met hun privéleven bemoeide. Veel meisjes nodigde hij afzonderlijk uit om te trainen in een krachthok bij zijn woning. Uitspraak op 6 februari.

Man ontkent verkrachting van zijn zus

(Van een onzer verslaggevers)
UTRECHT - De officier van justitie bij de Utrechtse rechtbank, mevrouw mr. M. Daalmeijer, heeft vrijdag achtien maanden gevangenisstraf, waarvan drie maanden voorwaardelijk, geëist tegen J.R. (21). De Utrechter stond terecht op verdenking van verkrachting van zijn zeven jaar jongere zusje en een poging tot straatroof. R. ontkent beide feiten. Volgens de aangifte van het meisje heeft haar broer haar in 1989 en '90 meerdere malen verkracht, dan wel pogingen daartoe ondernomen. Dat zou zijn gebeurd op momenten dat zij alleen thuis waren. R. zou haar ook hebben bedreigd en geslagen en bovendien bezworen hebben dat zij haar mond moest houden. De aangifte volgde nadat het meisje op school een woedeuitbarsting had gekregen en vervolgens via de schoolarts bij de politie terecht was gekomen. De Utrechter verklaarde voor de rechtbank onschuldig te zijn. "Ik heb er totaal niets mee te maken, het is niet gebeurd", aldus R. Hij zei geen idee te hebben waarom zijn zusje een valse aangifte zou hebben kunnen doen. Ook de beschuldiging van straatroof wees hij van de hand. Hij zou slechts hebben toegekeken toen zijn vriend in de nacht van 12 juli vorig jaar een willekeurige voorbijganger op het Janskerkhof in elkaar sloeg en schopte om aan geld te komen. Deze vriend heeft overigens verklaard dat R. hierin wel een aandeel heeft gehad. Mr. Daalmeijer meende dat de gedetailleerde verklaringen die in de incestzaak zijn afgelegd, behalve door R.'s zus ook door haar moeder, 'allemaal keurig met elkaar kloppen'. Ze verweet de Utrechter, over wie geen rapporten door deskundigen zijn uitgebracht, ter zitting een houding aan te nemen van 'ze zoeken het maar uit'. "Dan kan ik ook niets anders dan onvoorwaardelijke celstraf eisen", aldus motiveerde de officier haar eis. Zij vroeg de straf tevens vanwege negen delicten, waaronder mishandeling en inbraak, die als zogenoemde ad info feiten werden behandeld en die R. heeft bekend. Raadsvrouw mr. E. Bos-Veterman, die haar verweer toespitste op de incestzaak, pleitte voor vrijspraak op dit punt. Zij zag innerlijke tegenstrijdigheden in de verklaring van het slachtoffer en een gebrek aan samenhang in de overige afgelegde verklaringen. Een financiële kwestie die binnen de familie speelde zou hebben geleid tot een valse aangifte, aldus meende de advocate. Haar verzoek tot onmiddellijke invrijheidstelling van haar drie maanden gedetineerde cliënt werd door de rechtbank afgewezen. De uitspraak is op 8 februari.

Politie neemt bij Ter Apeler 300 videobanden in beslag

Ontucht met jongeren onder invloed cocaïne

Van onze verslaggever
Menno Hoexum
TER APEL/GRONINGEN - Bij een huiszoeking in de woning van de 42-jarige J.B. in Ter Apel heeft de politie 300 videobanden in beslag genomen. Op enkele banden staan zelfgemaakte opnamen waarbij de verdachte ontuchtige handelingen pleegt met jongeren. De verdachte heeft bekend dat hij in de afgelopen drie jaar contacten heeft gelegd met jongeren die

zowel werkzaam zijn als schandknaap op de stad-Groninger 'baan' of werken voor een escortbureau. Dit heeft de Groninger politie vanochtend bevestigd. B. wordt ervan verdacht deze jongeren in een situatie van onmacht te hebben gebracht door hen in onbepaalde hoeveelheden cocaïne in combinatie met alcohol te hebben verstrekt, waarna hij seksuele handelingen met hen pleegde. Deze situaties zijn onder

meer op video vastgelegd. B. heeft inmiddels bekend dat hij met tientallen jongens ontucht heeft gepleegd. De jongens kwamen allen uit vrije wil naar de woning van B. in Ter Apel. Hij betaalde de schandknappen ongeveer 50 gulden per contact; knapen die werkzaam waren voor een escortbureau (en veelal uit het Westen afkomstig waren) incasseerden tussen de 500 en 800 gulden per contact. B. werd tien dagen geleden samen met de 38-jarige T. aangehouden op verdenking van handel in verdovende middelen. T. heeft bekend 20 kilo hasj en één kilo cocaïne te hebben verhandeld.

Jaar cel geëist tegen Meppeler wegens incest

Van onze justitiemedewerkster
ASSEN - De 47-jarige Van S. uit Meppel hoorde gisteren voor de rechtbank in Assen een jaar gevangenisstraf tegen zich eisen wegens incest met zijn beide dochters. Officier van justitie mr. J.E. Münzebrock acht bewezen dat Van S. ontuchtige handelingen met de kinderen heeft gepleegd, sinds ze drie of vier jaar oud waren. Het oudste meisje heeft volgens de officier tien jaar lang in een incestsituatie geleefd. Van S. had bij de politie een volledige bekentenis afgelegd, maar nam die gisteren gedeeltelijk terug. Hij zou alleen zijn oudste dochter misbruikt hebben en dat in een periode van ongeveer vijf jaar. Van S. raakte binnen zijn gezin in een isolement, toen zijn vrouw de incest ontdekte en de kinderen tegen hem ging beschermen. "Ik wist niet waar ik terecht zou kunnen voor hulp in die jaren," aldus van S. Raadsvrouw mr. W.B. van den Berg noemde het gisteren "heel jammer" dat de huisarts weinig had gedaan, toen Van S. hem in een vroeg stadium om hulp vroeg. "Deze zaak hoort meer in de hulpverlening thuis dan in het justi-

tiécircuit," luidde haar conclusie. Omdat Van S. een deel van zijn bekentenis introk, voelde de officier van justitie echter weinig voor een (deels) voorwaardelijke straf gekoppeld aan een behandeling. Hij wees op de gevolgen van de incest voor de oudste dochter. Op dertienjarige leeftijd moest zij in een ziekenhuis worden opgenomen omdat ze zichzelf had uitgehongerd. Uitspraak op 6 februari.

Van ontucht verdachte pastoor voor rechter

Van onze correspondent
ROERMOND - Justitie in Roermond heeft een van ontucht verdachte oud-pastoor uit noord-Limburg voor de rechter gedaagd. De 60-jarige priester zou in de sacristie van de parochie Offenbeek, gemeente Reuver, seksuele spelletjes hebben gespeeld met een vijftienjarige meisje. De moeder van het meisje deed in augustus vorig jaar aangifte. Zij beweerde de pastoor op heterdaad te hebben betrapt bij het plegen van ontuchtige handelingen met haar kind. De ouders van een vierjarig meisje stapten met een soortgelijke be-

schuldiging naar de politie. Zij lieten het uiteindelijk bij een melding, omdat ze bang waren dat een onderzoek hun dochttertje psychische schade zou berokkenen. De pastoor, die sinds 1978 in de parochie werkzaam was, heeft kort na de aangifte zijn functie neergelegd. De man moet op 18 februari voor de politierechter verschijnen. Dat betekent dat de officier van justitie geen zware straf zal eisen. De politierechter kan voor ontucht met minderjarigen maximaal zes maanden gevangenisstraf opleggen.

nk
4
n
1
n

NvH N 23-1-91

UN 26/1

NvH N 28-1-91

Nr 30-1

de Volkskrant VAN ZATERDAG 5 JANUARI 1991

Homobeweging moet blij zijn met Swaab

Onbekend maakt onbemind. Dat geldt welhaast dubbel voor het fenomeen homoseksualiteit. Door de eeuwen heen zijn mensen, die zich aangetrokken voelen tot hun eigen geslacht, vreselijk onbemind. Niet alleen zij, ook anderen werden uitgestoten, op de brandstapel gebracht enzovoort, omdat ze „van de duivel bezeten” of „behekt waren”. En dat enkel en alleen omdat deze verwoorpen zich anders gedroegen of uiterlijke kenmerken vertoonden die de primitieve mens niet kon plaatsen.

Inmiddels heeft met name de wetenschap ons geleerd dat veel veronderstellingen uit het verleden tot het rijk der fabelen behoren en lachen wij om onze oh zo simpel denkende voorvaders.

Onbegrijpelijk is het daarom dat de homobeweging zich in februari '89 zo druk maakte over de publicatie van de onderzoeksresultaten van prof. dr. D. Swaab. Ook het Volkskrant-artikel

Niet om homo's te genezen van 29 december zal ongetwijfeld weer veel verkeerde stof doen opwaaien.

Jammer. Waarom niet dankbaar gebreuk gemaakt van dit soort nieuwe ontdekkingen? Overigens is het niet alleen Swaab die aantoonde dat er duidelijke verbanden zijn te leggen tussen de structuur en het programmeren van onze hersenen. In april 1988 publiceerde het tijdschrift *Psychologie* een artikel van Rolf Degen, die als psycholoog verbonden is aan het tijdschrift *Psychologie Heute*. In dit artikel werden ook onderzoeksresultaten van de Amerikanen Ellis en Ames genoemd, die grote gelijkenissen vertoonden met bevindingen van Swaab en consorten.

Prima toch? Als wetenschappelijk kan worden bewezen dat onze seksuele

gerichtheid reeds in de prenatale fase wordt geprogrammeerd dan kunnen alvast een hele reeks fabeltjes de prullenbak in. Ouders behoeven zich dan niet meer vertwijfeld af te vragen wat ze in de opvoeding fout hebben gedaan, dan maakt het niet meer uit met welk geslacht de eerste seksuele relatie werd opgedaan, dan kunnen vaderloze gezinnen gelukkig verder leven en hoeven jongeren zichzelf geen onnodige verwijten te maken over hun gevoels en kunnen ze hun energie gewoon in hun normale ontwikkeling stoppen. Ook kunnen dan alle EO'ers de boom in met hun genezingsprogramma's.

Niks aan de hand dus, homoseksualiteit is gewoon een afwijking. Maar als een afwijking zo veelvuldig voorkomt (1 op 15 of 20) dan kun je niet langer

van een afwijking spreken. We kunnen daarom in het vervolg beter gewoon praten over homoseksualiteit als differentiatie.

Rein Kroes

ENSCHIEDE

Hersenen

Het artikel *Niet om homo's te genezen* (de Volkskrant van 29 december) opent met: „De hersenen van mensen verschillen van elkaar. Maar naar de oorzaak en betekenis van die verschillen is het voorlopig nog gissen.”

Verschillen tussen mensen zijn volgens mij niet verklaarbaar uit verschillen in hun hersenen, maar net andersom. Mensen verschillen van elkaar en daardoor vormt ieder mens bijvoorbeeld

beeld zijn eigen hersen-, cel-, en DNA-structuur.

Elke fysieke vorm of gedaante wordt als het ware gedragen door bewustzijn. De mens is ook een bewustzijn met een eigen, persoonlijke individualiteit. En het bewustzijn vormt een eigen fysiek voorkomen door materie aan te trekken, en wel in die vorm en samenstelling waarin het mogelijkheden heeft in een fysiek leven uitdrukking te geven aan die impulsen die eigen zijn aan dat specifieke bewustzijn.

Dit geldt voor alle vormen van bewustzijn zoals mensen, dieren, planten, mineralen; zelfs voor ieder kleinste deeltje waaruit ze zijn opgebouwd. Dit betekent dat het bewustzijn zelf die vorm en manier van leven kiest, waarin het zich het best kan ontplooiën.

Ik denk dat deze visie een heel ander licht kan werpen op (de zin van) bepaalde ontwikkelingen in de wetenschap, zoals op het gebied van DNA-technieken, celbiologie, erfelijkheidsleer en hersenonderzoek. Zoals het zich volgens de wetenschap laat aanzien lijkt het of er heel wat te onderzoeken en eventueel te veranderen is aan cellen, genen en hersenen van mensen, planten, dieren, bacteriën enzovoort.

Maar ik denk dat er voorbij wordt gegaan aan het wezen, de drijfveer van iedere fysieke verschijningsvorm en daarmee aan de individualiteit en spirituele kracht van bewustzijn.

Spiritualiteit zou veel meer in de wetenschap geïntegreerd moeten zijn. Zo lang dat niet het geval is, verwacht ik niet veel ontwikkelingen of vindingen die werkelijk bijdragen aan het welzijn van bewustzijn, in welke vorm dan ook.

A. Gultikers

SITTARD

JAN MULDER

FOTO ERWIN OLAF

UK II

DE STAD

Professor Swaab en zijn medewerker Hofman bestuderen hersenen van homoseksuelen („homobreinen”). In *Het Vervolg* van 29 december stond een interview met de onderzoekers en gisteren kritiseerde de heer Gert Hekma in *Open Forum* het gezamenlijke werkstuk van professor en journalist in een stuk met de titel „Onderzoek naar homobrein is blindganger”.

Bij het artikel zien we een afbeelding van twee homobreinen. Het gaat hier om echte exemplaren. De fotograaf kende het geluk de twee homobreinen aan te treffen bij de drinkplaats. Hij had drie dagen moeten reizen voordat hij met de karavaan de gebieden bereikte, waar de bekende Franse ontdekkingsreiziger Lasalle in 1905 voor de eerste keer in de geschiedenis van de mensenbreinen homobreinen had signaleerd. Hij had zich omgedraaid en was zo hard als hij kon naar Tanger teruggelopen. „k Heb homobreinen gezien”, zei Lasalle tegen de burgemeester van Marseille. Die stuurde hem meteen door naar Parijs. Een week later was Frankrijk er met een zware expeditie op uitgetrokken, vol professoren en onderzoekers, van wie Pepercloid later wereldfaam zou vergaren met zijn studie „Natuur: wat wil je?” (Nature: qu'est-ce que tu veux?)

Een illustratie erbij is prettig. Je snaapt meteen waarover het gaat (homobreinen) en je kunt, al lezende, zo nu en dan een oog op de afgebeelde figuur werpen, om je goed in te leven in het doen en laten van de homobreinen.

Onder de foto staat een bijschrift: „Homo's hebben alle reden op hun boede te blijven voor biologen.”

Dit is het educatief-ondersteunende aspect van zo'n illustratie: de nietsvermoedende homobreinen, jongens en meisjes die zich nog van geen kwaad bewust zijn, kunnen aan de hand van het voorbeeld de veilige stand leren.

Bij alarm: zoek onmiddellijk een tweede homobrein op. Kleed elkaar uit en ga over tot omhelzing.

Boeken vergeten!

Wanneer men geen boeken bij zich heeft is het aan te bevelen dat het bovenliggende homobrein (de zogenaamde *tophat*) zich losmaakt uit de omstrengeling. Hij rent de eerste de beste boekhandel in en grist een zootje boeken uit de schappen. Het is niet nodig zo'n ideale hoop als op de foto, die uit Waterlooplein-dozen samengestelde stapel met oude kaften en dito geuren, neer te leggen. De veiligheid is reeds gewaarborgd bij een aantal van plusminus tien. Het maakt niet uit wat het is, als de ondergrond maar uit lectuur bestaat. Je hebt haast,

neem dus dikke bundels, grote tijdschriften (*Interview*) en spreid ze handig uit.

Het misleidende van de illustratie bij het artikel van Hekma is de aanwezigheid van de twee homobreinen op de foto. Je denkt dat het 'm in Adidasbroekjes zit of in die elegante houding (je bent pas een veilig homobrein als je prachtige armpjes hebt en die ook nog in de correcte stand weet te draaien).

Dit is onjuist.

De kwaliteit van deze foto wordt bepaald door de boeken. Net als een smak geld is een stapel boeken heerlijk om in te graaien. Vlei maar neer, hoog op, stoot om en duw ze weer een eindje verder. Een ordeloze stapel boeken is een lust voor het oog. Ik zie hem het liefst op een antiek laag tafeltje. Nota bene de uitgeverij De Bezige Bij zette zo'n zeer geschikt tafeltje onlangs bij het grof vuil toen ik daar over het trottoir liep. Het is oud maar het ronde blad past niet bij de poten van het onderstel: zo ongeveer ziet zo'n tafeltje eruit. Het tafeltje staat inmiddels in mijn werkkamer met de heerlijke stapels boeken erop. Ik heb nog vier, vijf van die tafeltjes om me heen staan. Op twee liggen pakken kranten. Ergens tussen de stapels en torens staat een televisie. De telefoon is nooit te vinden, zelfs als 'ie gaat niet.

De twee homobreinen hadden voor hetzelfde geld op het bestofte spoorwegemplacement van Märklin kunnen liggen dat al jaren met zijn plastic boompjes en industrieterreintjes nutteloos op zolder staat. Ze hadden in een emmer water kunnen zitten — en het effect was nul geweest.

Nu is daar opeens een vreemde aantrekkingskracht.

Een stapel boeken is een stad. Dit is een science fiction-film in zwartwit uit de jaren vijftig. Het monster verplettert de halve stad. De muren storten in, chalets, scholen en fabrieken, het casino en het gemeentehuis, reusachtige gashouders en schoorsteenpijpen: alles gaat plat onder de lichamen van het verliefde homobrein, dat onder het donker zwerk zwaar zuchtend uit de bergen was komen rollen.

De foto bij dat stuk had op mij dezelfde uitwerking als illustrerende beelden van het NOS-journaal bij een onderwerp over financiële eisen van verpleegsters. Het gaat over 5% en je ziet: ziekenhuisgangen met hier en daar een wagentje, de voorkant van een bed, een raam, de conversatiezaal met plant, handenwassen, instrumenten, en de felle lamp van de operatiekamer.

Prachtige, raadselachtige, korte filmpjes.

de Volkskrant VAN DONDERDAG 10 JANUARI 1991

OPEN FORUM

GERT HEKMA Voorzitter werkgroep homostudies aan de Universiteit van Amsterdam

Onderzoek naar homobrein is blindganger

Dat professor Swaab slechts bij toeval gestuit is op een afwijking in het brein van homomannen gelooft Gert Hekma van de werkgroep homostudies niet. Het interview met de hersenonderzoeker bevat in het Vervolg van 29 december meer van deze halve waarheden. Cruciale vragen worden uit de weg gegaan.

Na anderhalf jaar stilte treden Swaab en zijn medewerker Hofman weer naar buiten met hun onderzoek naar het brein van homoseksuele mannen die aan Aids zijn overleden. Zij ontdekten dat de suprachiasmatische kern van deze mannen twee keer zo groot zou zijn als die van heteroseksuele controle-groepen met en zonder Aids.

Evenals indertijd roept het onderzoek meer vragen op dan beide heren kunnen beantwoorden. Tegelijk zijn er ook bepaalde vragen die interviewer Constant Vecht en beide onderzoekers uit de weg gaan. Bovendien maken ze gretig van de gelegenheid gebruik om verschillende mythes te creëren over de opschudding die Swaabs onderzoek indertijd veroorzaakte.

Een hardnekkig voorwendsel van Swaab is dat zijn ontdekking „een pure toevalstreffer" zou zijn. Al in zijn oratie 'Bederven wij de hersenen van onze kinderen reeds voor hun geboorte?' (1980) gaat hij uitvoerig in op hormonen en homoseksualiteit. Hij vaart daar nog geheel op het kompas van zijn Oostduitse collega Dörner, wiens werk in het interview evenwel scherp wordt bekritiseerd. Swaab is al tien jaar bijzonder geïnteresseerd in homo-breinen, maar het is klaarblijkelijk not done in zijn kringen om daar openlijk voor uit te komen.

Castratie

Een oratie is een plaatsbepaling en Swaabs positie is gezien de titel duidelijk: het gaat in zijn onderzoek om de preventie van ongewenste hoedanigheden en gedragingen en in dat verband komt ook homoseksualiteit aan de orde. Hoewel Swaab in het interview met Vecht stelt dat het allerminst zijn bedoeling is homo's te genezen, hebben homo's toch alle reden op hun hoede te blijven vanwege de context van Swaabs onderzoek.

Overigens is de medische wetenschap een beetje veruierd: net gaat munder om het „genezen" van homoseksualiteit dan om de preventie van ongewenste hoedanigheden en gedragingen door genetische manipulatie of langs andere weg. Daarover hult Swaab zich in stilzwijgen, enkele dagen nadat koningin Beatrix in haar kerstrede ernstige zorg over medische manipulatie had uitgesproken.

Swaabs collega L. Gooren (transseksuoloog aan de Vrije Universiteit) heeft eens opgemerkt dat het heel wel denkbaar is dat kennis over het ontstaan van bepaalde hoedanigheden en gedragingen (zoals homoseksuele) kan leiden tot het uitwissen van zulke biologische en sociale verschillen. Misschien niet eens omdat dokters zulke slechteriken zijn, maar gewoonweg omdat ouders daarop aandringen om (vaak denkbeeldige) moeilijkheden te voorkomen.

Swaabs naieve opmerking dat discriminatie van homo's en medisch onderzoek naar homoseksualiteit niets met elkaar van doen hebben, raakt kant noch wal. Sinds een eeuw verrichten dokters medisch-biologisch onderzoek naar homoseksualiteit. Hun „ontdekkingen" hadden altijd praktische repercussies: castratie, operatie van geslachtsklieren en hersenen, hormoonbehandeling, psychotherapie.

Deze „geneesmiddelen" die in Nederland tot voor kort zijn toegepast, hebben veel leed veroorzaakt. Een medicus

die laat blijken de geschiedenis van zijn vak aan zijn laars te lappen, loopt grote kans in dezelfde fouten te vervallen als zijn illustere voorgangers die meestal ook de beste bedoelingen hadden met homo's zoals het door Swaab en Hofman aangehaalde voorbeeld van Magnus Hirschfeld, grondlegger van de Duitse homobeweging.

Het enige nieuwtje van hun onderzoek is dat ze homoseksueel gedrag van mannen niet meer in verband brengen met vrouwelijkheid, zoals medici vroeger voortdurend hebben gedaan. Homoseksualiteit is sekse-neutraal geworden.

net als in de sociale werkelijkheid. De resultaten van het biologische onderzoek lijken de tijdgeest ook nu weer op de voet te volgen!

Folklore

Een andere halve waarheid die in het interview wordt aangeboden, betreft de discussie over het onderzoek. Wilde acties en irrationele argumentatie, vooral van de homobeweging, zouden een open discussie hinderen. Acties behoren echter tot de Nederlandse folklore en dragen veeleer bij aan de reputatie van wetenschappers en de openheid van het debat. Bovendien is er destijds in de pers wel degelijk een serieuze discussie gevoerd over Swaabs onderzoek. Daarbij was de stemming in het algemeen pro-Swaab.

De columnisten en wetenschapjournalisten van Het Parool, NRC-Handelsblad en de Volkskrant steunden zijn onderzoek en bloc. Er is daarom allerminst reden voor Swaab en de zijnen om zich kopschuw te tonen voor publiciteit.

Kritische geluiden kwamen uit de hoek van homobeweging over de ethische kant van het onderzoek en van homologen over het gebruik en de betekenis van het begrip homoseksualiteit. Een enkeling bekritiseerde de geringe omvang en representativiteit van het onderzoek.

Het is nog steeds een open vraag wat Swaab eigenlijk met homoseksualiteit bedoelt. Hij zal wel een suprachiasmatische kernspecialist zijn, maar van homoseksualiteit heeft hij duidelijk geen weet. In het interview heeft hij het zowel over homoseksuelen als over homoseksueel gedrag, en in het vergelijkbare onderzoek van Dörner gaat het vooral om mounting behaviour (actief seksueel gedrag): heel verschillende zaken die op één hoop worden gegooid.

Hoe de suprachiasmatische kern er bij biseksuelen of zogenaamde noodhomoseksuelen uitziet, laten de drie heren buiten beschouwing. Culturele antropologie en geschiedenis hebben aangegeven dat er culturen (Papoea's) en periodes (het klassieke Griekenland) zijn waarin alle mannen homoseksueel gedrag vertonen. Zou het in die gevallen

ook om een vergrote biologische klok gaan? Het verbaast me dat Constant Vecht zulke cruciale vragen die in de eerste ronde al zijn gesteld, overslaat. De weigering deze vragen erbij te betrekken, beperkt de betekenis en de reikwijdte van het onderzoek ernstig. Swaab bereikt er alleen mee dat hij de zoveelste geleerde zal worden die in het zand van de homo-biologie bijt.

Onderzoek, waarbij een bepaalde biologische structuur wordt gekoppeld aan een bepaald psycho-sociaal verschijnsel, of het nu gaat om intelligentie of homo- of heteroseksuele voorkeur, is ondanks mogelijk virtueuze technieken wetenschappelijk onbevredigend, om niet te zeggen derderangs.

Het uit de weg gaan van de vraag in hoeverre het mogelijk is enkel en alleen op biologische gronden terecht onderscheid te maken tussen homo's en hetero's, lijkt me typerend voor de inhoud van en de reactie op Swaabs onderzoek. Het is kennelijk een hele geruststelling voor zowel Swaab zelf als voor een heleboel anderen dat er een duidelijk verschil bestaat tussen homo's en hetero's.

Homo's lijken nu een biologisch welomschreven bevolkingsgroep. Latente homoseksualiteit en polymorfe seksualiteit kunnen in de ban van de wetenschap worden gedaan. De heerlijke eenvoud van deze oplossing is talloze malen eerder een wetenschappelijke blindganger gebleken.

Leefstijl

Uit de epidemiologie van geslachtsziekten en Aids weten we dat verschillende ziekten zich bij sommige bevolkingsgroepen wel voordoen en bij andere minder of niet. Zulke lichamelijke verschillen hebben met leefstijlen te maken, niet met seksuele „geaardheid".

Mijn laatste vraag betreft de journalistiek. Waarom staat de pers nog altijd met de mond vol tanden bij dit gegraaf in de lichamen van homo's en Aids-patienten? Swaab haalde het NOS-journaal en de voorpagina's van de krant, evenals het duo Buck-Goudsmit, hoe vaak en voorlopig de onderzoeksresultaten ook steeds waren.

Waarom verliest iemand als Constant Vecht alle kritische zin wanneer hij tegenover hersenspecialisten zit? Had hij kennis genomen van wat indertijd tegen Swaabs onderzoek naar voren is gebracht, dan had hij scherpere vragen aan Swaab en Hofman kunnen stellen. Nu is de lezer opnieuw met half werk opgezadeld en hebben Swaab en Hofman alweer alle gelegenheid gekregen niks nieuws te zeggen.

Debat over onderzoek naar homobreinen is vals ingezet

laet overlet dat er, zoals Swaab in het interview opmerkte, ook en misschien wel juist misbruik is zonder kennis. He- laas komt discriminatie van homo's ook voor zonder de wetenschap omtrent de vergrote suprachiasmatische kern.

Vakbroeders

Op zichzelf ben ik het met Hekma eens dat een open ethisch debat over dit soort onderzoek gevoerd zou moeten worden. Jammer genoeg zet hij dit debat zelf niet erg zuiver in. Als Swaabs onderzoek wordt betiteld als „gegraaf in de lichamen van homo's en Aids-patienten", dan klinkt de ouverture al vals.

Ten slotte wil ik erop wijzen dat Swaabs onderzoek voorafgaande aan publicatie kritisch is doorgenomen door een aantal vakbroeders. Een van hen was de bekende professor L. Gooren, transseksuoloog aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Hekma voert Gooren op als een medestander, die gewenst heeft op het gevaar van door ouders gewenste medische ingrepen op basis van dit soort kennis. Dat Hekma hem opvoert, is zijn goed recht. Maar dan wil ik even aanstippen dat Goorer — op even genuanceerde wijze — soort- gelijk onderzoek verricht. In geen afwijzend commentaar had toen hij kennis nam van het artikel van zijn collega's Swaab en Hofman.

C. Vecht is publicist en directeur van de Groene Amsterdammer.

Het is Hekma die Swaab en Hofman een eenduidig onderscheid tussen homo's en hetero's in de schoenen schuift. Het enige wat de onderzoekers wisten, was dat tien patiënten die ziekte Aids hadden opgelopen via homoseksueel contact. Zij bleken gemiddeld over een twee maal zo grote suprachiasmatische kern te beschikken als de leden van de controle-groep (mensen met een andere doodsoorzaak). Van die laatste groep was de seksuele voorkeur niet bekend. Het is niet ondenkbaar dat daar ook een aantal homoseksuele — of biseksuele mannen bij zaten. Waar Hekma antwoorden eist, kennen de onderzoekers slechts vragen.

Hekma vindt het „natief" als Swaab stelt dat er tussen zijn vondst en discriminatie van homoseksuelen geen logisch verband bestaat. Ik zelf denk niet dat Swaab naïef is. Ik denk dat hij wil dat mensen elkaar in al hun verscheidenheid accepteren, en dat zuiver wetenschappelijk onderzoek naar die verscheidenheid gewoon plaats kan vinden. Hekma lijkt er naar toe te redeneren dat de maatschappij dergelijk onderzoek niet aan kan, en derhalve verboden moet worden.

Als hij vindt dat mijn ondervraging tot die conclusie had moeten leiden en daarom niet kritisch is geweest, moet ik hem gelijk geven. Alleen dan verschillen wij van mening. Natuurlijk kan wetenschappelijk onderzoek worden misbruikt. En natuurlijk begrijp ik Hekma's vrees. Maar dat

verrengt tot die voor „homo-breinen" en de titel van de oratie in een homovijandig daglicht stelt, is niet pluis. In Hekma's „complottheorie" lijkt het onmogelijk dat Swaab — als hersenonderzoeker ook geïnteresseerd in dementie — dan per toeval tijdens een onderzoek naar dementie bij aan Aids overleden op een vergrote suprachiasmatische kern stuit. Maar ik zie geen reden om aan Swaabs woorden te twijfelen.

Papoea's

Hekma komt vervolgens met het verwijt dat ik als interviewer te weinig kritische vragen zou hebben gesteld. Het is waar dat wij niet over de oude Grieken en de Papoea's hebben gesproken, in wier samenlevingen homoseksueel gedrag wijdverbreid was/is. Wij spraken wel over de invloed van de cultuur in algemene zin, die door de beide onderzoekers bepaald niet onder het tapijt werd geschouffeld. Alleen, over de suprachiasmatische kern bij deze twee bevolkingsgroepen is verdomd weinig bekend.

Bovendien benadrukten mijn gesprekspartners, en ik herhaal het nog maar even, dat zij slechts een correlatie tussen de vergrote kern en mannelijke homoseksualiteit hadden ontdekt, en over de betekenis ervan nog volledig in het duister tasten. Hekma's vragen over biseksualiteit en noodhomoseksualiteit voeren ook verder dan het onderzoek pretendeert.

„Constant Vecht verliest alle kritische zin wanneer hij tegenover hersenspecialisten zit", betoogde Gert Hekma, voorzitter van de werkgroep homostudies aan de Universiteit van Amsterdam, naar aanleiding van een interview van Vecht met de hersenonderzoekers Swaab en Hofman (Wetenschap 29 januari). Hekma wil een open ethisch debat, repliceert Vecht, maar verpest het meteen door zelf de verkeerde toon aan te slaan.

door Constant Vecht WK 17

Gert Hekma's reactie op mijn interview met de Amsterdamse hersenonderzoekers Swaab en Hofman (Open Forum 10 januari) bevat een aantal onjuistheden die rechtzetting behoeven. Dat betreft allereerst zijn bewering dat het een „hardnekkig voorwendsel" van prof. D. Swaab zou zijn dat zijn ontdekking van een vergrote suprachiasmatische kern bij homoseksuele mannen op puur toeval beruiste. Hekma baseert deze bewering op Swaabs oratie uit 1980 (Bederven wij de hersenen van onze kinderen?), waarin uitvoerig zou zijn ingegaan op hormonen en homoseksualiteit. Volgens hem blijkt hieruit dat Swaab „al tien jaar bijzonder is geïnteresseerd in homo-breinen".

De werkelijkheid is wellicht toch iets anders. In de bewuste oratie besprak Swaab de schadelijke effecten van di-

Sinds 1985 is het Muziektheater aan de Amstel de vaste basis van Het Nationale Ballet. Eigenlijk had Rudi van Dantzig (57) er in dat jaar al mee willen stoppen. De overgang van de veel kleinere Stadsschouwburg naar dit kolossale complex maakte de werkdruk enorm groot, al zijn er ook grote voordelen.

In datzelfde jaar verraste de choreograaf de Nederlandse (en buitenlandse) lezers met de autobiografische roman 'Voor een verloren soldaat'. Een spannend en aangrijpend relaas over zijn seksuele ervaring tijdens de oorlog als ochtend van elf met een Amerikaanse bevrijder. Na 20 jaar aan het roer te hebben gestaan van Het Nationale Ballet, gaat Van Dantzig aan het eind van het lopende seizoen, in mei of juni dit jaar, dan toch met pensioen. Nu hij binnenkort meer tijd krijgt, hoopt hij zijn tweede roman te kunnen voltooien. Deze behandelt het gefingeerde levensverhaal van de soldaat van wie hij niet weet hoe het hem is vergaan, maar die zijn fantasie is blijven prikkelen. Uitgeverij De Arbeiderspers zit al te springen om het manuscript. Maar door zijn roerige laatste jaren als artistiek leider heeft hij dit nieuwe boek nog steeds niet kunnen voltooien. Een gesprek met een moe geworden balletdirecteur over dansers, conflicten, homoseksualiteit en aids.

Door Marjan Mes

"Het is tijd om te stoppen", zegt Rudi van Dantzig met grote nadruk. "Tijdens de repetities, als ik mij geestelijk helemaal concentreer, dan kan ik nog een heleboel opbrengen. Maar daarna, als ik thuis kom, de trap op moet, boodschappen moet doen, dan ben ik doodmoe. Ik moet me daarna heel erg ontzien om er de volgende dag weer goed tegenaan te kunnen."

"Het is de combinatie van lichamelijke moe zijn en de geestelijke problemen; van het leiding geven aan een groot gezelschap. Die combinatie vind ik steeds vermoeiender worden. Wij zijn hier in het Muziektheater een prestigeproject geworden waar ontzettend op gelet wordt. En terecht. Maar elke voorstelling vraagt meer energie en een grotere concentratie, niet alleen van mij maar van iedereen."

"Ik had al vier jaar geleden weg gewild. Maar Henny Jurriëns wilde nog niet meteen zijn danscarrière opgeven. Ik zeg: nou Henny, dan dans je nog een aantal jaren en dan ga je geleidelijk mee over. Zo'n geleidelijke overgang zou ook ontzettend goed zijn geweest voor de groep. Zonder enig probleem werd Henny in Winnipeg aangenomen. Van zeventig mensen uit de hele wereld kwam hij er als eerste uit. En toen dat ongeluk Onvoorstelbaar."

Aangetast

Van Dantzig zwijgt even. De verbijstering is nog steeds groot. Hoewel hij oogt als een jongensachtige veertiger heeft een slopende opvolgingskwesie zijn energie de afgelopen zes jaar danig aangetast.

Hij kondigde zijn vertrek als artistiek directeur van 's lands grootste dansgezelschap al in 1984 aan, in de hoop in die tijd rustig een opvolger te kunnen inwerken. Voor hem had dat de danser Henny Jurriëns moeten worden. Maar omdat die niet zonder meer goed viel bij het toenmalige bestuur, vertrok Jurriëns naar Winnipeg in Canada. Om daar met veel succes een gezelschap te leiden.

Han Ebbelaar, Van Dantzig's tweede keus, wenste zich niet te onderwerpen aan een sollicitatieprocedure en trok zich met echtgenote Alexandra Radius terug in Frankrijk. Uiteindelijk werd de Canadees Wayne Eagling benoemd tot Van Dantzig's opvolger.

Het schrijnende van de hele kwestie is dat Henny Jurriëns, die in Amsterdam te licht werd bevonden maar het in Canada zo goed deed, vorig jaar met zijn vrouw bij een auto-ongeval om het leven kwam. Van Dantzig was er maandenlang kapot van.

"Vlak daarvoor had ik hem nog gezien in Canada. Ik wist dat hij terug wilde komen en hoopte dat het misschien toch nog terecht zou komen zoals ik het in eerste instantie gewild had. Met hem als mijn opvolger. En anderhalve week later gebeurde dat ongeluk. Die verschrikkelijke dood van Henny heeft me een tijd helemaal gedemotiveerd. Ik wilde hier helemaal niet meer komen. Ik dacht: wat moet ik nog? Dat heeft een paar maanden geduurd."

Stinkende wonden

"Het leuke van mijn opvolger Wayne Eagling is dat hij Henny en ook Han goed heeft gekend. Wayne lijkt heel erg op mij, denk ik, in zijn omgang met mensen. Maar ik hoop dat hij sterker is dan ik. Dat hij moeilijke beslissingen met meer moed neemt dan ik, want ik ben daar soms heel wankelmoedig in. Inderdaad is er wat mij aangaat terecht geconstateerd dat zachte heelmeesters stinkende wonden maken. Soms heb ik zelf ook wel gevoeld dat mijn aarzelen op een gegeven moment, hoe goed ook bedoeld, niet werkte. Dat je beter soms keihard kunt zeggen waar het op staat."

"Maar dat conflict vermoedt me zo dat ik me vaak echt een vreemde eend in de bijt ben gaan voelen. Ik voel dat er ook raar tegen me aan wordt gekeken. Vroeger dacht ik: jullie kunnen me wat. Ik doe geen pak aan, ik doe geen das om, ik ben wie ik ben. Maar nu heb ik die moed niet meer. In Zuid-Amerika stond er een grote kalkoen op zo'n receptie ter ere van ons gezelschap. Ik heb die opgepakt en buiten de deur aan de arme mensen gegeven, die daar stonden te kijken. Dat is natuurlijk een actie van niks, een gebaartje. Maar ik kon niet anders. De dansers waren het ontzettend met me eens, al schrokken zij er wel van. Ik kan slecht tegen sociaal onrecht, dat heb ik - naar ik mag hopen - van mijn ouders."

Communisten

Rudi van Dantzig werd als kind, ondanks het feit dat zijn ouders vurige communisten waren die heilig geloofden in Stalin, niet met linkse doctrines om de oren geslagen. Maar de linkse sfeer in het gezin, met prenten van Käthe Kollwitz aan de muur, bleef bepalend voor zijn verdere leven en werk.

Zijn jonge leven werd bovendien ingrijpend door de anti-fascistische betrokkenheid van zijn ouders beïnvloed. Hij moest tijdens de Hongerwinter onderduiken op het Friese platteland, waar hij bij toeval in contact kwam met een Amerikaanse soldaat die hem seksueel inwijdde. Een zo aangrijpende gebeurtenis dat hij er veertig jaar later een roman over schreef, 'Voor een verloren soldaat', die in 1985 een bestseller werd.

"Mijn ouders spraken nooit over communisme. Het was niet zoals bij Van 't Reve thuis. Wij lazen alleen De Waarheid. Toen ik in de eerste klas van de HBS hoorde dat mensen die De Waarheid lazen communisten waren, kwam ik er pas achter. Ik ben altijd links gebleven, al vind ik dat mensen mijn balletten niet zo eng moeten interpreteren. Wel ben ik verschrikkelijk geschrokken van alles wat ik in de Oostbloklanden heb gezien. In 1971 was ik in Rusland en ik heb toen ook tegen mijn ouders gezegd hoe naïef zij zijn geweest. Ze waren gehelelonthouders, die echt dachten dat dat soort dingen daar de grondtoon van de maatschappij vormt. Ik heb ze verteld dat daar niet wordt gedronken, maar echt gezopen. Mijn vader wilde het absoluut niet geloven. Hij

had nog altijd dat idee van een gezonde arbeidersmaatschappij. Voor mij is het socialisme trouwens ook niet dood en mag het ook niet dood zijn. Het is toch de essentie voor ons leven om sociaal te zijn. Daarom leef je met elkaar samen."

Rode Schoentjes

De kleine Rudi van Dantzig was geen kind dat al jong danspasjes maakte. Wel hield hij van tekenen en opstellen maken. Door het zien van de balletfilm 'De Rode Schoentjes' werd er plotseling een gevoelige maar bij hem geraakt. Hij zal veertien zijn geweest en kan zich niet meer herinneren waarom en in welke bioscoop hij hem zag. Maar door deze film werd hij zich ervan bewust dat je emoties ook zonder woorden kon uiten. "Ik was totaal verkocht. Ik dacht: in die danstaal kan ik al mijn gevoelens kwijt zonder dat ik iemand iets hoeft te vertellen over mijn gevoelens voor die soldaat, over mijn verwarde liefdesverlangens of mijn seksualiteit."

Op zijn zestiende kreeg Rudi les van een buurvrouw die danseres bij Scapino was. Maar iemand zei: 'als je beroepsdanser wilt worden, moet je naar Sonia Gaskell'. Hij werd artistiek en technisch gevormd door deze bezeten maar autoritaire Russin, leider van het Nederlands Ballet, die hij in 1970 zelf op zou volgen. De klassiek-academische ballettraditie was door haar in Nederland geïntroduceerd en zou door hem verder geconserveerd en gemoderniseerd

worden. Van Dantzig hield het, in tegenstelling tot een groep jonge dansers onder wie Hans van Manen die zich afscheidde met het Nederlands Danstheater, wel met haar uit.

Maat vol

"Maar soms kon ik er ook niet tegen", bekennt hij. "Zij kon vreselijk onrechtvaardig en onmenselijk zijn. Als je als danser te genveel, bestond je niet meer voor haar. Ze kon je aankijken en behandelen alsof je werkelijk stonk. Ik heb meegemaakt hoe ze mensen afmaakte. Vreselijk, want ik bewonderde haar ook en dan kun je dat soort dingen juist helemaal niet hebben. Het is ook het stuitende van mijn eigen functie, dat je bij audities en ook in de groep mensen moet beoordelen op wat de natuur ze meegegeven heeft. Je wilt als danser mooie mensen zien met goed getrainde soepele lichamen. Vaak zie je mensen die zo aardig zijn en keihard werken en toch niet dat hebben om een goede danser te worden. En die moet je altijd teleurstellen op bijkomstigheden als: je bent te dik, je bent niet uitgedraaid genoeg, je hebt een te korte nek. Dus je krijgt die rol niet. Als je nou nog kon zeggen: je bent niet intelligent genoeg of je werkt niet hard genoeg. Dat zijn voor mij twintig jaar lang innerlijke conflicten geweest. Maar nu is voor mijzelf de maat echt vol."

Vanwege zijn onwaarschijnlijk jonge uiterlijk (hij lijkt amper 45) komt de geestelijke vermoeidheid waar Van Dantzig veelvuldig over spreekt, enigszins curieus over. "Ja, dat jonge, dat is wel heel erg bedrieglijk. Een heleboel mensen denken daardoor: het doet hem allemaal niet zoveel. Die redt het wel. En dat is eigenlijk helemaal niet zo aangenaam. Vaak wordt er zo raar op gereageerd dat ik amper nog durf te vertellen hoe oud ik ben. Zo'n Amerikaans sponsorcomité dat denkt dat je nog een jonge jongen bent en naar je begint te kijken alsof je een soort rariteit bent. Dan voel ik me heus niet gevleid."

Bijzondere dansers zijn voor Van Dantzig een belangrijke inspiratiebron om een ballet te maken. Zoals Clint Farha, de spectaculaire eerste solist, die veel hoofdrollen in zijn werk vertolkte als een door eenzaamheid, onmacht en angst gekweld individu in een bedreigende samenleving.

"Clint is als een wild dier uit de vrije natuur. Dat is iets wat je niet veel meer ziet in onze maatschappij, maar dat eigenlijk in iedere danser zou moeten zitten. Een ongetemd en vrij karakter dat bijna niet te handhaven is in een organisatie. Hij heeft ook vaak weg willen gaan. Ik heb altijd moeten soebatten en praten en pleiten om hem te houden. Soms dacht ik: ik houd hem gewoon gevangen in de kooi van het ballet; die jongen wil vliegen en vrij zijn. Maar hij is toch altijd gebleven."

Homoseksualiteit

Dansers en homoseksualiteit. Horen die bij elkaar? Rudi van Dantzig veert op. "Dat valt eigenlijk niet meer samen en dat heeft te maken met de emancipatie van de maatschappij en van de dans. Er is interessant en uitdagend werk gekomen voor mannelijke dansers, sportief en atletisch. Daardoor heb je niet meer van die vrouwelijke dansers. Ik vind dat heel plezierig, omdat het betekent dat dans geaccepteerd is door iedereen en niet alleen voorbehouden aan een homoseksuele incrowd. In homokringen word ik om die opvatting niet zo gewaardeerd. Maar ik vind dat als je homo's wilt emanciperen, je je ook niet moet terugtrekken in clubs en cafés. Daar kan ik niet goed tegen, je vervreemdt de anderen dan alleen maar van je."

Zijn ballet 'Aartsengelen slachten de hemel rood' was opgedragen aan de aan aids overleden schrijver Frans Kellendonk. "Mijn boek kwam gelijk uit met zijn 'Mystiek Lichaam' en werd in de kritiek daar ook wel mee vergeleken. Daarom wilde ik hem graag leren kennen. Maar ik durfde hem niet op te bellen. En toen opeens hoorde ik dat hij doodziek was en kort daarna is hij overleden. Dat ballet ging niet over aids, maar meer over het onheil dat vanuit de hemel op aarde neerdaalde. En dat kon van alles zijn; de vervuiling, de atoombdreiging. In de tijd dat aids doorbrak, ging ik vreselijk van iemand houden. En daar ben ik verschrikkelijk onvoorzichtig mee geweest. We hebben daar ook wel over gesproken. Maar als het voorbij is, schrik je vreselijk en zeg je: mijn God, wat heb ik gedaan. Maar we wisten alle twee van elkaar dat onze levens niet zo waren dat we grote risico's liepen. Ik ben niet iemand die van de een naar de ander gaat. Dat zit niet in mijn natuur. Ik verwijt het een ander niet, maar als ik een relatie heb met iemand dan wil ik hem ook echt kennen en van hem houden."

Rudi van Dantzig neemt afscheid van Het Nationale Ballet

Vreemd kind

De roman 'Voor een verloren soldaat' werd pas gepubliceerd toen Van Dantzig's moeder al overleden was.

"Ik heb haar dat niet willen aandoen. Ik was vreemd als kind, met angsten en nachtmerries. Maar daar werd nooit over gepraat. Mijn vader, die nu 85 is, heeft het wel gelezen, maar er nooit iets over gezegd. We waren toch al geen praterige familie. Het schrijven van dit tweede boek is veel moeilijker. Ik beschrijf nu het verhaal door de ogen van die Amerikaanse man voor wie dat incident in Nederland maar een klein detail was in het grote oorlogsgebeuren. Terug in zijn land gaat hij een verhouding aan met een meisje dat seksueel gretig op hem reageert. Hij kende haar al voor de oorlog. Eigenlijk heeft hij een weerzin tegen welke verbintenis dan ook door die oorlog. Maar toch wil hij wel met haar trouwen omdat ze dat van hem verwacht. Hij doet het zonder overtuiging, je kunt het zwakheid noemen. Het is allemaal fantasie, want ik heb die man nooit meer gezien en dat zou ik ook niet hebben gewild."

JANUARI 1991

TR 17/1/91

FILMS

Lot boefje symboliseert leven in de Sowjet-Unie

'VRIJHEID IS PARADIJS'

In de Sowjet-cinema wordt het socialisme op het moment binnenstebuiten gekeerd. Wat eens met de mantel van het socialistisch-realisme werd toegedekt, of alleen met vage symbolieken kon worden omcirkeld, treedt nu openlijk aan het daglicht. Het socialisme stinkt! De heilstaat is een hell! De Sowjet-burgers zijn verrot!

Het socialistisch nihilisme brak drie jaar geleden door met 'Kleine Vera' van Pitsjoel. Een portret van een rebelse tiener die verstikt raakt in een smerig industrie-stadje en de grenzeloze verveling van haar milieu. Aan hoop, menselijkheid, of schoonheid had Pitsjoel nauwelijks een boodschap.

Al even somber was 'Taxi-blues' van Loungine. Deze film behandelde de haat-liefde-relatie tussen een op geld beluste taxi-chauffeur en een oplichter-saxofonist. Alles in 'Taxi-blues' was gedrenkt in lelijkheid: van de zieleroerselen van de personages tot de straten van Moskou. Dat het nihilisme nu hoogtij viert in de Sowjet-cinema, blijkt ook uit 'Het asthenisch syndroom' van Kira Muratowa, een film over de morele verloedering in intellectuele en artistieke kringen. Deze film gaat in première tijdens het twintigste Filmfestival Rotterdam (24 januari tot 4 februari) en is vanaf 1 februari ook in de filmtheaters te zien.

Muratowa maakte naam met (lang verboden) in warme menselijkheid en subtiele poëzie badende films als 'Brief encounters' (1967) en 'Long farewells' (1971). Haar 'Het asthenisch syndroom' is echter een haast onoverdraaglijk ongenueanceerde eruptie van levenswalg, woede en bittere teleurstelling.

Door de Perestrojka is - zoveel is duidelijk - het deksel van de socialistische beerput gerukt. Zo gulzig en verlekkerd roeren Pitsjoel, Loungine en Muratowa in de Sowjet-drek, dat hun films er bijna ongenietbaar door worden. Bij hen is de ene tendens (het socialistisch-realisme) simpelweg vervangen door de andere (het nihilisme).

In 'Vrijheid is paradijs' tapt Sergej Bodrow gelukkig uit een genuanceerder vaatje. Ook hij laat zien dat de Sowjet-Unie en Sowjet-burgers reddeloos, redeloos en radeloos zijn. Zijn nihilisme gaat echter hand in hand met liefde voor de mens. Bij

hem komen naast verdorven, ook nog goede mensen voor. 'Vrijheid is paradijs' ontleent zijn titel aan de slogan 'Swoboda eta rai'. De afkorting daarvan, SER, siert vele muren in de Russische gevangenis en (als tatoeage) lichaamsdelen van langgestraften. De kreet 'Swoboda eta rai' verwijst bij Bodrow naar de hele Sowjet-maatschappij waarin de mens nog steeds de gevangene van het systeem is.

Bodrows film is gebaseerd op ware gebeurtenissen. De dertienjarige Sasja Grigoriew is ondergebracht in een tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen in Alma Ata in het uiterste zuid-oosten van de Sowjet-Unie. Zijn moeder leeft niet meer. Zijn vader, die hij niet kent, zit in een gevangenenkamp in Archangel in het uiterste noorden.

Het strenge en liefdeloze regime in het tehuis is voor Sasja ondraaglijk. Keer op keer ontsnapt hij en zoekt hij onderdak en steun bij mensen die zijn ouders gekend hebben. Telkens wordt hij weer opgepakt en door de politie naar het tehuis gebracht, waar hij voor zijn uitbraakpogingen zwaar moet boeten.

Sasja's verzet en vrijheidsdrang krijgen richting wanneer hij hoort dat zijn vader gevraagd heeft om een papier dat zijn vaderschap bevestigt. Liftend, verstopt in treinen, bussen en boten en zijn kostje bij elkaar bedelend, of rovend, trekt Sasja dan dwars door de Sowjet-Unie naar Archangel. Onderweg moet hij voortdurend op zijn qui-vive zijn voor de politie.

Na vele moeilijkheden en ontberingen bereikt Sasja tenslotte het kamp van zijn vader, die eigenlijk geen bezoek mag ontvangen. De kamp-commandant doet echter een oogje dicht. Daardoor kunnen Sasja en zijn vader, die nog acht jaar moet zitten, de nacht samen doorbrengen en elkaar beloven dat ze eens samen zullen leven. De volgende morgen moet Sasja weer terug naar het tehuis in Alma Ata.

Bodrow heeft Sasja's omzwervingen haast documentair vormgegeven. Nooit glijdt hij uit in valse sentimenten of goedkope pathetiek. Altijd laat hij rustig, haast onaangedaan, zien wat Sasja overkomt. Die kalmte geeft de gebeurtenissen in 'Vrijheid is paradijs' iets onvermijdelijks. Vooral daardoor is wat Sasja overkomt hemeltergend. Die indruk wordt nog versterkt door het uitstekend gecaste hoofdrolspelertje. Sasja wordt heel ingetogen gespeeld door een onopvallende magere jongen, met een scheel oog en pluizig rossig haar. Door hem wordt Sasja een zwerfhond gelijk, een deerniswekkend verwaarloosd creatuur dat zich onaangedaan laat straffen en zonder enige kouwe drukte zijn eigen gang gaat. Goed gekozen zijn ook de figuren die Sasja's pad kruisen. De directeur van het tehuis is een hardvochtig man. Hij ziet zijn pupillen als uitschot, dat alleen met harde hand in het gareel te houden is. De commandant van het kamp van Sasja's vader is echter een levenswijze en humane autoriteit. Brodow ziet niet

Sasja achter de tralies.

alleen het kwaad, maar heeft ook oog voor het goede.

Ook daardoor is 'Vrijheid is paradijs' een waardevollere film dan het modieuze nihilistische 'Kleine Vera', 'Taxi-blues', of 'Het asthenisch syndroom'. Die films zijn nu al gedaeterd, terwijl 'Vrijheid is paradijs' alleen maar aan kracht kan winnen.

Nu is het nog een rijke metafoor van het Sowjet-leven in de dagen van Gorbatsjow. Over een paar jaar zal hij ervaren worden als een sterke parabel over 'la condition humaine'.

Hans Kroon

Amsterdam-Movies.

JAMAICA ONCE AGAIN IS GREEN, AND THE SLOPES

that rise above Kingston are lush with the illusion of paradise. It is difficult to believe that only

eight weeks ago, on the morning of September

12, 1989, Hurricane Gilbert swept the place

clean, obliterating crops and damaging 70 per-

cent of the island's homes. Then-prime minister

Edward Seaga used the word "Hiroshima" to de-

scribe what he saw on the devastated eastern end

of the island. When the hurricane struck, winds

of 120 miles per hour dumped ten inches of rain

and hurled twenty-foot sea swells against the

headlands at Frenchman's Cove, where Castle

Rock Entertainment's \$9 million remake of *Lord*

of the Flies, based on the classic William Golding

novel, was being shot. Needless to say, it wasn't

the best place to be filming a motion picture. The

landscape, in English director Harry Hook's

memorable phrase, went from Rousseau to Jack-

son Pollock in 24 hours.

By November, when I arrive to visit the set, the houses in the squalid shantytowns of Kingston look as they always have, their leprous facades patched with sheets of zinc, cardboard, and scavenged plywood. The land is resilient, and so are the poor. The homes of the wealthy reveal deeper, more lasting scars: cinder-block walls broken by the wind, copper roofs folded in two. Along the edge of the airport runway, private planes straddle trees or cartwheel along chain-link fences like discarded toys. On the roadside, crushed Japanese cars litter the ditches, and in one yard a Windsurfer protrudes from the side of a panel truck like a spear.

"Dat be the breeze, mon," confides my driver, a lugubrious fellow who drives with the abandon that has made the roadways of Jamaica among the most perilous in the hemisphere. "I tell you, dis Mr. Gilbert, you got to respect him. Killbert Roofus, dat be his name. He take dem roofs, and who feels it, knows it."

The driver points out a shattered beach house draped in power lines and, beyond, a fishing boat stranded hundreds of feet from the sea. "We be a poor people. We get double poorer now. All that suffering, and no recompense."

IN THE WAKE OF GILBERT, Jamaica is a story of apocalypse and survival, the very themes that 36 years ago drove William Golding to write *Lord of the Flies*, his well-known fable that portrays the savagery that consumes a group of schoolboys swept by war to the isolation of a deserted tropical island. It is a bitter book, written by one whose own innocence had been extinguished by the horrors of Hitler's war, a time, he later wrote, when merely to live was to understand that "man produces evil as a bee produces honey."

In the story, the stranded children quickly coalesce into two camps. One is led by Ralph, a democrat, the thoughtful everyman. At Ralph's side is Piggy, the voice of reason that is never heard, an overweight kid who is ridiculed for his habits and ultimately murdered

PAUL GETTY (LEFT),

When Harry Hook set out to remake Lord of the Flies in Jamaica, he never counted on a hurricane. By Wade Davis

for his weakness. The opposite camp is dominated by Jack, who leads the descent into barbarism. Transcending both camps is Simon, a solitary visionary.

It is Golding's dark vision that 30-year-old Harry Hook—writer and director of the widely acclaimed *Kitchen Toto*—has wrestled with for weeks now on location at Frenchman's Cove. "Everyone tells you never to work with kids, animals, or water," producer Ross Milloy notes. "Well, Harry's got all three." But working with 24 nonprofessional children in a foreign country on a location struck by the strongest hurricane to come out of the Atlantic in this century is perhaps the easy part. The greater challenge lies in maintaining his absolute loyalty to the great themes of Golding's novel while translating them in a form that will be accessible to contemporary American audiences. Adding to the pressure is the realization that his version will inevitably be compared to the original adaptation, directed by Peter Brook and released in 1963.

EARLY MORNING, AND THE RAIN begins, first in wild gusts and then more steadily, in broad sheets that fill the horizon. The crew and cast huddle beneath plastic or seek shelter under the spreading branches of the almond trees that line the shore. There are no parents on the set. One of the boys, shirtless,

with tattered trousers of military blue, ignores the storm and drifts slowly up a small creek bed that reaches beyond the set into the forest. His face has the ethereal beauty of the period between boyhood and adolescence.

"Badge!" The assistant director summons him back. "He plays Simon," he adds quietly. "Have to watch him all the time. He gets hurt now, we're in trouble." A week was lost at the start of production, the A.D. says, because Paul Balthazar Getty (who plays Ralph) had broken both arms rappelling out of a tree before he arrived.

Badge Dale slips under the umbrella sheltering the sound board and joins three other boys who are earnestly discussing the most disgusting things they've eaten. He tops them all with a list that includes cat food, garbage bags, and dirt. As soon as the rain subsides, the four of them return to the dam projects they have under way in the mud. In place of pebbles they're using gumballs, freely dispensed by the caterers.

"Look sharp, kids." The boys scramble to their feet and race to their marks, where they stand panting, looking up at Harry Hook with the expectant gaze of choirboys. With his close-

cropped dark hair, polo shirt, and pressed bermudas, he could be one of them. Soft-spoken and proper as a schoolboy, he possesses an old-world charm that alone commands the set.

Wardrobe makes a final adjustment to the cuff of Simon's trousers. In three months, boys tend to outgrow their costumes. Their voices also change, which makes things interesting for the sound editors.

The scene being shot is Simon's dream, an illusory vision of rescue in which the pilot, Captain Benson, played by Michael Greene, momentarily comes to life. He speaks calm words of reassurance that dissolve slowly into terror as the blood from his head wound literally drowns out all hope. Throughout the film, Captain Benson lurks in the shadows. Here for once he stands erect and whole, and at six feet five, Greene looms over the boys like a Gulliver as he tells them help is on the way. Hook's immediate problem is to get the expressions of six youngsters to shift simultaneously from delight at the thought of rescue to horror, confusion, and fear as they see the blood flow from the wound. It is not easy.

"It just takes one of them to screw up," says director of photography Martin Fuhrer. He estimates that working with the boys at least doubles the time necessary for any shot, "and that's working with Harry. Any other director would take twice as long."

Just how Hook achieves what he is after on the set is readily apparent but difficult to describe. Everyone has an opinion. According to Greene, it is the way Hook works with the actors. "Most directors give you a result: 'Be sadder.' Instead of dictating an emotion, Harry manages to stimulate the emergence of the emotion from within you." Milloy puts it this way: "Harry's not a dialogue or performance director. That's not his style. What he does is set a tone that somehow allows him to steal performances from the actors, particularly the children. The result is a series of fleeting moments that even he may not be aware of until he gets to the editing room."

All the explanations are true, but unsatisfying. Watching him on the set, remembering the rich texture and stark themes of *The Kitchen Toto*, one wants to know more about his origins, in Africa, a continent where an instinct for the paradoxical comes with the territory.

Raised in Kenya, the son of a legendary great

white hunter, Harry Hook speaks of his youth fondly as a kind of wild frontier of the spirit, where he felt less torn between two worlds than liberated by his splendid isolation in a land on the cusp of change.

Working with the children of *The Kitchen Toto* helped Hook in assembling the young cast of *Lord of the Flies*. "As a director, I have an innate prejudice against professional child actors," he says. "They're almost always in it for the wrong reasons. I'm not even sure a child actor can be effectively used more than once. In *Toto*, for example, I worked with children, but I wouldn't cast them again, for, terrible as it is to say, the experience tainted them. By the end, they thought they knew what filmmaking was about, which they didn't. For *Lord of the Flies*, I wanted to use a pool of kids who had never even considered the possibility of acting in a picture."

"We knew from the start that the boys had to be American, not just because of the script but because the central metaphor of the novel demanded it. It is America, after all, that now shoulders the burden of empire, that has assumed the mantle of moral rectitude."

To find the boys, Milloy and Hook crisscrossed America, enduring shopping malls, revival meetings, and Boy Scout camps, eventually interviewing more than 10,000 boys aged eight to thirteen. The final cast of 24 ranges from the son of a carnival worker to a scion of the Getty fortune. Most are from small towns and farms, and many had never been on an airplane, let alone out of the United States. Only two were found by professional casting companies. More typical was the selection of Chris Furth, who plays Jack. Milloy knows Furth's stepfather, who lives in Austin, Texas, and one afternoon he was complaining that they were having trouble casting the boy who leads the descent into depravity. "Shit," the man said, "that sounds like my boy Chris." A week later, Chris was on his way to Jamaica.

However eclectic the casting methods, the results appear to be extraordinary. Back on the set, Hook, satisfied with the dream sequence, directs a quick pickup shot of Piggy walking forlornly around the rocky headland. The young actor, Daniel Pipoly, is Piggy. His sad, vacant expression both on and off the set is that of a child accustomed to a life of ridicule who has entered a new world, only to find that for him absolutely nothing has changed.

"Finding Danny was a complete accident," Hook recalls. "I was at a Scout jamboree interviewing dozens of kids when I noticed in the distance this one solitary lad who hadn't even responded to our call. It's difficult to find a fat boy

that you actually care about. But he had this vulnerable quality. Your heart goes out to him. Even the boys feel it. When he first came to the set, he was painfully shy, and he stuttered. Ironically, he has changed more than any of them. He's discovered something he can do, and of them all he's the one who has a future as a character actor. He's damn good."

PLANS TO PRODUCE A NEW film version of the book grew out of a rare collaboration of individuals committed to the integrity of the story. To a great extent, credit lies with Lewis Allen, producer of the 1963 Brook film and an executive producer on the current one. "In the late '50s, Golding sold the rights to Sam Spiegel," Allen remembers, "who had nine scripts done—seven by Peter Shaffer—and in each one, the kids got older, and then girls came in, and Spiegel insisted on a happy ending, with the boys and girls holding hands and leaping over a chasm to safety." Mercifully, Spiegel's attention was diverted by *Lawrence of Arabia*, freeing Allen and Brook to shoot, for a modest \$250,000, the severe, somewhat didactic film that's now considered a low-budget classic.

By 1983, with Golding having received the Nobel prize, pressure grew for a television remake, and, as Allen feared, every script being tossed about made a mockery of the book—something along the lines of *The Swiss Family Robinson* meets *The Blue Lagoon*. Solely to protect the story, Allen contacted Spiegel and secured the remake rights. At the time, he had absolutely no intention of doing anything with them. Within a day, however,

ICM agent Sam Cohn had him considering a new version that would be faithful to the original but would feature an American cast in place of the more inhibited British schoolboys. To Allen, it was an intriguing possibility. By making the setting contemporary and yet sticking to Golding's narrative, he could appeal to a new audience while at the same time demonstrating the universal relevance of the book's powerful themes. Equally impressed by the story's potential, Allen's wife, writer Jay Presson Allen (*Cabaret*, *Prince of the City*), came aboard to do the screenplay, and within days a deal had been struck

with the Ladd Company. The project soon collapsed, however, when Alan Ladd, Jr., dissolved his production company to go to MGM. For two years the project languished, with Allen unwilling to compromise and no major production company eager to back an undiluted version.

In 1988, Creative Artists Agency's Rosalie Swedlin linked Allen's team—which by then included Hook and Milloy—with Castle Rock Entertainment, a company owned in part by *Stand By Me* director Rob Reiner. Initially Castle Rock executives, unfamiliar with Hook, and uncertain about Allen's script, turned down the project. Swedlin, however, persuaded Castle Rock's Martin Shafer to watch *The Kitchen Toto*. "I knew right away that we had a movie," recalls Shafer. "In *Toto*, there's a sense from the very start that things cannot go well, that everyone and everything is preordained, and they can only play out their tragic roles. Harry's ability to present this theme in a completely un sentimental way gives the film such power. That, together with his obvious ability to work with children, made him perfect for *Lord of the Flies*." Castle Rock sliced twenty pages from the script and requested dialogue

changes to strengthen certain characters and further Americanize the tone of the picture, but once that was done, they turned the project over completely to Hook.

THE LINE BETWEEN REALITY AND fantasy is a fine one for 24 boys lifted from their homes and flown to a film set in exotic Jamaica. Rumors persist that the cast of Peter Brook's film began to play out their roles off-camera. "Exaggeration," maintains Lewis Allen, but he does concede that on location in Puerto Rico, "the odd salamander got tossed into a hotel fan."

In a twist that would no doubt have amused Golding, the producers of the current project have gone to great lengths to insulate the boys from their own worst instincts. Off the set, the regimen is strict, and in the initial weeks it was particularly severe. Typically, the boys were expected to line up in two ranks, sounding off their names and numbers, before being led at a march to dinner. Though the rigidity of the program bothered some, who felt that it interfered with the spontaneity of the acting, most involved with the production agree with Milloy, who viewed the discipline "as an anchor in the storm."

Maybe he has something there. "My favorite scene so far was cutting the pig's head off," confides one of children. "It seems weird, but when I get into my costume, my paint and mud, and they give me the knife, you know, my mind changes. I had no recollection of who I was in real life. I just was there with nobody around me. Just the pig. I mean, it was great." With a note of bewilderment that would be disingenuous coming from anyone other than a twelve-year-old boy, he adds, "The paint's like a mask. You put it on, and you can feel it. It hides the real you. The mask makes you just be a savage. Sometimes I have a little trouble getting out of character."

"Satyricon Now" is how Hook sums up the making of this picture. Perhaps he's referring to his interactions with the parents of these boys, some of whom were not at all crazy about the fact that their youngsters were running around in loincloths and face paint, getting off on jamming pigs' heads onto stakes. Or he might mean the transformation of the boys themselves. When they first came to the location, they were so shy that they refused to change clothes in front of anyone. Now, in the words of one of the wardrobe women, "all they want to do is dash about with leaves on their dicks." Almost certainly Hook's thoughts stray back to the day of the hurricane, an experience that more than any other seems to have infused the entire production with an almost mythic sense of urgency.

It was midday on Sunday before coproducer David Lester knew that Gilbert had locked in on Jamaica and would arrive the next day. His options were few, and evacuation was not among them. Decisions were made and carried out with military precision. Job descriptions fell away as

producers worked chain saws, grips scavenged plywood to board up the Great House (where the boys were staying), makeup and wardrobe people evacuated the exposed villas, and the transportation crew struggled to wrap the beach sets and move the equipment to high ground. Though many of the boys would later remember the winds with great flurries of imagination, during the event itself most remained completely oblivious, safely sequestered with their teachers behind the barricaded walls of their schoolroom. Outside it was a different story. As the storm landed, Hook was seen with stunt coordinator Jerry Gatlin

struggling to move an obstinate pig beyond the rising flood waters that lapped at the base of the production office. Between there and the Great House, a distance of but a hundred yards, more than 70 trees blew down. By early Monday, coconuts were flying past at eye level, and the copper roofs of the villas by the sea had crumpled like tinfoil. The island was all wind, water, and white.

Miraculously, no cast or crew members were hurt and no major equipment was lost. But at this point, the entire future of the production hinged upon one factor: the quality of the work production designer Jamie Leonard had done at the principal beach set of Ralph's camp. "Jamie had worked for weeks in preproduction putting up a twenty-foot rock wall to enclose a section of the beach," Lester recalls. "Tons of topsoil came in, and the landscapers planted hundreds of shrubs and even a 40-foot royal palm. The vegetation didn't matter, but had those fake rocks been destroyed, we would have had a dead picture. After all, how do you explain huge boulders blown out to sea?"

The rock wall did survive, and within several hours, Leonard and his crew were back at Ralph's camp, making it look even worse. According to Leonard, "Harry seized upon the potential of the hurricane like lightning. He even tried to shoot some of it. The storm was an incredible gift, for it led us to destroy the

beach in ways we would never have considered. It gave us carte blanche to reproduce the apocalypse."

The only issue was where and how to slot the storm into the script. Milloy favored using the hurricane to mark the martyrdom of Simon, the murder that symbolizes the final, complete collapse of the social order. Logistics alone, however, argued against that idea, for the death occurs late in the script, and Milloy's suggestion would have entailed filming extended prehurricane sequences in a landscape stripped of vegetation. Hook chose instead to insert the storm early in the script, when the camp is first divided between Jack and Ralph. "I saw the storm as a symbol of their psychological disintegration," he explains, "and it was the perfect moment to foreshadow their ultimate moral downfall."

"Then, of course," says Milloy, laughing, "it was just a matter of reproducing Hurricane Gilbert."

DAILIES ARE SHOWN IN THE cavernous Great Hall of Trident Castle, a kitsch mansion with turrets and towers, cupolas and minarets, fused together with half the cement ever poured in Jamaica. The ceiling is at least 60 feet high, and as a local Rastafarian named Dred struggles with the projector, one imagines the waves crashing over the roof as they reportedly did during the apex of the hurricane. It's a grand setting that heightens the power of the raw footage. To make it easier for the boys, the film was shot in sequence, with a lot of earlier scenes later being reshot as the boys loosened up and their acting improved. "The mechanics of how the kids survive is of no interest to Harry," Leonard has told me. "Visually the film is exquisitely shot, beautifully lit and very tactile, but the narrative is completely naked. There is nothing to feast your eyes on. There is no gloss. The entire way through, you are faced with the essential and nothing else."

It is precisely this lack of sentimentality that Golding strived for, that rooted his story in this century of violence. All that matters is the descent of ordinary boys into savagery. From the depths come the faint voices of salvation, but they are hollow, uncertain, possibly false. The message is clear, though disconcerting: Heaven and hell are within us. All the gods are within us. They are only our dreams, and our dreams, like the stunning scenes in this film, are but manifestations of the conflict that lies waiting to erupt. For Harry Hook, as for Golding, there are no good or bad people, just the brutal inevitability of human behavior. ■

Wade Davis is an anthropologist and plant explorer. He wrote the book The Serpent and the Rainbow.

RALPH (GETTY) DEFENDING PIGGY (PIPOLY) AGAINST JACK (FURRH)

Grondrechten verdachten zware misdrijven in verdrukking ON

DNA-test laatste redmiddel

(Door Theo Haerrens)
DEN HAAG — Minister Hirsch Ballin van Justitie wil verdachten van zware misdrijven als moord en verkrachting dwingen, bloed, haar of sperma af te staan om met behulp van de DNA-test hun schuld te bewijzen. Op dit moment kan deze test alleen worden toegepast als de verdachten hieraan vrijwillig meewerken.

„Als je ervan overtuigd bent dat deze man het gedaan moet hebben en het wettelijk bewijs kan niet op een andere manier worden geleverd, moet je de test gebruiken”, vindt advocaat Gabi van Driem, die zich heeft gespecialiseerd in zaken waarin vrouwen het slachtoffer zijn van geweldsmisdrijven. Zij is enthousiast over de plannen van minister Hirsch Ballin. „Het is de enige mogelijkheid”, vindt zij „en het recht op privacy van de verdachte moet daar dan maar voor wijken”.

Van Driem kan zich wel vinden in de voorstellen van de commissie-Moons om de DNA-test alleen toe te passen bij geweldsmisdrijven waarop een straf staat van minimaal acht jaar. Zij heeft er geen moeite mee dat het bewijs al voor een groot gedeelte rond moet zijn, voordat de test uit de kast wordt gehaald. „Er moeten voldoende aanwijzingen zijn dat de verdachte werkelijk schuldig is”, erkent ze „en dan is de test het laatste redmiddel”.

Justitie ziet de DNA-test, waarbij erfelijk materiaal van een verdachte wordt vergeleken met sporen, gevonden bij het slachtoffer of op de plaats

van het misdrijf, als „het sluitstuk van een hele bewijsprocedure. Er moet al een heel ernstige verdenking zijn”. Het is dus niet de bedoeling van iedereen die vagelijk voldoet aan het signalement van de dader, maar gelijk een DNA-test af te nemen. Het ministerie verwacht enkele honderden keren per jaar tests af te nemen.

De artsorganisatie KNMG is beducht voor al te soepel gebruik van „werkzaamheden die feitelijk wezensvreemd zijn aan de beroepsuitoefening”. Secretaris-generaal Th. van Berkestein: „De test mag alleen worden toegepast als iemand wegens gebrek aan bewijs zou moeten worden vrijgelaten terwijl iedereen op zijn klompen aanvoelt dat hij het gedaan heeft”.

Voorwaarden

Het KNMG-bestuur ziet geen medische of ethische bezwaren mits de DNA-test aan strenge voorwaarden wordt gebonden. „De rechter-commissaris, en dus niet de politie of de officier van justitie, moet zeggen: Ik sta met de rug tegen de muur, zonder die test is er geen enkel bewijs”. Verder vinden de artsen dat de wet limitatief moet opsommen wanneer de test wordt toegepast. „Het moet gaan over moord, doodslag of verkrachting en dus niet om een poging tot...”, licht Van Berkestein toe. Maar net als bij euthanasie ligt de zaak gevoelig en daarom wordt pas in april, na consultatie van de leden, een definitief

standpunt ingenomen.

De artsen die de test afnemen - gedacht wordt aan politie- of GGD-artsen - moeten uitdrukkelijk worden aangewezen, maar geen enkele arts kan worden gedwongen mee te werken.

Bij de DNA-test wordt erfelijk materiaal van een verdachte vergeleken met het DNA in sporen die bij een misdrijf zijn aangetroffen. DNA dat gewonnen is uit bloed, geldt als het meest betrouwbaar. Maar wanneer de verdachte bij voorbeeld Jehova's getuige is, kan ook worden volstaan met wangslimvlies, haar of sperma. De test is natuurlijk alleen maar bruikbaar in die gevallen dat lichaamscellen van de dader gevonden zijn. Is dat niet het geval, dan houdt alles op.

Monster

Het nemen van een monster is een ingreep die inbreuk maakt op het grondrecht van de onaantastbaarheid van het lichaam. Gabi van Driem erkent dat, maar vindt dat in deze zeer ernstige gevallen het doel de middelen heiligt. „Wat is het verschil tussen het nemen van een vingerafdruk en het verzamelen van wangslimvlies?”.

De Coornhertliga, de vereniging voor strafrechtshervorming, kijkt daar volstrekt anders tegenaan. „Dat iemand verdacht is van een misdrijf is voldoende om de grondwet te schenden”, concludeert P. Wievel, bestuurslid van de liga. Hij vindt dat veel te gemakkelijk inbreuk wordt gemaakt op

deze grondwettelijke bescherming. „Een verdachte heeft het recht om te zwijgen. Maar dat recht wordt onderuitgehaald als je zegt: steek je arm maar uit, we tappen even wat bloed af”.

De liga betwijfelt bovendien de bruikbaarheid en de betrouwbaarheid van deze „uiterst gevoelige test” en vraagt zich af of politici zich wel realiseren dat met het vorderen van lichaamsmateriaal voor genetisch onderzoek een hele principiële stap wordt gezet. „Als er over vijf jaar technisch nog meer mogelijk is, kun je niet meer terug”.

Minister Hirsch Ballin wil het DNA-onderzoek laten doen door gespecialiseerde artsen. Daarbij wordt gedacht aan het Gerechtelijk Laboratorium in Rijswijk. Als de verdachte dat wil, kunnen onafhankelijke deskundigen van bijvoorbeeld academische ziekenhuizen contra-expertise doen. De kosten - zo'n 1.500 gulden - worden in beide gevallen door de overheid vergoed.

Wat dat laatste betreft, gaat het hier principieel anders dan bij de bloedproef die wordt afgenomen bij dronken automobilisten. Zij moeten een tegenonderzoek zelf betalen. Dat lijkt vreemder dan het is, maar zij kunnen een bloedproef weigeren. In dat geval worden ze beboet alsof ze dronken waren, maar dan gaat het altijd nog om overzichtelijke straffen. Of zoals van Berkestein stelt: „Je kunt niet iemand vijftien jaar achter de tralies zetten, omdat hij weigert bloed beschikbaar te stellen voor een DNA-test”.

Recht op privacy en onaantastbaarheid van het lichaam volgens commissie niet geschonden

Verdachte moet zich onderwerpen aan DNA-onderzoek

VK 5

Van onze verslaggever
AMSTERDAM — De biotechnologie heeft enkele jaren geleden een nieuwe methode van waarheidsvinding in het strafproces geïntroduceerd: de DNA-proef. Met die techniek kan worden vastgesteld of monsters van levend celmateriaal, zoals bloed, sperma, wangslim en haarwortels, van één en dezelfde persoon afkomstig zijn.

Worden bij het slachtoffer van een misdrijf of op de plaats waar het delict werd gepleegd sporen van celmateriaal aangetroffen, dan kan vergelijking met het DNA-profiel van een verdachte met vrijwel honderd procent zekerheid aantonen of de achtergelaten sporen van die verdachte zijn. De DNA-proef kan een belangrijk hulpmiddel zijn voor het bewijs. De test werd in 1988 voor het eerst gebruikt in een strafzaak. Een van verkrachting verdachte man werd vrijgesproken nadat de DNA-test had aangetoond dat bij de slachtoffers aangetroffen sperma niet van hem afkomstig kon zijn.

De vraag rees of de DNA-proef alleen ten dienste mocht staan van de verdachte die er zijn onschuld mee kan bewijzen, of dat het ook als opsporingsmiddel gebruikt mocht worden. Minister Kort-hals Altes die toen op Justitie zat, popelde van ongeduld om het nieuwtje toe te voegen aan het arsenaal strafvorderlijke dwangmiddelen van de vervolgende overheid.

Dat was geen onredelijke wens. Immers in beginsel dienen beide in het strafproces betrokken partijen, het Openbaar Ministerie en de verdachte, over gelijke wapens te beschikken. Daarom was niet in te zien waarom de nieuwe techniek uitsluitend in het voordeel van de verdachte zou mogen worden gebruikt.

De minister besefte dat dat niet zomaar kon. De toepassing van de DNA-proef door justitie vindt zijn begrenzing in mensenrechten die in internationale verdragen en de Grondwet zijn gewaarborgd, met name het recht op de persoonlijke levenssfeer en op de onaantastbaarheid van het lichaam. Bovendien leek een onvrijwillige DNA-test in strijd met het beginsel dat een verdachte niet mag worden verplicht actief mee

te werken aan hetgeen kan leiden tot zijn veroordeling.

Om inbreuk op deze rechten te mogen maken, is een wet nodig die dat toestaat. Zo was ook voor het verplicht stellen van de bloedproef bij verdachten van rijden onder invloed een wettelijke regeling nodig. Maar zelfs als beperking van die ieder mens toekomende rechten door een nationale wet wordt toegestaan, is het nog maar de vraag of die de toetsing aan internationale verdragen kan doorstaan.

Minister Hirsch Ballin werkt nu aan een voorstel om een wettelijke basis te geven aan de DNA-proef, omkleed met waarborgen voor de verdachte. Het grootste deel van het huiswerk is al gedaan door een uit rechtsgeleerden bestaande commissie, de commissie-Moons. Die heeft een compleet wetsvoorstel met Memorie van Toelichting gepresenteerd.

De commissie vindt dat een verdachte van een ernstig misdrijf zich niet aan een DNA-proef moet mogen onttrekken. De belangen van het slachtoffer, diens nabestaanden en van de gemeenschap kunnen zwaarder wegen dan het belang van de verdachte geen bloed of

ander lichaamsmateriaal af te staan.

Daarom moet de proef met behulp van fysieke dwang kunnen worden afgedwongen. Dat is een erg onsympathiek middel. Om die reden vroeg de commissie zich af of er een alternatief was. De verdachte van rijden onder invloed die de bloedproef weigert, wordt niet gedwongen mee te werken. De weigering is een afzonderlijk strafbaar feit, waar een maximum straf van drie maanden op staat. Die straf is nagenoeg gelijk aan wat een veroordeling wegens dronken rijden kan opleveren.

Op het weigeren van een DNA-test zou een soortgelijke sanctie mogelijk zijn. Maar, zo merkt de commissie op, we hebben het bij de DNA-test wel over een ander soort delicten, misdrijven waar straffen van zes jaar of meer op staan. „Wil de sanctie op het niet nakomen van de verplichting lichaamscellen af te staan een daadwerkelijke prikkel vormen voor de verdachte dan zal deze sanctie van vergelijkbare zwaarte moeten zijn.” Dat leek de commissie geen reële optie.

De commissie heeft de verplichte DNA-test tegen het licht van de verdragen gehouden en is tot de conclusie

gekomen dat inbreuken op de privacy en de lichamelijke onaantastbaarheid gerechtvaardigd zijn als het gaat om de opsporing van ernstige delicten en in het belang zijn van het slachtoffer, de openbare orde en de voorkoming van strafbare feiten. Voorts meent de commissie dat het beginsel dat iemand niet aan zijn eigen veroordeling hoeft mee te werken wordt niet geschonden, omdat er bij bloefafname voor DNA-onderzoek geen sprake is van actief meewerken, maar slechts van een — zonedig onder dwang — dulden daarvan.

Duitsland gaat de DNA-proef een specifieke wettelijke grondslag te geven. In Noorwegen mogen verdachten sinds 1 januari 1986 aan een lichamelijk onderzoek worden onderworpen, zonedig onder dwang. Het daarbij afgenomen bloed mag voor DNA-onderzoek worden gebruikt. In Ierland is een wetsvoorstel in voorbereiding over DNA-onderzoek. In Denemarken, Zweden en Engeland bestaat wetgeving die inbreuk op de lichamelijke integriteit toestaat, maar de mogelijkheid van een DNA-onderzoek is daarin niet nadrukkelijk opgenomen.

VICTOR I. FRESOLLE

„Verdachte moet tijdig op de hoogte worden gesteld van de tenlastelegging. Dat kan best per fax”
Sturen dagvaarding per fax verdeelt rechterlijke

macht

VK 23
 Van onze verslaggever
AMSTERDAM — Het zou rechtsongelijkheid kunnen worden genoemd. Het ene rechterlijke college accepteert een per fax aan de verdachte uitgebrachte dagvaarding als rechtsgeldig, het andere verklaart een door de techniek van scanning en piepjes overgebrachte dagvaarding nietig. Het is wachten op een oordeel van de Hoge Raad om de zaak op één lijn te krijgen.

Op de negentien parketten van het Openbaar Ministerie worden verschillende gedragslijnen gevolgd. Dit blijkt uit een door de Bossche advocaat-generaal mr J. van Mierlo ingesteld onderzoekje.

De vraag of een verdachte al dan niet per fax kan worden gedagvaard, rees onlangs in een zaak voor het gerechtshof in Den Bosch. Een verdachte van amfetaminehandel werd op het nipper-tje door de officier van justitie per fax gedagvaard. Volgens de wet moet de dagvaarding uiterlijk tien dagen voor de zitting aan de verdachte worden uitgereikt. De Venlose advocaat mr J. Lucassen, raadsman van die verdachte, meent dat de officier die termijn uit het oog had verloren en daardoor geen tijd meer had de dagvaarding bij de verdachte te laten bezorgen. Hij verstuurdde de dagvaarding per fax naar het huis van bewaring in Maastricht, waar de man destijds was gedetineerd.

Lucassen vroeg het hof de dagvaarding nietig te verklaren. Hij beriep zich

daarbij op een vorig jaar gepubliceerd vonnis van de rechtbank in Alkmaar. Die oordeelde dat „een fax-dagvaarding geen dagvaarding is in de zin van de wet”. Dat het hof in Amsterdam een jaar eerder een dergelijke dagvaarding geldig had verklaard, stelde Lucassen wijselijk niet aan de orde. De wet geeft geen regels over de wijze van „transport” van de dagvaarding.

Het hof in Den Bosch hield de zaak aan en vroeg de advocaat-generaal eens uit te zoeken of het dagvaarden per fax al of niet alledaagse praktijk aan het worden is. Vorige week op de zitting kwam Van Mierlo met de resultaten van zijn opdracht.

Het Openbaar Ministerie in Alkmaar dagvaardt zelden per fax. Almelo doet het in principe niet, maar telt zo'n 25 noodgevallen per jaar waarin het wel gebeurt. In Arnhem komt het eens in de veertien dagen voor. Breda gebruikt de fax regelmatig voor het betekenen van dagvaardingen; Maastricht incidenteel; Rotterdam in uiterste noodzaak („mag geen regel zijn”). Zutphen accepteert de fax-dagvaarding als gelijkwaardig aan een origineel geschrift. Den Haag, Groningen, Leeuwarden dagvaarden nooit per fax, evenals Roermond, behalve in de zaak van de client van Lucassen.

Het Openbaar Ministerie in Amsterdam heeft nog nooit per fax gedagvaard, maar volgens persofficier mr L. de Wit is het wel verdedigbaar dat een fax-dagvaarding rechtsgeldig is. „We moe-

ten niet aan letterknechterij doen; de fax is toch een volwaardig communicatiemiddel. De achterliggende gedachte van het betekenen van de dagvaarding is dat de verdachte tijdig op de hoogte wordt gesteld van wat hem ten laste wordt gelegd. Dat kan best per fax.”

Volgens De Wit komt het veel voor dat de zogenoemde blauwrijes, het betekenisstuk dat de verdachte moet on-

den gehoord, trok Lucassen zijn verzoek tot nietigverklaring in. „Hoe graag ik de discussie over de geldigheid van de fax-dagvaarding ook had willen voortzetten, het was niet in het belang van mijn client. Als de dagvaarding nietig zou worden verklaard, mag de officier weer opnieuw gaan vervolgen. Dan had het nog een hele tijd kunnen duren voordat de verdachte eindelijk weet waar hij aan toe is. Hij prefereerde een uitspraak op korte termijn.”

Een discussie over de geldigheid van de handtekening van de officier van justitie op een gefaxte dagvaarding is achterhaald. Al in 1924 bepaalde de Hoge Raad dat het ontbreken van de ondertekening op het aan de verdachte uitgereikte afschrift van de dagvaarding niet zijn betekenis ontnemt aan het document. Zelfs als het origineel van de dagvaarding niet is ondertekend, leidt dat niet tot nietigheid.

De Hoge Raad heeft zich nog niet expliciet uitgelaten over de geldigheid van een per fax ingediende schriftuur. In 1988 speelde zich voor het hoogste rechtscollege een zaak af waarin de zogenoemde cassatieschriftuur (het stuk waarin beroep bij de Hoge Raad wordt aangetekend) per fax was verzonden. Volgens de wet moet dat stuk door de indienend advocaat persoonlijk worden „ondertekend”. Een per fax verzonden stuk bevat feitelijk slechts een gekopieerde handtekening.

Meijers, advocaat-generaal bij de Hoge Raad, stelde dat de Hoge Raad aan

een gefaxte schriftuur de eis moet stellen dat er een mogelijkheid is om de echte handtekening van de advocaat te controleren, door telefonische bevestiging of door vergelijking met een origineel ondertekend stuk. In de zaak waarover de Hoge Raad moest oordelen, deed zich die omstandigheid voor. De faxhandtekening kon de vergelijking doorstaan met de originele handtekening van de advocaat onder een brief in het dossier.

Gerechtsdeurwaarders vervloeken de fax. Zij vinden — aldus vorig jaar een bericht in het blad De Gerechtsdeurwaarder — het apparaat „een niet te stoppen worstmachine”. Te pas en te onpas wordt door advocaten van de fax gebruik gemaakt bij het verzenden van conclusies en producties. „Heeft de verzender zich wel eens gerealiseerd welk een puinhoop er aan de andere kant van de faxlijn ontstaat? Het een na het ander gekrulde A 4-tje komt er uit. De ontvanger mag nadat de papieren warwinkel bij elkaar is gezocht, beginnen met een puzzel. Welke bladzijde hoort hier en welke daar?”, aldus het artikel.

Als de deurwaarder de papieren op orde heeft gelegd, moeten er drie kopieën worden gemaakt. Om het faxen binnen de perken te houden heeft de Koninklijke Vereniging van Gerechtsdeurwaarders besloten voor faxkosten en het kopiëren van de stukken een bedrag van een gulden vijftig per pagina A 4 te berekenen.

Niet te stoppen „worstmachine” wordt vervloekt

dertekenen als bewijs van ontvangst van de dagvaarding, per fax worden geretourneerd. Het Amsterdamse parket accepteert ook zonder problemen gefaxte stukken van advocaten, zelfs als die volgens de wet aangetekend moeten worden verzonden.

In de amfetaminezaak bij het Bossche hof speelt de kwestie geen rol meer. Nadat raadsman en verdachte de niet tegenvallende eis — twee jaar — had-

Rechter zou vrijlaten verdachte na fout moeten voorkomen

VK 4
 Van onze verslaggever
DEN HAAG — De rechter moet bij ernstige misdrijven de mogelijkheid krijgen de voorlopige hechtenis van verdachten te verlengen, indien de dagvaarding van de officier van justitie vanwege vormfouten nietig is. Zo'n verlenging zou voor hooguit dertig dagen moeten gelden, voldoende om het Openbaar Ministerie de gelegenheid te geven een nieuwe dagvaarding uit te brengen.

Deze aanbeveling doet de commissie-Moons, de commissie die zich bezighoudt met de herziening van het Wetboek van Strafvordering, in een advies aan minister Hirsch Ballin van Justitie. De minister had in oktober om een versneld advies gevraagd, toen bleek dat steeds meer verdachten door dit soort vormfouten op vrije voeten komen.

Het gaat daarbij bijvoorbeeld om fouten in de dagvaarding of bij het uitbrengen van de dagvaarding, die door het Openbaar Ministerie te laat of in het geheel niet zijn opgemerkt.

Geen uitspraak doet de commissie over de vraag of de voorlopige hechtenis ook mag worden verlengd wanneer het OM de geldende termijnen voor verlenging heeft laten verstrijken. Ook in dat soort situaties komen regelmatig verdachten vrij. De commissie heeft moeite met een dergelijke reparatiemogelijkheid, omdat die wellicht in strijd is met het rechtsbeginsel dat niet twee maal hetzelfde dwangmiddel voor eenzelfde feit mag worden toegepast.

Een beslissing hierover kan pas worden genomen, vindt de commissie-Moons, na een grondige discussie over de betekenis van vormvoorschriften en de gevolgen daarvan.

VK 26 Criminologie

In de Engelse televisieserie *The mind machine* komt een man voor die buiten zinnen was geraakt en een moord had gepleegd. De dader was blootgesteld aan een middel om insecten te verdelgen. Dat stof leidde tot verstoringen in het functioneren van de hersenstam. Eén van de effecten daarvan kan zijn dat iemand redeloos agressief wordt.

Deze gebeurtenis staat niet op zichzelf. De laatste jaren heeft zich een gebiedje binnen de psychologie ontwikkeld dat 'gedragstoxicologie' wordt genoemd. De kern is dat tal van biochemische processen in onze hersenen verstoord kunnen worden door vergiften. Zulke substanties worden aangeduid als 'neurotoxisch', wat betekent dat zich ernstige gedragsstoornissen kunnen voordoen. Enkele jaren geleden is over dit onderwerp een stuk geschreven in *De Psycholoog*. Die verhandeling werd niet gevolgd door enige vorm van commotie, en dat is in zekere zin verbaazingwekkend. Waarom?

Eind jaren zeventig schreef de Leidse hoogleraar in de criminologie W. Buikhuisen een boekje, getiteld *Criminologie in biosociale perspectief*. De essentie was dat 'normovertredend gedrag' doorgaans berust op een groot aantal oorzaken. Gedacht moet worden aan de opvoeding en aan sociale processen, maar ook aan vergiftigingsverschijnselen en genetische sturing.

Vanwege deze inmiddels gerespecteerde benadering is Buikhuisen geheel met de grond gelijk gemaakt. Dezer dagen ontving ik Buikhuisen's afscheidsrede. Een ultrakorte samenvatting.

De theorievorming in de criminologie staat vrijwel stil, en beperkt zich tot een kansarme jeugd, de buurt, de school en zo meer. Kortom: het milieu. Buikhuisen laat zien dat de criminaliteit in Oost-Duitsland ongeveer tien procent bedraagt van die in het Westen. De Oost Duitsers hadden er natuurlijk belang bij ons voor te liegen, maar waarschijnlijk mogen we desondanks vermoeden dat zware straffen en een zeer harde sociale controle niet alle criminaliteit kunnen uitbannen. Buikhuisen constateert vervolgens dat een groot percentage van de misdrijven wordt begaan door een relatief klein aantal mensen, en hij vraagt zich af wat er met deze groep aan de hand is.

Gedrag wordt, zoals Skinner ons heeft geleerd, in belangrijke mate gevormd door beloning en bestraffing. Het systeem in de hersenen dat hiermee te maken heeft, is ongeveer in kaart gebracht. De Engelse psycholoog

J.A. Gray duidt het aan als het 'behavioral inhibition system' (BIS). Het betreft een aantal structuren die remmend werken op bepaalde gedragingen.

Omdat mensen in alle opzichten van elkaar verschillen, is het niet gek te veronderstellen dat ook dit systeem individuele verschillen vertoont. Het is denkbaar dat sommige mensen een geringe 'strafgevoeligheid' bezitten, met alle vervelende gevolgen van dien.

Buikhuisen heeft hier onderzoek over gedaan bij studenten. Daar had hij twee redenen voor: de toegang tot delinquenten werd hem in het kader van de verketting geweigerd, en het aardige van de groep studenten was dat grootheden zoals 'kansarmoede' geen rol van betekenis speelden.

Als het BIS niet goed functioneert, gebeuren er twee dingen. De persoon in kwestie heeft de neiging tal van regels te overtreden, en hij is tamelijk ongevoelig voor straf. Het gevolg bestaat dus uit veel criminaliteit en veel recidivisme. Straffen helpt immers nauwelijks.

Buikhuisen doet zijn best om te beargumenteren dat het BIS bij een deel van de onderzochte groep studenten slecht werkte. Dat kan worden opgevoerd uit het feit dat het aanleren van bepaalde conditioneringsreacties (vermijdingsgedrag) bij deze mensen moeizaam verliep. Hun BIS deed het, aldus Buikhuisen, al niet best tijdens de lagere-schoolperiode. Het ging toen als regel om 'ondeugende' kinderen die zowel op school als thuis vaak werden gestraft. Die straf had echter nauwelijks invloed op het gedrag, wat tot gevolg had dat de studenten later veel delicten pleegden. Je mag bij de verklaring van dit verschijnsel dus niet in redelijkheid zeggen dat 'de maatschappij' de schuldige is, en evenmin met het vingertje naar ouders en leerkrachten wijzen. Er is 'iets raars' aan de hand.

Over dat punt blijft Buikhuisen onduidelijk. Hij laat in het midden of het gaat om een psychisch proces dat wij (nog) niet in kaart hebben gebracht, om eventuele neurotoxische stoffen of om een genetische factor. Ik denk dat de mens, evolutionair gesproken, is aangevoerd op een prima werkend BIS en dat dit type criminaliteit derhalve verband houdt met een nog onbekend leerproces, dan wel met botte vergiftiging.

We laten dat uitzoeken door een volgende generatie. Als die zo handig is zich aan te duiden als 'gedragstoxicologen', zal geen enkele beroering ontstaan in wetenschapland.

Signalement / Piet Vroom

Hirsch Ballin bepleit samenwerking in EG bij aanpak criminelen

VK 3
 Van onze verslaggever
DEN HAAG — Minister Hirsch Ballin van Justitie is voorstander van een centrale Europese recherche-informatiedienst. „Op het moment dat in 1992 de controles aan de binnengrenzen in Europa worden opgeheven, moeten we ook beter kunnen samenwerken bij het opsporen van criminelen die van het ene naar het andere land gaan”, aldus de minister zondag voor de AVRO-radio.

Volgens hem moet een Europese dienst zich allereerst richten op de georganiseerde drugscriminaliteit en het witwassen van criminele vermogens.

De minister wil dit idee van een centrale dienst met zijn Europese collega's uitwerken, wanneer hij voorzitter is van de Europese raad van ministers van Justitie. Dit is van juli tot eind dit jaar. Nederland heeft dan het voorzitterschap van de EG. Hirsch Ballin steunt hiermee het hoofd van de centrale recherche informatiedienst H. Wilzing, die vorige week pleitte voor een Europese recherche-informatiedienst.

Het erfgoed van paranoia bij de BVD

De archieven van de Binnenlandse Veiligheids Dienst worden de komende maanden de inzet van een juridische strijd. Vrijdag werd in Utrecht de vereniging Voorkom Vernietiging opgericht, die actie wil voeren tegen het plan van minister Dales om een groot aantal BVD-dossiers zonder meer te vernietigen. De club eist voor elke Nederlander die in de BVD-archieven voorkomt, het recht op inzage en correctie. Maar daarmee zijn niet alle dilemma's opgelost. „We willen vooral vernietiging voorkomen om meer bedenktijd te krijgen voor wat we daarna met die dossiers willen doen.”

door Jeroen Trommelen VK 14

Al vóór de oprichting had de vereniging de wind in de rug, zoals bleek uit een brief van minister Dales van Binnenlandse Zaken. Een inschikkelijke brief, zeker voor Dales. Zij wilde een maand geleden nog niets weten van een publieke discussie over de vernietiging van archieven van de geheime dienst. Dat was immers lastig, principieel onjuist, feitelijk onmogelijk, en dus niet gewenst. Maar vorige week beloofde de minister dat de vernietiging van de eerste hoeveelheid BVD-dossiers minstens een half jaar zal worden uitgesteld, en dat er in de tussentijd uitgebreid wordt overlegd met de Tweede Kamer.

Dat was het eerste succesje voor de vereniging Voorkom Vernietiging, die vrijdagavond in de Janskerk in Utrecht officieel werd opgericht. En het is duidelijk dat de club van kritische BVD-volgers het daarbij niet wil laten. De nieuwe vereniging zal pas tevreden zijn wanneer alle Nederlanders inzage kunnen eisen in alle dossiers van de Binnenlandse Veiligheids Dienst. Verder zal iedereen die in die dossiers voorkomt, het recht moeten hebben erin te schrappen, onjuistheden te wijzigen, of desgewenst het hele dossier te laten verdwijnen.

Dat en niet minder is het eisenpakket van de vereniging, zo werd uiteindelijk vastgesteld.

Omdat ook spionnen en echte vijanden van de Staat van die mogelijkheden gebruik zouden kunnen maken, komt een en ander neer op de opheffing van de geheime dienst in Nederland.

Maar formeel is dat niet het doel, verklaarde het bestuur. „Wanneer dat het resultaat is, is het jammer voor de BVD”, vond voorzitter R. Vleugels, oud-medewerker van het Anti Militaristisch Onderzoeks Collectief (AMOK) en nu zelfstandig BVD-onderzoeker in Utrecht. „Maar over de organisatie als zodanig doen we geen uitspraken, want we willen een zo groot mogelijke bundeling van belangen.”

Belangstelling voor de vereniging is er genoeg. Vooraf hadden zich vijftig leden aangemeld en staande de bijeenkomst kwamen er nog vijftien bij. Los daarvan zijn velerlei organisaties geïnteresseerd in de dossiers die de BVD zelf kennelijk liever kwijt dan rijk is. Vandaag besluit de VPRO (of het bestuur van die omroep) om lid te worden van de vereniging. Hetzelfde wordt overwogen door de homobeweging COC en enkele vakbonden — die wellicht ook hun leden zullen vragen zich bij de nieuwe club aan te melden.

Ook het weekblad Forum, de voortzetting van het voormalige CPN-dagblad De Waarheid, is „behoorlijk geïnteresseerd” en zou volgens Vleugels van plan zijn de vroegere Waarheid-abonnees — waarvan bekend is dat ze stuk voor stuk door de BVD in de gaten werden gehouden — het advies te geven lid te worden. Verder heeft het Nationaal Fotoarchief zich gemeld met een claim op de „historisch unieke” fotoverzameling van de geheime dienst.

Vice-voorzitter Wim Klinkenberg van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) kwam persoonlijk vertellen dat de journalistenvakbond de BVD per brief heeft aangespoord de archieven in elk geval met rust te laten, om ook de journalistiek een kans te geven. Ook persoonlijk staat Klinkenberg sympathiek tegenover de vereniging. Hij is nog steeds niet vergeten hoe tweemaal in zijn huis is ingebroken door de dienst en hoe reeds in 1948 een medewerker van de BVD bij zijn hospita voor de deur stond om haar voor die nieuwe linkse huurder te waarschuwen.

Ten slotte overlegt het bestuur nog met het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, twee andere potentiële gegadigden voor het papieren verleden van de Binnenlandse Veiligheids Dienst. En wanneer er nog meer organisaties geïnteresseerd zijn in het overtuigende papierwerk van de BVD, dan zal de vereniging daarin graag bemiddelen.

Kansloos lijkt de operatie, waarbij in eerste instantie de direct betrokkenen het recht moe-

ten krijgen om hun dossier in te zien, overigens niet. Bestuurslid en advocaat mr J. Pen heeft daarvoor een simpele redenering: wanneer de BVD bepaalde stukken wil weggooien, vallen die papieren kennelijk niet meer onder de „gewichtige belangen van de Staat”. En wanneer ze niet meer onder die noemer vallen, moet het juridisch mogelijk zijn de dossiers te bemachtigen. „Maar er zijn er nog veel onzekerheden. De archiefwet bijvoorbeeld is een prachtige wet, maar procedures zijn er nog nooit over gevoerd.” De juridische strijd zal zeker een jaar gaan duren, voorspelde Pen.

Voor de meeste aanwezigen in Utrecht was er een sterk individueel motief om zich bij de vereniging aan te melden. Zoals de man die pas die ochtend op de radio van het bestaan van de

„We willen niet de indruk wekken dat de dossiers bewaard moeten blijven”

club had gehoord en meteen in zijn auto was gesprongen om erbij te zijn. „Ik ben al vanaf 1956 maatschappelijk bezig en wil dat ook kunnen verantwoorden tegenover mijn kinderen. Ik denk dat er verdomd veel leugens over mij in dat BVD-archief staan.”

Ook uit andere verhalen kwam als het belangrijkste probleem naar voren, dat de BVD-dossiers uitpuilen van verdachtmakingen, roddel en onjuistheden, voornamelijk over linkse, kritische of maatschappelijk actieve Nederlanders. En dat die Nederlanders vervolgens op onduidelijke wijze zijn lastig gevallen, bespionneerd of jarenlang geen functie bij grote bedrijven of de overheid hebben kunnen krijgen.

Bestuurslid P. Klerks, politicoloog en BVD-onderzoeker te Leiden, herinnerde aan het schaarse BVD-materiaal dat wetenschappelijk is bestudeerd. Daaruit blijkt dat de dienst inderdaad veel fouten heeft gemaakt en een onbekend aantal mensen heeft gedupeerd. Als voorbeelden dienen het dossier-King Kong (de Nederlandse dubbelspion in WO II die beschermd werd door prins Bernhard) en het dossier van de overleden cineast Joris Ivens. Klerks: „Ivens was vooral geïmponeerd door de enorme hoeveelheid roddel en achterklap die hij in zijn eigen dossier terugvond.”

„Stel je voor dat mijn dossier honderd jaar

bewaard wordt, terwijl er zoveel onjuistheden in staan”, vatte iemand uit het publiek samen. „Dan kom ik naar voren als iemand die niet deugt. Terwijl ik naar mijn gevoel juist wel deug.”

Het Groen-Linkse Kamerlid Wilbert Willems was het daar helemaal mee eens. Maar dat had een tactische reden. „De vereniging heet weliswaar Voorkom Vernietiging”, zei hij, „maar we moeten niet de indruk wekken dat we willen dat de dossiers bewaard blijven. Ze moeten in principe worden vernietigd, maar pas nadat de betrokkenen in de gelegenheid zijn geweest om ze in te zien.”

Daarmee bracht Willems het dilemma onder woorden waarvan ook het bestuur zich bewust is, erkende Klerks. Aan de ene kant mogen de BVD-dossiers beslist niet ongezien worden vernietigd. Aan de andere kant zouden leugens, fouten en verdachtmakingen over vele tienduizenden Nederlanders liefst vandaag nog in de paperversnipperaars terecht dienen te komen.

Onderzoekers zoals Klerks willen echter ook veel van die BVD-dossiers bewaren. „Joris Ivens vond naast al die roddel ook al zijn redevingen terug: een schat aan biografisch materiaal. De BVD had meer over hem bewaard dan hij zelf, en daar mag de wetenschap blij mee zijn.”

Ook bleek er een historicus in de zaal, die via de BVD het dossier van de Rooie Reus (de overleden Limburgse totaal-activist Dirk de Vroome) had gekregen. „Weliswaar flink onder handen genomen, maar nog steeds zeer bruikbaar voor onderzoek. Ik dacht dat ik mijn hoofdpersoon redelijk kende. Nou, de BVD kende hem beter!”

Leve de BVD dus eigenlijk. Dat ging het niet-wetenschappelijk gedeelte van de vereniging allemaal te ver. „Wat ben jij voor een wetenschapper dat je wilt weten met wie ik geneukt heb?”, wilde de zaal weten. De historicus mompelde dat hij daar nu juist niet in geïnteresseerd is. Maar dat hij het in het bewuste dossier zal terugvinden, tja, dat is inderdaad niet onwaarschijnlijk.

Het voorstel om in de statuten op te nemen dat leden „terughoudend” zullen zijn in het schrappen en laten weggooien van persoonlijke dossiers, werd met grote meerderheid verworpen. Dat de BVD-dossiers een „erfgoed van paranoia” bevatten, moet volgens de leden maar op een andere manier blijken.

De toekomst, besloot het bestuur, zal vooral veel debat moeten brengen. „Dat we vernietiging willen voorkomen, is vooral ook bedoeld om meer bedenktijd te krijgen voor wat we daarna met die dossiers willen doen.”

Gegevens enkele tienduizenden personen van belang geacht voor onderzoek naar Koude Oorlog

Rijksarchief voor tijdelijk bewaren deel BVD-dossiers

Van onze verslaggever VK
JEROEN TROMMELEN 25
AMSTERDAM — Enkele tienduizenden persoonsdossiers van de Binnenlandse Veiligheids Dienst (BVD) uit de periode tussen 1945 en 1985 zullen tijdelijk gespaard worden ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek naar de Koude Oorlog. Het betreft een „representatief gedeelte” van de enkele honderdduizenden dossiers die de veiligheidsdienst wil vernietigen omdat ze overbodig zouden zijn.

Het voorstel om ongeveer 10 procent van deze documenten voorlopig te bewaren, is afkomstig van het Algemeen Rijksarchief in Den Haag. Het advies is niet bindend, maar verwacht wordt dat de BVD ermee akkoord zal gaan. De maatregelen zijn de afgelopen maanden voorbereid door ambtenaren van de Rijksarchiefdienst en de BVD samen.

Het historisch onderzoek zal volgens dit voorstel beperkt blijven tot het pro-

ject dat een geschiedkundige van de BVD zelf, drs D. Engelen, voorbereidt. Na diens onderzoek zouden de dossiers alsnog kunnen worden vernietigd. De rijksarchivaris heeft de BVD donderdag gevraagd om mee te werken aan de „definitieve vormgeving” van de manier waarop de documenten worden geselecteerd.

Het is nog niet bekend welke persoonsdossiers de BVD kwijt wil. Aangenomen wordt dat het gaat om de tienduizenden antecedentenonderzoeken die sinds 1945 zijn verricht voor vertrouwensfuncties bij de overheid; de persoonsdossiers die melding maken van reizen naar het Oostblok; het abonnébestand van het verdwenen communistische dagblad De Waarheid en de ledenadministraties van honderden verenigingen en organisaties die de BVD ooit gevaarlijk heeft gevonden.

In de afgelopen maanden was in grote lijnen al bekend geworden welke voor-

waarden de rijksarchivaris wil stellen aan de vernietigingsoperatie van de BVD. Zo moeten dossiers worden bewaard over personen die verwickeld zijn geweest in „affaires” van de geheime dienst. Ook dossiers van mensen die „beleidsbepalende functies” hebben gehad bij organisaties die de BVD in de gaten heeft gehouden, zouden moeten worden gespaard.

De BVD mag volgens het advies zelf bepalen welke personen „beleidsbepalend” zijn en wanneer een zaak tot een „affaire” had kunnen uitgroeien. De dienst mag ook zelf beoordelen wanneer een zaak van „bijzondere betekenis” is geweest. Volgens drs M. Beekhuis van het archief bestaat echter in grote lijnen overeenstemming met de BVD over wat met deze subjectieve begrippen wordt bedoeld.

Persoonsdossiers van gewone leden van een organisatie die de BVD ooit in de gaten heeft gehouden, of van abonnees van „verdachte” bladen zouden

vernietigd mogen worden, zegt Beekhuis. Dossiers van bestuursleden of redacteuren vallen er dus niet onder. Bij „affaires” geldt de minder duidelijke norm dat „de BVD had kunnen vermoeden dat het in de publiciteit zou zijn gekomen, wanneer de feiten bekend waren geweest.”

Ook de feitelijke selectie van persoonsdossiers die mogen worden vernietigd, vindt plaats door de BVD zelf. Het Rijksarchief zal er via steekproeven op toezien dat de dienst geen belangrijke of compromitterende dossiers in de versnipperaars stopt. De documenten zullen daarvoor een half jaar worden bewaard. „Wanneer bij de steekproef zou blijken dat de BVD zich niet aan de afgesproken normen houdt, kunnen we natuurlijk besluiten om een groter gedeelte te gaan controleren”, aldus Beekhuis.

Het advies van de Rijksarchivaris komt op geen enkele manier tegemoet aan de wensen van de onlangs opgerich-

te „Vereniging Voorkom Vernietiging”. Deze groep van privacy-beschermers, historici en onderzoekers wil een voorlopig verbod op de vernietiging van alle BVD-dossiers.

Eerst zouden alle Nederlanders in de gelegenheid moeten worden gesteld om te weten te komen of er een dossier over hen bestaat. Vervolgens zouden ze zelf over het dossier moeten kunnen beschikken. Volgens de vereniging zijn de dossiers duidelijk geen staatsgeheim meer op het moment dat de BVD ze wil weggooien.

De vereniging verwijst ondermeer naar de situatie in de Verenigde Staten. Daar is in de „Freedom of Information Act” vastgelegd dat FBI en CIA-dossiers onder bepaalde voorwaarden openbaar kunnen worden gemaakt. Operationele informatie (over de geheime dienst zelf, vertrouwelijke informatie, informanten) wordt daarin onlees-

Undercover agent loopt vast op wantrouwen crimineel

Van onze verslaggever **VK JOS SLATS**

DEN HAAG — Het wordt voor Nederlandse politiemensen steeds moeilijker om te infiltreren in criminele milieus. Dat blijkt uit de terugloop van het aantal pseudo-koop-acties. De Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) schrijft deze daling toe aan het feit dat criminelen in toenemende mate rekening houden met de mogelijke aanwezigheid van undercover agenten.

Pseudo-koop-acties, waarbij speciaal opgeleide politiemensen zich bijvoorbeeld uitgeven als gegadigde voor een partij verdovende middelen, zijn in Nederland gebonden aan stringente regels. Een van de voorwaarden is, dat de agent in kwestie zich zo kort mogelijk ophoudt in het criminele milieu. Om beschamende uitglidders te voorko-

trokken politiemensen wordt geheimgehouden. Dat geldt ook voor het aantal keren dat ze in actie komen. Een woordvoerder van de Centrale Recherche Informatiedienst is alleen bereid een beknopt overzicht te verstrekken van het soort zaken waarbij vorig jaar pseudo-koop is toegepast als opsporingsmiddel.

In de helft van de gevallen ging het in 1990 om verdovende middelen en om vermogensdelicten (16 procent), handel in wapens (12 procent) en valheidsdelicten (11 procent). Het aantal van drugszaken is in de afgelopen jaren aanzienlijk kleiner geworden. Veel meer dan dat wil de CRI niet kwijt over het „uiterst gevoelige“ onderwerp. „Als we allemaal cijfers gaan noemen, heeft dat een enorme impact op het criminele milieu“, vermoedt de woordvoerder van de dienst.

Politiek liggen de infiltratie-activiteiten van de politie ook uitermate gevoelig. Hoewel de methode al sinds de jaren zeventig in Nederland wordt toegepast, is het inzetten van undercover agenten pas vijf jaar geleden officieel door de Tweede Kamer geaccepteerd. Daarbij is uitdrukkelijk bepaald dat het een „allerlaatste middel“ is, waarvan de politie gebruik mag maken bij het bestrijden van zware vormen van criminaliteit.

Just in dit soort milieu wordt de rechtschapenheid van de politie-infiltrant behoorlijk zwaar op de proef gesteld. De briefjes van duizend vliegen de pseudo-koper om de oren, gesprekspartners rammelen luidruchtig met hun opzichtige rolex-uurwerken, onderwijl nippend aan exotische cocktails, en niet zelden fungeert een nachclub als decor voor besprekingen over transacties die evenmin het daglicht goed verdragen.

Om de infiltrant niet al te zeer op het sprek te binden, heeft de Tweede Kamer in 1986 nadrukkelijk gekozen voor korte-termijnoperaties. Diepte-infiltratie, zoals in de Verenigde Staten waar undercover agenten zich weken achtereen ophouden in de onderwereld, werd van de hand gewezen vanwege het veel te hoge ontsporingrisico. De belemmeringen die deze principiële werkwijze met zich zou meebrengen, moest de politie maar voor lief nemen, vond de werkgroep (onder leiding van de Alkmaarse hoofd-officier van justitie mr. Josephus Jitta) die de nogal strenge richtlijnen opstelde voor pseudo-koop-acties.

In de praktijk blijkt volgens gegevens van het Bureau Nationaal Coördinator Pseudo-koop intussen steeds vaker dat de beperkte duur van dit soort operaties het succes ervan in de weg staat. Want dat de politie ook niet altijd even eerlijk te werk gaat, is in de afgelopen jaren wel doorgevoerd in het Hollandse criminele milieu. Pseudo-kopers worden dan ook in toenemende mate met wantrouwen bekeken. Het

leggen van contacten met zware jongens gaat moeizamer dan vroeger en vereist niet alleen meer acteertalent, maar ook aanzienlijk meer tijd.

Hoofdcommissaris J. Wilzing van de CRI pleit („heel voorzichtig“) voor wat ruimere infiltratiemogelijkheden. „Als we merken dat we er met onze huidige methoden niet meer komen, moeten we daar toch op z'n minst eens over praten.“ De meest voor de hand liggende oplossing is volgens hem infiltranten in staat stellen ook eens wat langduriger in misdadig gezelschap te verkeren. „Want als we echt willen weten wat er in bepaalde organisaties gaande is, dan zou die termijn wat langer moeten zijn.“

Wilzing zegt zich bewust te zijn van het „hellend vlak“ waarop de politie zich hiermee dreigt te begeven en vindt daarom dat aan de bestaande strenge selectie en „psycho-sociale begeleiding“ van de pseudo-kopers in geen geval mag worden getornd.

WERELDKAMPIOEN

NOU VOORUIT, Amerikaanse chauvinisten, daar gaat-ie dan, hiep hiep hoera voor de laatste Amerikaanse overwinning: de afgelopen tien jaar zijn de Verenigde Staten opgeklimmen van de derde naar de eerste plaats op de ranglijst, de onbetwiste Nummer Een in de wereld, de absolute, niet te kloppen koploper in het gevangenzetten van medemensen — er zitten er op dit moment meer dan een miljoen achter de tralies, terwijl het er in de Sovjet-Unie maar 769 duizend zijn.

Deze buitengewone prestatie is wereldkundig gemaakt door het Vonnis Project, dat de cijfers van het ministerie van Justitie heeft bekeken. Daaruit komt naar voren dat de leider van de Vrije Wereld, per hoofd van de bevolking, zelfs Zuid-Afrika met zijn apartheidssysteem het nakijken geeft. De Afrikaners houden er slechts 333 gevangenen per 100 duizend inwoners op na; in de VS zijn het er 426 per 100 duizend.

De Sovjet-Unie, waar alles in beweging is, is afgezakt naar de derde plaats: slechts 268 gevangenen per 100 duizend inwoners. Maar de VS hebben hun voorsprong heus niet alleen te danken aan de achteruitgang in de Sovjet-Unie; in Amerika is het aantal gevangenen de afgelopen tien jaar meer dan verdubbeld. Geen enkel ander land kan dat tempo bijbenen. Een halfzachte samenleving als die van Nederland gooit maar veertig mensen per 100 duizend in gevangnissen die niks voorstellen. Zelfs in Australië zijn het er meer: 72.

Natuurlijk heeft de Amerikaanse overwinning mede een raciale achtergrond. Van alle 100 duizend zwarte mannen stuurt de Amerikaanse strafrechter er maar liefst 3.109 naar de bajes. Zuid-Afrika, waar de grondwet de burgers minder bescherming biedt, slaagt er niet in meer dan 729 zwarte mannen per 100 duizend achter de tralies te krijgen. Dat is geen serieuze concurrent: Amerika sluit vier maal zoveel zwarte mannen op als het apartheidssysteem.

Bovendien heeft Amerika zich weten te handhaven als Nummer Een op het gebied van de misdaad — hoewel de

Hoogste plaats VK op dubieus ereschavot

cijfers op dit punt minder betrouwbaar zijn. Maar de FBI-gegevens tonen aan dat de misdaadcijfers in de VS sinds 1980, toen de verdubbeling van de gevangenispopulatie begon, met slechts 3,5 procent zijn gedaald. Nog altijd vermoorden Amerikanen elkaar zeven keer zo vaak als Europeanen en verkrachten ze elkaar drie keer zo vaak als (West-)Duitsers.

Natuurlijk heeft Amerika niet zonder offers de top bereikt. Het gevangenhouden van meer dan een miljoen mensen kost de federale regering, de staten en de gemeenten — althans de belastingbetalers — een lieve cent: een slordige 27 miljard gulden per jaar. En om-

dat 43 procent van de gevangenen (namelijk 454.724 van de 1.057.875) zwart is, mag je aannemen dat alleen al het opsluiten van al die zwarten zowat 12 miljard per jaar kost.

Natuurlijk heb je altijd kwezels die willen weten of het wel zoveel geld waard is om mensen op te sluiten in kooien als het aantal misdrijven daarvoor nauwelijks afneemt. Maar de meeste mensen vinden het blijkbaar spotgoedkoop. Hun rotsvaste geloof in het gevangeniswezen zou waarschijnlijk ook niet aan het wankelen worden gebracht door een ander rapport, dit maal van de Nationale Raad voor Misdaad en Overtreding.

Daarin staat dat van de 340 duizend Amerikanen die in 1987 in de petoe belandden, 65 procent geen moord, verkrachting of mishandeling op hun kerf stok hadden, maar alleen vermogensdelicten, drugsmisdrijven of ordeverstoringen. Nog eens 15 procent had zich alleen maar niet gehouden aan de termen van zijn voorwaardelijke vrijlating: voor het donker binnen zijn, van de drugs afblijven, deelnemen aan een cursus, of iets dergelijks. Dat ook aan de opsluiting van zulke kleine overtreder ongeveer 13 miljard gulden werd besteed, geeft wel aan hoeveel prijs de Amerikanen stellen op hun eerste plaats in de eredivisie.

De inspanningen om eerste te blijven gaan intussen onverminderd door. In de tweede helft van 1989 steeg het aantal gevangenen en gedetineerden met nog eens 7,3 procent. Als de gevangenisbevolking in het zelfde tempo doorgroeit: zullen er volgens genoemd rapport niet minder dan 250 nieuwe cellen per dag bij moeten komen.

Maar alle gekheid op een stokje. I weet wel dat Amerikanen graag in alle de grootste en de beste zijn, maar is de hoogste plaats op dit ereschavot eigenlijk geen schande? Wil Amerika echt het land zijn met de meeste gevangenen ter wereld — meer gevangenen dan ooit in zijn eigen geschiedenis? Is dat nu werkelijk nodig?

TOM WICKEL

© de Volkskrant/The New York Times

'Jong kind moet ook berecht worden'

Van een onzer verslaggevers **TR**

AMSTERDAM — De ondergrens in het jeugdstrafrecht, die nu op twaalf jaar ligt, zou moeten worden afgeschaft. Ook voor jongere kinderen is straf immers een onmisbaar middel om schuld- en verantwoordelijkheidsbesef bij te brengen.

Dat stelt ontwikkelingspsychologe Menke Bol in het proefschrift 'Leef-tijdsgrenzen in het strafrecht bezien vanuit de ontwikkelingspsychologie', waarop zij volgende week dinsdag hoopt te promoveren aan de

Vrije Universiteit. Het huidige jeugdstrafrecht geldt voor jongeren van 12 tot 18 jaar. Nog jongere verdachten kunnen door justitie wel worden aangehouden en verhoord, maar niet worden berecht. In ernstige gevallen is wel zogenoemde ondertoezichtstelling (ots) van de kinderrechter mogelijk, maar van straf is daarbij geen sprake. Omdat er volgens Bol geen vaste leeftijd is aan te wijzen waaronder kinderen niet in staat zouden zijn tot verantwoordelijkheidsbesef, zou ook voor hen moeten gelden

dat een vorm van straf volgt op ongeoorloofd gedrag. Dat de strafrechter die straf moet opleggen en niet de kinderrechter of het welzijnswerk is volgens Bol „logisch en het meest duidelijk tegenover de gestrafte“. De psychologe vindt dat de bovengrens van 18 jaar in het jeugdstrafrecht moet blijven bestaan. Bij het vervallen van de ondergrens, moet de leeftijd geen rol spelen in het soort opgelegde straf, wel in de zwaarte ervan.

Bol is puur van psychologische en juridische principes uitgegaan, en niet van gegevens over criminaliteit onder kinderen. Volgens Bol lijkt het aantal ernstige delicten door kinderen onder de twaalf te zijn toegenomen, maar dat blijkt niet uit gegevens van het ministerie van justitie, waaraan Bol als onderzoekster verbonden is.

Abdul roofde helemaal in zijn eentje

Dertien jaar bleek de Rotterdamse „tasjesrover op de fiets” te zijn, toen hij na achttien overvallen op bejaarde vrouwen eindelijk werd gepakt. De man van de kinderpolitie was niet eens erg verbaasd: „Vroeger waren jongens die we hier voor ernstige geweldsdelicten kregen meestal niet jonger dan zeventien. Tegenwoordig ligt de gemiddelde leeftijd op dertien, veertien jaar.” Het geweld van de jongeren wordt zo oninvoelbaar, verzucht de kinderrechter. „Het is voor hen net of ze gewapend een patat met of een patat zonder halen. Voor drie knikkers passen ze grof geweld toe.”

door Weert Schenk

VK ?

Aardige jongen, die Abdul. Intelligent, rustig en van een keurige familie. Niets op aan te merken. Als Abdul op een mooie zondagmiddag in november over een trottoir in Rotterdam fietst, ziet hij voor zich een oude vrouw lopen. De bejaarde dame draagt in haar hand een tas. Abdul passeert haar. Dan steekt hij plotseling zijn hand uit naar het hengsel van de tas en geeft er een ruk aan. Van schrik laat de vrouw de tas los. Abdul hoort aan de hakken van de schoenen dat de vrouw nog probeert hem achterna te komen. Ze roept om hulp.

Hij kent dat geschreeuw inmiddels. Het is voor hem niet de eerste keer; al twee maanden gaat het zo. Abdul weet nog precies wanneer hij met de tasjesroof begon. Beginn oktober vorig jaar, tijdens een uitgevalen lesuur op school, sloeg hij toe op de Mijnsheerenlaan in Rotterdam. De buit was een groene berenportemonnee met 350 gulden, eigendom van een dame van zeker tachtig jaar. Hij had bedacht dat hij oude vrouwen van boven de zeventig moest hebben: „Die lopen niet meer zo hard.” Abdul is dertien jaar.

De „tasjesrover op de fiets” werd hij genoemd, want niemand kende hem. Zijn signalement ging steeds verloren in de snelheid van zijn optreden. Het gebeurde zelfs dat een jonge vrouw die Abdul achterna rende, even later

aan hem vroeg of hij een jongen op een fiets had gezien. Bij de politie kwamen aangiften binnen. De materiële schade was meestal niet groot. Wat hebben oude vrouwen tenslotte in hun handtas? Sleutels, een bejaardenpas en vaak niet meer dan een paar tientjes.

Toch is tasjesroof een zwaar delict, zeggen Henk Boender en Willemjan Muysson van de Rotterdamse jeugdpolitie. „Het is diefstal met geweld. Het brengt een enorm gevoel van onveiligheid teweeg dat in geen enkele verhouding staat tot de kleine buit. Bovendien is het een heel laffe daad omdat zwakke slachtoffers worden uitgezocht.”

De politie zet in november dan ook een speciaal recherchesteam op de golf van aangiften over tasjesroof in de buurt van metrostation Maashaven. Achttien jongens in de leeftijd van dertien tot zeventien jaar worden aangehouden. In wisselende groepjes hebben ze zich schuldig gemaakt aan zeker zeventig berovingen.

Tijdens het onderzoek komt ook de alleen opererende „tasjesrover op de fiets” in beeld, maar hij kan nog niet worden opgepakt. Op die zondagmiddag in november gebeurt dat onverwachts. Als Abdul er hard vandoor wil gaan, loopt de ketting van zijn fiets. Een man die op het hulpgeroep van de bejaarde dame reageert, pakt hem beet, maar wil hem weer laten gaan als hij ziet dat Abdul nog maar een knulletje is. De kleine tasjesrover moet dan wel beloven het nooit meer te doen. Maar anderen vinden dat de politie erbij moet komen. Abdul bekent achttien berovingen. De opbrengst is opgegaan aan snoep en bioscoopbezoek.

Boender en Muysson staan versteld van Abduls lef. „Die andere tasjesrovers hadden elkaar nodig omdat ze anders niks durfden. En zo is het meestal. Het enge van deze jongen is dat hij het helemaal in zijn eentje deed. Op die leeftijd! Die jongen vertrouwt helemaal niemand.”

De jeugdpolitie heeft de indruk dat de gemiddelde leeftijd waarop kinderen in de misdaad stappen, aan het dalen is. Muysson: „Het zijn steeds jongere kinderen die in de fout gaan, meestal eerst met diefstalletjes in winkels. Je ziet het ook aan het agressief gedrag. Vroeger waren jongens die we hier voor ernstige geweldsdelicten kregen meestal niet jonger dan zeventien. Tegenwoordig ligt de gemiddelde leeftijd op dertien, veertien jaar.”

Officiële cijfers over de gemiddelde leeftijd van jeugdcriminelen zijn moeilijk te verkrijgen. In de statistieken wordt de grens van achttien jaar gehanteerd, de leeftijd waarop jongeren in het volwassene strafrecht komen. De CRI, de Centrale Recherche Informatiedienst in Den Haag, merkt in elk geval dat

steeds meer jongeren van 18 tot 25 jaar zich bezig houden met gewapende overvallen.

Het valt Dick Vledder, chef van de CRI-overvallencentrale, op dat er een grote aanwas is van criminele jongeren. „Als we vroeger een groep overvallers oprolden, was het een tijdje rustig. Nu duikt meteen een andere groep in dat gat. Er zijn geen periodes van betrekkelijke rust meer. De meesten van deze jeugdige overvallers zijn op jongere leeftijd met kleinere dingen begonnen. Meer dan de helft is al eens veroordeeld.”

Vledder signaleert ook dat de jonge misdadiger brutaler is en de directe confrontatie met het slachtoffer aandurft. „Ze richten zich vooral op simpele objecten waar het grote geld bepaald niet te halen is. Het is hun alleen te doen om het eigen geldtekort af te dekken.”

„Vaak schrikken ze er niet eens van dat ze voor de rechter komen”

Dan komen ze gewoon wat vaker terug. „Nou en?!” zeggen ze, dat is hun mentaliteit.”

Het geweld van de jongeren wordt zo oninvoelbaar, verzucht A. Leeser, vice-president van de Amsterdamse rechtbank en kinderrechter. „Als ze met een georganiseerde bende een bank zouden overvallen, kun je je er nog iets bij voorstellen. Maar ze organiseren niets. Als je daarnaar vraagt, kijken ze je met glazige ogen aan. Het is voor hen net of ze gewapend een patat met of een patat zonder halen. Voor drie knikkers passen ze grof geweld toe. Die waanzinnige agressie is een verontrustende ontwikkeling.”

Het beangstigt haar dat die jongeren het allemaal zo vanzelfsprekend vinden. „Een overval op een kassa met een paar tientjes erin doe je niet met een nepper, maar met een doorgeladen pistool. Gewoon, zonder erbij stil te staan dat het ook nog wel eens voor jezelf gevaarlijk kan zijn.”

Ze geeft als voorbeeld de recente overval op een ouderraad van een school in Amsterdam. „Wat is daar nou in vredesnaam te halen?!” roept de kinderrechter verbaasd. „De schooldirecteur noemde de overvallers professionals, maar volgens mij is zo'n overval juist heel onprofessioneel. Profs proberen een grote buit te halen met zo min mogelijk risico. En dat is

het beangstigende: het gedrag van die jongeren is heel slecht beredeneerbaar; ze deinzen nergens voor terug.”

Leeser heeft geen idee wat de oorzaak van deze ontwikkeling is. De jonge verdachten kunnen het haar in elk geval niet duidelijk maken. „Dan komen hier twee van die grote parketwachters binnen met een jongetje van twaalf, dertien jaar, dat nauwelijks boven de tafel uitkomt. Die heeft dan met anderen tasjes geroofd en winkeliers bestolen. En hij kan mij niet uitleggen waarom.”

Ze vertelt dat een jongen van veertien jaar eens tegen haar zei dat hij na schooltijd uit verveling tasjes roofde. „Hij stond hier voor drie berovingen op dezelfde dag, waarbij hij alleen en met anderen de vrouwen op het hoofd had geslagen. Ik zeg na de tweede kun je toch niet meer spreken over verveling. Maar hij zegt: het was verveling. Tja...”

De kinderrechter haalt haar schouders op. „Misschien hebben ze weinig te verliezen. Vaak schrikken ze er ook niet van dat ze voor de rechter komen. Misschien denken ze: 'Als ik vast zit, kan ik op tijd televisie kijken of tafeltennissen.' Ik weet het echt niet.”

De berechting van deze kinderen is moeilijk, erkent Leeser, maar als het delict niet al te zwaar is, lijkt alternatief straffen haar toch de beste weg. Ze denkt dan bijvoorbeeld aan de „kwartaalcurcus”. Die straf houdt in dat de veroordeelden dagelijks gedisciplineerd cursussen moeten volgen. Als ze daarbij een van de regels overtreden, gaan ze alsnog de gevangenis in. „Ik wil voor mezelf weten dat ik het in elk geval heb geprobeerd. Niet iedereen komt bij ons terug. Als niets helpt, kun je altijd nog tot gevangenisstraf overgaan. Maar dan is ook echt duidelijk dat ze bewust voor de criminaliteit hebben gekozen.”

Een groot probleem voor de kinderrechter is het tekort aan plaatsen in de internaten waar de jonge criminelen een soort heropvoeding moeten ondergaan. Ook kinderen met een psychiatrisch beeld zijn nauwelijks onder te brengen. En als het lukt, zijn volgens Leeser de mogelijkheden voor een afgewogen behandeling zeer beperkt. „We krijgen weer op ons bord wat we niet goed kunnen plaatsen”, zegt ze.

Abdul wacht intussen in een jeugdgevangenis op zijn berechting. De rechter-commissaris vond zijn geval zo ernstig dat hij ondanks zijn goede cijfers op school niet vrij mag rondlopen. Volgens het proces-verbaal is hij blij dat de politie hem heeft opgepakt: „Anders was ik gewoon met tasjes roven doorgegaan.” Abdul zegt zijn les te hebben geleerd: „Ik heb er spijt van.” De mannen van de Rotterdamse jeugdpolitie kunnen het moeilijk geloven.

Amsterdamse politie houdt weer jonge overvallers aan

Van onze verslaggever VK 22

AMSTERDAM — De politie van Amsterdam heeft dinsdag weer kans gezien drie overvallers van winkels te grijpen. In een tram werd een 14-jarige jongen gearresteerd die een sportzaak had overvallen. Later op de dag hield een speciaal politieteam twee 17-jarige jongens aan, die hadden geprobeerd een slijterij te beroven.

De afgelopen week waren er al tien personen na een overval op een winkel gearresteerd, nadat de Amsterdamse politie een groot offensief tegen de overvallen op middenstanders had aangekondigd.

Vrouwen slaan is lekker

Wie luistert naar een vrouwenstem, moet oppassen dat hij geen oor-over-spel bedriift. Een vrouw een hand geven, is hand-overspel. Een vrouw slaan, kan geoorloofd en soms nodig zijn. Trouw geen buitenlandse. Deze, en nog veel meer soortgelijke verboden en adviezen staan in het boek *Islamda Kadın*, Vrouwen in de Islam.

De schrijver komt niet uit Staphorst, maar uit Istanbul. Het is de theoloog Bekir Topaloglu van de Marmara-universiteit. Onlangs verscheen de zeventiende druk van zijn boek. Uit deze Turkse bestseller stijgt de geest op van het islamitisch fundamentalisme, dat ook in Turkije groeit. De hooggeleerde zet zich af tegen de coitus interruptus, want dat is een „schending van het islamitisch expansionisme”. Natuurlijk haant hij op de noodzaak dat vrouwen hun lichaam bedekt houden, anders worden ze de „slavinnen van mode, ijdelheid, wellust en de invloed van buitenlandse mannen”. Het Westen is een poel van verderf: „In islamitische landen die het Westerse model overnemen, is de prostitutie toegenomen. Er schuilt iets van waarheid in de woorden dat geen enkele Europeaan kan zweren bij de identiteit van zijn vader.” Vrouwen die hun man tartten of hun huwelijk op het spel zetten, kunnen worden geslagen. Dat „tarten” kan zijn: omgang met „verboden” mensen, verzaking van haar plichten als echtgenote en verspilling van het geld van haar man. De professor ziet een seksuele oorsprong in de opvatting van de Koran over het slaan van vrouwen: „Sommige mensen kunnen seksueel alleen bevredigd worden als ze worden geslagen. Dit heet masochisme.”

De Derde wereld is veel derder dan wij

Verzamel rake, ontwapenende opmerkingen van kinderen en je succes is verzekerd. Toch verklaart dat nog niet waarom een boekje met opstellen van een Italiaanse schoolklas in 1990 liefst een half miljoen keer over de toonbank is gegaan. Met die verkoopcijfers komt *Io speriamo che me la cavo* (Laten we hopen dat ik het red) op de tweede plaats van de best verkochte boeken in Italië, pal na *Insciallah* van Oriana Fallaci.

Marcello d'Orta, leraar op een lagere school in Arzano bij Napels, kwam op het idee om zestig opstellen van zijn leerlingen te bundelen. Nijgh & Van Ditman bereidt een Nederlandse vertaling voor. Voor het eerst zeggen Zuiditaliaanse kinderen ronduit wat ze vinden van de andere kant van de Italiaanse medaille.

Geld speelt een belangrijke rol: „Het kan mij niet schelen wat ik ga doen als ik groot ben, als ik maar verdien”, schrijft een jongetje. Maar ook: „Als ik miljardair zou zijn, dan zou ik alles geven aan de armen, de blinden, de Derde Wereld, de zwerfhonden. Aan de rijken van Napels zou ik niets geven, maar aan de armen alles, vooral aan de aardbevingen. Daarna zou ik de hele camorra doodmaken en de drugsverslaafden redden.”

In Milaan, lezen we, wonen alleen maar rijken, maar de mensen kijken je niet in de ogen en als je valt, laten ze je rustig liggen. „In Napels daarentegen helpen ze je overeind.” Een jongetje schrijft naar zijn vader die naar Turijn is gegaan omdat hij werkloos was: „Jij wilde niet naar Turijn, herinner ik me; je zei dat het klimaat walgelijk was, de taal walgelijk, het eten

walgelijk, dat alle Torinezen walgelijk waren. Jij wilde niet naar Turijn, herinner ik me, maar je hebt er noodgedwongen naartoe gemoeten.” Een leerling beschrijft zijn huis, een treurige bouwval: „Mijn moeder zegt dat de Derde Wereld zelfs geen bouwval heeft, en dat we daarom niet moeten klagen: de Derde Wereld is veel derder dan wij!” Een ander schrijft over Arzano: iedereen is er vies, alles is oud en bouwvallig, en het wemelt er van afval en „gedrogeerde spuiten”. In Zwitserse ziekenhuizen zijn geen ratten, maar dat kunnen alleen smokkelaars betalen. „Als je in Napels een gerwel krijgt, ga je in Napels dood, maar als je naar Zwitserland gaat, ga je later dood, of je blijft leven.” Niet alles is maatschappijkritiek. Een jongetje wil in het Stenen Tijdperk leven, toen een kind direct na zijn geboorte „al een primitief mens was”.

Autoritaire ouders zijn zeldzaam

Het moderne gezin is democratisch. Autoritaire ouders zijn alleen nog maar uitzondering op die regel. Dat stelt drs F. van der Linden, in het proefschrift waarmee hij op 6 februari aan de Leidse universiteit hoopt te promoveren. Bijna 80 procent van de jongerenervaart de eigen gezinsituatie positief. Er is een goede verstandhouding met de ouders en van een generatiekloof is geen sprake. Er zijn moeilijkheden en conflicten genoeg, maar die gaan over kleine alledaagse dingen. Ruzies over helpen in de huishouding en tijd van thuiskomen staan daarbij aan de top. Jongeren hechten grote betekenis aan individualiteit en leggen grote nadruk op relaties.

Politieberichten Lelystad

"FRIVE NAAR FRIVE" 30

Aanrijdingen FLIVOLANDS

Op de Larserweg vond vrijdag om 10.35 uur een aanrijding plaats. Bij de afslag van de A6 stopte een auto voor het rode licht, de auto die achter hem aan kwam had dat schijnbaar niet in de gaten en reed er bovenop.

Er was veel blikshade en de 32-jarige man uit de Auto die achterop reed is met verwondingen naar het ziekenhuis gebracht.

Op de Stationsweg, tussen de Schouw en de Boer, vond een aanrijding plaats tussen een auto en een fietser. De auto reed tegen de fietser op toen hij ging rijden nadat het verkeerslicht voor hem op groen gesprongen was. De fietser had letsel en is onder behandeling gesteld.

Inbraak via slaapkamerraam

In de Gondel heeft een inbreker kans gezien om via de berging en het open slaapkamerraam een woning binnen te sluipen. Dit gebeurde tussen 20.45 en 23.00 uur, vrijdagavond. De bewoners zaten rustig beneden en hebben van dit voorval niets gemerkt.

Er is gestolen; een kleurentelevisie, een videorecorder met afstandsbediening en wat nederlands geld. Op dezelfde manier is in een woning op de Wold ingebroken, hier werd ook een videorecorder met afstandsbediening en wat sieraden gestolen.

Geweldpleging

De eigenaar van snackbar "Zebra" in de Florijnstraat, is vrijdagmiddag met de dood bedreigd. De man had een klant vast die zich

nogal hinderlijk gedroeg tegen de andere klanten. Aangezien dit niet de eerste keer was, wilde de snackbar-eigenaar deze man de zaak uitzetten. De man, een 16-jarige Lelystedeling, was het hiermee niet eens en verzette zich hevig. Ook zijn vriend veroorzaakte de nodige problemen.

Mishandeling

Een 17-jarige man uit Lelystad is vrijdag mishandeld door een voor hem bekend persoon. De reden van de mishandeling is voor hem echter volstrekt onduidelijk. Dit gebeurde op de Schouw.

Winkeldiefstallen

Een 11-jarige jongen uit Lelystad, heeft vrijdag om 17.45 uur bij Top Tien voor fl. 12,24 aan kauwgom gestolen. Gezien zijn jonge leeftijd is hij na een berisping naar huis gestuurd.

Bij Bart Smit is zaterdag voor fl. 20,90 gestolen door een 9-jarige Lelystedeling. Hij vertelde dit, na bedreiging, in opdracht gedaan te hebben. Ook hij werd na een reprimande thuis afgeleverd.

Toevallige ontmoeting

Al een tijdje was bij de politie bekend dat een man vanuit een rode auto jonge meisjes, in de leeftijd van ongeveer 10 jaar, vervelende vragen stelde, vooral op het seksuele vlak.

Vrijdagnacht ontmoette de politie toevallig deze 27-jarige Lelystedeling en nam hem mee naar het bureau. Een van de aangeefsters had destijds een zeer duidelijk signalement van de man gegeven, en daarvoor kon de man ook geïdentificeerd worden. Aangezien het stellen van vragen op zich niet echt een strafbaar feit is, kon de man hiervoor niet vervolgd worden. Hij heeft echter wel een waarschuwing gekregen en wordt nu ook in de gaten gehouden.

Omdat de man toch op het politiebureau was, kon hij meteen een nog openstaande boete van fl. 450,- betalen.

Levenloos op het fietspad

Op het fietspad van de Jol, ter hoogte van C 1000, is vrijdagnacht

een 58-jarige man levenloos op de grond aangetroffen. Na onderzoek bleek dat de man behoorlijk dronken was, en gewoon van zijn fiets was gevallen en daarbij een fikse hoofdwond had opgelopen.

Rijden onder invloed

Op de Stelling reed zaterdagochtend om 01.00 uur een man in een witte Opel Kadett over de groenstrook. Toen hij in de gaten kreeg dat hij door de politie achtervolgd werd, nam hij de benen. De man bleek gedronken te hebben en ook zijn verzekeringspapieren waren niet in orde.

Na onderzoek bleek de bestuurder ook nog 16 jaar te zijn. Tegen hem is proces verbaal opgemaakt.

Vernieling van auto's.

Zaterdagochtend om 05.25 kwam een melding binnen dat er op een parkeerplaats in de Schouw auto's vernield werden. Een dronken man bleek dit op zijn geweten te hebben, maar hij wist niet meer wie hij was. De politie heeft hem een passende slaapplek toegewezen en later op de dag kon hij vertellen dat hij in 1953 geboren was en uit Lelystad kwam.

Bedreiging

Zaterdagochtend is een 57-jarige man door twee jongens van ongeveer 16 jaar bedreigd. Op de Schouw bij de houten brug kwam één van de jongens met een mes op hem af. Tot grote schrik van de ouders begon de man van zich af te slaan. Eén van de jongens werd hierbij over de reling van de brug gegooid en kwam na door het ijs te zijn gezakt in het water terecht. De andere jongen viel op de grond nadat hij een schop had gekregen. De ouders bleken hierna spoorloos.

Rijden zonder rijbewijs

Een 28-jarige vrouw is op de Houtribedreef aangehouden door de politie. Zij bleek zonder rijbewijs te rijden. Twee van haar vier kinderen zaten op de achterbank zonder gordels, en haar 8-jarige zoon zat met zijn broertje van 1 jaar op schoot op de voorstoel. Tegen de vrouw is proces verbaal opgemaakt.

Zwerfkinderen van Rio worden afgeschoten als wild

den. Het resultaat was dat instellingen de kinderen gewoon de straat opdoorden. Daar werden zij een prooi voor de doodskaders. Het aantal moorden is juist gestegen.

De laksheid van de regering tegenover de moord op kinderen staat in schril contrast met de harde actie om een golf ontvoeringen van vooraanstaande zakenlieden te bestrijden, aldus Do Nascimento. Daarvoor werd zelfs de wet aangepast.

Do Nascimento is ook bitter over het "achaduwkabinet" van kinderen dat Collor heeft ingesteld. Een publiciteitsstunt zonder inhoud, vindt hij. Collor gaf een forse duut om de jonge schaar duwministerjes, allen kinderen uit de goede middenklasse, in de kleren te steken. Do Nascimento's organisatie kreeg een guiden of zeven per straatkind, voor voedsel.

Het ziet er niet uit voor Brazilië straatkinderen. Zij zijn niet de enige armen. Iets meer dan de helft van de bevolking moet leven van minder dan 220 gulden per maand. Een half miljoen meisjes leeft van de prostitutie. Trindades: "Het leven in Rio's sloppenwijken is niets waard, want niemand heeft wat te verliezen, behalve een ellendig leven."

President Fernando Collor de Mello beloofde bij zijn ambtsaanvaarding in maart iets te zullen doen aan de beroemde reputatie van Brazilië op het gebied van de mensenrechten. Daar is tot nu toe weinig van te merken. Kinderbescherming geniet een lage prioriteit, zo bewakers zijn vaak politiegenten die in hun vrije tijd wat bijverdienen.

De beroepsmoordenaars vertonen indistinctie trekjes. Van de kinderlijkjes zijn vaak ledematen afgehand, de ogen uitgestoken of de genitaliën afgesneden. Het hoofd van de politicommissie die de moordpartijen moet onderzoeken, Eldre Trindades de Lima, geeft zonder blikken of blozen de betrokkenheid van de politie toe. "In een beduidend aantal gevallen was de militaire politie betrokken bij moord, hoewel de meeste leden van doodskaders ex-politicagenten zijn."

Trindades commissie ontmaskerde al in april een vijftigtal doodskaders met in totaal vijftig leden. Bijna alle moordenaars zijn nog op vrije voeten. "Het grote probleem is dat de wetgeving rammeelt. Die is totaal niet berekend op bestrijding van geweldsdelicten."

Middenstand ziet niet graag bedelende kinderen in de straat

te zien aan het kantoor van Trindades: het hout van de trappen rot weg, in de plafonds zitten enorme gaten en het onkruid groeit dwars door de muren heen.

Het "Statuut voor Kinderen" dat het Braziliaanse parlement eerder dit jaar aannam, leek veel belovend, maar pakt aversechts uit, aldus Do Nascimento van de beweging voor straatkinderen. "Volgens het statuut mogen kinderen niet meer gedwongen worden vastgehouden

Veel politiemannen verdienen wat bij als huurmoordenaar

de hij een opvanghuis voor straatkinderen. Een duistere figuur greep hem in zijn kraag, duwde hem een pistool tussen de ribben en beet hem toe zich niet met de kinderen te bemoeien.

"Middenstanders houden er niet van als er teveel kinderen lopen te bedelen in de straat", zegt Do Nascimento. "Ze zeggen dat de kinderen stelen en de klanten weglagen. Daarom huren ze zogenaamde 'bewakers' in met de opdracht het probleem op te lossen."

Kort geding moet uitlevering Brit voorkomen

DEN HAAG - De Amsterdamse advocaat mr. Van Bennekom heeft de staat der Nederlanden in kort geding voor de Haagse rechtbank gedaagd om te voorkomen dat een Brit die al meer dan zes jaar in Nederland woont alsnog naar zijn vaderland wordt gestuurd. Hem wacht daar vrijwel zeker een strafvervolgning voor een feit dat in Nederland niet strafbaar is.

Het gaat om een zaak die al zeseneuhalf jaar geleden stof deed opwaaien. Een van de redacteuren van het toenmalige Britse blad 'Contact', waarin onder meer advertenties stonden voor mannen met pedoseksuele gevoelens, werd vanwege een redactionele bijdrage in het blad opgepakt en zou terecht moeten staan wegens zes vergripen, waaronder uitlokking tot pedofilie, die in het Verenigd Koninkrijk wel, maar in Nederland niet strafbaar zijn. In afwachting van zijn rechtszaak nam de Brit, Steven S. de wijk naar Nederland en vroeg hier politiek asiel. Hij beschouwde zich vervolgd en in zijn vrijheid van meningsuiting aangetast. Hangende zijn asielpetitie werd hij door de politie opgepakt, omdat Engeland ook zijn uitlevering had geëist. De Asser rechtbank stelde de man in vrijheid omdat Nederland geen strafbaarheid kent voor het feit waarvan hij in zijn vaderland wordt beschuldigd. Kort daarop trok het Verenigd Koninkrijk het uitleveringsverzoek in.

S. wachte daarop de behandeling van zijn asielpetitie af, die tot medio vorig jaar in beslag nam. Toen oordeelde de Raad van State dat S. niet voldoende aannemelijk had kunnen maken dat hij echt zulke zware discriminatie te duchten had dat van vervol-

ging in de zin van het Nederlandse asielrecht gesproken kon worden, ook al kan hij er volgens zijn advocaat van uitgaan dat hij bij terugkeer in Engeland weer in de gevangenis belandt. Zijn medestanders zijn destijds voor medeplichtigheid veroordeeld tot straffen van rond twee jaar.

S. ging daarom nog hogerop naar de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens en hoopte ook die beslissing in Nederland te mogen afwachten. Staatssecretaris Kosto (PvdA, Justitie) voelt daar niets voor en heeft voor S. een Brits paspoort laten regelen waarmee hij terugkan naar zijn vaderland. Justitie wil hem nu zo snel mogelijk het land uit hebben. Mr. Van Bennekom heeft daarom een kort geding aangespannen en het Tweede Kamerlid Peter Lankhorst (Groen Links) heeft staatssecretaris Kosto inmiddels schriftelijke vragen gesteld. Lankhorst wil weten waarom S. na zeseneuhalf jaar niet gewoon het oordeel van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens mag afwachten. Uitlevering nu zou immers alsnog neerkomen op een verkapt uitlevering, zonder dat een Nederlandse rechter zich daarover hoeft kunnen uitspreken. Van een formeel uitleveringsverzoek van Britse zijde is immers geen sprake meer.

Aidstest als vervanger van het boterbrieftje

Hij moet er een beetje om glimlachen. Toch moet hij toegeven dat er voorzichtig kan worden gesproken van "een trendje", hoewel hij dat "niet met cijfers kan staven". Patrick Bindels is coördinator van de afdeling "alternatieve screening" van de GG & GD die de testen op het HIV-virus uitvoert. Daar dienen zich de laatste tijd steeds vaker paren aan die zich gezamenlijk laten testen. Mensen die elkaar net ontmoeten gebruiken in eerste instantie braaf condooms, maar willen daarna van het rubber af. De partners willen zeker weten dat ze "seronegatief" zijn, zodat ze tot een test besluiten. Met de uitslag in de hand kan men elkaar dan "officieel" partner noemen. De Aids-test als modern boterbrieftje. "Dat men hier regelmatig paarsgewijs aantreedt, is inderdaad waar. Of daaruit een boterbrieftjesituatie voortvloeit kan ik niet beoordelen. Vaak spelen kinderen-

sen ook een rol", zegt Bindels. "Vaak is opluchting de eerste reactie. De mensen die u noemt vormen in zoverre een aparte categorie, dat ze waarschijnlijk niet met knagende onzekerheid over hun seksuele verleden zitten, terwijl het gros van de testen wordt uitgevoerd op mensen die zich zorgen maken over eventuele risicovolle contacten."

Er worden jaarlijks zo'n veertienhonderd testen bij de GG & GD uitgevoerd. Dat aantal is waarschijnlijk het afgelopen jaar gelijk gebleven, hoewel het aantal seropositieven in Nederland sterk achterblijft bij de oorspronkelijke schattingen. Bindels: "Men gaat er nu van uit dat het aantal Aids-patiënten de komende jaren ergens tussen de tien- en twaalfduizend zal zijn." Dat zal onder meer consequenties hebben voor de subsidiëring van de Aids-voorlichting, die zich meer zal richten op specifieke groepen.

GK 26/1

VK 3

VK 5

Rechterhand Gijsen wil rust op Rolduc herstellen

geland. Een beetje hard mis- schien, maar er is geen sprake van dat de opleiding niet zou de- gen.

Het is overigens ook onjuist in de zin van "in overleg met staf en kapittel", die voorkomt in de officiële aankondiging van de be- noeming, een uiting van harmonie te lezen. Met name vanuit het ka- pitel wordt al meer dan een jaar druk uitgeoefend op de bisschop om het ambt door te geven aan een minder omstreden opvolger. Maar telkens wanneer hij lijkt toe te willen geven aan dat verzoek, vindt de bisschop een overlevings- strategie. Zo gaven zelfs de trouwste kanunniken Gijsen begin vorig jaar het advies zijn ontslag aan te bieden. Terwijl iedereen dacht dat hij uit Rome zou terug- keren met de mededeling dat de paus hem eervol van zijn ambt had ontheven, kwam hij terug met de "persoonlijke opdracht van de paus om een kerkelijk in- stituut voor Huwelijk en Gezin te stichten binnen de muren van Rolduc. Zo zien velen in de be- noeming van Maessen en Punt ook een nieuwe poging zijn be- dreigde bisschopzettel te redden.

en meteen daarna de benoemin- gen van Maessen en Punt aankon- digde. Dat die al langer in de pen- zaten is waar, maar Gijsen wilde de benoemingen pas op 1 april in plaats van 1 januari laten ingaan.

De twee vicarissen erkennen dat hun benoeming is bespoedigd door de omstandigheden. "De lucht was te zeer vertroebeld ge- raakt. Het werd hoog tijd dat die opklaarde", zegt Punt, die daar- mee vooral doelt op de problemen rond kuisheid en celibaat, die zich de afgelopen tijd hebben voorgedaan in Rolduc. De eerste zorg van Punt is om de rust in het seminarie, waar hij zelf de priesteropleiding heeft gevolgd, te la- ten terugkeren. "Er wordt nu een karikatuur van Rolduc gemaakt. Misschien is de opleiding te veel de wolven in geperzen. Nu blijkt dat ook daar, net als overal, men- selijke zwakheden voorkomen, is het seminarie weer op de grond

Vicaris J. Punt (Foto Nels Tut- key)

men met onze namen." Maar het is ook bekend dat Gijsen direct na de uitbarsting van de kwestie- Rolduc bij de nuntius is ontboden

Vaticaan wijst andermaal ontslagverzoek Gijsen af

weest bij het vinden van een opto- sing is in tegenspraak met de be- wering van het bisdom dat de bis- schop de twee functionarissen ge- heel zelfstandig zou hebben aan- getroffen.

Enige tijd nadat Gijsen was te- ruggekeerd naar Nederland liet het Vaticaan weten dat wanneer

zijn idee was de verantwoordelijk- heid met hen te delen, blijkt ook de pauselijke nuntius in Neder- land actief betrokken te zijn ge- weest bij de benoemingen. Is het vermoeden dus juist dat Rome met behulp van de nuntiatuur in Den Haag druk heeft uitgeoefend om via de benoemingen een koersverandering op gang te bre- ngen in het bisdom? Punt: "Van daar zou ik niet willen spreken, maar er zijn wel gesprekken ge- weest met de nuntius."

Is hij daar zelf bij betrokken geweest? "Nu u me dat zo recht- streeks vraagt kan ik er geen nee op antwoorden, want dan zou ik liegen. Ik heb inderdaad ook een gesprek gehad met de nuntius."

Punt doet zijn best de rol van de nuntius te minimaliseren: "Het was een eigen plan van de bisschop een stapje terug te doen. Dat heeft hij ter goedkeuring voorgelegd aan de nuntiatuur, sa-

zinger adviseerde de bisschop een tussenschik te vinden. Hij die po- sitionering van het bisdom dat de bis- schop de twee functionarissen ge- heel zelfstandig zou hebben aan- getroffen.

Enige tijd nadat Gijsen was te- ruggekeerd naar Nederland liet het Vaticaan weten dat wanneer

hulpbisschop Castermans, mijn voorganger als vicaris-generaal, en met de bisschop zelf over de in- vulling van mijn functie."

Voor zijn collega Punt, deken van de Pancratiusparochie in Heerlen, was de verrassing min- der groot: "Ik wist al een jaar of anderhalf dat mijn naam circule- rde. Er bestonden immers al heel lang vacatures voor vicaris- sen. Monseigneur Ter Schure was bisschop geworden in Den Bosch, vicaris Meertens is al meer dan een jaar met pensioen en hulpbis- schop Castermans had laten we- ten dat hij op 1 april als vicaris wilde terugtreden. Over hun op- volging is lang gepraat, dat weet ik."

Terwijl officieel steeds door het bisdom wordt volgehouden dat de bisschop zijn nieuwe me- dewerkers heeft aangehouden in overleg met zijn staf en zijn ka- pitel van kanunniken, en dat het

Door een onzer redacteurs

ROTTERDAM, 11 jan. — Bis- schop Gijsen van Roermond heeft tijdens zijn bezoek aan het Vati- caan, in november vorig jaar, voorgesteld om af te treden. Zijn voorstel volgde na aanhoudende berichten over de situatie bij de priesteropleiding op Rolduc. De voorzitter van de congregatie voor de geloofsleer, kardinaal J. Rat- zinger, wilde daar, net als in vori- ge jaren wanneer Gijsen om ont- slag verzocht, niet van horen. Rat-

Door onze correspondent JACQUES HERRAETS

ROERMOND, 11 jan. — Eigen- lijk was het de bedoeling van bis- schop Gijsen om zijn nieuwe vica- ris-generaal drs. R. Maessen en vicaris dr. J. Punt pas per 1 april in hun nieuwe functie te benoe- men, maar "omstandigheden" noopten hem de benoemingen al op 1 januari te laten ingaan.

Nu zijn de twee jonge binnen- stadsdeken van Maastrecht en Heerlen hals over kop naar Roer- mond geroepen om daar enkele vitale onderdelen van het beleid van de bisschop over te nemen. Maessen gaat het personeelsbe- leid behartigen, terwijl Punt een andere taak van de bisschop, de zorg voor de priesteropleiding Rolduc, overneemt.

Vriend en vijand werden ver- rast door de benoemingen, omdat de bisschop na achttien jaar, waarin hij nagenoeg alle taken zelf deed, plotseling zoveel be- voegdheden overdroeg aan twee priesters die zich nooit als typi- sche aanhangers van de bisschop hebben gemanifesteerd. Is de bis- schop spontaan tot inkeer geko- men of heeft hij plotseling moe- ten buigen voor druk van buiten- af?

Deken Maessen van de Maas- trichtse Servaasparochie moest het voornemen van Gijsen om hem tot zijn voornaamste mede- werker te benoemen zelfs uit de krant lezen. "Er is vooraf geen enkel overleg geweest. Ik heb pas naderhand gesprekken gehad met

Kinderparfum

Hoe jonger, hoe beter, denken ze in de VS. Bijna 459 miljoen dollar werd er vorig jaar besteed aan tv-reclame, gericht op kinde- ren. Dat is 15 procent meer dan in 1989, schrijft *US News & World Report*. Producten als deodorant voor 7-jarigen en parfum voor kinderen horen daar ook bij. Meer dan tweehonderd bedrij- ven, waaronder Apple en Pola- roid stellen gratis hun producten ter beschikking aan scholen, die kunnen worden gebruikt als les- materiaal. Per jaar besteden 37 miljoen Amerikaanse kinderen tussen 4 en 12 jaar zo'n 9 miljoen dollar zakkeld en de invloed die ze hebben op uitgaven van hun ou- ders is — hoewel nooit in cijfers gemeten — aanzienlijk.

Amerika schrappt Aids-patiënten van zwarte lijst

WASHINGTON (NYT, AP) — De Amerikaanse minister van Volksge- zondheid, Louis Sullivan, heeft zijn goedkeuring gehecht aan een ontwerp- besluit om Aids en infectie met het Aids-virus af te voeren van de lijst van besmettelijke ziekten die de VS hante- ren voor het verlenen van visa en verblijfsvergunningen aan reizigers en im- migranten.

Ook andere besmettelijke ziekten, zo- als syfilis, gonorrhoe en lepra, zullen worden geschrapt. Alleen "open" tu- berculose blijft gehandhaafd, omdat pa- tienten met deze ziekte gemakkelijk an- dere personen kunnen besmetten. Als de ministeries van Buitenlandse Zaken

en Justitie ook akkoord gaan, kan de nieuwe regeling op 1 juni ingaan.

Het restrictieve toelatingsbeleid van de VS voor mensen met Aids en seropi- sitieven heeft veel nationaal en interna- tionaal protest opgeroepen. Tal van or- ganisaties en diverse landen, waaronder Frankrijk, boycotten de zesde interna- tionale Aids-conferentie juni vorig jaar in San Francisco, omdat buitenlandse Aids-patiënten en seropositieven aan de grens geweigerd werden.

De organisatoren van de achtste in- ternationale Aids-conferentie, die vol- gend jaar in Boston wordt gehouden, dreigden vorig jaar de conferentie af te gelasten als de VS de inreisbeperkingen voor mensen met Aids en seropositie- ven handhaaft. De conferentie zal nu gewoon doorgang kunnen vinden.

Man steelt uit eenzaamheid foto-albums

ROTTERDAM (ANP) — De een- zzaamheid werd de 27-jarige P. S. uit Capelle aan de IJssel te veel. S. leefde al veertien jaar gescheiden van zijn ou- ders en was niet in staat om contacten met hen of met anderen te leggen. In de afgelopen drie jaar had S. daarom bij minstens 116 inbraken in Rotterdam en omgeving voornamelijk foto-albums uit woningen meegenomen. Tijdens een zitting voor de rechtbank in Rot- terdam werd dinsdag tegen hem drie jaar geest, waarvan zes maanden voor- waardelijk.

S. verklaarde dat hij „uit eenzaam- heid" de drang kreeg om in te breken. Als S. de gestolen familie-albums in- keek, kreeg hij het gevoel bij een gezin te horen. S. werd vorig jaar oktober op beterschap betrapt in Zevenhuizen toen hij 's nachts op straat liep met een tas vol gestolen foto's. Volgens de of- ficier van justitie mr. A. Zwaneveld raakte S. ook seksueel opgewonden als hij de foto's bekeek of een gezin be- gluurde door het raam van een woning.

Raadsman mr. L. van Schijndel meen- de dat zijn cliënt „een verknipt per- soon" is en zeker geen crimineel. De advocaat verbaasde zich erover dat de psychiater en de psycholoog geen advies hebben gegeven om S. zo snel mogelijk op te nemen. Volgens de rapporten zou S. slechts verminderd toerekeningsvat- baar zijn geweest. Ook de officier van justitie had gerekend op een advies tot opname.

Volgens de reclassering moet S. een training in sociale vaardigheden volgen, anders blijft hij buiten de maatschappij staan.

Officials ask: Curtail ponytail lawsuit

SEATTLE TIMES Associated Press 12-18-90

BASTROP, Texas — School- district lawyers headed for court today to ask for dismissal of a lawsuit filed on behalf of an 8-year-old who has been banished to a classroom of his own for refusing to cut his 7½-inch ponytail.

Zachariah Toungate has re- fused for almost three months to conform with school rules.

School lawyers were to ask a state judge to dismiss a lawsuit filed by the boy's parents, who say the third-grader should be allowed back into class on the grounds the policy is discriminatory because it doesn't apply to girls.

School officials have kept the boy in an 11- by 13-foot window- less room dubbed "an alternative education setting."

He eats by himself, plays by himself, and, at a cost to the district of \$35 a day, is given a substitute teacher. He has no phys- ical education or music classes.

His mother said the isolation is wearing on him.

School Superintendent Paul Flemming said last week, "The question is not hair. The question is, are you going to allow a student to willfully violate a rule?"

ONGEWENST

Meer dan driekwart van de vrouwe- lijke predikanten in de Amerikaanse methodistenkerk is wel eens het slachtoffer geworden van onge- wenste intimiteiten, veelal begaan door mannelijke collega's. Dat blijkt uit een onderzoek van het bestuur van de methodistische predikanten- vereniging in de VS.

Sex op zijn kont ^{VK 24}

Het gaat niet goed met de sex. Priveclubs en escortbedrijven klagen over gebrek aan klanten door de Golfcrisis. Het exclusieve Boccaccio in Laren zag de achterliggende dagen 60 tot 70 procent minder klanten binnenkomen. En Amstel Exclusief in Amsterdam heeft het aantal werkende meisjes wegens de verminderde aanloop tijdelijk tot de helft moeten terugbrengen.

„Vooral de buitenlanders blijven weg”, zegt een medewerker van Amstel Exclusief. Hij schat dat de buitenlandse clientèle nog maar 10 procent is van het normale aantal. Een korte rondgang langs enkele priveclubs leert dat het inkomen van de „buitenlandse” markt een algemeen verschijnsel is. Met name de wat exclusievere sexclubs drijven doorgaans voor een aanzienlijk deel op niet-Nederlandse zaken-clientele. Door het in verband met de Golfcrisis afgelasten van congressen en de vermoede risico's bij het reizen per vliegtuig is de reislust bij zakenmensen kennelijk teruggelopen.

JP1-Boys in Amsterdam zegt niet echter veel last te hebben van de terugval. „Wij hebben zowel een club als escortservice. De club heeft zijn vaste klanten. Alleen de escort is minder. Er komen weinig telefoontjes uit de hotels.” Een medewerker van een andere club heeft echter bij zijn collega's vernomen dat de malaise algemeen is en hij weet dat ze „ook op de Wallen klagen.” Dat wordt in die buurt bevestigd door een Amsterdamse middenstander met de mededeling: „De sex ligt op zijn kont.” Toch maken de meeste clubbezoekers zich niet echt zorgen: „Het is roestig, maar over een weekje zal het wel weer bij trekken.”

Advocaat Spong stapt op als vervangend rechter

Van onze verslaggever ^{VK 22}
AMSTERDAM — De Haagse advocaat mr G. Spong heeft zijn ontslag ingediend als rechter-plaatsvervanger bij de rechtbank in Haarlem. Spong veroorzaakte in november vorig jaar commotie in kringen van de rechterlijke macht met negatieve opmerkingen over het optreden van een Amsterdamse rechter-commissaris in een cocaïnezaak. Spong was vanaf maart 1985 rechter-plaatsvervanger.

De rechter-commissaris was naar Brazilië gereisd voor het verhoor daar van een kroongetuige in de strafzaak tegen een van cocaïnehandel verdachte client van Spong. Hoewel Spong volgens justitie tevoren wist dat hij door de Braziliaanse autoriteiten niet bij dat verhoor zou worden toegelaten, reisde de advocaat op eigen gelegenheid af naar Brazilië. Spong zat daar in het zwembad „handenwrijvend te hopen”

dat hij niet door de rechter-commissaris zou worden opgebeld om het verhoor alsnog bij te wonen. Spong mocht inderdaad niet bij het verhoor aanwezig zijn.

Zijn cliënt werd vrijgesproken omdat het door de rechter-commissaris in Brazilië afgenomen verhoor volgens de rechtbank niet toelaatbaar was voor het bewijs. De vrijspraak lag in de lijn van een arrest van de Hoge Raad, waarin werd bepaald dat advocaten een degelijke gelegenheid moeten hebben gehad vragen te stellen aan de getuige in een strafzaak.

In zijn reactie op het vonnis suggereerde Spong nalatigheid van de rechter-commissaris, die door hem professioneel zou zijn uitgebuit om vrijspraak te bepleiten. Spong werd hierover gekapitteld door president mr B. Asscher van de Amsterdamse rechtbank. „Het staat Spong uiteraard vrij zichzelf te bewieroken, maar ik heb er bezwaar tegen dat hij daarbij de deskundigheid van de rechters van mijn rechtbank in het geding brengt”, schreef Asscher in een artikel in NRC Handelsblad.

Tegen Spong werd begin oktober een klacht ingediend door de Amsterdamse hoofdofficier van justitie. De advocaat zou in strijd met de regels een briefje van de vader van een van drugsmokkel verdachte gedetineerde het huis van bewaring hebben binnengesmokkeld. Het tuchtcollege voor de advocatuur moet de klacht nog behandelen.

Spong was maandag niet bereikbaar voor commentaar.

Ton Vogels & Ron van der Vliet

Jeugd en seks

gedrag en gezondheidsrisico's bij scholieren

SDU, 's-Gravenhage, 1990, 228 blz., f30,- ISBN 90 12 06756 1

MIMMUCU

Ook voor de aidspreventie geldt: wie de jeugd heeft, heeft de wereld. Aangezien een vaccin of geneesmiddel voor aids nog altijd op zich laat wachten, is gedragsverandering, bijvoorbeeld veilig vrijen, momenteel een van de weinige effectieve manieren om besmetting met hiv te voorkomen. Deze boodschap gaat iedereen aan, maar jongeren mogelijk in het bijzonder: zij staan immers aan het begin van een seksuele carrière. Het probleem is echter dat zinvolle voorlichting kennis van zaken vereist, dat wil zeggen kennis van het seksuele gedrag van de doelgroep, en die informatie was in ieder geval wat jongeren betreft nauwelijks voorhanden. Vandaar dat in 1989 door middel van een kwantitatief onderzoek geprobeerd is hoe het seksuele leven van de Nederlandse jeugd er voor staat. Ruim elfduizend scholieren van 11 tot 19 jaar vulden daartoe een uitgebreide vragenlijst in en de resultaten van deze meting staan in Jeugd en seks beschreven.

De uitkomsten geven weinig reden tot optimisme. De aidsvoortlichting wacht een enorme maar tevens schier onmogelijke klus. Allereerst lijken jongeren een redelijke tot matige kennis van de aan seks verbonden risico's te hebben, maar doen ze er in hun seksuele praktijk weinig mee. Een van de bevindingen is dat hoe meer seksuele ervaringen iemand heeft, des te minder hij het nodig vindt om seks uit te stellen tot een vaste relatie en om condooms te gebruiken bij seks in een vaste relatie.

Nog problematischer wordt dit beeld door een tweede conclusie. Evenals de meeste Nederlanders schatten jongeren hun kans om aids te krijgen heel laag in. De beschikbare gegevens geven hen daar geen ongelijk in: aids komt nog amper voor onder jongeren. Deze inschatting heeft tot gevolg dat een hele belangrijke motivatie om veilig te vrijen, het besef risico te lopen, de voorlichters uit de handen geslagen lijkt te zijn.

Terwijl, en dat is het derde alarmerende feit, de netwerkgevoelige opgebouwde seksuele relaties van veel scholieren de kans op besmetting met het virus zeker niet verminderen. Temeer daar juist de jongeren met niet-monogame partners het minst consequent condooms gebruiken.

Lezing van het onderzoeksverslag stamt bovendien niet vrolijk, omdat er zoveel onbeantwoord blijft. Het lijkt soms wel of de omvang van een onderzoek en de grootte van de steekproef omgekeerd evenredig is met de diepgang van de antwoorden en het inzicht dat deze bieden in de bestudeerde materie. Wat betekent bijvoorbeeld dat een kwart van de leerlingen laat merken dat het gebruik van een condoom de aantrekkelijke kant van de geslachtsgemeenschap vermindert? Of waarom heeft een bepaalde groep, ondanks de bescherming van een condoom, een grotere angst iets op te lopen? En is kontraceptie wellicht intrinsiek slecht dat bij voorlichting meer nadruk gelegd zal moeten worden op het vermijden van anale seks, vooral ook onder heteroseksuele jongeren? Sinds jaar en dag hoor je in aidsland niets anders dan dat er zo weinig bekend is over het wel en wee van homojongens. Nu was er een keer geld voor een grootschalig onderzoek en dan is het enige nieuws dat er op die leeftijd nauwelijks jongeren zijn die zich als homoseksueel benoemen - alsof we dat nog niet wisten. Of je moet als nieuwigheid beschouwen dat er tegenwoordig amper meer gelijkgeschlachtelijke seks tussen jongeren plaatsvindt. Volgens het onderzoek heeft van de jongens tussen de anderhalf en twee procent homoseksuele ervaring en van de meisjes ongeveer één procent. Persoonlijk lijken me dit zulke ongeloofwaardige cijfers dat ik alleen maar denk, wat je erin stopt, dat komt er ook uit!

Marty PN van Kerkhof

Homo's als criminelen ^{VK 14}

Hij is net terug van een bezoek aan San Francisco waar hij sprak met vertegenwoordigers van de homobeweging en zegt: „Ik ben gestopt met proberen mijzelf te redden. Ik wil nu alleen nog de volgende generatie Sovjet-homo's helpen gelukkiger te zijn dan wij waren.” Dat klinkt als een uitspraak van een oude man, toch is Roman Kalinin pas 24 jaar. Homoseksualiteit in de Sovjet-Unie is niet alleen wettelijk verboden, het wordt ook hardnekkig vervolgd. Homo-activisten zeggen dat er 25 duizend mannen vast zitten vanwege hun seksuele voorkeur.

Kalinin heeft sinds hij het illegale homoblad *Tema* uitgeeft de politie achter zich aan. De moord op Alexander Lukeshev, journalist en prominent voorvechter van homorechten, wordt gezien als een voorbeeld van de lynchmentaliteit die de Russische bevolking ten opzichte van homo's heeft. Zelfs in de meest liberale kringen in de Sovjet-Unie wordt homoseksualiteit gezien als een wat ongelukkige afwijking waar je beter over kunt zwijgen. „Het idee van een homobeweging is volstrekt ondenkbaar hier”, zegt een homoseksuele man. „We willen alleen maar dat homoseksualiteit uit de criminele sfeer wordt gehaald. We hoeven ons niet eens politiek of seksueel te bevrijden, zoals de homo's in het Westen.”

Hoewel tegenwoordig het woord homoseksualiteit af en toe opduikt in de kranten, is dat meestal in verband met Aids. Cynici beweren dat het enige bekende gay-café in Moskou open blijft bij de gratie van de geheime dienst. De KGB zet informanten als prostitues in die daar Westerse zakenmensen oppikken op zoek naar informatie.

„Jij verwent die jongen veel te veel”, kijft jaloers mijn moeder zaliger. Tijdens mijn laatste verblijf in Nederland sprak ik een vriendin die veel belangstelling toonde voor mijn liefdesleven. „Zeg eens eerlijk”, vroeg ze, „zouden de mensen daar ook zoveel om je geven, als ze géén geld of cadeautjes van je konden verwachten?”

Ik keek haar verbaasd aan, want ik leef al jaren niet meer in de pure romantische liefde en ben derhalve niet zo beducht voor eventuele commerciële bijmengingen, thuis of op kantoor.

„Ik denk het niet”, antwoordde ik, waarop ze erug-smashte: „Dan is het toch een heel eenzaam leven dat je leidt?”

aan. Ik heb een vervelende hoest waar ik moeillijk af kom en voor het slapen masseert „Ben Boy” mijn rug en trekt er met een Chinese munt rode strepen over, een beproefd huismiddel. Ik slaap onrustig want hij moet vroeg op school zijn. Om half zes schiet ik wakker en adem de tijd in zijn oor, waarna hij zich kermend aan me vastklampt en nog vijf minuten in coma verzonkt. Daarna verfloopt alles vlot en als hij voor de spiegel zijn haar kamt, heeft hij alweer een sigaret in het hoofd. Onder de koffie draait hij „Pak”, zegt hij bedeesd, „hoe zit het met de ampt?”

„Wat moest dat ding ook weer kosten?”, grom ik.

hand. Ernstig zet hij zich tegenover me en geeft te kennen dat hij mijn voet wil tekenen. „Niet bewegen!”, gebiedt hij en trekt zijn devootste gezicht. Als ik klaar ben met mijn brief bekijkt ik het resultaat: een klompvoet die niet zou misstaan in het orthopedisch maandblad. Hij kijkt me licht lozend en hoopvol aan en ik knik instemmend. „Ga zo door, mijn zoon, en zij zult spinazie eten.” Ik hoor het mijn vader nog zeggen.

Hierin een aanmoediging proevend begint Tutnik op bedremmelde toon een verhaal over een buurman die een prima versterkertje te koop heeft voor een spootprijs. „Mag het, Pak?” En hij kijkt zijn vader allerleest

een of ander materieel verzoek. En ze hebben een bizarre charme. I'en getypt bedankje voor een Engels leerboek heb ik uitgeknipt en in mijn dagboek geplakt: „To My Father At Home Thank for you darlenk. A LOVYOU! ANEY becaos I lake you . can do you love me?... yes: alove no: a love not you becaos you gressi. GOOD BAY THANK. BFN BOY A LOVE YOU”

Ik zit alweer aan mijn eigen correspondentie als mijn tevreden consument, die ik af en toe hol hoor praten in de cassette recorder, te voorschijn komt met een schetsboek in zijn

Discomuziek debiliseert, zelfs al luister je er niet naar. Maar dat vond mijn vader destijds al van Chris Barber en zijn Dixieland-band.

Het ijer smedend nu het heet is, stopt Tutnik me een kunstig opgevoerd briefje toe dat ik vervolgens, buiten zittend op mijn veranda, ontcijfer. Het gaat om een schoolboek over nationale geschiedenis dat hem door een leraar is aangevonden en dat een bruine omslag heeft en vier gulden kost. „Mag wel, hé Pak?” Ik verzamel zijn briefjes. Soms heeft hij ze thuis of op school al vervaardigd, soms componeert hij ze waar ik bij ben. Ze behelzen vele excuses en genegenheidsbetuigingen als inleiding tot en omlijsting van

Maleisië, aan zijn huiswerk: het tekenen van zijn linkerhand. Ondertussen neemt hij van de radio een cassette op met discomuziek. Westers gerief is aan hem besteed.

Alle misdaden begaan behalve die van het vaderschap, zegt Cloran. Ik zeg het hem na, maar veel zal het niet baten. Met drank kon ik al niet overweg en hoe zeg ik nu liefdevol nee tegen zo'n aardig joch als hij me overvraagt? Ik buig me over hem heen en plaats mijn lippen in zijn nek. Die linkervuist is een oefening modeltekenen — de zoveelste in een serie. Originaliteit wordt niet erg aangemoedigd in het Indonesische kunstonderwijs.

„Waarom rits je je gulp niet eens open?”, vraag ik. Hij giechelt.

BALI
DUCO VAN WEERLE

„NIEUWE SCHAATSEN?” vroeg mijn moeder. „Dan kijk je straks je vader maar eens lief aan.” Dat was in een tijd dat nog niemand aan incest dacht. Zojuist arriveerde Tutnik met in zijn (mijn) rugzakje een schoen overhemd voor morgen. Aan mijn schrijftafel zet hij zich, na een sigaret te hebben opgestoken uit zijn tax-free voorraad uit

DIJVERTJE
10 JAAR JEUGDJOURNAAL
Hoe erger het nieuws, hoe mooier ze het vinden

Aan het voortbestaan van sommige programma's wordt in ieder geval niet getwijfeld. Het Jeugdjournaal is een instituut geworden. Tien jaar geleden opgezet - zij het na veel strubbelingen, dat wel. Een beschouwing van Katja de Bruin.

En jaar geleden werd met grote tegenzin door de omroepers aan de NOS toestemming gegeven een journaal voor kinderen te gaan maken. Aan deze moeizame toestemming was bijna tien jaar gebakkelei vooraf gegaan en heimelijk hoopten de meesters omroepers dat het kinderjournaal geen lang leven beschoren zou zijn. Vooral de AVRO, TROS, NCRV en EO lagen lange tijd dwars, om uiteenlopende redenen. De AVRO gooidte het op de 'ongelofelijk hoge kosten', de TROS was bang voor een 'sociaal-economische-politieke indoctrinatie', de NCRV was er tegen dat het Jeugdjournaal los zou staan van de schooltelevisie en de EO vond dat er al voldoende kinderprogramma's waren.

Na talloze onderzoeken, aanbevelingen en debatten ging men uiteindelijk akkoord op voorwaarde dat het programma een proeftijd van twee jaar zou krijgen. Met een startsubsidie van een miljoen werd het Jeugdjournaal uiteindelijk voor het eerst uitgezonden op 5 januari 1981. De benodigde zendtijd werd ter beschikking gesteld door het reguliere journaal want extra zendtijd voor het experiment kon er niet af. De aankomende kijkers zelf werden geraadpleegd over de presentator. De eerste in de kleurrijke rij van Jeugdjournaal-presentatoren werd uiteindelijk *Leonien Cuslermans* die met haar enthousiaste 'hallo' dagelijks plaatsnam achter het spreekgestoelte om de kinderen te vertellen wat er in de wereld was gebeurd terwijl zij op school zaten. Amper anderhalf jaar later zou zij om nooit geheel opgehelderde redenen abrupt vertrekken. Na *Leonie Jansen*, *Robert ten Brink* en *Birgit Gantzer* is alleen die-hard *Marga van Praag* nog over: het enige redactielid dat vanaf het prille

ren grafies en zoektoets neemt de oudere kijker daarbij graag op de koop toe.

Met de opmars van de kinderjournalistiek, kwam er ook de onvermijdelijke kritiek. Is het mogelijk ingewikkelde zaken aan kinderen uit te leggen zonder de waarheid geweld aan te doen? Het Jeugdjournaal doet in elk geval een lovenswaardige poging evenals de onlangs naar Engels model overgenomen kinderkrant 'Primur'.

Blijft de vraag of het nodig is om schuldige kinderen al zo vroeg te confronteren met alle ellende in de wereld. Op een in 1983 door Trouw georganiseerd congres over journalistiek voor kinderen hekelde de Leidse hoogleraar pedagogie Beekman het beleid van het Jeugdjournaal. Hij vond dat de 'gruwelijke' beelden die werden getoond vroege kinderen volgens hem hadden. De redactie is het met die visie

De mensen van het eerste uur. Links Marga van Praag

lusten er wel pap van. 'Hoe erger het nieuws, hoe mooier ze het vinden', merkte eindredacteur Wim van Kuijk daarover op bij de viering van het eerste lustrum van het Jeugdjournaal.

Toch probeert de redactie wel degelijk kinderen te beschermen tegen te veel geweld en rampen. De spaarzame klachten daarover komen doorgaans overigens meestal van ouders en opa's en oma's.

De huidige chef-eindredacteur van het Jeugdjournaal is Rob Maas. Hij signaleert een duidelijke verandering als het gaat om het uitzenden van geweldige beelden. 'In het begin was men daar heel voorzichtig mee. Die eerste redactie heeft eigenlijk moeten uitvinden hoe je gevoelige onderwerpen goed kunt aanpakken. Uit navraag bij de kinderen zelf blijkt dat kinderen serieus genomen willen worden. Ze willen niet dat we nieuws weglaten. Wij vinden zelf ook niet dat we

Naast het gewone nieuws bestaat het Jeugdjournaal opmerkelijk veel aandacht aan het milieu. Dat blijkt een onderwerp te zijn dat kinderen na aan het hart ligt. Het Nederland- se Jeugdjournaal staat daarin niet alleen, ook de Britse en Duitse collega's hebben nagenoeg iedere dag een milieuonderwerp in hun programma, niet zelden in combinatie met dieren die altijd hoog scoren. Van met olie besmeurde vogels in Alaska tot een zeeblad voor een den in Enschede. Maas benadrukt evenwel dat de redactie zich absoluut niet laat leiden door de voorkeuren van hun kijkers. 'Als we dat journaal gevuld zijn met ijsbeerjes, bloepers en moppen. We bepalen op grond van het nieuwsaanbod wat we doen. De vertaling van dat nieuws naar een voor kinderen toegankelijk niveau checken we natuurlijk wel. We houden best rekening met wat kinderen interesseert maar we laten de inhoud niet afhan-

De mensen van het eerste uur. Links Marga van Praag

op het milieu en de Oost-West verhoudingen. Moppen, beesten en bloepers worden voor de gelegenheid aan elkaar gepaard door Paul de Leeuw. Verder zijn er interviews met de oud-presentatoren en kijkt Marga van Praag terug op tien jaar interviews.

Het Jeugdjournaal heeft in elk geval alle redten tot vrolijkheid want het is, ondanks de weinig hoopgevende start, een programma geworden dat niet meer is weg te denken van Nederland 3. Er kijken gemiddeld 370.000 mensen die het programma even hoog waarderen als amusementsprogramma's. Dat is uitzonderlijk voor een nieuwrubriek. In 1981 maakten vijf mensen dertig minuten Jeugdjournaal per week. In 1991 is de redactie uitgebreid tot veertien mensen die 75 minuten televisie per week mogen vullen. Rob Maas sluit niet uit dat in de toekomst nog verder zal worden uitgebreid, want er is nog steeds een stop tijdens de schoolvakanties. Voorlopig is de redactie al heel tevreden met de speciale jubileumuitzending, want daarvoor was vijf jaar geleden nog geen geld.

Belangstelling van de kinderen is er in elk geval volop. Zij voelen zich heel betrokken bij hun journaal. Om de kennis van kinderen over de totstandkoming van televisienieuws te vergroten, begint de Nederlandse Onderwijs Televisie op 21 januari met een serie over het acht-ur journaal. Daarin worden de verschillende facetten van het nieuws zoals dat dagelijks te zien is, belicht. Aan respectievelijk de hoofdredacteur, verslaggever, regisseur, editor, presentator en correspondent wordt gevraagd wat zij nou precies doen bij het journaal. Doel is om kinderen tussen de tien en twaalf jaar te leren zien dat het nieuws op de televisie ook maar een beperkte selectie is en dat de werkelijkheid heel anders is. Wellicht wordt met deze actie een beetje tegemoetgekomen aan de wens van veel Jeugdjournalisten om te weten hoe het er nou echt aan toegaat achter de journaalschermen.

Katja de Bruin
 ZATERDAG, NEDERLAND 3, 18.45 UUR
 11

Hitkrant 19-1-'91

Hij heeft de hele tijd naar mij gekken

Hij is het eerste meisje van 13 jaar. Ik heb meerdere problemen... maar dat is ik jelle met meer verveer. Ik heb in de herfstvakantie een papet ont- moet de de hele tijd naar mij heeft gekken. Dat zag mijn vriendin. Ik geloofde haar eerst niet, maar ik zag het op een gegeven moment ook. Toen ik een beetje weg of er wat was ontzonde bij het. Het is een heel knappe jongen met blauwe ogen en zwarte krullen. Ik zal best iets met hem wils. Maar als ik steeds niet ont- rector. Het is er oor geer. Ze is Aan het eind van de vakantie be- bleer we wel af- scheid genomen. Hij was zo ver- geen dat hij mij al- ten een hand gaf. (Ik heb nu anders goud.) Ik heb hem ook een brief geschreven. Geen liddebrief of zo, maar hij heeft niet terug geschreven. Wat moet ik nu doen? Een rade- loos typetje.

Als ik echt zo verliefd is denk ik dat je hem wel duidelijk moet bly- ven maken dat je hem hoe erg leuk vindt. Maar dat je verder niet op hem af moet stap- per. Als zo'n om- moering niet goed verloopt: za ik; zoef daar zo voo- scarmet. dat hij helemaal geen contact mee. Za zrekter. Schryf hem dus toch nog maar een bref! Vraag hem niet naduk om terug te schrijven. Als he dat niet doet, dat heeft het verder geen zin meer ben in bang. Maar misschien overtuigt den derde brief hem we.

Als mijn vader er achter komt...

Ik heb een probleem. Ik ben een meisje van 13 jaar en ik ben verliefd op een jongen. En hij op mij. Maar het probleem is dat hij 18 jaar is. En wat het nog moeilijker maakt: als mijn vader er achter komt dat hij donker is en vijf jaar ouder dan zwaait er wat. Wat moet ik nu toch doen? Een onbe- kende.

Je vader zal zijn vooroordelen over bruine jongens voor zich moeten hou- den. Dat moet je, ook al is hij je vader, niet accepteren. Het is pure discrimina- tie. Omdat je vriend bruin is denkt je vader meteen alles van hem af te welen en hem daarom af te koeren. Dat is zo dom, laat hem maar niet betere ar- gumenten komen als hij kritiek heeft. Hij zal hem dan toch eerst moeten le- ren kennen! Jullie leeftijdsverschil kan een probleem zijn omdat hij misschien 'verder' is dan jij. Hij heeft meer erva- ring en veel meer wijsheid dan jij. Je kunt dat het beste zelf beoordelen. Ga er altijd vanuit dat jij zelf bepaalt hoe ver je met bijvoorbeeld seks wilt gaan en niet je vriend.

Mijn vader praat alleen maar over geld

Ik ben een meisje van 13 jaar en ik heb problemen overal waar ik ben.

- 1. Op school ga ik heel erg slecht. Ik zit op de MAVO 2e klas en ik heb het m'n rapport gehad en dat was niet al te best, alleen maar 3en, 4en, 5en en een 6.
2. Ik kan helemaal niet met m'n vader opschieten. Hij heeft het alleen maar over geld.
3. Met m'n broer kan ik het ook niet vinden. Hij staat en schopt me.
4. Ik ben verliefd op een jongen die mij ook wel leuk vindt, maar er gebeurt niets.
5. Ik denk wel eens over weglopen, maar ik weet niet waarheen.
Ik hoop dat jullie me kunnen helpen want ik zie het erg som- ber in.
Groetjes van een wambopige Kreeft

Geluklijk sta je wel in de Hitkrant. Misschien is dat deze week een meevaller. Hé, kop op. Je kunt er best nog het een en ander aan doen.

Wat school betreft zal je met je mentor moeten gaan praten. Zoek uit of het slecht gaat door thuis of dat de MAVO voor jou iets te moeilijk is. Ga dan naar de MAVO en kijk na je MAVO diploma of je alsnog de MAVO wilt atmaken.

Zag je vader eens de waarheid. Leg hem uit dat jij aan verha- len over geld geen boodschap hebt, maar dat je anders dingen wilt bespreken. Lag hem je probleem van school eens voor. Wat denkt hij? En je moeder?

Over je broer kan ik kort zijn. Mogeer hem een tijd en als hij je toch wat aandoet ga je direkt naar je ouders. Zij zullen je moeten beschermen tegen hem!

Weglopen kan altijd, maar ook dan zal iedereen je aanraden om je problemen thuis op te lossen voorzover dat mogelijk is. Het is heel erg belangrijk dat je ouders weten hoe je je voelt en dat je ze nodig hebt om al dit soort dingen op te lossen. Een goede vriendin kan ook goud waard zijn. Blijf er in ieder geval niet in je sentje mee zitten. Praat erover en vraag hulp als je het nodig hebt. Als het thuis helemaal niet meer gaat: kun je naar het JAC gaan. In het telefoonboek van een wat grotere plaats vind je hun adres en telefoonnummer. Sterkte!

'n Paar bevredigende antwoorden

Ten eerste vind ik Hitkrant een tof blad. Dan zijn hier mijn problemen.

- 1. Ik vind dat ik een kleine balzak heb en een grote penis. Ik masturbeer regelmatig, zbl. het daar soms aan liggen?
2. Als ik mezelf bevredig denk ik aan jongens die ik ken. Ben ik nou een homofiel?
3. Ik heb soms last van puistjes. Geen kleintjes, maar best grote. Weet u soms een goed middel om ze tegen te houden?

Zet deze brief alstublieft in de Hitkrant want er zijn denk ik meer jongens die ermee zitten. Den zijn hier nog een paar vraagjes: Wat is een natte droom? Krijg je die vaak? Hoe vaak mag een jongen zichzelf bevredigen? Een 13-jarige Chicago-fax.

Allereerst bedankt voor je compliment. Nu de antwoorden op je vragen.

- 1. Van masturberen krijg je helemaal niets. Hoe je balzak en penis eruit zien is erfelijk bepaald, daar word je zogezegd 'mee geboren'.
2. Of je een homofiel bent za: nog wel blijken. Dat je seksuele fantasieën vooral jongens gaan zegt wel iets over je seksuele gevoelens. Onderdruk je gevoelens in ieder geval niet. Ongeveer 10% van alle mannen is homofiel.
3. Puistjes kun je niet echt tegenhouden omdat het van binnenuit ontstaat. Het heeft te maken met je hormonen en na verloop van tijd verdwijnen ze. Lat wel op wat je eet (niet te veel vet, geen chocola, veel fruit en groente), was je gezicht niet met gewone zeep, maar speciale zeep die je bij de drogist kunt kopen, knijp je puistjes niet uit, want daardoor wordt de ontsteking erger, droog je gezicht na het wassen wel met een tuwe handdoek, goed droog en ga eens naar een schoonheidsspecialiste. Voor mannen is dat niet zo geschikt als voor vrouwen. Zij reinigen je huid en adviseren over de beste manier om je huid gezond te houden.

Een natte droom is een seksueel geladen droom die als gevolg heeft dat je klaar komt. Dat laatste is dan geen droom, maar echt. Je broek en/of bed is dan nat. Vandaar het woord 'natte' droom. Sommige jongens krijgen vaak zo'n droom, anderen niet. Dat verschilt gewoon van persoon tot persoon. Ook de behoefte om jezelf te bevredigen verschilt van persoon tot persoon. De een doet het daardoor vaker dan de ander. Daar is geen regel voor te geven. Het wordt pas een probleem als je de hele dag aan niets anders meer kunt denken.

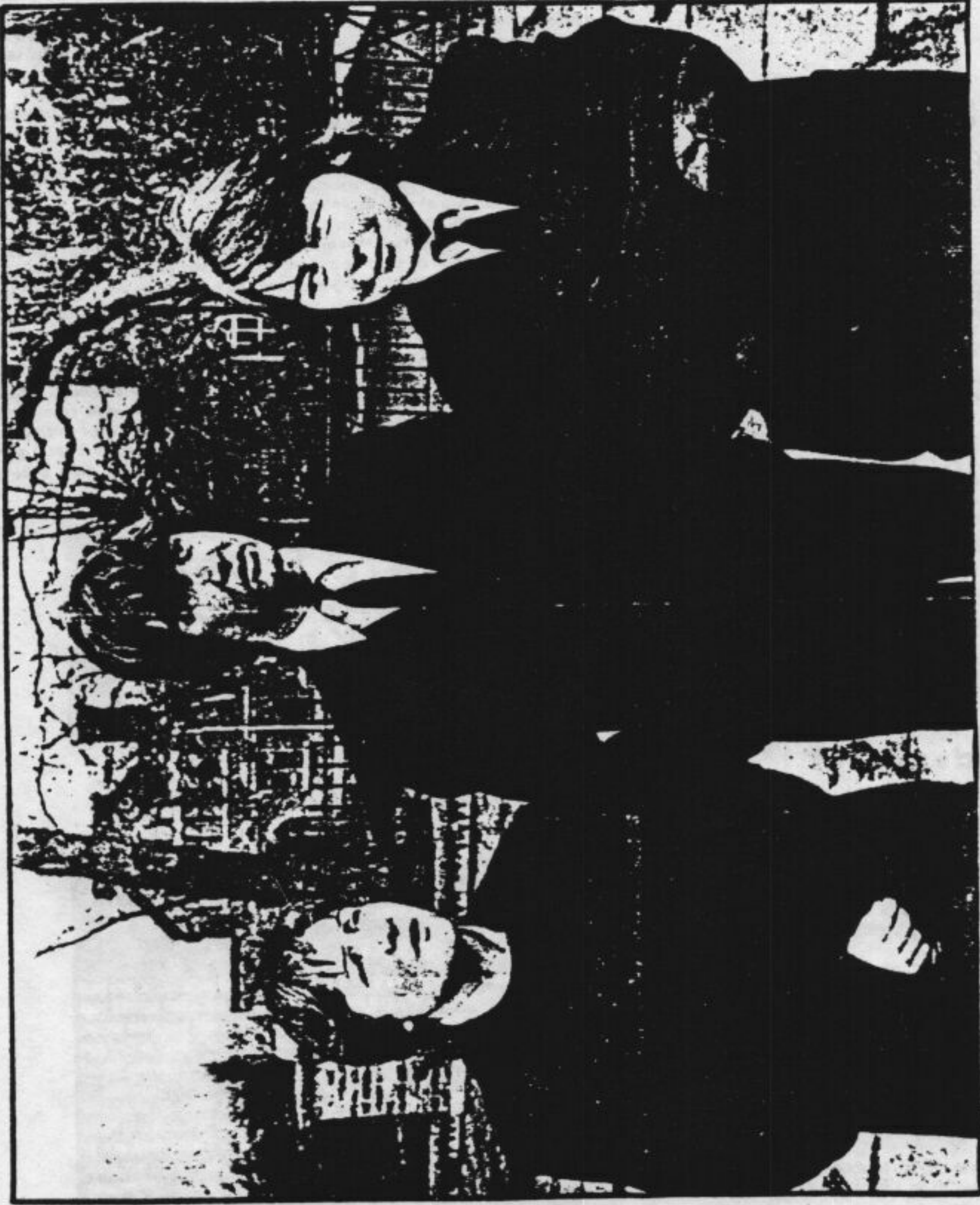

Ik durf niet met meisjes mee te gaan

Ik ben een jongen van 23 jaar en ik zit al heel lang met een probleem. Ik heb heel veel vrienden en durf bijna niet met een meisje mee te gaan. Het komt meestal mijn ouders teken. Ik schaam me hier ontzettend voor. Het is niet een kleine beetje. Sommigen wil ik er ook iets van laten horen. Kan dat? En zo ja, waar? Ik durf best met iemand over te praten. Welke jullie een oplossing? Een Ingepoken grout!

Het is ontzettend vervelend voor je dat je zo vaak je penis schijnt. Als je gaat vragen valt je penis op. Dat is ontzettend. Het is niet dat je niet wilt dat de dokter dat weet. Maar het is dat je niet zo'n normale mannetje zult zijn. Denk je echt dat zij zich niet de wem van je penis bezighoudt? Ze zal natuurlijk wel iets weten, maar als je wilt is dat veel minder belangrijk dan jij denkt. Ze gaat in eerste instantie met je waar heb om wie je bent. Ze vindt je leuk en ontzettend. en wil niet jou iets heel anders dater. Ze weet zich ook beter dan bloot. Al haar heftjes over haar lichaam komen op zo'n moment ook naar boven. Maar daar heb je je best ook niet zo veel van aan? Een meisje heeft toch niet perfect te zijn om er mee te stappen? Persoon grout wil minder belangrijk te bekijken. Accepteer je lichaam. Misschien helpt het als ik je vertel dat je zeker wel de drage heb met een leuke penis. Dat komt echt heel veel voor.

Engelse kostschool leerlingen, het Verenigd Koninkrijk telt er nog altijd 111.000 van. Foto Rex Features Ltd.

Wie aan het Engelse schoolstelsel denkt, komt al snel uit op de kostscholen. Kostscholen zijn altijd vereenzelvigd met het Engelse establishment. Degene die met goed gevolg zijn opleiding en opvoeding aan een kostschool in Engeland had genoten, was daarna verzekerd van een glanscarrière. Maar dat behoort meer en meer tot het verleden. Want achter de muren van sommige kostscholen, heeft lang heel wat rottigheid ongebreideld om zich heen kunnen slaan. Engeland maakt zich op om deze muren met de grond gelijk te maken.

"Het openbaar afranselen van jongens was op Eton College tot voor 25 jaar een traditie", zegt Danny Danziger, die voor zijn boek 'Eton Voices' een vijftigtal Old Etonians interviewde. 'Public Flogging' was één van de meer kleurrijke tradities op vele kostscholen.

"Een andere traditie was dat jongens in hun laatste jaar jongere knapen mochten slaan", aldus Danziger. "Vrijwel alle leerlingen die ik heb geïnterviewd, zeiden dat ze gelagen waren. Het was een deel van hun opvoeding".

Hitler Hurd

"The boys in power' (de jongens in hun laatste jaar) konden de jongere leerlingen kastijden omdat zij bij voorbeeld de straat hadden bezoeid met een kauwgompapertje. Bommige 'boys in power' beheersten deze pedagogische techniek beter dan anderen. Douglas Hurd, de huidige minister van buitenlandse zaken, was op Eton College een heel erg toegewijd opvoeder. Hij hield er de koosnaam 'Hitler Hurd' aan over.

Met het verdwijnen van deze zo lang gekoesterde tradities, kwamen de kostscholen in de jaren '70 in een wat ander daglicht te staan. De tand des tijds knaagde ook aan de kostscholen en op sommige plaatsen werden schietlessen en onderricht in het

door cees van zweeden

LONDEN — Kostscholen zijn altijd vereenzelvigd met het Engelse establishment. Toen John Major eind vorig jaar premier werd van het Verenigd Koninkrijk, was dat een domper voor Engeland's elite-scholen. Een gewone jongen uit het volk was erin geslaagd om Douglas Hurd, de oud-leerling van Eton College, te verslaan. Was de weg naar de top voortaan ook begaanbaar voor hen die staatsonderwijs hadden genoten?

Bijna 1400 jaar na de oprichting van Engeland's eerste particuliere kostschool, King's School in Canterbury, kunnen ze nog steeds in het wild worden waargenomen: kinderen die zich, gehuld in het schooluniform van een eeuwige her, bij aanvang van het schooljaar met hun koffertje bij de poort melden. Het Verenigd Koninkrijk telt nog altijd 111.000 kinderen die kostscholen bezoeken.

Hoewel vele van deze scholen in middeleeuwse gebouwen zijn gevestigd, heeft de tijd er niet helemaal stilgestaan. De uniformen zijn gebieven, zoals ook op vrijwel alle gewone scholen, maar de hoge hoeden zijn verdwenen. Lijfstraffen maken nog altijd deel uit van het lesrooster, maar vrijwel nergens worden kinderen nog ten overstaan van de heile school afgeranseld.

schoonmaken van het geweer zelfs vervangen door computerslessen.

Maar juist toen de kostscholen hun oude imago van zich af begonnen te schudden, werden zij getroffen door een nieuw onheil.

Een BBC-reportage bracht in 1989 aan het licht dat een aantal leraren op één van 's lands kostscholen, de Brookham Court School bij Newbury, hun leerlingen ook enige seksuele technieken had bijgebracht.

Aanvankelijk deed de eigenaar van de school, de toen 73-jarige Philip Cadman, de aantijgingen van de BBC af als "vijandige publiciteit". Maar in juli van het vorig jaar werd Cadman veroordeeld tot een celstraf van tien jaar - hij had zich zelf ook aan enkele jongens vergrepen.

geruïneerd

Philip Cadman was niet de enige die achter de tralies ver-

dween. Van dezelfde school werden ook twee andere leraren veroordeeld, de een tot een gevangenisstraf van eveneens tien jaar, de ander tot zes jaar. Alle drie hadden zij een onbekend aantal jonge levens geruïneerd.

Het was een incident dat niet op zichzelf leek te staan. Een van de veroordeelden was in een vorig leven op een andere kostschool ontlagen, omdat hij ook daar zijn handen niet kon thuis houden. Omdat de directeur van die school de goede naam van

zijn instituut niet wilde aantasten, was hij echter niet naar de politie gelopen en had hij de ont-slagen pedofiel een goede referentie meegegeven.

Voor vrijwel alle kostscholen gold dat reputatie belangrijker was dan misdaadbestrijding, zodat pedofelen lamelijk ongestoord, van de ene school naar de andere gaand, hun gertief konden halen. Tijdens de rechtszaak tegen Philip Cadman en zijn twee leraren meldde zich een man als getuige bij de politie die dertig

jaar eerder door dezelfde Cadman was misbruikt.

Onderzoek

De vraag begon zich op te dringen: hoe wijdverbreid zijn seksuele misdrijven op Engeland's kostscholen? Onder meer om een beeld te krijgen van wat zich achter de dikke muren van deze scholen afspeelt, werd met overheidsgeïden halverwege januari van dit jaar een 'hulplijn' voor kostschoolleerlingen ingesteld.

"Deze kinderen hebben niet de gelegenheid om 's avonds met hun ouders te spreken", zegt Sue Clarke van het ministerie van onderwijs. "Daarom is het goed dat er een telefoonnummer is dat zij kunnen draaien als zij hun verhaal willen doen. Maar een belangrijke reden voor ons om de hulplijn te financieren was ook dat we willen onderzoeken op welke schaal er seksuele misdrijven worden gepleegd op de kostscholen".

De resultaten van het onderzoek, dat loopt tot juli, zouden wel eens opzienbarend kunnen zijn. In mei 1989 stelde een particuliere organisatie een soortgelijke 'hulplijn' ter beschikking aan kostschoolleerlingen. Toen het telefoonnummer na enige weken volgens plan weer werd opgeheven, hadden 800 kostschoolleerlingen er gebruik van gemaakt.